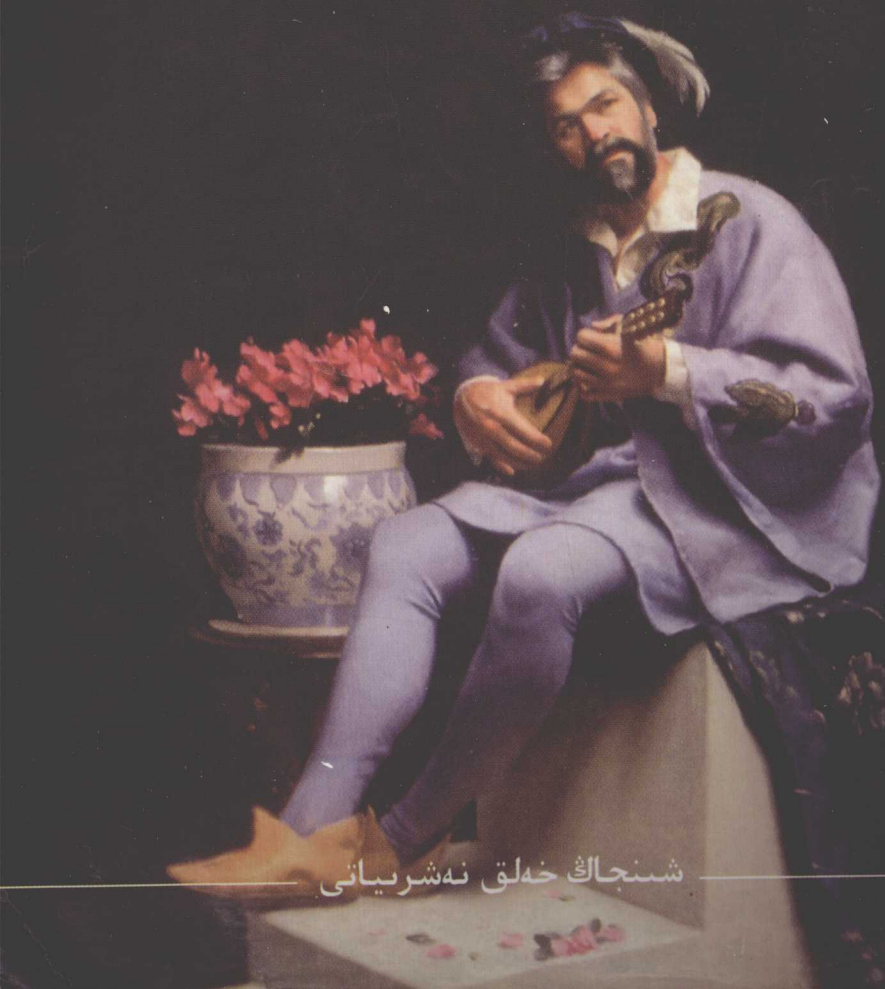
مەشھۇر پەت ئەل مۇھەببەت ھېكايىلىرى

تۇيۇقسىز سېتىۋالغان ئادەم

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

مۇقاۋىنى لايىھىلىگۈچى: ئەكبەر سالىھ

ISBN 7-228-08538-8
(民文)定价:15.00元

ISBN 7-228-08538-8

مەشھۇر چەت ئەل مۇھەببەت ھېكايىلىرى

15
114
7

توي كېچىسىنى سېتىۋالغان ئادەم

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

图书在版编目(CIP)数据

买新婚之夜的人/(德)格林(Grimm. J.)等著;洛克曼等译。—乌鲁木齐:新疆人民出版社,2004.2
(外国经典爱情小说选:2)
ISBN 7—228—08538—8

Ⅰ.买… Ⅱ.① 格…② 洛… Ⅲ.短篇小说—作品集—世界—维吾尔语(中国少数民族语言) Ⅳ.114

中国版本图书馆 CIP 数据核字(2003)第 120010 号

责任编辑:热合曼·马木提
责任校对:怕丽达·艾力

买新婚之夜的人(维吾尔文)

(德国) 格林等 著
洛克曼·阿克尼亚孜等 译

新疆人民出版社出版
(乌鲁木齐市解放南路 348 号 邮编:830001)
新疆新华书店发行
乌鲁木齐光大印刷有限公司印刷
850×1168 毫米 32 开本 印张 10.25 插页
2004 年 3 月第 1 版 2004 年 3 月第 1 次印刷
印数:1—3000

ISBN 7—228—08538—8 定价:15.00 元

بۇ كىتاب بىلىم نەشرىياتىنىڭ 1991 - يىل 5 - ئاي 1 - نەشرى، 1991 - يىل 5 - ئاي 1 - باسمىسىغا ئاساسەن تەرجىمە ۋە نەشر قىلىندى
本书根据译知识出版社 1991 年 5 月第 1 版，1991 年 5 月第 1 次印刷本翻译出版。

مەسئۇل مۇھەررىر: راخمات ماموت
مەسئۇل كوررېكتور: پەرىدە ئەلى

توي كېچىسىنى سېتىۋالغان ئادەم
ئاپتورلىرى: گېلىن قاتارلىقلار
تەرجىمە قىلغۇچىلار: لوقمان ئاقنىياز قاتارلىقلار
- * *
شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى نەشر قىلدى
(ئۈرۈمچى شەھىرى جەنۇبىي ئازادلىق يولى №34
شىنجاڭ شىنخۇا كىتابخانىسى تارقاتتى
ئۈرۈمچى گۈڭداڭ مەتبەئەچىلىك چەكلىك شىركىتى
فورماتى: 850×1168 1/32 مىللىمېتىر،
باسما تاۋىقى: 10.25 قىستۇرما ۋاراقى:
2004 - يىل 3 - ئاي 1 - نەشرى
2004 - يىل 3 - ئاي 1 - بېسىلىشى
تىراژى: 3000 — 1
ISBN 7-228-08538-8
باھاسى 15.00 يۈەن

كىرىش سۆز

غەربكە كۆچكەن قەدىمكى ئۇيغۇرلار مىلادىيە 840 — 1212 - يىللىرى ئەسلىي تاكى سۇلالىسىنىكى بېشىبالىق ۋە ئەنشى قورۇقچىبەگ تۇتۇق مەھكىمىسىگە تەۋە جايلارنىكى كۆپ قىسمىدا، يەنى ھازىرقى ئىلىمىز شىنجاكى رايونىنىكى شىمالىي قىسمى ۋە جەنۇبىي قىسمى بىلەن سابىق سوۋېت ئىتتىپاقىنىكى قىرغىزىستان، تاجىكىستان، قازاقىستان جۇمھۇرىيەتلىرىنىكى شەرقىي جەنۇبىي قىسمىنى ۋە ئۆزبېكىستانىنىكى شەرقىي يېرىمىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان كەڭ رايوندا بىر قۇدرەتلىك سۇلالە — قاراخانىيلار سۇلالىسىنى قۇرغان. بۇ سۇلالە 372 يىل ھۆكۈم سۈرگەن بولۇپ، ئىلىمىزدىكى ئۇيغۇرلار تارىختا قۇرغان ئىككىنچى سۇلالە ئىدى.

قاراخانىيلار سۇلالىسى ھۆكۈمرانلىق قىلغان مەزگىل ئوتتۇرا ئاسىيانىكى ئىجتىمائىي، ئىقتىسادىي تۈزۈلمىسىدە زور ئۆزگىرىشلەر يۈز بەرگەن دەۋر بولۇپ، بۇ دەۋردە ئۇيغۇرلار ۋە بەزى تۈركىي كۆچمەن قەبىلىلەر كۆچمەنلىك تۇرمۇشىدىن ئولتۇراقلاشقان دېھقانچىلىق تۇرمۇشىغا قەدەم قويۇشقا باشلىغان ھەم بۇ ئۆتكۈنچى دەۋرنى تاماملىغان ئىدى. ئۆتكۈنچى دەۋرنىكى تاماملىنىشىغا ئەگىشىپ، فېئودالىلىق تۈزۈم ئوتتۇرا ئاسىيا رايوندا ئومۇميۈزلۈك ئورنىتىلدى. قاراخانىيلار سۇلالىسى قوللانغان بەزى سىياسەتلەر ئوتتۇرا ئاسىيانىكى ئىجتىمائىي، ئىقتىسادىي تەرەققىياتىنى ئىلگىرى سۈرۈشتە مۇئەييەن رول ئوينىدى، بۇنىكى بىلەن فېئودالىلىق ئىقتىسادىي تۈزۈم تېخىمۇ مۇستەھكەملەندى ۋە

راۋاجلاندى، قالدۇق جامائە تۈزۈمى قاتتىق زەربىگە ئۇچرىدى، ئەسلىدىكى ئۇرۇق ئاقسۆڭەكلىرىنىڭ «دېھقان» يەر مۇلۈكچىلىكى ئۇرنىنى «مىركا» يەر مۇلۈكچىلىكى ئىگىلىدى. بۇ ئەينى ۋاقىتتىكى ئىجتىمائىي شارائىتتا بىر خىل ئىلغارلىق ئىدى. قاراخانىيلار سۇلالىسىنىڭ باج - سېلىق ۋە ئالۋان - ياساقلىرى ئىلگىرىكى ھەم كېيىنكى سۇلالىلەرنىڭكىدىن يەڭگىلرەك بولۇپ، ئەمگەكچى خەلقنىڭ سېلىقىنى مەلۇم دەرىجىدە يەڭگىللەتكەن ئىدى. شۇڭا، قاراخانىيلار سۇلالىسى دەۋرىدە دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق، قول ھۈنەرۋەنچىلىك ۋە سودا زور دەرىجىدە تەرەققىي قىلغان، بولۇپمۇ قول ھۈنەرۋەنچىلىك ۋە سودا مىسلىسىز گۈللەنگەن ئىدى. سودا - سانائەتنىڭ راۋاجلىنىشىغا ئەگىشىپ، شەھەرلەرنىڭ كۆلىمى كېڭىيىپلا قالماي، بەلكى بىر تۈركۈم يېڭى شەھەرلەر بىنا قىلىندى، بولۇپمۇ يەتتەسۇ رايونىدا بىناكارلىق زور دەرىجىدە تەرەققىي قىلىپ، بۇخارا، سەمەرقەند، قەشقەر قاتارلىق شەھەرلەردە بىر تۈركۈم ھەيۋەتلىك ئىمارەتلەر بىنا قىلىندى، ئۇنىڭ بەزىلىرى ھازىرغا قەدەر ياخشى ساقلانماقتا ۋە قاراخانىيلار سۇلالىسى دەۋرىدىكى پارلاق ماددىي مەدەنىيەتنى ناماياں قىلماقتا.

قاراخانىيلار سۇلالىسى دەۋرىدە كۆپلىگەن تۈركىي كۆچمەن چارۋىچى خەلقلەرنىڭ ئولتۇراقلىشىشى بىلەن ئوتتۇرا ئاسىيا يەرلىك مىللەتلىرىنىڭ تۈركلىشىش جەريانى تېزلەشتى؛ شۇنداقلا، قاراخانىيلار سۇلالىسى ئىسلام دىنىنى دۆلەت دىنى قىلغانلىقتىن، كەڭ كۆچمەن چارۋىچى خەلقلەرمۇ دىنىي جەھەتتە ئىسلاملاشتى، ئىجتىمائىي - ئىقتىسادىي تەرەققىيات ئاساسىدا، مىللەتلەرنىڭ ئۆزئارا ياتلىشىشى ۋە سىڭىشىشى جەريانىدا، پەن - مەدەنىيەتمۇ زور دەرىجىدە تەرەققىي قىلىپ بىر خىل يېڭى مەدەنىيەت، يەنى ئىسلام - تۈرك مەدەنىيىتى شەكىللەندى. بۇ سۇلالىدە ھۆكۈمران مىللەت ھېسابلانغان، قەدىمىي مەدەنىيەت ئەنئەنىسىگە ئىگە ئۇيۇ-

مۇندەرىجە

ئۆمۈرلۈك پۇشايمان 1
بەربات بولغان ئەقىدە 26
تۇمان ئىچىدىكى كېمە 51
كونا كۆۋرۈك 65
يۇلتۇز ھېكايىسى 87
نادامەت 95
نادان ئاشىق 111
توي كېچىسى 128
ئۇچرىشىش 135
گۈلسۇم 151
بىر تال چاچ 186
ۋىدالىشىش 189
غايىب مۇھەببەت 213
ۋاننا ۋاننى 238
ھەمياندىن چىققان خەت 280
توي كېچىسىنى سېتىۋالغان ئادەم 287

ئۆمۈرلۈك پۇشايمان

ئالىكساندر دىيۇما (فرانسىيە)

زۆھرە بارات تەرجىمىسى

1

ۋەقە يۈز بەرگەن چاغدا، پولكىمىز ئاۋستىرىيىنىڭ چېگرىسىغا يېقىن بىر كىچىك يېزىدا — ۋالىنستا تۇراتتى. 1827 - يىل 4 - ماي كۈنى، مەن پولكىمىزدىكى باشقا ئوفىتسېرلار بىلەن بىللە ئاندىرى مىكلوۋېچنىڭ تۇغۇلغان كۈنىنى خاتىرىلەش ئۈچۈن ئۇنىڭ ياتقىغا باردىم. بىز ناشتا قىلغاچ، مۇداپىئە توغرىسىدىكى پاراڭغا چۈشۈپ كەتتۇق.

— بۈگۈن ئەتىگەن پولكوۋنىكنىڭ سىزگە جىددىي سۆزلەۋاتقانلىقىنى كۆرۈۋالدىم، ئۇ گەپتىن بىزنىمۇ خەۋەردار قىلىپ قويالماسسىزمۇ؟ — دەپ سورىدى لېيتېنانت ستېپەن ئاندىرى مىكلوۋېچتىن.

— كاپىتاننىڭ ئورنىغا يېڭى بىر ئوفىتسېر قويۇلماقچى، — دېدى ئاندىرى مىكلوۋېچ.

— ئىسمى نېمىكەن؟ — دېدى ئىككى - ئۈچ ئوفىتسېر تەڭلا.

— كاپىتان زودىلىكى. ئۇ گۈزەل ماريانىنا راۋىنىسكى خېنىمنىڭ لايىقى ئىكەن.

— ئۇ قاچان كېلىدىكەن؟ — سورىدى مايور بېلىپېپ.

— كېلىپ بوپتۇ، مەن ئۇنى پولكوۋنىكنىڭ ئۆيىدە ئۇچراتتىم. ئەپەندىلەر، ئۇ سىلەر بىلەن تونۇشۇشنى تولىمۇ ئارزۇ قىلىدىكەن، شۇڭا مەن ئۇنى بۇگۈنكى چۈشلۈك تامىقىمىزغا داخىل بولۇشقا تەكلىپ قىلىپ قويدۇم. ھە راست، يادىمغا كەلدى، كاپىتان، سىز ئۇنى چوقۇم تونۇيسىز، — دېدى ئۇ ماڭا بۇرۇلۇپ، — سىلەر پېتېربۇرگتا بىر پولكتا بوپتىكەنسىلەر.

— شۇنداق، — دېدىم مەن، — بىز بىر ياتاقتا تۇراتتۇق. ئۇ چاغدا ئۇ ياش، كېلىشكەن يىگىت ئىدى، ئۇلپەتلىرى ئۇنى ئىنتايىن ھۆرمەتلەيتتى، ئۇنىڭ باشقىلار بىلەن بولغان مۇناسىۋىتىمۇ ياخشى ئىدى. بىراق، ئۇ بەك تېرىككەك ھەم قىزىققان.

— راۋىنسكى خېنىمنىڭ ئېيتىشچە، ئۇ دۇئېلغا ماھىر، ناھايىتى ئۇستا مەرگەنمىش. ياخشى بوپتۇ. بىزدە دۇئېل دېگەن ئادەتتىكى بىر ئىش. ئۇ بۇ يەرگە كەلسە نۇرغۇن ئىش قىلالىغۇدەك. كېلىڭ، جانابى زودىيلىسكى، سىز ھەر قانچە تېرىككەك بولسىڭىزمۇ، مېنىڭ ئالدىمدا ئاگاھ بولۇڭ، بولمىسا مەن تەلۈلىك قىلىپ ئاچچىقىڭىزنى بېسىپ قويۇشۇم مۇمكىن، — دېدى سىتېم.

سىتېم سۆزىنىڭ ئاخىرقى جۈملىسىنى دەۋېتىپ سوغۇققىنا كۈلۈپ قويدى.

— ئۇ گۇۋاردىيىدىن نېمىشقا كەتتىكىن؟ ياكى ئىقتىسادتا ۋەيران بولغانمىدۇ؟ — دېدى كونىت نارىتون.

— ئاڭلىشىمچە، — دېدى سىتېم، — يېقىندا ئۇ ياشانغان ھاممىسىنىڭ يىگىرمە مىڭ رۇبلى چامىسىدىكى مۇلكىگە ۋارىس بوپتۇ. ئەپسۇسكى، ئۇ تازا بەتخەج، قۇرۇق سۆلەت بەگزادىمىش.

— يۇرۇڭلار ئەپەندىلەر، — دېدى ئاندىرى ئورنىدىن

تۇرۇپ، ــ مېھمانخانىغا كىرىپ قارتا ئويناپ تۇرايلى، كروف بىزگە چۈشلۈك غىزا تەييارلاپ بېرىدۇ.

بىز ئۇستەلنى چۆرىدەپ ئولتۇرۇپ قارتا ئويناشقا باشلىدۇق. ئەسلىدىمۇ ئانچە باي ئەمەس ستېپم ئاتمىش رۇبلىسىنى ئۇتتۇرۇپ قويماي دەپ تۇراتتى، شۇ ئارىدا ئۆيگە كروف كىرىپ:

ــ زودمىلىسكى كەلدى! ــ دېدى.

ــ بىزنى بەك ئىنتىزار قىلدىڭىزغۇ! ــ دېدى مىكلوۋسكى ئورنىدىن ئىتتىك تۇرۇپ، ــ قېنى كېلىڭ! ــ ئاندىن بىزگە بۇرۇلۇپ، ــ كاپىتان زودمىلىسكى، بۇلار سىزنىڭ يېڭى ھەمراھلىرىڭىز، ھەممىسى باتۇر، جەڭگە ماھىر ھەربىيلەر.

ــ ئەپەندىلەر، پولكىڭلارغا كەلگىنىمگە ئىنتايىن خۇشالمەن. بۇ مېنىڭ ئۇزۇندىن بۇيانقى ئارزۇيۇم ئىدى. مەندىن بىزار بولمىساڭلار، سىلەر مېنى قىزغىن قارشى ئالغىنىڭلار-دەك، مەنمۇ سىلەر بىلەن بىللە بولغانلىقىمنى ئۆمرۇمدىكى ئەڭ زور خۇشاللىق دەپ بىلىمەن، ــ دېدى زودمىلىسكى، ــ ئوھوۇ! سىزمىدىڭىز كاپىتان. ھېلىمۇ ناھايىتى ياخشى تۇرۇپ-سىز! ــ دېدى ئۇ ماڭا بۇرۇلۇپ قولىنى سوزۇپ، ــ مانا بىز يەنە ئۇچراشتۇق. سىز قەدىناسىڭىزنى ئۇنتۇپ قالمىغانسىز؟

ئۇ خۇش تەبەسسۇم بىلەن ماڭا شۇ گەپلەرنى قىلىۋاتقىنىدا، ئۇنىڭ كەينىدە تۇرغان ستېپم ئۇنىڭغا ئۆچمەنلىك بىلەن قاراپ قويدى. ستېپم پولكتا ھېچكىم بىلەن چىقىشالمايتتى. قاپىقىدىن قار ياغىدىغان، كەم سۆز بۇ ئادەم بىز بىلەن ئانچە چوڭقۇر ئارىلىشىپمۇ كەتمەيتتى. ئۇنىڭ زودمىلىسكى بىلەن تونۇشمايدىغانلىقىغا ئىشەنچىم كامىل ئىدى. شۇنداق تۇرۇقلۇق ئۇنىڭ زودمىلىسكىغا نېمىشقا ئۆچلۈك قىلىدىغانلىقىغا چۈشەنمەي قالدىم.

بىرى زودمىلىسكىغا تاماكا تۇتتى. ئۇ تاماكىنى ئالدى ۋە يېنىدىكى ئوفىتسېرنىڭ تاماكىسىدىكى ئوت بىلەن تۇتاشتۇرۇۋېلىپ، باشقىلار بىلەن خۇددى كونا قەدىناسلاردەك پاراڭغا چۈشۈپ كەتتى.

— سىز بۇ يەردە ئۇزۇن تۇرامسىز؟ — دېدى بېلىيېپ.

— شۇنداق، ئەپەندى، — دېدى زودمىلىسكى جاۋاب بېرىپ، — مېنىڭ ئارزۇيۇمچە بولغاندا، قانچە ئۇزۇن تۇرسام شۇنچە ياخشى، — ئۇ بۇ گەپلەرنى قىلىپ ئەتراپىدىكىلەرگە ھۆرمەت يۈزىسىدىن كۈلۈمسىرەپ قويدى ۋە سۆزىنى داۋام قىلدى، — مەن بۇ يەردىن ئۆي - جاي سېتىۋالدىم، قەدىنىسىم رازىنىسكىنىڭ ئۆيىگە يېقىن. ئۇ مېنىڭ پېتېربۇرگتىكى ۋاقتىمدا تونۇشقان ئەڭ يېقىن ئاغىنەم. ھازىر مېنىڭ بىر نەچچە ئېتىم، بىر ئۇستا ئاشپىزىم، بىر ئېغىز ئادەتتىكىدەكلا كىتابخانام، كىچىككىنە گۈللۈكۈم بار، يەنە قارىغا ئېتىشنى مەشق قىلغۇدەك يېرىمۇ بار، مەن ئۇ يەردە خۇددى زاھىتلاردەك تىنچ، پادىشاھدەك شاد - خۇرام ياشايمەن. بۇ دەل مېنىڭ كۆڭلۈمدىكىدەك تۇرمۇش.

— ئوھۇ، سىز قارىغا ئېتىشنىمۇ مەشق قىلىدىكەنسىز - دە! — دېدى ستېم غەلىتە تەلەپپۇز بىلەن.

ئۇنىڭ چىرايىدىن مەسخىرە كۈلكىسى چىقىپ تۇراتتى. زودمىلىسكى ئۇنىڭغا تەئەججۈپ بىلەن قاراپ قويدى.

— بۇ مېنىڭ ئادىتىمگە ئايلىنىپ قالغان، ھەر كۈنى سەھەردە ئون ئىككى پاي ئوقنى قارىغا ئاتىمەن، — دېدى ئۇ جاۋاب بېرىپ.

— بۇ گەپچە سىز شۇنداق نېمىلەرگە ئىنتايىن قىزىقىدىغان ئوخشايسىز، — دېدى ستېم گويا ھېچقانداق ئىش بولمىغاندەك. كېيىن يەنە، — مېنىڭچە ئوۋ ئوۋلاشنى ھېسابقا ئالمىغاندا، قارىغا ئېتىشنىڭ ھېچقانداق پايدىسى يوق، — دەپ

قوشۇپ قويدى.

زودىلىسكىنىڭ ئاپئاق يۈزى غەزەپتىن بىردىنلا قىزىرىپ كەتتى. ئۇ ستېمغا بۇرۇلۇپ، ئېغىر - بېسىقلىق بىلەن قەتئىي ئاھاڭدا:

— ئەپەندى، ئەگەر سىز قارىغا ئېتىش مەشقىنى ۋاقىتنى ئىسراپ قىلىش دەپ قارىسىڭىز خاتا قىلىسىز. بىزنىڭ تۇرمۇشىمىزدا دائىم ئېھتىياتسىزلىقتىن ئېيتىلغان بىر ئېغىز گەپمۇ ئۇلپەتلەر ئوتتۇرىسىدا دۇئېلغا سەۋەب بولىدۇ. ئۇنداق چاغلاردا، مەرگەن يولسىزلىق قىلىپ جېدەل چىقىرىشنى كۆڭۈلۈك ئىش دەپ بىلىدىغان ئادەملەر ئالدىدا، ئەلۋەتتە، ھۆرمەتكە سازاۋەر بولىدۇ. — دېدى.

— ۋاي - ۋۇي، بۇ سەۋەب بولالمايدۇ كاپىتان. دۇئېلمۇ ھەممىشە باشقا ئىشلاردەكلا تەلەيكە باقىدۇ. مەن يەنىلا ئىلگىرىكى قارىشىمدىمەن. سالاپەتلىك بىر ئېسىلزادىگە مۇنچىۋالا ئېھتىياتچانلىق قىلىش ھاجەتسىز!

— بۇ نېمە دېگىنىڭىز؟

— بۇنى ئەلۋەتتە سىزگە چۈشەندۈرۈپ قويىمەن، — دېدى ستېم، — كاپىتان، سىز قارتا ئويناشنى بىلەمسىز؟

— بۇنى سوراپ نېمە قىلىسىز؟

— مەن ھەممەيلەننىڭ چۈشىنىۋېلىشى ئۈچۈن مۇمكىن قەدەر ئېنىق، چۈشىنىشلىكرەك قىلىپ سۆزلەپ بەرمەكچىمەن. ھەممىمىزگە ئايان، شۇنداقمۇ قارتا ماھىرلىرى بولدۇكى، ئۇلار ھەممىشە قارتىنى شىلاۋېتىپ كوزىرلارنى ناھايىتى ئەپچىللىك بىلەن تىقىۋالالايدۇ. ئۇلارنىڭ بۇنداق ئۇستىلىقى ھەقىقەتەن كىشىنىڭ زوقىنى كەلتۈرىدۇ. قوشنىسىنىڭ مال - مۈلكىنى بۇلىغان ئادەم بىلەن ئۇنىڭ جېنىغا زامىن بولغان ئادەمنىڭ ئوتتۇرىسىدا قانداقتۇر پەرقنىڭ بارلىقىغا زادىلا كۆزۈم يەتمەيدۇ، — ئۇ گېپىنىڭ ئاخىرىغا تەكەببۇرانە تەلەپ-

پۇز بىلەن، ــ مەن بۇنى سىزگە قارىتىپ دەۋاتقىنىم يوق كاپىتان، مۇنداقلا دەپ قويدۇم، ــ دېگەن گەپنى قوشۇپ قويدى.

ــ ئەپسەندە، سىز ئادەمنى بەكمۇ بوزەك قىلىۋاتىسىز! ــ دېدى زودمىلىسكى ژارقىراپ دېگۈدەك، ــ مەن كاپىتان ئالىكسىي ستېپانوۋىچنىڭ بىزگە سىكوندانتلىق قىلىپ بېرىشىنى ئۆتۈنمەن، ــ ئۇ ماڭا بۇرۇلۇپ، ــ مېنىڭ ئىلتىماسىمنى رەت قىلمايدىغاندۇرسىز؟ ــ دېدى.

ــ ئارتۇقچە گەپنىڭ هاجىتى يوق، كاپىتان، ئەمىسە شۇنداق بولسۇن، ــ دېدى سىتېپەن، ــ بايا سىز ماڭا هەمىشە قارىغا ئېتىشنى مەشق قىلىپ تۇرىدىغانلىقىڭىزنى ئېيتقانىدىڭىز، مەن پەقەت دۇئېلغا چىققان كۈنىلا ئاتىمەن. سىز بىلەن دۇئېل ۋاقتىدا ئۇچراشساقلا بولىدۇ. كونكرېت ئىشلارنى ستېپانوۋىچ ئەپەندى ئىككىمىز مەسلىھەتلىشىپ بېكىتىمىز، ــ ئۇ ئورنىدىن تۇرۇپ ساھىبخانىغا، ــ خەير ـ خوش، مىكلوۋىچ، مەن چۈشلۈك تاماقىنى پولكوۋنىكنىڭ ئۆيىگە بېرىپ يەيمەن، ــ دېدى ـ دە، ئۆيگە چىقىپ كەتتى.

ئۇلار ئىككىسى گەپ تالىشىۋاتقاندا هېچكىم زۇۋان سۇرمەگەنىدى. ستېپەن كېتىشى بىلەنلا ياشىنىپ قالغان كاپىتان پرنكىن:

ــ ئەپەندىلەر، بىز ئۇلارنى دۇئېلغا چۈشۈرمەيلى، ــ دېدى.

زودمىلىسكى ئۇنىڭ بىلىكىگە ئاستا نوقۇپ قويدى.

ــ كاپىتان، ــ دېدى ئۇ، ــ مەن بۇ يەرگە يېڭى كەلدىم، بۇ يەردىكىلەر مېنى تېخى چۈشەنمەيدۇ. مەن ئابرۇيۇمنى ساقلىشىم لازىم. بۇ جەھەتلىرى هەرگىز مۇشۇنداقلا ئۆتكۈزۈۋېتەلمەيمەن. دۇئېل قىلماي بولمايدۇ. مەن بۇ ئەپەندىنى قەيەردە رەنجىتىپ قويغانلىقىمنى بىلەلمىدىم، ئۇنىڭ ماڭا ئۆچمەنلىكى

بارده‌ك قىلىدۇ.

— هەقىقىي سەۋەبنى بىلمەكچى بولسىڭىز، زودىلىسىكى، ستېپم سىزگە ئىچى تارلىق قىلىۋاتىدۇ، — دېدى كېنت نارىتوف، — ئۇنىڭ راۋىنسكى خېنىمنى ياخشى كۆرۈپ قالغانلىقىنى بۇ يەردىكىلەرنىڭ ھەممىسى بىلىدۇ.

— ئەمدى گەپ چۈشىنىشلىك بولدى، — دېدى زودىمىلىسكى، — سىلەرنىڭ ھېسداشلىقىڭلارغا ۋە ياخشى نىيىتىڭلارغا رەھمەت.

— ئەپەندىلەر، ئەمدى تاماق يەيلى، — دېدى مىكلوۋېچ ئاۋازىنى كۆتۈرۈپ، — مەرھەمەت، ئولتۇرۇڭلار. كروف، شورپا ئاچىق، شورپا!

«مەرمەھەت» سۆزىنىڭ ئېيتىلىشى بىلەن تەڭ ئوفىتسېرلار خۇددى ستېپمنى ئېسىدىن كۆتۈرۈۋەتكەندەك بىردىنلا جانلىنىپ كېتىشتى، پەقەت زودىمىلىسكىلا بىر ئاز خاپىدەك قىلاتتى. ھەممەيلەن زودىمىلىسكىنىڭ سالامەتلىكى ئۈچۈن قەدەھ كۆتۈرۈشتى. ئۇ ئۆزىنىڭ بۇنداق ئالاھىدە كۆتۈۋېلىنغانلىقىدىن تەسىرلىنىپ، بوغۇق ئاۋازى بىلەن ئوفىتسېرلارغا مىننەتدارلىق بىلدۈردى.

— ستېپانوۋېچ، — دېدى زودىمىلىسكى ھەممەيلەن تاماقلىرىنى يەپ بولۇپ ئورۇنلىرىدىن تۇرغاندا ماڭا قاراپ، — ستېپم دوئېلدا سىزنىڭ ماڭا سىكوندانت بولىدىغانلىقىڭىزنى بىلدى ھەم بۇنىڭغا قوشۇلدى. شۇڭا، سىز ئۇنى تېپىپ ئىشلىرىنى ئورۇنلاشتۇرۇپ قويسىڭىز، ئۇنىڭ بارلىق شەرتلىرىنى قوبۇل قىلىمىز. ئاندىن ئۆيۈمگە بېرىپ كاپىتان پرافكىن ئىككىمىز بىلەن كۆرۈشۈڭ. ئۆيگە قايسىمىز بالدۇر بارساق كۈتۈپ تۇرايلى، بىز ھازىر راۋىنسكى ئەپەندىنىڭ ئۆيىگە بارىمىز.

— دوئېلىنىڭ ۋاقتىنى بىزگە ئېيتىپ بېرەلمەسسىزمۇ؟ — سورىدى بىر نەچچە ئوفىتسېر تەڭلا.

— ئەلۋەتتە ئۇقتۇرىمىز. ئەپەندىلەر، ئىككىمىزدىن بىرى بىلەن ۋىدالاشقىلى مەرھەمەت قىلارسىلەر.

راۋىنىسكىنىڭ دەرۋازىسى ئالدىدا ھەممىمىز تارقالدۇق. ھەممەيلەن زودمىلىسكى بىلەن خۇددى قەدىناسلاردەك قول ئېلىشىپ خۇشلاشتى.

2

مەن ستېمىنىڭ ياتقىغا كەلسەم ئۇ مېنى كۈتۈپ ئولتۇرغانىكەن. ستېم مۇنداق شەرت قويدى: يەرگە ئىككى قىلىچ سانجىلىدۇ. ئىككى تەرەپ ئۇنىڭدىن بىر قەدەم يىراقلىقتا قولىنى سوزۇپ تۇرۇپ، «بىر، ئىككى، ئۈچ» دەپ بۇيرۇق بېرىلىشى بىلەن تەڭ تاپانچىسىنى ئاتىدۇ. بىراق، ئىككى تاپانچىنىڭ بىرىگىلا ئوق سېلىنىدۇ.

مەن مۇنداق ئېتىش ئۇسۇلىنى ئۆزگەرتىش توغرىسىدا خېلى تىركىشىپ باقتىم، لېكىن ستېم پەقەتلا قوشۇلماي تۇرۇۋالدى.

— ئۇ مېنىڭ ئەشەددىي دۇشمىنىم بولغاچقا، ئۇنىڭ بىلەن دۇئېلغا چىقماقچىمەن، — دېدى ستېم، — بۇ ئىشنى مەن ئۇنىڭ ئوقى بىلەن ئۆلگۈم كېلىپ قىلىۋاتقىنىم يوق. ئۇ چوقۇم مەن قويغان شەرت بويىچە دۇئېلغا چىقىشى كېرەك، بولمىسا مەن ئېتىشمايمەن. ئۇ ھالدا مەن، جانابى زودمىلىسكى ئۆزىگە خەتەر ـ خەتەر يوقلۇقىغا ئىشەنگەندىلا، ئاندىن باتۇرلۇق قىلالايدىكەن، دەپ ئىسپاتلاپ چىقىمەن.

زودمىلىسكى ماڭا ستېمىنىڭ ھەر قانداق شەرتىنى قوبۇل قىلىشنى ئېيتقانىدى، شۇڭا مەن ستېمىنىڭ شەرتلىرىنى قوبۇل قىلدىم.

مەن زودمىلىسكىنىڭ ئۆيىگە كەلدىم، ئۆيدە ھېچكىم يوق

ئىكەن. مەن قىزىقىش بىلەن تۆت ئەترابقا قارىدىم، ئۆيلەردىكى جاھازلار كۆركەم، لېكىن ئانچە ھەشەمەتلىك ئەمەس، شۇنداق. تېمۇ نەپىس، يارىشىملىق بولۇپ، بىر قاراشتىلا ئۆي ئىگىسىنىڭ ئالىيجاناب ئادەم ئىكەنلىكىنى پەرەز قىلغىلى بولاتتى. مەن ئورۇندۇقنى بالكونغا يېقىن قويۇپ پەستىكى تەپتەكشى تۈزلەڭلىككە قاراپ ئولتۇردۇم. بۇ چاغدا يىراقتىن گۈلدۈرماما ئاۋازى ئاڭلىنىپ تۇراتتى، يامغۇرمۇ تامچىلاشقا باشلىدى. ئەھۋالدىن قارىغاندا قاتتىق يامغۇر ياغىدىغاندەك قىلاتتى.

ئىشىك ئېچىلىپ، ئۆيگە زومىلىسكى بىلەن پرافكىن كىرىپ كەلدى. مەن ئۇلارنىڭ ئالدىغا باردىم.

— كاپىتان، بىز كېچىكىپ قالدۇق، — دېدى زومىلىسكى، — بالدۇرراق قايتايلى دېۋىدۇق، زادىلا مۇمكىن بولمىدى. سىتېم نېمە دېدى؟

مەن ئۇنىڭ رەقىبىنىڭ شەرتلىرىنى ئېيتىپ بەردىم. مەن گېپىمنى تۈگەتكەندە ئۇنىڭ چىرايىدىن بىر خىل ئاچچىق كۈلكە غىل - پال كۆرۈنۈپ ئۆتۈپ كەتتى. ئۇ پېشانىسىنى سىلاپ قويدى، كۆزلىرىدە كۆچلۈك نۇر چاقناپ تۇراتتى.

— شۇنداق بولۇشىنى بۇرۇنلا ئويلىغانىدىم، — دېدى ئۇ تۆۋەن ئاۋاز بىلەن، — شەرتلەرنى قوبۇل قىلدىڭىزمۇ؟

— بۇ ھەقتە ئۆزىڭىز ئېيتقانىدىڭىزغۇ؟

— شۇنداق.

زومىلىسكى ئۈستەلنىڭ يېنىدىكى ئورۇندۇقتا ئىشىككە قاراپ ئولتۇردى، پرافكىن دېرىزىگە يېقىن ئولتۇردى، مەن تام مەشنىڭ يېنىدا ئولتۇردۇم. قانداقتۇر بىر خىل شۇملۇق سېزىمى ئېغىر يۈكتەك يۈرىكىمىزنى بېسىپ تۇراتتى. ئۆي ئىچى مۇسىبەتكە چۆمگەندەك جىمجىت ئىدى.

ئۇشتۇمتۇت ئىشىك ئېچىلىپ، بېشىغا شىلەپە كىيگەن بىر ئايال ئوقتەك ئېتىلىپ كىرىپ، خىزمەتكارنىڭ يېنىدىن ئۆتۈپ

ئالدىمىزدا توختىدى. ئۇنىڭ شىلەپىسىدىن يامغۇر سۇيى تامچىلاپ تۇراتتى. چۈمپەردىسى يۈزىنى توساپ تۇراتتى. ئۇ چۈمپەردىسىنى ئارقىغا قايرىۋىدى، بىز ئۇنىڭ مارىئاننا راۋىنىسكى ئىكەنلىكىنى بىلدۇق.

پرافكىن ئىككىمىز ھەيران بولۇپ داڭقېتىپ تۇرۇپلا قالدۇق. زودىمىلىسكى ئورنىدىن چاچراپ تۇرۇپ ئۇنىڭ ئالدىغا ئېتىلىپ باردى ـ دە:

ـــ نېمە بولدى؟ بۇ يەرگە نېمە دەپ كەلدىڭىز؟ ـــ دېدى.

ـــ نېمە دەپ كېلەتتىم، گىئورگى، ـــ دېدى ئۇ ئۇنلۇك قىلىپ، ـــ مېنى بۇ يەرگە كەلتۇرگەن ئۆزىڭىز ئەمەسمۇ؟ بۈگۈن ئاخشام بەلكىم ھاياتىڭىزدىكى ئەڭ ئاخىرقى بىر ئاخشام بولۇپ قالار، مەن بۇ يەرگە يەنە نېمىشقا كېلەتتىم؟ سىز بىلەن خوشلاشقىلى كەلدىم. بىز ئىككى سائەت ئىلگىرىلا كۆرۈشكەن بولساقمۇ، ئەتىكى ئىشلار توغرىسىدا بىرەر ئېغىزمۇ سۆزلىشەلمىدۇققۇ، گىئورگى؟

ـــ مەن بۇ يەردە يالغۇز ئەمەسمەن، ـــ دېدى زودىمىلىسكى ئاۋازىنى پەسەيتىپ، ـــ مارىئاننا، سىز ئابرۇيىڭىزنى، ساپ نامىڭىزنى ئويلىشىڭىز كېرەك.

ـــ گىئورگى، سىز مېنىڭ بارلىقىم ئەمەسمۇ؟ بۈگۈنكى كۈندە يەنە تەپتارتقۇدەك نېمىسى بار؟

ئۇ غۇلۇچىنى كەڭ ئېچىپ زودىمىلىسكىنىڭ بوينىنى چىڭ قۇچاقلاپ بېشىنى ئۇنىڭ كۆكرىكىگە چىڭ باستى.

پرافكىن ئىككىمىز ئىشىككە قاراپ مېڭىپ، ئۆيدىن چىقىپ كېتەي دەپ تۇرۇشىمىزغا:

ـــ كەتمەڭلار ئەپەندىلەر، ـــ دېدى مارىئاننا بېشىنى كۆتۈرۈپ، ـــ مېنىڭ بۇ يەرگە كەلگەنلىكىمنى ھامىنى كۆردۇڭلار، ئەمدى سىلەردىن يوشۇرغۇدەك ھېچنېمە قالمىدى. ماڭا

بەلكىم ياردەمچىلار تېگىپ قالار. گىئورگى، مەن سىزدىن ئۆتۈنۈپ قالاي، ئۆتۈنۈپ سورايمەن، ــ مارىئاننا يېغلاپ كەتتى، ــ ستېپم بىلەن دۇئېلغا چىقماڭ، ئەرزىمەس ئىش بىلەن ئىككى ئادەمنىڭ جېنىغا زامىن بولماڭ. سىزنىڭ ھاياتىڭىز ماڭا مەنسۇپ، ئۇ سىزنىڭلا ئەمەس، گىئورگى، گېپىمنى ئاڭلاۋاتامسىز؟ بۇنداق ئىشنى قىلماڭ.

ــ مارىئاننا، خۇدا ھەققى ئۆتۈنۈپ قالاي، مېنى بۇنداق قىينىماڭ! مېنىڭ بۇ دوئېلدىن باش تارتىشىم مۇمكىنمۇ؟ شۇنداق قىلسام ئابرۇيۇمنى يەرگە ئۇرغان بولمامدىمەن! ئەگەر مەن ئاشۇنداق قورقۇنچاقلىق قىلسام، ئۇنىڭدىن كېيىنكى ئىزا سىتېمنىڭ ئوقىدىنمۇ بەتتەر جېنىمنى ئالمامدۇ!

ــ كاپىتان، سىز پولكتىكى ئابرۇيلۇق ئادەم، دۇئېل قىلىشقا ئوخشاش ئىشلارغا سىز ھۆكۈم قىلالايسىز. ماڭا ئىچىڭىز ئاغرىسۇن، دۇئېلنى رەت قىلسا بولىدىغانلىقىنى ئۇنىڭغا چۈشەندۈرۈپ قويسىڭىز. بۇنىڭ دۇئېل ئەمەس، بەلكى قاتىللىق ئىكەنلىكىنى چۈشەندۈرۈپ قويۇڭ. كاپىتان، گەپ قىلىڭا، ئۇ مېنىڭ گېپىمنى ئاڭلىمىدى، سىزنىڭ گېپىڭىزنى ئاڭلايدۇ، ــ مارىئانناڭ پرافكىنغا يېلىنىپ تۇرۇۋالدى.

بۇ گەپلەر پرافكىنغا قاتتىق تەسىر قىلدى بولغاي، ئۇنىڭ لەۋلىرى تىترەپ كۆز چاناقلىرى ياشقا تولدى. ئۇ ئورنىدىن تۇرۇپ مارىئاننانىڭ ئالدىغا كەلدى ۋە ئېھتىرام بىلەن ئۇنىڭ قولىنى سۆيۈپ قويۇپ، ئاندىن تىترىگەن ئاۋازدا:

ــ خېنىم، سىزنىڭ قايغۇڭىزنى تۇغدىش ئۈچۈن جىسمىنىڭ پارە ـ پارە بولۇپ كېتىشىگە رازىمەن. لېكىن، زودمىلىسكى ئەپەندىنى دۇئېلنى رەت قىلىشقا دەۋەت قىلالمايمەن. بۇنداق قىلغاندا ئۇ بىر ھەربىيدە بولۇشقا تېگىشلىك ئابرۇيدىن مەھرۇم بولىدۇ. ھەر ئىككى تەرەپ ئۆز شەرتىنى قويۇشقا ھوقۇقلۇق. قانداقلا شەرت قويۇلسۇن، كاپىتان چوقۇم دۇئېلغا

چىقىشى كېرەك. ئۇ مەرگەن. ئەگەر ئۇ ستېمىنىڭ شەرتىنى رەت قىلسا، پەقەت ئۆز ماھارىتىنىڭ ئۈستۈنلۈكىگە تايىنىپلا باشقىلار بىلەن دۇئېللىشالايدىغان بولۇپ قالىدۇ.

— بولدى قىلىڭ، مارىئاننا، — گىئورگى زودمىلىسكى ۋارقىراپ كەتتى، — بەختسىز قىز، ماڭا قانداق تەلەپ قويۇ-ۋاتقانلىقىڭنى بىلەمسىز! سىز مېنىڭ ئابرۇيۇمنىڭ تۆكۈلۈ-شىنى خالامسىز! شۇنداق بولغاندا، سىزمۇ مەن ئۈچۈن نومۇس قىلمىسىز. ئېيتىڭا، سىز ئاشۇنداق ئابرۇيى تۆكۈلگەن بىر يە-گىتنى ياخشى كۆرەمسىز؟

مارىئاننا ئۆزىنى يوقاتقان ھالدا ئورۇندۇققا لاسسىدە ئولتۇ-رۇپ قالدى. ئاندىن ئۇ يەنە ئورنىدىن تۇردى، چىرايى تامدەك تاتىرىپ كەتكەنىدى. ئۇ شىلەپىسىنى كىيىشكە باشلىدى.

— گىئورگى، سىزنىڭ ئېيتقىنىڭىز توغرا، شۇنداق بول-غان تەقدىردىمۇ مەن سىزنى ئېلگىرىكىدەكلا ياخشى كۆرسەمۇ، ئەمما سىز ئېھتىمال مۇشۇ ئىش ئۈچۈن ماڭا نەپرەتلىنەرسىز. ئەمدى بىز پىشانىمىزگە پۈتۈلگەننى كۆرەيلى. قولىڭىزنى بە-رىڭ، گىئورگى، ئېھتىمال بىز ئەمدى كۆرۈشەلمەسمىز. خەير — خوش، سۆيۈملۈكۈم!

ئۇ بىردىنلا ئۆزىنى زودمىلىسكىنىڭ قۇچىقىغا ئاتتى، كۆ-زىدە بىر تالمۇ ياش يوق ئىدى، ئەمما چەكسىز ئۈمىدسىزلىككە چۆمگەنىدى.

مارىئاننا ئۆزۈم كېتىۋېرىمەن دېگەن بولسىمۇ، لېكىن زودمىلىسكى ئۇنىمىغىنىغا قارىماي ئاپىرىپ قويدى.

زودمىلىسكى قايتىپ كەلگەندە كېچە بىر يەرگە بېرىپ، ئەل ئايىغى بېسىققانىدى، سائەتمۇ ئون ئىككىنى سوقتى.

— سىلەر ئارام ئېلىڭلار، — دېدى زودمىلىسكى ئىشىك-تىنى كىرىپ بىزگە، — مېنىڭ يەنە يازىدىغان بىر نەچچە پارچە خېتىم بار، شۇلارنى يېزىپ بولۇپ ئۇخلايمەن. سائەت بەشكە

ئۇلگۈرۈپ دۇئېل مەيدانىغا بېرىشىمىز كېرەك.

مېنىڭ تازا ئۇيقۇم كەلگەنىدى، ئۇنىڭ گېپىنىڭ تۇگىشىنى كۈتمەيلا ئۇخلىغىلى كىرىپ كەتتىم. پرافكىن مېھمانخانىغا كىرىپ ئارام ئالدى. مەن زودمىلىسكىنىڭ ياتقىدا ئۇخلىدىم، ئۇ كۈتۈپخانىغا كىرىپ كەتتى.

سەھەرنىڭ سوغۇق ھاۋاسى مېنى ئويغىتىۋەتتى. دېرىزىنىڭ سىرتىغا قارىسام تاڭ ئەمدىلا سۈزۈلگەنكەن. مەن مېھمانخانىغا، پرافكىنىڭ يېنىغا كىردىم. زودمىلىسكىمۇ ئارقىمدىنلا كىرىپ كەلدى. ئۇنىڭ چىرايى تاتارغان، ئەمما ئۆزى ناھايىتى سالماق ئىدى.

— ئاتلار تەييارمۇ؟ — دېدى ئۇ.

مەن بېشىمنى لىڭشىتتىم:

— ئۇنداق بولسا ماڭايلى!

بىز كالياسكىغا چىقتۇق، ئاتلار ئۇچقاندەك چېپىپ كەتتى.

3

— قاراڭلار! — دېدى پرافكىن بىردىنلا، — مىكلوۋىچنىڭ كالياسكىسى كېلىۋاتىدۇ. توغرا، دەل شۇ. بىزنىڭ بىر ئادىمىمىزمۇ بار ئىكەن، نارىتونمۇ كېلىۋاتىدۇ، ئۇ ئۆزىنىڭ كافكاز ئارغىمىقىنى مىنىۋاپتۇ. باشقىلارمۇ ئارقىمىزدىن كېلىۋاتىدۇ. يەنىلا بىز بالدۇر مېڭىپتۇق.

كالياسكىمىز راۋانىسكىلارنىڭ دەرۋازىسى ئالدىدىن ئۆتەتتى. مەن ئىختىيارسىز يۇقىرىقى قەۋەتكە قارىدىم، بىچارە قىز دېرىزە ئالدىدا خۇددى ھەيكەلدەك قىمىر قىلماي ئولتۇرۇپتۇ، ئۇ ھەتتا بىزگە بېشىنى لىڭشىتىپمۇ قويمىدى.

— تېز ھەيدە! تېز! — زودمىلىسكى ھارۋىكەشكە ۋاقىرىدى. مەن ئۇنىڭ مۇشۇ ئەلپازىدىنلا مارىئانىنى كۆرگەنلىكىنى

پەملىدىم.

بىزنىڭ كالياسكىمىز باشقا كالياسكىلارنى خېلى ئارقىدا قالدۇرۇپ دۇئېل بولىدىغان جايغا ناھايىتى تېزلا يېتىپ كەلدى. بۇ تۈزلەڭ يەر بولۇپ، ئوتتۇرىدا يوغان ئىككى توپا دۆڭ بار ئىدى. ئەتراپتىكىلەر بۇلارنى ئاكا - ئۇكىلار قەبرىسى دەپ ئاتىشاتتى. ئەمدىلا كۆتۈرۈلۈپ كېلىۋاتقان قۇياش نۇرى دەل - دەرەخلەرنىڭ يوپۇرماقلىرى ئارىسىدىن يەرگە چۈشۈپ كېچىلىك تۇمانىنى تارقاتماقتا ئىدى.

مىكلوۋۇچمۇ ئارقىمىزدىنلا يېتىپ كەلدى. بىر نەچچە مىنۇتتىن كېيىن يىگىرمىگە يېقىن كىشى توپلاندۇق. شۇ ئارىلىقتا شېغىللىق يولدىن شاراقلىغان ئاياغ تىۋىشى ئاڭلاندى. قارشى تەرەپنىڭ ئادەملىرى كەلمەكتە ئىدى. ستېپم ھەممىنىڭ ئالدىدا كېلىۋاتاتتى. ئۇنىڭ قولىدا تاپانچا سېلىنغان بىر ساندۇقچە بار ئىدى. ئۇ زودمىلىسكى ۋە باشقا ئوفىتسېرلارغا قاراپ بېشىنى لىڭشىتىپ قويدى.

— ئەپەندىلەر، كىم بۇيرۇق بېرىدۇ؟ — دېدى ئۇ.

ستېپم، زودمىلىسكى ۋە ئۇلارنىڭ سىكوندانتلىرى بۇرۇلۇپ ئوفىتسېرلارغا قارىدى. ئوفىتسېرلارمۇ تەڭلىكتە قالغاندەك ئۇلارغا قاراپ تۇرۇپ قېلىشتى. بىر ئادەممۇ پىداكارلىق بىلەن ئۆزىنى مەلۇم قىلالمىدى. ئاشۇ دەھشەتلىك «بىر، ئىككى، ئۈچ!» دېگەن سۆزنى دېيىشنى ھېچكىم خالىمايتتى، چۈنكى بۇ بۇيرۇق بېرىلىشى بىلەنلا ھەمراھلىرىدىن بىرى ئېتىپ ئۆلتۈرۈلەتتى.

— مايور، — دېدى زودمىلىسكى بېلىپىپقا مۇراجىئەت قىلىپ، — ئېغىر كۆرمەي يارىدەم قىلسىڭىز!

ئۆزىگە مۇراجىئەت قىلىنغاچقا مايور رەت قىلالمىدى. ئۇ قول ئىشارىتى بىلەن قوشۇلغانلىقىنى بىلدۈردى.

— ئەپەندىلەر، مەرھەمەت قىلىپ بىزگە ئورۇننى بەلگە-

لەپ بېرىڭلار، — دېدى زودمىلىسكى ۋە قىلىچىنى ماڭا تۇتقۇزۇپ پەلتوسىنى سالدى، — تاپانچىغا ئوق سالايلى.

— ئۇنداق قىلساڭلار ئىناۋەتسىز، — دېدى ستېپم، — ئىككى تاپانچىنى مەن ئەپكەلدىم، بىرى ئوقلانغان، يەنە بىرىدە قۇرۇق پىستان بار.

— قايسى تاپانچىنىڭ ئوقلانغانلىقىنى سىز بىلەمسىز؟ — سورىدى پرافكىن.

— بۇنىڭ ھېچ ئالاقىسى يوققۇ؟ زودمىلىسكى ئەپەندى ئاۋۋال تاللىۋالسۇن، — دېدى ستېپم.

— مەيلى، — دېدى زودمىلىسكى.

بىلىيېپ قىلىچنى قىنىدىن چىقىرىپ ھېلىقى ئىككى توپا دۆۋىسىنىڭ ئوتتۇرىسىغا سانجىدى. ئاندىن يەنە بىر قىلىچنى ئېلىپ سانجىلغان قىلىچنىڭ ئالدىغا سانجىدى. ئىككى قىلىچ-نىڭ ئارىلىقى بىر چامداملا كېلەتتى. ئىككى تەرەپ قىلىچنىڭ كەينىدە تۇرۇشى كېرەك ئىدى. ئىككىيلەن قولىنى سوزسا قوللىرىدىكى تاپانچىنىڭ ئاغزى قارشى تەرەپنىڭ يۈرىكىگە تېگەي-لا دەپ قالاتتى. بىلىيېپ تەييارلىق قىلىۋاتقاندا ستېپم قىلىچ-نى يېشىپ پەلتوسىنى سالدى. ئۇنىڭ سىكوندانتى تاپانچىلار سېلىنغان ساندۇقنى ئاچتى. زودمىلىسكى ساندۇق ئالدىغا بې-رىپ قىلچە ئىككىلەنمەي ئۆزى تەرەپتىكى تاپانچىنى ئالدى. ئاندىن بىر قىلىچنىڭ كەينىگە ئۆتۈپ تۇردى.

ستېپم ئۇنىڭ چىرايىنى ئىنچىكىلەپ كۆزەتمەكتە ئىدى. زودمىلىسكىنىڭ چىرايى ناھايىتى خاتىرجەم ئىدى، ئۇنىڭدىن قىلچە قورقۇش ئالامىتى كۆرۈنمەيتتى. ئۇنىڭ ئۇنداق تەمكىن تۇرۇشى ھەرگىز ئۇنىڭ ئەتەي شۇنداق تۇرۇۋالغانلىقىدىن ئە-مەس، بەلكى قورقۇشنى خىيالىغىمۇ كەلتۈرمىگەنلىكىدىن ئى-دى.

«يۈرەكلىك ئىكەن» دېدى ستېپم ئۆز - ئۆزىگە پىچىرلاپ.

ئۇ يەنە بىر تاپانچىنى ئېلىپ رەقىبىنىڭ ئۈدۈلىدىكى قەلىچىنىڭ كەينىگە ئۆتۈپ تۇردى. ھەر ئىككىلىسىنىڭ چىرايى تاتارغانىدى. لېكىن، زودمىلىسكى بىر خىل جەسۇرلۇق بىلەن تىكىلىپ تۇراتتى، ستېھىنىڭ كۆزلىرىدىن بولسا خاتىرجەمسىزلىك چىقىپ تۇراتتى. ئۇ كۆزلىرىنى نەگە تىكىشىنى بىلمەيتتى. مېنىڭ يۈرىكىم دۈپۈلدەپ سوقۇپ كېتىۋاتاتتى.

بېلېيېپ ئالدىغا ئۆتتى، ھەممەيلەننىڭ كۆزى ئۇنىڭغا تىكىلدى.

— تەييار بولدۇڭلارمۇ، ئەپەندىلەر؟ — دېدى بېلېيېپ.

— بۇيرۇقىڭزنى كۈتۈپ تۇرۇپتىمىز، مايور، — دېدى زودمىلىسكى بىلەن ستېپ تەڭلا. ئىككىيلەن بىرلا ۋاقىتتا تاپانچىلىرىنى كۆتۈرۈپ رەقىبلىرىنىڭ يۈرىكىگە توغرىلىدى.

ئەتراپ ئېغىر جىمجىتلىققا چۆمدى، پەقەت يېقىن يەردىكى دەرەخلىكتىن قۇشلارنىڭ سايرىشىلا ئاڭلىنىپ تۇراتتى. مۇشۇنداق دەھشەتلىك جىمجىتلىق ئىچىدە ياڭرىغان مايورنىڭ ئاۋازى ھەممىنى ئىختىيارسىز شۇركۈندۈرۈۋەتتى.

— بىر ... ئىككى ... ئۈچ!

بۇ چاغدا بىز زودمىلىسكىنىڭ تاپانچىسىنىڭ تەپكىسى پىتانغا تېگىپ تاپانچىدىن «لاپ» قىلىپ ئوت چىققانلىقىنى كۆردۇق، لېكىن تاپانچا ئېتىلمىدى. ستېپ تاپانچىنى ئاتماي، تاپانچىسىنىڭ ئاغزىنى زودمىلىسكىنىڭ كۆكرىكىگە قارىتىپ چىڭ تۇتۇپ تۇراتتى.

— ئېتىڭ! — دېدى زودمىلىسكى ئادەتتىن تاشقىرى سالماقلىق بىلەن.

— سىز بۇيرۇق بەرمەسلىكىڭىز كېرەك، ئەپەندى، — دېدى ستېپ، — ئېتىش ـ ئاتماسلىقىمنى مەن بەلگىلەيمەن. بۇ يەنىلا سىزنىڭ سوئالىڭىزغا قانداق جاۋاب بېرىشىڭىزگە باغلىق.

— قېنى ئېتىڭ، بىراق، خۇدا ھەققى تېزرەك بولۇڭ.

— خاتىرجەم بولۇڭ، مەن سىزنى ئۇزاق ساقلاتمايمەن.

بىز پۈتۈن دىققىتىمىز بىلەن ئۇنىڭ سۆزىگە قۇلاق سالدۇق.

— مەن بۇ يەرگە سىزنىڭ جېنىڭىزنى ئالغىلى كەلمىدىم، ئەپەندى، — دېدى ستېپەن سۆزىنى داۋاملاشتۇرۇپ، — بەلكى تەلەيسىزلەرنىڭ تەقدىر بىلەن ئويناشقاندەك ئىش قىلىدىغان مۇئامىلىسى بىلەن كەلدىم. تۇرمۇش بۇنداق كىشىلەرگە رەھىم قىلمايدىكەن. لېكىن، سىز، ئەپەندى، مال ـ مۈلكىڭىز بار، ھەممىلا يەردە ھۆرمەتكە سازاۋەر ئادەم. ئىستىقبالىڭىز پارلاق، ھاياتىمۇ سىز ئۈچۈن ئىنتايىن قىممەتلىك. لېكىن، تەقدىر ئىلاھى سىز بىلەن قەرىشىپ قالغاندەك قىلىدۇ. سىز ھازىر ئۆلۈشىڭىز كېرەك، مەن بولسام يەنە ياشايمەن. مۇنداق بولسۇن، ئەپەندى، سىز پەقەت بۇنىڭدىن كېيىن ھەدىسىلا دۇئىللاشماسلىققا ۋەدە بەرسىڭىز مەن ئاتمايمەن.

— مەن قاچان سىز بىلەن ھېچنېمىدىن ھېچنېمە يوق دۇئىللاشماقچى بولدۇم، ئەپەندى، — ئادەتتىكىدەكلا خاتىرجەملىك بىلەن جاۋاب بەردى زودمىلىسكى، — ئۆزىڭىز مېنى چىدىغۇسىز ئوخشىتىشلار بىلەن مەسخىرە قىلغانلىقىڭىز ئۈچۈن سىزنى ئائىلاج دۇئىلغا چاقىردىم. بولدى، ئېتىۋېرىڭ، مېنىڭ سىزگە دەيدىغان باشقا گېپىم يوق.

— مېنىڭ شەرتىم ھېچقانچە ئېغىر ئەمەس، سىزنىڭ ئابرۇيىڭىزغا قىلچە نۇقسان يەتكۈزمەيدۇ، — دېدى ستېپەن سۆزىنى چىڭ تۇرۇپ، — مايور، سىز بىزگە ھۆكۈم قىلىڭا، — ئۇ مايورغا بۇرۇلۇپ مۇراجىئەت قىلدى، — مەن سىزنىڭ ھۆكۈمىڭىزگە بويسۇنمەن، مېنىڭچە زودمىلىسكىمۇ بويسۇنىدۇ. زودمىلىسكى ئاجايىپ باتۇرلۇق كۆرسەتتى. ئۇ مېنىڭ تاپانچامنىڭ ئوقىدا ئۆلمەي قالسا بۇ ئۇنىڭ سەۋەنلىكى ئەمەس، — ئۇ ئەتراپتا تۇرغان ئوفىتسېرلارغا كۆز

يۇگۇرتۇپ، ــ باشقىلار تاڭغان شەرتنى زودمىلىسكى قوبۇل قىلسا بولامدۇ؟ ــ دەپ سورىدى.

ــ بولىدۇ! ــ دېيىشتى ئوفىتسېرلار تەڭلا ۋارقىراپ، ــ بۇ ئۇنىڭ ئابرۇيىغا قىلچە نۇقسان يەتكۈزمەيدۇ.

زودمىلىسكى قىمىر قىلماي تۇراتتى.

ــ زودمىلىسكى قوشۇلدى، ــ دېدى ياشانغان پرافكىن ئالدىغا چىقىپ، ــ بولدى، بۇنىڭدىن كېيىن زودمىلىسكى ئاسانلىقچە باشقىلار بىلەن دۇئېللاشمايدۇ.

ــ ياق، بۇنى سىز ئېيتىۋاتىسىز كاپىتان، زودمىلىسكى تېخى مۇنداق دېگىنى يوق.

ــ سىز مېنىڭ سۆزۈمگە قوشۇلامسىز، زودمىلىسكى؟ ــ دېدى پرافكىن. تەقەززالىقتىن ئۇنىڭ ئاۋازى خۇددى يېلىنغاندەك چىقىپ كەتتى.

ــ قوشۇلىمەن، ــ دېدى زودمىلىسكى ناھايىتى پەس ئاۋاز بىلەن.

ــ ھەببەللى! ــ ئوفىتسېرلار تەڭلا ۋارقىراشتى. ھەمىلەن بۇ دۇئېلىنىڭ مۇشۇنداق ئاخىرلاشقانلىقىدىن خۇشال بولۇپ قىن ـ قىنىغا پاتماي كېتىشتى، بەزىلەر ھەتتا شەپكىلىرىنى ئاسمانغا ئېتىشىپ كەتتى.

ــ مەن سىلەردىنمۇ بەكرەك خۇشال، ــ دېدى ستېپم، ــ ھەممە ئىش كۇتكىنىمدەك ئاخىرلاشتى. كاپىتان، ئىرادىلىك ئادەم ئۇچۇن ئېيتقاندا، دۇئېلدا مەرگەنلىكنىڭ ھېچنېمىگە ئەرزىمەيدىغانلىقىنى ئۆز كۆزىڭىز بىلەن كۆردىڭىز. پەقەت پۇرسەت ئوخشاش بولسىلا، مەرگەن قارىغا ئاتالمايدىغانلارنىڭ ئالدىدا ھېچقانچە بىر ئارتۇق پايدىغا ئىگە بولالمايدۇ. مەن سىزنى ئېتىپ ئۆلتۈرمەكچى ئەمەسمەن، پەقەت ئۆلۈم ئالدىدا قورقىدىغان ـ قورقمايدىغانلىقىڭىزنى كۆرۈپ باقماقچى ئىدىم. ئەمەلىيەت ئىسپاتلىدىكى، سىز ھەقىقەتەن باتۇر ئىكەن.

سىز، تەبرىكىمنى قوبۇل قىلغايسىز، بۇ ئىككى تاپانچىنىڭ ھەر ئىككىلىسىدە ئوق يوق ئىدى.

ستېپەم گەپ قىلىۋېتىپ تاپانچىنىڭ تەپكىسىنى باسقانىدى، تاپانچە ئېتىلمىدى.

زودمىلىسكى خۇددى يارىلانغان شىردەك غەزەپ بىلەن توۋلىۋەتتى.

— خۇدا ئالدىدا قەسەم قىلىمەنكى، — دېدى ئۇ ۋارقىراپ، — بۇ ھەددىدىن زىيادە قەبىھلىك، ئىلگىرىكىدىنمۇ بەتتەر چىدىغۇسىز ئىش. سىز بۇ ئىشنى مۇشۇنداق تۈگىتىمەن دەمسىز؟ ياق ئەپەندى، بىز باشقىدىن ئېلىشىمىز، ئۇ چاغدا ئەگەر مېنىڭ رايىمچە بولسا، ھەر ئىككىلا تاپانچىدا ئوق بولىدۇ.

— ياق، كاپىتان، — دېدى ستېپەم ناھايىتى خاتىرجەملىك بىلەن، — مەن سىزنىڭ ھاياتىڭىزنى كەچۈرۈم قىلغانىكەنمەن، ھەرگىزمۇ يېنىۋالمايمەن. سىز مېنى قانچىكى ھاقارەتلىمەڭ، مەن ئەمدى بەربىر سىز بىلەن دۇئېللاشمايمەن.

— ئۇنداق بولسا مەن بىلەن دۇئېللىشامسىز، ستېپەم ئەپەندى، — دېدى پرافكىن پەلتوسىنى سېلىۋېتىپ ئۇنلۇك ئاۋازدا، — سىزنىڭ بۇ قىلىقىڭىز لۇكچەكلەرنىڭ قىلىقى. سىز زودمىلىسكىنىلا ئەمەس، ئۇنىڭ سىكوندانتىنىمۇ ئالدىدىڭىز، بەش مىنۇت ئىچىدە جەستىڭىزنى ئايىغىمنىڭ ئاستىغا يېقىتمىسام مەن ئادەم ئەمەس!

ستېپەم گاڭگىراپ تۇرۇپلا قالدى. ئۇ ئىشنىڭ بۇنداق بولۇشىنى ئويلىمىغانىدى.

— ئەگەر سىزنى پرافكىن ئاتالمىسا، مەن ئېتىپ تاشلايمەن! — دېدى نارىتوپ.

— مەنمۇ ئېتىپ تاشلايمەن! مەنمۇ! — دېيىشتى ئوفىتسېرلار بىردەك ۋارقىرىشىپ.

ـــ قويساڭلارچۇ! مەن ھەممىڭلار بىلەن بىراقلا دۇئىلـ
ـلىشالمايمەنغۇ! ـــ دېدى ستېپم، ـــ ئاراڭلاردىن بىرىڭلار
چىقىڭلار، گەرچە بۇ دوئېل ئەمەس، بەلكى سۈيقەست بولسـ
ـمۇ، مەن ئۇنىڭ بىلەن ئېلىشىمەن!

ـــ خاتىرجەم بولۇڭ، ئەپەندى، ـــ دېدى مايور ۋېلـ
ـيېپ، ـــ بىز ھەربىيلەرنىڭ شان ـ شۆھرىتىگە ھاقارەت
كەلتۈرمىدىغان ئىشنى ھەرگىز قىلمايمىز. بىز سىزنىڭ ھاقارـ
ـىتىڭزگە ئۇچرىدۇق. سىز ھەربىي موندىر كىيگەن مۆتتەھەم
ئىكەنسىز. سىز ھەممەيلەن بىلەن تەڭلا دۇئېللىشالمايـ
ـدىغانلىقىڭزنى ئېيتىۋاتىسىز، مېنىڭچە ھەر قانداق بىرىمىز
بىلەنمۇ دۇئېللىشالمايسىز. سىز بىرەۋىم كۈتۈپ تۇرۇڭ، ھازىر
سىزگە كۆپچىلىك ھۆكۈم قىلىدۇ. ئەپەندىلەر، بۇ ياققا
كېلىڭلار.

بىز مايورنىڭ چۆرىسىگە يىغىلدۇق. ھەممەيلەننىڭ پىكرى
بىرەۋىڭ بولۇپ، ھېچقانداق مۇنازىرىسىزلا ھۆكۈم چىقىرىلدى.
مايور ۋاقىتلىق باشقۇرغۇچى سۈپىتىدە ستېپمنىڭ ئالدىغا
بېرىپ:

ـــ ئەپەندى، سىز جىمىكى شان ـ شەرەپ مىزانىنى
يوقىتىپ قويدىڭىز. سىزنىڭ جىنايىتىڭىز ۋەھشىيانە سۈيـ
ـقەست، سىز تاپانچىلاردا ئوق يوقلۇقىنى بىلگەنلىكىڭىز ئۈچۈن
خاتىرجەم تۇرۇپ، زودىيىكىنى ئۆلۈمگە مەھكۇم قىلىنغان
ئادەمنىڭ روھىي ئازابلىرىغا سالدىڭىز. يەنە كېلىپ سىز
قوشلاپ زىيانكەشلىك قىلغان ئادەم بىلەن دۇئېللىشىشنى رەت
قىلدىڭىز.

ـــ تاپانچىغا ئوق سېلىڭلار، ئوق سېلىڭلار، ـــ دەپ
ۋارقىرىدى ستېپم خىجىللىقتىن غەزەپكە كېلىپ، ـــ مەن
خالىغان بىرىڭلار بىلەن دۇئېللىشىمەن!

مايور مەنستىمگەن قىياپەتتە كۈلۈپ بېشىنى چايقىدى.

— ياق، لېيتېنانت ئەپەندى، — دېدى ئۇ، — سىز ئەمدى ھەمراھلىرىڭىز بىلەن دۇئېللىشالمايسىز، سىز ئۇزۇڭنىڭ نىڭ ھەربىي نامىڭىزنى بۇلغاپ بولدىڭىز، بىز ئەمدى سىز بىلەن ھەرگىزمۇ بىر سەپتە بولالمايمىز. ئۇلار سىزگە ئۇنى كېيىتىپ قويۇشۇمنى تاپشۇردى، بىز سىزنىڭ سالاپىتىڭىزگە لايىق بولمىغان بۇ قىلىقىڭىزنى ھۆكۈمەتكە مەلۇم قىلماقچى ئەمەسمىز. شۇڭلاشقا، سىز سالامەتلىكىڭىزنىڭ ياخشى ئەمەسلىكىنى سەۋەب قىلىپ ئىستېپا بېرىشىڭىز كېرەك. بارلىق زۆرۈر ئىسپىراپكىنى دوختۇر تەييارلاپ بېرىدۇ. بۈگۈن 5 - ماي كۈنى، سىز 5 - ئىيۇنغىچە پولكتىن كېتىشىڭىز كېرەك.

— مەن ئەلۋەتتە كېتىمەن، لېكىن سىلەرنىڭ تەلىپىڭلار بويىچە ئەمەس، بەلكى ئۆزۈمنىڭ ئارزۇيۇم بويىچە كېتىمەن.

ستېپم سۆزىنى تۈگىتىپ، يەرگە سانجىقلىق قىلىچىنى ئېلىپ يېنىغا ئاستى، پەلتوسىنى كىيدى، ئاندىن ئېتىغا مىنىپ، ئارقىغا قاراپ بىر نېمىلەرنى دەپ تىللىدى - دە، يېزىغا قاراپ چېپىپ كەتتى.

بىز ھەممىمىز زودىلىسكىنىڭ ئەتراپىغا ئولاشتۇق. ئۇنىڭ چىرايىدىن خاپىلىق چىقىپ تۇراتتى. ياق، بۇنداق دېگەندىن كۆرە ئۇنى قاتتىق ھەسرەت چەكمەكتە، دېگەن توغرىراق بولاتتى.

ئەپەندىلەر، بايا سىلەر مېنى نېمىشقا ئۇ ئەبلەخنىڭ شەرتىنى قوبۇل قىلىشقا قىستىدىڭلار؟ — دېدى ئۇ، — ئەگەر سىلەر دەۋەت قىلمىغان بولساڭلار مەن ئۇنىڭ شەرتىنى ھەرگىز قوبۇل قىلمىغان بولاتتىم.

— مەن ھەمراھلىرىم بىلەن بىللە جىمىكى مەسئۇلىيەتنى ئۈستۈمگە ئالىمەن، — دېدى مايور، — سىز ئىنتايىن ئالىيجاناب پەزىلىتىڭىزنى نامايان قىلدىڭىز، شۇڭلاشقا مەن مۇشۇ سورۇندىكى بارلىق ھەربىيلەرنىڭ نامىدىن سىزگە شۇنى ئېيتىمەن

مەنكى، زودمىلىسكى، سىز ھەقىقەتەن باتۇر، قورقماس ئادەم ئىكەنسىز، — ئاندىن ئۇ ئوفىتسېرلارغا قاراپ، — ئەپەندىلەر، يۇرۇڭلار، قايتايلى. يۈز بەرگەن ۋەقەنى چوقۇم پولكوۋنىكقا دوكلات قىلىشىمىز كېرەك، — دېدى.

بىز كالياسكىغا ئولتۇردۇق، بۇ چاغدا يېراقتىن ستېمىنىڭ ئېتىنى چاپتۇرۇپ يېزىدىن چىقىپ تاغ باغرىدا كېتىۋاتقان لىقىنى كۆردۇق. زودمىلىسكى ئۇنىڭغا تىكىلىپ تۇرۇپ:

— قانداقتۇر بىر بىشارەت كەيپىمنى بۇزۇپ تۇرىدۇ، — دېدى، — مەن ئۇنىڭ تاپانچىسىنىڭ ئوقلانغان بولۇشىنى، ئۇنىڭ ئوق ئۇزۇشىنى ئۈمىد قىلىۋىدىم.

ئۇ خۇددى ئۆزىنىڭ ئەندىشىسىنى يوقاتماقچى بولغاندەك ئېغىر خورسىنىپ بېشىنى چايقاپ قويدى.

— ئۆيگە قايتىمىز، — دېدى ئۇ ھارۋىكەشكە.

بىز كەلگەن يولىمىز بىلەن قايتقاچقا، يەنە مارىئاننا راۋىنىسكى خېنىمنىڭ دېرىزىسىنىڭ ئالدىدىن ئۆتۈشكە توغرا كېلەتتى. بىز ھەممىمىز بېشىمىزنى كۆتۈرۈپ يۇقىرىغا قارىدۇق، دېرىزە تۈۋىدە ئۇنىڭ قارىسىمۇ كۆرۈنمەيتتى.

— كاپىتان، — دېدى زودمىلىسكى ماڭا، — ئازراق يارىدەم قىلالامسىز؟

— قانداقلىكى ئىشىڭىز بولسا ئېيتىۋېرىڭ، — دېدىم مەن.

— مېنىڭ ئورنۇمدا كىرىپ بىچارە مارىئاننىغا بۇ پاجىئەلىك ئىشنىڭ ئاقىۋىتىنى يەتكۈزۈپ قويسىڭىز.

— خىزمىتىڭىزگە تەييارمەن. قاچان باراي؟

— ھازىرلا بېرىڭ، قانچە تېز بولسا شۇنچە ياخشى. ھارۋىنى توختات! — دېدى زودمىلىسكى. كالياسكا توختىدى. مەن كالياسكىدىن سەكرەپ چۈشۈشۈمگە، كالياسكا يەنە ئالغا قاراپ ئۇچقاندەك تېز يۈرۈپ كەتتى.

زودمىلىسكى قايتىپ كېلىپ ئەمدىلا ئۆيگە كىرىشىگە مەنمۇ ئۇنىڭ مېھمانخانىسىنىڭ ئىشىكى ئالدىغا يېتىپ كەلدىم. ئۇ چاغدىكى چىرايىم ئىنتايىن قورقۇنچلۇق بولسا كېرەك، بولمىسا زودمىلىسكى ئورنىدىن چاچراپ تۇرۇپ ئالدىمغا ئېتىلىپ كەلمىگەن بولاتتى.

— يا پەرۋەردىگارا! كاپىتان، نېمە بولدىڭىز؟

مەن ئۇنى مېھمانخانىدىن تاشقىرىغا ئاچىقتىم.

— بىچارە دوستۇم، ئەگەر ماريئانانى يەنە بىر كۆرۈۋالغۇدەك بولسا دەرھال بېرىڭ. بىز دۇئېلغا كېتىپ بارغاندا ئۇ دېرىزە تۈۋىدە ئولتۇرغانىكەن، ستېمىنىڭ ئېتىنى مىنىپ قايتىپ كەلگەنلىكىنى كۆرۈپ، بىرلا چىرقىراپ هوشىدىن كېتىپتۇ. چۈنكى ئۇ ستېم هايات قالغانىكەن، دېمەك، سىزنى چوقۇم ئۆلدى دەپ ئويلىغان گەپ. شۇنىڭدىن تارتىپ تېخىچە هوشىغا كەلمەپتۇ.

زودمىلىسكى ۋارقىراپ:

— ئاھ، شور پېشانىلىكىمنىڭ بېشارىتى! شۇملۇقنىڭ بېشارىتى! — دېگىنىچە شەپكىسىنى كىيمەي، قىلىچىنىمۇ ئاسماي ئېتىلىپ كوچىغا چىقىپ كەتتى.

ئۇ راۋىنىسكى خېنىمنىڭ ئۆيگە يېتىپ كېلىپ پەلەمپەيدىن چىقىۋېتىپ، يۇقىرىدىن چۈشۈۋاتقان دوختۇر بىلەن ئۇچرىشىپ قالدى.

— دوختۇر، — دېدى زودمىلىسكى دوختۇرنى توختىتىپ، — ئۇ ياخشى بولۇپ قالدىمۇ؟

— هەئە، — دېدى دوختۇر جاۋاب بېرىپ، — ياخشى بولۇپ قالدى، ئەمدى ئۇ هەرگىزمۇ ئازاب چەكمەيدىغان بولدى.

— قازا قىلدى؟ — زودمىلىسكى ئۆز - ئۆزىگە پىچىرلىدى. ئۇ چىرايى تاتىرىپ، تامغا يۆلىنىپ ئارانلا تۇرۇپ قال -

دى، ـــ قازا قىلدى؟!

ـــ بىچارە قىز، مەن دائىم ئۇنىڭغا يۇرىكىنىڭ ئاجىزلىقىنى ئېيتىپ، ئادەتتىن تاشقىرى ھاياجانلىنىشتىن ساقلانغىن، دەيتتىم.

زودىمىلىسكى دوختۇرنىڭ بۇ سۆزىنى ئاڭلىمىدى، ئۇ ئاللىقاچان پەلەمپەيگە چىقىپ، دالاندىن ۋە مېھمانخانىدىن ئۆتۈپ، خۇددى ئېلىشىپ قالغاندەك ۋارقىرىغىنىچە كېتىۋاتاتتى.

ـــ ماريئانىنا، ماريئانىنا!

ياتاقخانىنىڭ ئىشكى ئالدىدا ماريئانىنانىڭ تەرىبىيىسى تۇراتتى. ئۇ زودىمىلىسكىنى توسۋالدى، زودىمىلىسكى ئۇنى ئىتتىرىۋېتىپ ئۆيگە كىردى.

ماريئانىنا كارىۋىتىدا تىپتىنچ ياتاتتى. چىرايى تاتىرىپ كەتكەنىدى، چىرايى خۇددى ئۇخلاۋاتقاندەك شۇ قەدەر خاتىرجەم ئىدى. زودىمىلىسكى كارىۋات ئالدىدا يۇكۇنۇپ ئولتۇرۇپ ئۇنىڭ قولىنى تۇتتى، قولى ئاللىقاچان مۇزلاپ كەتكەنىدى، قولىدا زودىمىلىسكىنىڭ بىر تۇتام قارا، بۇدۇر چېچى چىڭ سىقىمداقلىق ئىدى.

ـــ مېنىڭ چېچىم! ـــ دېدى زودىمىلىسكى ۋارقىراپ ۋە ئۆزىنى تۇتالماي يىغلىۋەتتى.

ـــ شۇنداق، سىزنىڭ چېچىڭىز، ـــ دېدى تەربىيىچى، ـــ سىلەر پېتىربۇرگتا ئايرىلغان چاغدا ئۇ چېچىڭىزدىن كېسىۋالغان. مەن دائىم ئۇنىڭغا، بۇ ئىككىڭلاردىن بىرىڭىلارغا بەختسىزلىك ئېلىپ كېلىدۇ دەيتتىم، مانا دېگىنىمدەك بولدى.

ئەگەر زودىمىلىسكىنىڭ كېيىن قانداق بولغانلىقىنى بىلمەكچى بولسىڭىز، تروىكا مۇناستىرىغا بېرىپ، مۇناخ ۋاسىلىنىڭ ئەھۋالىنى سۈرۈشتۈرسىڭىزلا بولىدۇ. مۇناستىر مۇرتىلىرى سىزنى ئۇنىڭ قەبرىسىگە ئاپىرىپ قويىدۇ. ئۇ يەردىكىلەر

ئۇنىڭ ئەسلىي ئىسمىنى بىلمەيدۇ، ئۇنىڭ نېمە ئۈچۈن ياپياش تۇرۇپلا (يىگىرمە ئالتە ياش) مۇناخلىق تونىنى كىيىۋالغانلىقىنىمۇ چۈشەنمەيدۇ. ئۇلار پەقەت ئۇنىڭ سۆيگەن قىزى ئۆلۈپ كەتكەندىن كېيىن، ھەسرەت چېكىپ بۇ يەرگە كېلىپ مۇناخ بولغانلىقى ھەققىدىلا ئاز - تولا بىر نېمىلەر دەپ بېرەلەيدۇ.

بەربات بولغان ئەقىدە

رابىندىرانات تاگور

مەريەم ساقىم تەرجىمىسى

بۇ بۇنىڭدىن كۆپ ۋاقىتلار بۇرۇن بولغان ئىش. ئۇ چاغدا مەن دارجىلىنغا بارغانىدىم. ئۇ چاغدا ھاۋا تۇتۇق بولۇپ، ئاسمانىنى قاپقارا بۇلۇتلار قاپلىغانىدى. بۇنداق مانان ھاۋادا كىشىنىڭ تالاغا چىققۇسى كەلمەيتتى، بىراق ئۆيدە ئولتۇرۇشمۇ ئادەمنى تىت - تىت قىلىۋېتەتتى.

مەن مېھمانخانىدا ناشتا قىلىپ بولۇپ، قېلىن چەملىك ئۆتۈكۈمنى ۋە يامغۇرلۇقۇمنى كىيىپ، سەيلە قىلىپ يېڭى ھاۋا يېيىش مەقسىتىدە سىرتقا چىقتىم. سىرتتا سىم - سىم يامغۇر يېغىۋاتاتتى. كۆلرەڭ بۇلۇتلۇق ھاۋانىڭ ئەپتى گويا ياراتقۇچى خۇدا بارچە ئالەمنى ھىمالايا تېغى بىلەن قوشۇپ ئېقىتىۋەتمەكچى بولغاندەكلا ئىدى.

مەن ئادەملەر شالاڭ كالكۇتتا يولىدا كېتىۋېتىپ ئويلاندىم: بۇ خىلۋەت تۇمانلار ماكانىدا ئادەم ئەجەبمۇ كۆڭۈلسىز يۇرىدىكەن. ئەگەر مەن پۈتۈن ۋۇجۇدۇم بىلەن رەڭمۇ رەڭ گۈللەرگە پۈركەنگەن، گۈپۈلدەپ خۇش پۇراقلار چېچىپ تۇرغان زېمىننى — ئانامنى مەھكەم قۇچاقلىۋالالىسام نەقەدەر شادلىققا چۆمگەن بولاتتىم - ھە!

بۇ چاغدا، يېقىنلا بىر يەردىن ئايال كىشىنىڭ ئېسەدەپ يىغلىغان ئاۋازى ئاڭلاندى. خارابە، دەرد - ئەلەمگە تولغان بۇ

دۇنيادا يىغا ھەيران قالارلىق نەرسە ئەمەس. باشقا جاي، باشقا ۋاقىت بولسىدى، ئېھتىمال مەن بۇ يىغىغا ئېتىبار قىلمىغان بولاتتىم. بىراق، بۇ يىغا ئاۋازى قۇلىقىمغا بىپايان تۇمانلار دۇنياسىدا غايىب بولغان بۇ جاھاندىكى بىردىنبىر ئاۋاز بولۇپ ئىشىتىلدى، شۇڭا بۇنىڭغا پەرۋاسىز قاراپ ئۆتۈپ كېتەلمىدىم.

مەن ئالدىمغا مېڭىپ يىغا ئاۋازىنى ئىزلىدىم. ئانچە ئۇزۇن ماڭمايلا توق جىگەررەڭلىك كىيىم كىيگەن، تال - تال سېرىق چاچلىرىنى ماڭلىيىغا تۆگۈۋالغان بىر ئايال مۇناخنىڭ يول ياقىسىدىكى ئېرىق بويىدا ئولتۇرۇپ پەس ئاۋازدا ئۆكسۈپ يىغلاۋاتقانلىقىنى كۆردۈم. روشەنكى، بۇ يىغا ئاۋازى ھەرگىزمۇ يېڭى قايغۇ - ھەسرەتنىڭ داد - پەريادى بولماستىن، بەلكى ئۇزۇندىن بېرى يىغلىپ كەلگەن، تولىمۇ ئەلەملىك يىغا ئاۋازى ئىدى. كىشىنىڭ يۈرىكىنى ئېزىدىغان بۇ يىغا گويا قارا بۇلۇتلار ۋە قاقاس تاغلار ئارىسىدىن ئۇزۇلۇپ - ئۇزۇلۇپ چىقىۋاتقاندەك ئىدى.

مەن كۆڭلۈمدە، ھىجران ئازابى ۋە ۋىسال شادلىقى بىلەن تولغان بىر ئائىلىۋى ھېكايىنى باشلاشنىڭ تازا بەلەن پۈرسىتى كەلدىغۇ، دەپ ئويلىدىم. بىراق، كۆك قەھرىگە تاقاشقان تاغ باغرىدا ئېچىنىشلىق ھالدا ئىچ - ئىچىدىن ئۆكسۈپ يىغلاپ ئولتۇرغان ئايال مۇناخنى ئۆز كۆزۈم بىلەن كۆرۈشۈمنى خىيالىمغا كەلتۈرمىگەنىدىم.

بۇ ئايالنىڭ قايسى جەمەتتىن ئىكەنلىكىنى پەرەز قىلىش قىيىن ئىدى، مەن ئىنتايىن مۇلايىملىق بىلەن:

— سىز كىم بولىسىز؟ نېمە ئىش بولدى؟ نېمە ئۈچۈن مۇنچە ئەلەملىك يىغلايسىز؟ — دەپ سورىدىم.

ئۇ جاۋاب بەرمەستىن، ياشقا تولغان كۆزلىرى بىلەن قويۇق تۇمانلار ئارىسىدىن ماڭا تازا زەن قويۇپ قاراپ چىقتى.

— قورقماڭ، مەن مەدەنىيەتلىك ئادەم، — دېدىم مەن

ئالدىراپ.

بۇنى ئاڭلاپ ئۇ كۈلۈمسىرىدى، ئاندىن غەيرىي بىر خاتىرجەم، ئىنتايىن يېقىملىق تەلەپپۇزدا:

— مېنىڭدە قورقۇش ئاللىقاچان يوقالغان، ھەتتا ئۆيدىلىش، تەپ تارتىشمۇ قالغىنى يوق بېگىم. بىر زامانلاردا مەن ئالتۇن قەسىردە ياشىغان، مېنىڭ رۇخسىتىمسىز بىر تۇغقان ئىنىممۇ ھۆجرامغا ئاياغ باسالمايتتى. بۈگۈنكى كۈندە بولسا بۇ كەڭرى جاھاندا ئۆزۈمنى غەيرىيلەردىن يوشۇرغۇدەك ھالىنمۇ قالمىدى, — دېدى.

دەسلەپتە مەن ئۇنىڭدىن خاپا بولدۇم. چۈنكى مېنىڭ كىيىنىشىم ۋە ئەجنەبىي موتىۋىرلىرىدەك سىياقىمغا قارىماي بۇ نەس باسقان ئايال مېنى قىلچە ھېيىقماستىن «بېگىم» دەپ ئاتىغانىدى. شۇڭلاشقا مەن بۇ ھېكايىدىن ۋاز كېچىپ، تاماكامدىن پۇرقىرىتىپ ئىس چىقىرىپ، مۆتىۋىرلەرنىڭ سالاپەتلىك پويىزىغا ئوخشاش، مەغرۇرانە ھالدا ئۇنىڭ يېنىدىن ئۆتۈپ كەتمەكچىمۇ بولدۇم. بىراق، ئۇنىڭ ئىچكى سىرىغا قىزىقىش ئۇستۈن چىقتى، شۇڭا ئۆزۈمنى چوڭ تۇتقان ھالدا گىدىيىپ تۇرۇپ:

— سىزگە نېمە قىلىپ بېرەلىشىم مۇمكىن؟ ئېيتىڭا، سىزگە نېمە لازىم؟ — دېدىم.

ئۇ ئۆتكۈر نەزەر بىلەن چىرايىمغا گۇمانسىراپ قارىدى — دە، بىر ئاز توختىۋېلىپ، ئاندىن قىسقىلا جاۋاب بەردى.

— مەن بودىرائون كىنەزى غۇلام زاتىرخاننىڭ قىزى.

بودىرائون كىنەزلىكى قەيەردە؟ غۇلام زاتىرخان قايسى دەرىجىلىك كىنەز؟ ئۇنىڭ قىزى قانداق دەرد — ئەلەم كېلىپ ئۆيىنى تاشلاپ چىقىپ كالكۇتتا يولى ياقىسىدا تىكەندەك يالغۇز ئولتۇرۇپ يىغلايدۇ؟ بۇ نەرسىلەر ماڭا قاراڭغۇ ئىدى. ئۇنىڭ ئۇستىگە بۇ ئىشلارغا ئۆزۈمنۇ ئىشىنىلمەي قالدىم. ۋاي بولدىلا، ئادەمنىڭ ھەپسىلىسىنى پىر قىلىدىغان بۇ ئىشلارغا

نېمانچە قىلىپ كېتىمەن؟ ھېكايىنىڭ ۋەقەلىكى ئۆز ـ ئۆزىدىن شەكىللىنىۋاتامدۇ؟

كىنەزنىڭ قىزىمەن دېگەن ھۆرمەتلىك نامىنى ئاڭلاپ، ئىززەت ـ ئىكرام بىلەن تەزىم قىلدىم ـ دە:

ـــ مەلىكەم، سىزنى تونۇمايمۇ قاپتىمەن، بۇ ئەدەپسىزلىكىم ئۈچۈن كەچۈرۈڭ! ـــ دېدىم.

تونۇمايمۇ قېلىشنىڭ سەۋەبلىرى بەكمۇ كۆپ. ئەڭ مۇھىمى، مەن ئۇنى زادىلا كۆرۈپ باقمىغان. ئاندىن قالسا، بۇ قويۇق تۇماندا ئادەم ئۆزىنىڭ پۈت ـ قوللىرىنى پەرق ئېتىشىمۇ خېلى بىرگەپ، كىنەز قىزى مېنىڭ كەچۈرۈم سورىغىنىمغا قىلچە پىسەنت قىلمىدى. ئۇ ئوڭ قولى بىلەن ئالدىدىكى تاشنى كۆرسىتىپ، بۇيرۇق ئاھاڭىدا مېنى ئولتۇرۇشقا تەكلىپ قىلدى.

مۇنداق قارىغاندا، بۇ ئايال مۇناخ ئەينى يىللاردىكى مەلىكىلىك كىبىرىنى زادىلا تاشلىمىغان. «شاھانە يارلىقلار» بىلەن كىشىلەرنى تىز پۈكتۈرىدىغان كۈچ ـ قۇدرىتىنى ھازىرغىچە ساقلاپ كېلىۋاتقانىدەك ئىدى. مەن بۇ تۇماندا، مۇخ بېسىپ كەتكەن، ھۆل، قاتتىق تاش ئۈستىگە ئولتۇرۇش شەرىپىگە ئىگە بولۇپ، خۇددى ئەزەلدىن ئويلاشقىمۇ جۈرئەت قىلالمىغان بىر ئىلتىپاتقا ئېرىشتىم. بۇگۈن بودىرائون كىنەزى غۇلام زاتىرخاننىڭ قىزى ماڭا دارجىلىنىڭ كالكۇتتا يولىدا ئۆزى بىلەن باراۋەر ئولتۇرۇش ھوقۇقىنى ئاتا قىلدى. مەن يامغۇرلۇقۇمنى كىيىپ مېھمانخانىدىن چىققاندا بۇنداق ئامەتكە يولۇققىنىمنى زادىلا خىيالىمغا كەلتۈرمىگەنىدىم.

ھېمالايا تېغىنىڭ باغرىدىكى بۇ خىلۋەت جايدا تاسادىپىي ئۇچرىشىپ قالغان ئىككى يولۇچى قاتتىق تاش ئۈستىدە ئولتۇرۇپ، خۇددى يېقىندا دۇنياغا كەلگەن يېقىملىق داستاننى ئاڭلاۋاتقانىدەك، قىز ـ يىگىتلەرنىڭ بېشىدىن ئۆتكەن سەرگۈزەشتە-

لىرىنى ئېيتىشۇاتاتتى. بۇ جەزمەن كىتابخانلارنىڭ قەلبىدە يىراقلاردىكى جىلغىدىن ئېقىپ كەلگەن بۇلاق سۈيىنىڭ شىلدىر-لىشىنى، كالىداسنىڭ «خەۋەرچى بۇلۇت»، «چۈمۈلىنىڭ دۇن-ياغا كېلىشى» قاتارلىق سىرلىق، يېقىملىق مۇزىكىسىنى ئاڭلا-ۋاتقاندەك بىر تۈيغۇ پەيدا قىلىشى مۇمكىن.

ھەر ھالدا شۇنىڭغا ئىشىنىڭلاركى، ماڭا ئوخشىغان پۈتىغا ئۆتۈك، ئۇچىسىغا يامغۇرلۇق كىيگەن زامانغا لايىق ئەپەندىگە كالكۇتتا يولى ياقىسىدا، يامغۇردىن ھۆل بولغان تاش ئۈستىدە مۇناخ سىياقىدىكى تونۇشمايدىغان بىر كىنەز قىزى بىلەن روبە-رو ئولتۇرۇپ ھېكايە ئېيتىشۇاتقاندا، ئۆزىنىڭ سالاھىيىتىنى ۋە قەدىر - قىممىتىنى ساقلىشى ئاسان ئىش ئەمەس. قويۇق تۇمان باسقان، قاراڭغۇلۇق ھۆكۈم سۈرۈۋاتقان بۇ مالىمان ئا-لەمدە ئوڭايسىزلىنىپ ۋە بىئارام بولۇپ، ئۆزىمىزنى باشقىلار-دىن يوشۇرۇشقا ھەرىكەت قىلىش تامامەن ئورۇنسىز. بۇ باش - ئۇچى كۆرۈنمەيدىغان تۇمانلار دۇنياسىدا پەقەت ئىككىمىز — بودىرائون كىنەزى غۇلام زاتىرخانىنىڭ قىزى ۋە مەن، يەنى ھىندىستانىنىڭ زامانغا لايىق كىشىسى بىلەن فېئودال پادىشاھ جەمەتىنىڭ مەلىكىسى خۇددى توپان بالاسىدا تىرىك قالغان بىر-دىنبىر نىشانەك ئولتۇرۇپتىمىز. بۇ غەيرىي ئۇچرىشىشنىڭ غايەت زور لەززىتى پەقەت ئىككىمىز خاس بولۇپ، بۇنىڭدىن باشقىلار بەھرىمەن بولالمايدۇ.

— مەلىكەم، سىزنىڭ بۇ ئەھۋالغا سېلىپ قويغان كىمەن؟ — دەپ سورىدىم مەن.

مەلىكە تەقدىرگە تەن بەرگەن ئاھاڭدا:

— بۇ ئىشلارنى كىمنىڭ قىلغانلىقىنى مەن نەدىن بىلەي؟ مۇشۇنچە زور قورام تاشلاردىن ھاسىل بولغان ھەيۋەتلىك ھىمالا-يا تېغىنى كۆرۈمسىز تۇمانلار بىلەن ئورىغان كىمدۇ؟ — دېدى.

مەن ھېچقانداق پەلسەپىۋى مۇنازىرە قوزغىماي ئۇنىڭ سۆزىگە قوشۇلدۇم:

— شۇنداق، تەقدىرنىڭ سىرىنى كىممۇ ئاچالىسۇن؟ ھەممىمىز ئاجىز بەندىلەرمىز.

مۇنازىرىلىشىدىغان بولساقمۇ، مەن كېنەز قىزغا ئوخشايلىق-چە بوش كەلمەيتتىم. بىراق، مەن تىل ئارقىلىق كۆڭلۈمدىكى-لەرنى ئىپادە قىلىپ بېرەلمەيتتىم، چۈنكى، يېرىم - ياتا بىلە-دىغان ئوردۇ تىلىدا بودىرائون كىنەزنىڭ مەلىكىسى ياكى باشقا مەلىكىلەر بىلەن تەقدىرچىلىك ۋە ئەركىنلىك كۆز قارىشى توغ-رىسىدا مۇنازىرە قىلىشقا چامام يەتمەيتتى.

— ھاياتىمدىن يېزىلغان ئاجايىپ ھېكايىنىڭ ئاخىرقى سەھىپىسى بۇگۈن پۈتتى. تەپسىلىي سۆزلەپ بېرىشىمگە ئىجا-زەت قىلامسىز؟ — دېدى مەلىكە.

— نېمانداق ئىجازەت سوراپ يۈرىسىز؟ سىزگە ئىجازەت كېرەكمۇ تېخى؟ ھىم. ئەگەر سىز ئىلتىپات قىلىپ سۆزلەپ بېرىدىغانلا بولسىڭىز، مەن قالتىس شەرەپ ھېس قىلىپ، جان - دىلىم بىلەن تىڭشىغان بولاتتىم، — دېدىم مەن.

مېنىڭ بۇ سۆزلىرىمنى ئېھتىمال ھېچكىممۇ چۈشەنمەس. شۇنداق، مەن ئەلۋەتتە سۆزۈمنى چۈشىنىشلىك قىلىشنى خالايى-تتىم، ئەپسۇسكى، بۇنىڭغا قادىر ئەمەس ئىدىم، كىنەز قىزنىڭ ئاغزىدىن چىقىۋاتقان سۆزلەر ماڭا خۇددى شەبنەم يۇيۇپ ياشارت-قان تەكشى ۋە قاراڭغۇ دالىلاردىكى ئالتۇندەك سېرىق باشاقلارنى يېنىك تەۋرىتىۋاتقان، كۆڭۈلگە ئارامبەخش ئېتىدىغان مەيىن تاك شامىلىدەك تۇيۇلاتتى. بۇ سۆزلەر شۇ قەدەر يېقىملىق، يۇمشاق، پاساھەتلىك ۋە راۋانكى، بۇنى تەسۋىرلەپ بېرىشكە ئاجىزمەن. مەن بولسام بەئەينى ياۋايى ئادەملەرگە ئوخشاش تولىمۇ ئاددىي، قوپال ئىبارىلەر بىلەن ئارىلاپ لوقما سېلىپ قويىاتتىم. ئۇنىڭ شۇنچىلىك ئاددىي ۋە نازاكەتلىك سۆزلىرىگە

چىن قەلبىمدىن ئاپىرىن ئەيلىمەي تۇرالمىدىم ۋە ئۇنىڭ ئالدىدا تىلغا بەكمۇ كەمبەغەل كىشىنىڭ ئوخشايسىزلىقىنى ھېس قىلىشقا باشلىدىم.

كىنەز قىزى ھېكايىسىنى باشلىدى:

ــ مېنىڭ دادام دېھلىدىكى پادىشاھلار ئەۋلادىدىن ئىدى. ئۇ ئالىيجاناب قانداشلىقىمىزنى ساقلاپ قالمىز دەپ، مېنىڭ تۇرمۇش مەسلەمنى ھەل قىلىشقا ئالدىراپ كەتمىدى، چۈنكى ئۇنىڭ ماڭا لايىق شاھزادە تېپىشى تەس بولغانىدى. كىنەز لاكناۋ ئەلچى ئەۋەتىۋىدى، دادام سىلىق ـ سىپايە سۆزلەر بىلەن ئۇزرە ئېيتىپ ئۇلارنى قايتۇرۇۋەتتى. دەل شۇ چاغدا قوزغىلاڭ بولدى. شۇنىڭ بىلەن ھۆكۈمەت ئارمىيىسى ئىچىدە ھۆكۈمەت-كە قارشى چوڭ بوران چىقىپ، پۈتكۈل ھىندىستان ئوق ـ دورىنىڭ ئىس ـ تۈتەكلىرى ئىچىدە قالدى.

مەن ئايالالرنىڭ ئاغزىدىن، بولۇپمۇ كىنەز قىزلىرىنىڭ ئاغزىدىن ئاجايىپ گۈزەل ۋە نەپىس ئۇردۇ تىلىنى پەقەت ئاڭلاپ باقمىغانىكەنمەن. بۇگۈن بۇ سۆزلەرنى ئاڭلاپ شۇنى چۈشەندىم-كى، بۇ تىل ئەسلىدە شاد ـ خۇرام تۇرمۇش كەچۈرىدىغان ئېسىلزادە ئاقسۆڭەكلەرنىڭ، كەلمەسكە كەتكەن ئاشۇ زامانلار-نىڭ تىلى ئىكەن. شۇڭا بۇ تىلدا سۆزلەشتە مەن قانداقمۇ ئاقسۆ-ڭەكلەرگە تەڭ بولالايمەن! بۇگۈنكى كۈندە تۆمۈرىيول ۋە تېلېگ-راف ئىشلىرىنىڭ تەرەققىي قىلىشى، سودا ـ سېتىقنىڭ گۈلل-ىنىشى، نۇرغۇنلىغان بەگلىكلەرنىڭ يىمىرىلىشى بىلەن بۇ پانىي ئالەمدىكى جىمى شەيئىلەر تىلغا ئالغۇچىلىكى يوق زىننەتسىز بىر نەرسىگە ئايلىنىپ قالدى. پەقەت كىنەز قىزىنىڭ يېقىملىق سۆزلىرىنى ئاڭلىغاندا، ئاندىن بىر پادىشاھ قەسىرى، ئەنگلىيە-نىڭ كۆچمەنچى پۇقرالىرى يېڭىدىن بىنا قىلغان تاغلىق شەھەر

① بۇ، 1857 ـ يىلى ھىندىستاندا بولغان چوڭ مىللى قوزغىلاڭنى كۆرسىتىدۇ.

1364459082

دارجىلىن قويۇق تۇمان پەردىسى ئىچىدە ئاجايىپ بىر سېھرىي كۈچ بىلەن كۆز ئالدىمدا ئايان بولدى. مانا يوغان - يوغان ئاق مەرمەردىن ياسالغان ئاسمان - پەلەك ھەۋەتلىك سارايلار؛ كو-چىلارغا پاتماي كېتىۋاتقان زاتى ئېسىل ئاتلار ئۈستىدە زەر ۋە كالوتۇنلاردا نەپىس كەشتىلەنگەن كىمخاب ئىگەر - يوپۇقلار؛ ھەيۋەتلىك پىللارنىڭ ئۈستىگە ئورنىتىلغان ھەشەمەتلىك كاجۇ-لار؛ رەڭگا رەڭ ئېسىل روماللىرى، كەڭ، ئازادە شىملىرى، بېلىگە ئاسقان ئەگرى قىلىچلىرى، قونچىغا سېرىق گۈل چېكىل-گەن، ئۇچلۇق تۇمشۇقلىرى يۇقىرىغا قارىغان ئۆتۈكلىرى، بوش - بىكار چاغلىرىدا كىيىدىغان كەڭ، سۆرەلمە پەرىجىلىرى ۋە ئاجايىپ لاتاپەتلىك ئۆرپ - ئادەتلىرى!

كىنەز قىزى سۆزلەۋاتاتتى:

— ئۇ چاغلاردا قەسىرىمىز جۇمىنا دەريا سىنىڭ بويىغا جايلاشقانىدى. ئارمىيىمىزنىڭ قوماندانى ھىندى تىلىدىكى براخ-مان بولۇپ، ئىسمى كىشورلال ئىدى.

ئايالنىڭ ئاۋازىدىكى ئەڭ يېقىملىق مۇزىكا پەقەت مۇشۇ «كىشورلال» دېگەن سۆزنى ئېيتقاندا تولۇق گەۋدىلەنگەندەك بولدى. مەن سەل ھاياجانلاندىم ۋە ھاسامنى يەردە قويۇپ، ئېھتىيات بىلەن ئۇنىڭ ھېكايىسىنى ئاڭلاشقا باشلىدىم.

كىنەز قىزى ھېكايىسىنى داۋام قىلدى.

— كىشورلال ھىندى دىنىنىڭ ھالال مۇرىتى ئىدى. مەن ھەر كۈنى سەھەردە ئورنۇمدىن تۇرۇپ، ھۇجرامنىڭ دېرىزىسى-دىن يوشۇرۇنچە كىشورلالنىڭ جۇمىنا دەريا سىغا بويىغا چۈشۈپ، چوڭقۇر جۇمىنا سۈيىدە چۆمۈلگىنىنى كۈزىتەتتىم. ئۇ يېڭىدىن كۆتۈرۈلۈۋاتقان قۇياشقا قاراپ قولىنى جۈپتەكلەپ ئىخلاس بىلەن سەجدە قىلاتتى. ئاندىن نەم كىيىملىرىنى كىيىپ قىرغاقتا ئولا-تۇرۇپ پۈتۈن زېھنى بىلەن ئايەت ئوقۇيتتى، ئارقىدىن جاراڭ-لىق ۋە ساز ئاۋازدا مۇناجات قىلاتتى. شۇنىڭدىن كېيىنلا تاڭ

شەبنىمنى بېسىپ سارايغا قايتاتتى.

ئېيتماقفا مەن مۇسۇلمان قىزى ئىدىم، لېكىن ئۆز دىنىمغا ئالاقىدار ئىشلارنى زادىلا ئاڭلاپ باقمىغان ھەم دىنىي مۇراسىملارنىمۇ بىلمەيتتىم، ئۇ چاغلاردا قىز - جۇۋانلار بىلەن بەزمە قۇرۇش، شىكارغا چىقىپ سەيلە قىلىش ۋە ئىچىملىككە بېرىلىشتەك راھەت - پاراغەتلىك تۇرمۇش ئەرلىرىمىزنى قۇرۇق تېرە تاراقشىتىدىغان دىنىي چۇقان - سۇرەنگە بېرىلىدىغان قىلىۋەتكەن بولۇپ، ئۇلاردا ھەقىقىي دىنىي ھېسسىيات تۇغىگەندە، ھەتتا ئوردا ئىچىدىمۇ دىندىن ھېچقانداق ئەسەر قالمىغانىدى.

يارانقوچى خۇدا مېنىڭ كۆڭلۈمگە تۇغما تەقۋادارلىق تۇيغۇسىنى سالغانمۇ ياكى ئۇنىڭدىنمۇ چوڭقۇر باشقا بىر سەۋەب بارمۇ بىلمەيمەن، ئەمما، ھەر كۈنى جىمجىت سەھەردە پۈتكۈل كائىنات قىزىرىپ چىقىپ كېلىۋاتقان قۇياشنىڭ شەپەق نۇرىغا چۆمگەندە، كۆكۈچ جۇمىنا دەرياسى بويىدا، ئاپئاق پەلەمپەيلەردە مېڭىپ يۇرگەن كىشورلالنىڭ تەقۋادار ئوبرازى بىردىن مېنىڭ قاتتىق غەپلەتتىكى قەلبىمنى ئويغىتىپ، مەندە تىل بىلەن ئىپادىلەپ بولمايدىغان بىر خىل شېرىن، تەقۋادارلىق ھېس پەيدا قىلاتتى.

باشتىن - ئاياغ ئېغىشمايدىغان، قائىدە - يوسۇندىن چىقىمايدىغان، ئەخلاقلىق بىراخمان كىشورلالنىڭ كېلىشكەن قامىتى چولپان يۇلتۇزدەك جازىبىلىك ئىدى. براخمانىنىڭ پاكلىقى ۋە سالاپىتى، تەڭداشسىز مەسئۇلىيەتچانلىقى مەندەك بىر مۇسۇلمان قىزنىڭ ساددا، پاك يۈرىكىنى ئۆزىگە مەپتۇن قىلىۋالغانىدى.

ئۇ سۆزلەۋېتىپ بىردىن توختاپ قالدى. مەن ئۇنىڭ چىرايىدىن كىشورلالنىڭ، چىرايىدىن نۇر يېغىپ تۇرىدىغان براخمانىنىڭ ئوبرازىنى بايقىغاندەك بولدۇم. كېيىن ئۇ بار كۈچى بىلەن بۇ ئوبرازنى كۆڭلىدىن چىقىرىۋېتىشكە تىرىشقاندەك يەنە ھېكايە-

سىنى داۋام قىلدى. ئۇ ساپ سانسكرىت تىلى بىلەن بايان قىلغان كىشورلالنىڭ ئىشلىرىنى ئاڭلاپ مەست بولۇپ كەتتىم ۋە ئىچىمدە ئىختىيارسىز بۇ ھېكايىنى كىم سۆزلەۋاتىدۇ؟ كىنەز قىزىمۇ ياكى ئايال مۇناخمۇ؟ دەپ ئويلاپ قالدىم.

— مېنىڭ ھىندى دىنىغا ئىشىنىدىغان بىر خىزمەتكارىم بار ئىدى. ئۇ ھەر كۈنى كىشورلالغا ئېگىلىپ سالام قىلىپ، ئۇنىڭ پۇتىدىكى چاڭ ـ توپىلارنى قاقاتتى. بۇنى كۆرگەندە مەن ھەم خۇرسەن بولاتتىم، ھەم ھەسەت قىلاتتىم. نەزىر ـ چىراغ بولغانلاردا ۋە ھېيت ـ بايراملاردا بۇ خىزمەتكار قىز براخمانلار-نى چاقىرىپ زىياپەت بېرەتتى ۋە سەدىقىلەر قىلاتتى. شۇڭا مەن ئۇنىڭغا دائىم پۇل بېرىپ تۇراتتىم ۋە ھەمىشە «كىشورلالنى چاقىرمىدىڭمۇ؟» دەپ سورايتتىم. ئۇ بولسا ئەجەبلەنگەن ھالدا:

— كىشورلال جانابلىرى خەقنىڭ زىياپىتىنى ۋە سەدىقە-سىنى پەقەت قوبۇل قىلمايدۇ ئەمەسمۇ؟ — دەيتتى.

كىشورلالغا بولغان ھۆرمىتىمنى بىۋاسىتە ياكى ۋاستىلىك ھالدا بىلدۈرەلمەي ئىزتىراپ ئىچىدە ياناتتىم، بىزنىڭ قوۋمى-مىز ئىچىدە براخمان قىز بىلەن توي قىلغانلارنىڭ بارلىقىنى ئاڭلىغانىدىم. مەن سارايىنىڭ ھۇجرىلىرىدا يۈرۈپ تومۇرلىرىمدا براخمانلارنىڭ ئېسىل قېنى ئېقىۋاتقاندەك ھېس قىلاتتىم، بۇ خىل قاناداشلىق كۆز قارىشى مېنىڭ، كىشورلال بىلەن ئىككى-مىزنىڭ ئارىسىدا مەلۇم يېقىنلىق بارغۇ، دېگەن خىيالىمغا ئاز ـ تولا بەرھەم بېرەتتى.

مەن خىزمەتكار قىزدىن ھىندى دىنىدىكىلەرنىڭ بارلىق تۇرمۇش ئادەتلىرىنى، ئەر ـ ئايال ئەۋلىيالار توغرىسىدىكى غەلىتە ئەپسانىلەرنى، «رومايانا» ۋە «ماخاپارات» دېگەن مەشھۇر داستانلارنى تەشنالىق بىلەن بېرىلىپ ئاڭلىدىم، بۇلارنى ئاڭلاۋې-رىپ خىيالىمغا ھىندى دىنىي دۇنياسىدىكى ئاجايىپ مەنزىرىلەر — پەيغەمبەرلەرنىڭ ھەيكەللىرى، بۇتخانىلاردىكى

بۇرغا ۋە قوڭغۇراق ئاۋازلىرى، ئالتۇن رەڭ نەقىشلەر قىلىنغان ئىبادەتخانىلار، ئىسرىقدانلاردىن تۇتۇرلىنىپ چىقىۋاتقان ئىسلار، گۈل - گىياھلار بىلەن قوشۇپ كۆيدۈرۈلۈۋاتقان سەندەلنىڭ دىماغنى يارىدىغان خۇش پۇراقلىرى، مۇناخلار ۋە زاھىتلارنىڭ ئاجايىپ قەيسەرلىكى، براخمانلارنىڭ مىسلىسىز ھەيۋىتى، ئادەملەر قويغان ياڭزىمۇ ياڭزا غەلىتە ئويۇنلار پەيدا بولاتتى. بۇ ئاجايىپ - غارايىپلىقنىڭ بارلىقى جەملىنىپ كۆز ئالدىمدا ئەڭ بۇرۇنقى ۋە خالىس كۆركەم دۇنيا گەۋدىلىنەتتى. قەلبىم خۇددى ئەمدىلا ئۇچۇرما بولغان قۇشتەك گۇگۇم قاراڭغۇ لۇقىدا قەدىمىي قەسىرنىڭ كىچىك - كىچىك ھۇجرىلىرىدا ئۇچۇپ يۈرەتتى، ھىندى دىنى دۇنياسى مېنىڭ سەبىي قەلبىمدە تولىمۇ قىزىقارلىق ئەپسانىلەر خەزىنىسى بولۇپ قالغانىدى.

ئەنە شۇ چاغدا ئەسكەرلەرنىڭ ئىنگلىز ئاق تەنلىكلەر ھۆكۈمىتىگە قارشى كۈرىشى پارتلىدى. قوزغىلاڭنىڭ ئوت يالقۇنى بىزنىڭ كىچىككىنە قەسىرىمىزدىمۇ يېنىشقا باشلىدى.

— كالا گۆشى يەيدىغان ئاق تەنلىكلەرنى ئالىۋادىتىن (ھىندىستاننىڭ بۇرۇنقى نامى) ھەيدەپ چىقارغاندىن كېيىن، ھىندى دىنىدىكىلەر بىلەن مۇسۇلمانلار ئوتتۇرىسىدا يەنە بىر قېتىم كاللا سوقۇشتۇرۇش ئۇرۇشى باشلىنىپ كېتىدۇ، كىمنىڭ ئامىتى ئوڭدىن كەلسە شۇ ھىندىستاننىڭ تەختىنى ئىگىلەيدۇ، — دېدى كىشورلال.

مېنىڭ دادام ئۇچىغا چىققان مەككار ئادەم ئىدى. ئۇ ئىنگلىزلارنى ماختاپ:

— ئۇلارنىڭ قولى ھەممىلا يەرگە يېتىدۇ... ھىندىستانلىقلار ئۇلارنىڭ چىشىغا تەگمىگىنى ياخشى! مەن ئۆزۈمگە تەۋە بۇ كىچىككىنە قەسىرنى ئوڭايلا قولدىن بېرىپ قويۇشنى خالىمايمەن، شۇڭا ئۇلار بىلەن ئۇرۇشمايمەن، — دېدى.

ئۇ چاغدا ھىندىستاندا ھىندى دىنىدىكىلەر بىلەن مۇسۇلماـ
لارنىڭ قېنى راسا قىزىغانىدى. شۇڭا ھەممىسىلا دادامنىڭ
مۇنداق سودىگەرلەرچە مەككارلىقىنى ئەيىپلىدى، ھەتتا ھەرەمـ
دىمۇ غۇلغۇلا پەيدا بولدى.

كىشورلال تولۇق قوراللانغان قىسمىنى باشلاپ دادامنىڭ
ئالدىغا كېلىپ مۇنداق دېدى:

ـــ كىنەز ئالىيلىرى، ئەگەر سىلى بىز تەرەپتە تۇرۇشنى
خالىمىسىلا، بىز ئۇرۇش ئاياغلاشقانغا قەدەر سىلىنى نەزەربەند
قىلىپ قويۇشقا مەجبۇرمىز، شۇنىڭدەك، قەسىرنىڭ بارلىق
ھوقۇقىنى ھازىردىن باشلاپ مەن ئۆتكۈزۈۋالىمەن.

ـــ بۇنچە غەۋغانىڭ نېمە ھاجىتى، مەن سىلەر بىلەن بىر
سەپتە بولىمەن، ـــ دېدى دادام.

ـــ ئۇنداق بولسا خەزىنىدىن بىزگە پۇل بېرەلەمسىلا؟ ـــ
دەپ سورىدى كىشورلال.

دادام ئازغىنا پۇلنى بېرىپ دېدى:

ـــ بۇنىڭدىن كېيىن يەنە لازىم بولسا قاراپ تۇرمايمەن.

مەن ئۆزۈمگە تەۋە بارلىق ئالتۇن ـ كۈمۈش بېزەكلىرىمنى
بىر تۇگۇنچەك قىلىپ خىزمەتكار قىزدىن كىشورلالغا ئەۋەتتىم.
ئۇ مېنىڭ ئىئانەمنى خۇشاللىق بىلەن قوبۇل قىپتۇ. بارلىق
ئېسىل بېزەكلىرىمنى ئىئانە قىلىۋەتكەنلىكىمگە يۇرىكىم ئېـ
چىشمىدى، ئەكسىچە پۈتۈن ۋۇجۇدۇم شادلىقتىن ئىختىيارسىز
تىترەيتتى.

كىشورلال كونا مىلىتقلار ۋە قىلىچلاردىكى داتلارنى تازىلـ
تىپ ھەربىي مەشىقنى باشلىۋەتتى. بىر كۈنى كەچقۇرۇن تۇيۇقـ
سىز ۋىلايەتنىڭ ئىنگلىز ئوفىتسىرى قىزىل كىيىم كىيگەن ئاق
تەنلىكلەرنى باشلاپ، چاڭ ـ توزان كۆتۈرۈپ قەسىرىمىزدە پەيدا
بولدى.

دادام قوزغىلاڭ خەۋىرىنى ئوغرىلىقچە ئىنگلىز ئوفىتسىرـ

گه يەتكۈزۈپ قويغانىكەن.

بودىرائون ئارمىيىسى ئىچىدە كىشورلالنىڭ شۇ قەدەر يۇ-قىرى ئىناۋەتتى بار ئىدىكى، ئۇ بۇيرۇق قىلسىلا بۇ ئارمىيە كونا قورال - ياراغلار بىلەن بولسىمۇ جېنىنى پىدا قىلىشقا ھەر زامان تەييار ئىدى.

سانچىن دادامنىڭ سارىيى ماڭا دەھشەتلىك دوزاغ بولدى. يۈرىكىم تەشۈىش، دەرد - ئەلەم، نومۇس ۋە غەزەپتىن پارە - پارە بولماقتا ئىدى. بىراق، مەن بىر تامچىمۇ ياش تۆكمىدىم. بىر كۈنى مەن قورقۇنچاق ئىنىمنىڭ كىيىمىنى كىيىپ ئەرەنچە ياسىنىپ سارايلاردىن چىقىپ كەتتىم، مېنى ھېچكىم كۆرمەي قالدى.

بۇ چاغدا ئوق - دورا، ئىس - تۈتەكلەر تارقىلىپ، جەڭ-چىلەرنىڭ چۈقان - سۈرەنلىرى، مىلتىق - زەمبىرەك ئاۋازلىرى تىنجىپ، پۈتكۈل ئەتراپ قورقۇنچلۇق جىملىققا چۆككەندى. قىپقىزىل قانلار بىلەن بويالغان جۇمىنا دەرياسى ۋادىسىدا قۇياشمۇ پاتقان بولۇپ، سوغۇق، سۇزۇك كېچە ئاسمىنىدا ھىلال ئاي ئۈزۈنىڭ كۆمۈشرەڭ نۇرىنى چاچاتتى.

جەڭ مەيدانىدا قانغا بويالغان جەسەتلەر بىلەن دەھشەتلىك مەنزىرە ھاسىل بولغانىدى. ئەگەر باشقا چاغ بولغان بولسا بۇ مەنزىرىدىن يۈرەك - باغرىم ئېزىلىپ كەتكەن بولاتتى. بىراق، شۇ كۈنى مەن ئۇيقۇلۇقتا ئۆندەرەپ چىققاندەك تەمتىرەپ يۈرۈپ پەقەت كىشورلانىلا ئىزلەيتتىم. ئۇ نەدىدۇ؟ مېنىڭ كاللامدا بۇنىڭدىن باشقا ھېچ نەرسە يوق ئىدى.

ئىزلە - ئىزلە، ئاخىرى تۇن يېرىمىدىكى ئاي يورۇقىدا جەڭ مەيدانىنىڭ چېتىدە جۇمىنا دەرياسى بويىدىكى بانان دەرىخىنىڭ تۈۋىدىن كىشورلال بىلەن ئۇنىڭ سادىق خىزمەتكارى روكىنوندونىڭ جەسىتى تاپتىم، ئۇلار قانغا مىلىنىپ ياتاتتى. مەن، ئۇلار ئېغىر يارىدار بولغاندىن كېيىن، ئۇلارنىڭ بىرى — ياكى

كىشورلال خىزمەتكارىنى، ياكى خىزمەتكار كىشورلالنى جەڭ مەيداندىن بۇ خەتەرسىز جايغا ئېلىپ چىقىپ ئاندىن بۇ يەردە جىممىدە جان بەرگەن ئوخشايدۇ، دەپ پەرەز قىلدىم.

ئاقىۋەت شۇنچە ۋاقىتتىن بېرى زارىققان، ئىخلاسمەن قەلبىم تۇنجى قېتىم قانائەت تاپتى. مەن كىشورلالنىڭ ئاياغلىرىغا يىقىلدىم، ئۇزۇن چاچلىرىمنى چۈۋۈپ ئۇنىڭ پۇتىدىكى توپىلارنى تازىلىدىم ۋە ئۇنىڭ مۇزدەك ئاياغلىرىنى ئېگىز كۆتۈرۈپ پېشانەمگە تەگكۈزدۈم، ئۇزۇندىن بۇيان تۇتۇپ كەلگەن ياشلىرىم يامغۇردەك قۇيۇلۇشقا باشلىدى.

بىردىن كىشورلالنىڭ تېنى قىمىرلىدى، ئاندىن بىر ئىڭىراش ئاڭلاندى. مەن چۆچۈپ كېتىپ دەررۇ ئۇنىڭ پۇتلىرىنى يەرگە قويدۇم. ئۇ كۆزلىرى يۇمۇق ھالدا قۇرۇپ كەتكەن لەۋلىرىنى قىمىرلىتىپ «سۇ!» دېدى.

مەن تېزلىك بىلەن جۇمىنا دەرياسىغا چۈشۈپ، روملىمنى سۇغا چىلاپ كېلىپ كىشورلالنىڭ ئاران ئېچىلغان كالپۇكلىرىغا تېمىستىم. ئۇنىڭ سول كۆزى بىلەن ماڭلىيى ئېغىر يارىلانغاندى. مەن روملىمنى يىرتىپ ئۇنىڭ يارىسىنى تاڭدىم. مەن شۇ تەرىزدە جۇمىنا دەرياسىدىن بىر قانچە قېتىم سۇ ئەكىلىپ ئۇنىڭ كالپۇكلىرىغا ۋە كۆزىگە تېمىستىم. ئۇ ئاستا ـ ئاستا ھوشىغا كەلدى.

ـــ يەنە سۇ ئىچەمسىز؟ ـــ دەپ سورىدىم مەن.

ـــ سەن كىم؟ ـــ دەپ سورىدى كىشورلال.

مەن قاتتىق ھاياجان ئىچىدە:

ـــ مەن سىزنىڭ قۇلىڭىز ۋە خىزمەتكارىڭىز، كىنەز غۇلام زاتىرخاننىڭ قىزىمەن، ـــ دېدىم.

مەن، كىشورلال ھاياتىنىڭ ئاخىرقى پەيتىدە ئۆزىگە قاتتىق ئىخلاس قىلىدىغان خىزمەتكارىنى تونۇپ، تۇنجى قېتىم، شۇنىڭدەك ئاخىرقى قېتىم مېنى ئۆز يېنىغا تارتىدۇ، ھېچكىممۇ

بۇ بەختنى مېنىڭدىن تارتىۋالالمايدۇ، دەپ ئويلىغانىدىم.

توۋا خۇدايىم! كىشورلال مېنى تونۇپ، خۇددى شىرەك دەھشەتلىك ھۆركىرەپ:

— نومۇسسىز خائىن، ساتقىنىنىڭ قىزى! مۇرتەد! ئۆلۈم ئالدىدا ناپاك قولۇڭ بىلەن ماڭا سۇ ئىچكۈزۈپ، مېنىڭ تېنىمنى، دىنىمنى بۇلغىدىڭ! — دېدى.

ئۇ سۆزىنى تۈگىتىپلا يۈزۈمگە قاتتىق بىر كاچات سالدى. كۆزلىرىم قاراڭغۇلىشىپ، ئېسىمنى يوقاتقىلى تاس قالدىم.

بۇ چاغدا مەن ئون ئالتە ياش ئىدىم، تۇنجى قېتىم سارايدىن چىقىشىم ئىدى. چاقناپ تۇرغان قۇياشنىڭ ئۆتكۈر نۇرىمۇ تېخى يۈزۈمدىكى ئاناردەك قىزىللىقنى، كىرىستالدەك سۈزۈكلۈكنى بۇزۇپ ئۆلگۈرمىگەنىدى. شۇ كۈنى مەن بىرىنچى قېتىم تاشقى دۇنياغا چىقىشىم بىلەن بۇ خىل ئىلتىپاتقا سازاۋەر بولدۇم، يەنى ئالەمدىن ۋە بۇ ئالەمنىڭ يارالتۇچىسىدىن تۇنجى رەت مانا شۇنداق بەخت ۋە مۇھەببەتكە ئېرىشتىم.

بۇ سەزگۈشتىلەرنى بايان قىلىپ بولۇپ، كىنەز قىزى توختاپ قالدى.

مەن خۇددى ھەيكەلدەك قېتىپ، نەپىسىمنىمۇ چىقارماي تىڭشاۋاتاتتىم، ھەتتا قولۇمدىكى تاماكىنىڭ ئۆچۈپ قالغانلىقىنىمۇ سەزمەپتىمەن. مېنى بۇنداق مەست قىلغان نەرسىنىڭ ئۇنىڭ كارامەت نەپىس تىلى ياكى يېقىملىق تەلەپپۇزى ۋە ياكى ھېكايىنىڭ ئۆزى ئىكەنلىكىنى پەرق ئېتەلمەي جىممىدە ئولتۇرىۋەردىم.

ئاردىدىن خېلى ۋاقىت ئۆتۈپ كەتتى. ئاخىرى مەن ئۆزۈمنى تۇتالماي:

— ھايۋان! — دەپ تىللىۋەتتىم.

كىنەز قىزى دەرھال:

— كىمنى هايۋان دەۋاتسىز؟ هايۋان قاتتىق ئۇسساپ تۇرغاندا ئاغزىغا سۇ تىمتىشنى رەت قىلامدۇ؟ — دەپ قارشى چىقتى.

— راست، سىزنىڭ دېگىنىڭىز توغرا، ئۇ ئەۋلىيا ئىكەن! — دېدىم مەن ئوڭايسىزلانغان هالدا.

كىنەز قىزى سۆزۈمنى تارتىۋالدى:

— قانداقمۇ ئەۋلىيا بولسۇن؟ ئەۋلىيا دېگەن ئىتائەتمەن، سادىق خىزمەتكارنى تاشلىۋېتەمدۇ؟

— شۇنداق، گېپىڭىز ئوروندۇق، — دېدىم - دە، گەپ - سۆز قىلماستىن ياۋاشقىنا ئولتۇرۇپ قالدىم.

كىنەز قىزى هېكايىسىنى داۋام قىلدى:

— تۇنجى قېتىم كەلگەن بۇ زەربىدىن ماڭا گويا ئاسمان دۇم كۆمتۇرۇلۇپ چۈشكەندەك تۇيۇلدى. بىرئازدىن كېيىن مەن ئېسىمنى يىغىپ، بۇ رەهىمسىز ۋە غۇبارسىز براخمانغا يىراقتىن تۇرۇپ تەزىم قىلدىم. مەن كۆڭلۈمدە: «ئەي براخمان! سەن بىر ئاجىزەنىڭ هىممىتىنى، غەيرىي دىندىكىلەرنىڭ ئوزۇقىنى، بايلارنىڭ پۇل - مېلىنى، قىزىنىڭ ياشلىقىنى، جۇۋانلىنىڭ مۇهەببىتىنى... هېچنېمىنىلا خالىمايسەن ۋە قوبۇل قىلمايسەن. سەن هەممىدىن ئەركىن ۋە مەغرۇرسەن، تەنها هەم مۇستەقىلسەن، كامالەتكە يەتكەن ئادەمسەن. مەندە نەدىمۇ ماڭا يېقىن بېرىش ۋە ئۆزۈمنى ماڭا تەقدىم قىلىش هوقۇقى بولسۇن» دەيتتىم.

كىنەز قىزىنىڭ يەرگىچە ئېگىلىپ بەرگەن سالىمىنى كۆرۈپ كىشورلالنىڭ نېمىلەرنى ئويلىغانلىقىنى بىلمەيمەن. ئۇنىڭ چىرايى هېچ نەرسىنى — يا ئەجەبلىنىشنى، يا باشقا نەرسىنى ئىپادە قىلمايتتى. ئۇ ماڭا ئېتىبارسىزلا قارىدى - دە، ئاستا قوللىرىغا تىيىنىپ ئورنىدىن تۇرۇشقا تەمشىلدى. مەن ساراسىمىگە چۈشۈپ، ئۇنى يۆلىمەكچى بولۇپ قولۇمنى ئۇزاتتىم.

بىراق ئۇ قولۇمنى قاتتىق ئىتتىرىۋېتىپ، بەكمۇ تەسلىكتە بىر بېسىپ، ئىككى بېسىپ جۇمىنا دەريا‌سى بويىغا باردى. كېمە توختايدىغان يەردە بىر قولۇاق تۇراتتى، ئەمما قولۇاقچى يوق ئىدى. كىشورلان قولۇاققا چۈشۈپ ئاغامچىنى يېشىۋەتكەنىدى. قولۇاق لەرزان يۈرۈپ كەتتى. مەن ئۇزۇپ كېتىۋاتقان قولۇاققا قاراپلا قالدىم. ئۇ ئاستا ـ ئاستا كۆزدىن غايىب بولدى. مەن پۈتكۈل قەلبىمنى، ياشلىقىمنى ۋە ئىخلاسمنى ئاستا ـ ئاستا ئۇزۇپ كۆزدىن يىتكەن ئاشۇ قولۇاققا بېغىشلاشنى ئويلىغانـ دىم. مەن ئاخىر ئىنىس ـ جىن يوق بۇ جىمجىت كېچىدە، ئاي نۇرىدا يالتىراپ جىمىرلاپ تۇرغان جۇمىنا دەريا‌سىنىڭ سۈيىگە قاراپ ۋاقىتسىز غازان بولغان گۈلگە ئوخشىغان ئەرزىمەس ھايا‌ـ تىمدىن ۋە بۇ پانىي ئالەمدىن قولۇمنى يۇيۇش نىيىتىگە كەلدىم.

بىراق، مەن ئۇنداق قىلالمىدىم. ئاسمان بوشلۇقىدا سوـ غۇق نۇر سېپىپ تۇرغان ئاي، جۇمىنا قىرغىقىدىكى قويۇق قاراڭغۇلۇققا چۆككەن ئورمان، قارامتۇل، كۆكۈچ سۇ، بانان دەرىخىنىڭ ئارىسىدىن غۇۋا ئاي يورۇقىدا يىراقتىن كۆرۈنۈپ تۇرغان قەسىرنىڭ ئۆگزىلىرى بىرلىشىپ، جىمجىتلىقتا ماتەم كۈيىنى ئېيتىۋاتاتتى. ھەتتا زېرىكەرلىك كائىنات، سوغۇق ئاي ۋە يۇلتۇزلار بېزىلگەن ئاسمان بوشلۇقىدىن تەركىب تاپقان بۇ ئاجايىپ ـ غارايىپ سىرلىق دۇنيامۇ مېنى ئۆلۈمگە دەۋەت قىلاتتى. پەقەت جۇمىنا دەريا‌سىدا ئاستا ـ ئاستا ئۇزۇپ كۆزدىن غايىب بولغان قولۇاق ۋە شۇ يۇلتۇزلۇق كېچىنىڭ قوينىغا يوشۇرۇنغان گۈزەل، بەختىيار ۋە دائىمىي ھاياتنىڭ سىھىر كۈچىلا مېنى ئەجەل قۇچىقىدىن تارتىۋېلىپ، ھاياتلىق يولىغا باشلىدى. شۇنىڭ بىلەن مەن جۇمىنا قىرغىقىنى بويلاپ، ئېگىز ئۆسكەن قومۇشلۇقلار، سۈيى قۇرۇغان سايلار، ئۆي ـ دۆڭ يوللار، قەبرىستانلىقلار، خەتەرلىك جىرالار، بۈك ئورمانلىقـ لار، خىلۋەت، قاقاس تاغلارنى بېسىپ ئۇنى ئىزلەپ ماڭدىم.

كىنەز قىزى يەنە توختاپ قالدى، مەنمۇ ئۇنچىقمىدىم. كۆپ ئۆتمەي ئۇ يەنە سۆزىنى داۋام قىلدى:

— كېيىنكى ئىشلار تولىمۇ چىگىشلىشىپ كەتتى. مەن بۇلارنى قانداق قىلىپ تەرتىپلىك ۋە ئېنىق قىلىپ ئېيتىپ بېرىشىمنى بىلمەيمەن. مەن گويا بۇك جاڭگاللىق ئىچىگە كىرىپ قالغاندەك، قاچان، قەيەردىن، قايسى يول بىلەن چىقىشىمنى بىلمەي كۆپ تېنىدىم.

كېيىنكى ئىشلارنى نېمىدىن باشلاپ، نەدە ئايانغلاشتۇرۇشىنى، نېمىنى ئېيتىپ، نېمىنى ئېيتماسلىقنى، كىشىلەرگە قانداق قىلىپ بۇ ئىشلارنىڭ تەبىئىي، ھەقىقەت ئىكەنلىكىگە گۇمانلانمايدىغان قىلىپ ئېيتىپ بېرىشنى بىلمەيمەن.

تۇرمۇشنىڭ مۇشۇ مەزگىلىدە مەن دۇنيادا ھېچقانداق بىر ئىشنىڭ ئوڭۇشسىزلى، تۇزەتكىلى بولمايدىغان دەرىجىدە ئەمەسلىكىنى چۈشىنىپ يەتتىم. ھاياتى ئوردا ئىچىگە بەند قىلىنغان بىر مەلىكىگە نىسبەتەن ئېيتقاندا، تاشقى دۇنيا دېمىسىمۇ چۈشىنىش بەكمۇ قىيىن بىر نەرسە، ئەمما ئۇنىڭغا قارىتا خام خىيالىمۇ جىق. ئادەم پەقەت بېشىنى ئېلىپلا چىقىپ كەتسىلا، پادىشاھلار ماڭىدىغان يول بولمىسىمۇ، ئىشقىلىپ بىر يول تېپىلىدىكەن. كىشىلەر ئەزەلدىن مۇشۇ يوللاردا مېڭىپ كەلگەنكەن. بۇ يوللار ئوي - دۆڭ، ئەگرى - توقاي، ئاخىرى يوقتەك، ھەسرەتلىك، جاپا - مۇشەققەتلىك، ئەمما قانداقلا بولسۇن، بۇ تىرىكچىلىكنىڭ يولى.

كىشىلەر مېڭىپ ئۆتكەن بۇ ئاددىي يوللاردا كىنەز قىزىنىڭ ئۆزى تەنھا مېڭىپ، قانچىلىك سەرسان بولۇپ يۈرگىنىنى تېڭىشاشقا ئېھتىمال كىشىلەر ئانچە قىزىقمىسا كېرەك. چۈنكى بۇ ئاڭلىنىشقىمۇ مەززىسى يوق بىر گەپ. ئاز - تولا قىزىقىش بولغان تەقدىردىمۇ، مېنىڭدە بۇنى يېپىدىن - يېڭىسىغچە سۆزلەپ ئاخىرلاشتۇرغۇدەك مادارمۇ يوق. بىر ئېغىز سۆز بىلەن

لەن ئېيتقاندا، مەن نۇرغۇن دەرد - ئەلەملەرنى، كۈلپەتلەرنى، بەختسىزلىكلەر ۋە بالا - قازالارنى، ھاقارەت ۋە كەمستىشلەرنى باشتىن كەچۈردۈم. بىراق، بۇلار تۇپەيلى ھايات چىدىغۇسىز بىر نەرسە بولۇپ كەتكىنى يوق. مىسالغا بىر پوجاڭزىنى ئالايلى، ئۇنى قانچە جىق كۆيدۈرسە ئۇ شۇنچە تېز پىرقىرايدۇ، ئەمما ئۇنى ئەمدىلا تۇتاشتۇرۇۋېدىم دەپ ئويلىمايمەن. مانا بۇگۈن ھېلىقى غەزەپ - نەپرەت ۋە شاد - خۇراملىق مەشئىلىنى ھەش - پەش دېگۈچە قاياقتىندۇر سوققان بىر شامال ئۇچۇرۇپ تاشلىدى، مەنمۇ جانسىز نەرسىدەك تىرىكچىلىك يولى ياقىسىدىكى ئەخلەت - چاۋا ئارىسىغا تاشلاندىم. ھازىر ھاياتىمدىكى ئەڭ ئۇلۇغ ۋە ئەڭ كۈچلۈك مۇھەببەت قويغان بۇ سەپەر ئاياغلاشتى، ھېكايەمۇ ئاياغلىشىپ قالدى.

مۇشۇلارنى ئېيتىپ بولۇپ، كىنەز قىزى چوڭقۇر سۈكۈتكە چۆمدى. مەن بېشىمنى چايقاپ ئۆز - ئۆزۈمگە: «ۋاھ، ھېكايە-نى مۇشۇنىڭ بىلەن تۈگىدى دېيىشكە زادى بولمايدۇ» دېدىم. بىرئاز جىمجىتلىقتىن كېيىن يېرىم يارتا ئوردۇ تىلى بىلەن:

— ئەدەپسىزلىكىم ئۈچۈن كەچۈرۈڭ، ھېكايىڭىزنى ئاخىرىغىچە داۋاملاشتۇرۇۋەتسىڭىز، ماڭا كۆپ يېنىكلىك بېغىشلىغان بولاتتىڭىز، — دېدىم.

كىنەز قىزى كۈلۈمسىرەپ قويدى. مېنىڭ قولاشمىغان ئوردۇچە سۆزۈمنىڭ ئاز بولسىمۇ رول ئويناۋاتقانلىقىنى سەزدىم. ئەگەر مەن ساپ ئوردۇ تىلىدا سۆزلىگەن بولسام، ئۇ مېنىڭ ئالدىمدا خىجىللىقتىن خالىي بولالمىغان بولاتتى. مەن ئۇنىڭ ئانا تىلىدا شۇ قەدەر ناچار سۆزلەيتتىمكى، بۇ تىل توسالغۇسى ئارىمىزدا ئاز - تولا خىزمەت كۆرسىتەتتى.

ئۇ ھېكايىسىنى داۋاملاشتۇردى:

— مەن كىشورلال توغرىسىدا كۆپ خەۋەرلەرنى ئاڭلاپ تۇردۇم. بىراق ئۇنىڭ بىلەن ھېچقانداق قىلىپ ئۇچرىشالمى-

ىدىم.

ئۇ تانتىيا تابىنىڭ ئەتىرىتىگە قوشۇلغانىدى. قوزغىلاڭ ۋە ئىنقىلاب ئەۋج ئالغان جاھاندا ھېلى ئۇ يەردە، ھېلى بۇ يەردە چاقماقتەك پەيدا بولۇپ، يەنە ھەش - پەش دېگۈچە كۆزدىن غايىب بولاتتى.

ئۇ چاغدا مەن ئاللىقاچان مونارخ بولۇپ كەتكەنىدىم. مەن بىنارىسلىق ئېپىسكوپ نەيۋا نەيدانى ئۇستاز تۈتۈپ، سانسكرىت تىلىدىكى مۇقەددەس كىتابلارنى ئوقۇشقا كىرىشتىم. ھىندىستاندىكى بارلىق خەۋەرلەر بۇ يەرگە يىغىلاتتى. مۇقەددەس كىتابلارنى بېرىلىپ ئوقۇيتتۇم ۋە تەشۋىش ئىچىدە جەڭ خەۋەرلىرىنى كۈتەتتىم.

ئەنگلىيە ھۆكۈمىتى قوزغىلاڭنىڭ لاۋۇلدىغان يالقۇنىنى ئاستا - ئاستا ئۆچۈرۈۋەتتى. شۇنىڭ بىلەن كىشورلال توغرىسىدىكى خەۋەرلەرمۇ تۈيۇقسىز جىمىقتى. دەھشەت سالغۇچى ھالاكەتلىك ئۇرۇش ئوتلىرى ئىچىدە گاھ پەيدا بولۇپ، گاھ غايىب بولىدىغان قەھرىماننىڭ ئوبرازى چوڭقۇر قاياناپ يۇتقاندەك يوقاپ كەتتى.

مەن ئارتۇقچە تاقەت قىلالماي، ئۇستازىمنىڭ ھىماتخانىسىنى تاشلاپ يەنە مونارخ قىياپىتىگە كىرىپ چىقىپ كەتتىم. مەن كۆپ جايلارنى كەزدىم، مۇقەددەس يەرلەرنى، ئىبادەتخانا ۋە بۇتخانىلارنى ئارىلىدىم. بىراق، ھېچ يەردىن كىشورلالنىڭ دېرىكىنى ئالالمىدىم. ئۇنىڭ مەشھۇر نامىنى بىلىدىغانلاردىن: «ئۇ ياكى جەڭدە ئۆلدى، ياكى ھۆكۈمەت ئۇنىڭ كاللىسىنى ئالدى» دېگەن سۆزلەرنى ئاڭلىدىم. لېكىن، كۆڭلۈمدە بۇنى قەتئىي رەت قىلاتتىم. «مۇنداق بولۇشى مۇمكىن ئەمەس. كىشورلال ھايات، ئۇ ئالىجاناب، ئۇلۇغ براخمان، ئۇنىڭدەك چەكسىز پارلاق نۇرنىڭ ئۆچۈپ قېلىشى مۇمكىن ئەمەس. ئۇ مېنىڭ روھىمنى قوبۇل قىلىشنى كۈتۈپ، قانداقتۇر بىر جايدا، ھېچ-

كىم يېقىنلىشالمايدىغان مېھرابتا يالقۇنجاپ يېنىپ تۇرىدۇ.

ھىندى دىنىنىڭ مۇقەددەس كىتابلىرىدا ئاۋام خەلق دەر-ۋىش بولۇپ چىقىپ كەتسە ئاخىرى پاك براخمان بولالايدىغانلىقى توغرىسىدا كۆپ بايانلار يېزىلغان، بىراق مۇسۇلمانلىنىڭ براخمان بولۇش - بولالماسلىقى ھەققىدە ھېچ نەرسە يېزىلمىغان. بۇنىڭ بىردىنبىر سەۋەبى، ئۇ چاغلاردا بۇ مەملىكەتتە مۇسۇلمانلار بول-مىغان، كىشورلال بىلەن ئۇچرىشىش ئۇچۇن مەن ئۇزۇن ۋاقىت رىيازەت چېكىشىم كېرەكلىكىنى چۈشىنەتتىم. چۈنكى شۇ چاغقا بارغۇچە براخمان بولۇشۇم كېرەك ئىدى. يىللار كەينى - كەينى-دىن ئۆتۈۋەردى. شۇنداق قىلىپ، ئوتتۇز يىلمۇ ئۆتۈپ كەتتى. بۇ جەريانىدا مېنىڭ قەلبىم، تەقى - تۇرقۇم، ئۆرپ - ئادەتلە-رىم، سۆزلىرىم، ھەركىتىم سېپى ئۆزىدىن براخمان بولدى. ئەمدى براخمان ئەجدادلىرىمنىڭ قېنى مېنىڭ قان تومۇرلىرىمدا ھېچبىر توسالغۇسىز ئاقاتتى. مەن پۈتكۈل ياشلىق باھارىمنىڭ سەھەر ۋە ئاخشىمىنى، ھاياتىمنىڭ ئۇ دۇنيا - بۇ دۇنيالىقىنى پەقەت ئاشۇ براخمانغىلا ئاتىدىم. بۇنىڭدىن ئېرىشكىنىم مىسلى كۆرۈلمىگەن دەرىجىدە چاقناپ تۇرىدىغان نۇر چەمبىرىكى بول-دى، خالاس.

جەڭ بولۇۋاتقان چاغلاردا مەن كىشورلالنىڭ قەھرىمانلىق-لىرى توغرىسىدا كۆپ ئاڭلىغانىدىم، بىراق بۇلارنىڭ بىرەرىمۇ كۆڭلۈمدە چوڭقۇر ئىز قالدۇرمىدى. پەقەت ھېلىقى جەمجىت ئايدىڭ كېچە، تېپىتېنچ يالتىراپ تۇرغان جۇمىنا دەرياسى، كە-شورلالنىڭ قولۇاقتا چۈشۈپ ئۇزاقلىشىپ كېتىۋاتقان كۆرۈنۈ-شىلا قەلبىمگە چوڭقۇر ئورناپ كەتكەنىدى. مەن كېچە - كۈن-دۈز: سۇباتلىق براخمانىنىڭ ئادەمزاتتىن ئەسەر يوق، قانداقتۇر بىر بەلگىسىز نىشانغا قاراپ كېتىۋاتقانلىقىنى كۆرگەندەك بولات-تىم. ئۇنىڭ ھەمراھىمۇ، خىزمەتكارىمۇ يوق ئىدى، ئۇ ھېچقاند-داق ھەمراھىغا موھتاجمۇ ئەمەس ئىدى، ئۆز ئىشىغا قاتتىق

بېرىلگەن، ئۆز - ئۆزىگە خوجا براخمان ئىدى. كۆك ئاسمان گۈمبىزىدىكى قۇياش، ئاي ۋە يۇلتۇزلارلا ئۇنى ئون - تىنسىز يورۇتۇپ تۇراتتى.

شۇ كۈنلەردە مەن كىشورلالنىڭ مەملىكەتتىن ھەيدىلىپ نېپالغا كەتكەنلىكىنى ئاڭلاپ نېپالغا قاراپ ماڭدىم. ئۇ يەردە يەنە كۆپ ۋاقىت ئىزلىدىم. ئاخىر كىشورلالنىڭ نېپالدىن خېلى بۇرۇنلا كېتىپ قالغانلىقىنى ئاڭلىدىم. ھېچ كىممۇ ئۇنىڭ قايسى يۇرت، قايسى تاغ - دەشتلەردە يۈرگەنلىكىنى ئېيتىپ بېرەلمىدى.

مەن تاغ - داۋانلار ئاشتىم، دەريالار كەچتىم، ئەمما ئۇنىڭ قارىسىنىمۇ كۆرەلمىدىم. ئاخىر بېرىپ ھىندى دىنىغا كىرمەيدىغان بىر مەملىكەتكە كېتىپ قالدىم. بۇ يەردە بۇتانلارنىڭ ھىندى دىنىغا كىرمەيدىغان، مۇقىم ئۆرپ - ئادىتى، قائىدە - يوسۇنى بولمىغان، دىنىي ئېتىقادى ۋە خۇدالىرى باشقىلارنىڭكىگە تامامەن ئوخشىمايدىغان بىر قەبىلىسى ياشايدىكەن. بۇ يەردە مەن ئۆزۈن ۋاقىتلار مابەينىدە دەرۋىشلىك قىلىش بەدىلىگە ھاسىل قىلغان پاكلىقىمنى يوقىتىپ قويۇشتىن ئەنسىرەپ ھەزەر قىلىشقا باشلىدىم. ئەمدى قولۇنقىمنىڭ قىرغاقتا يېقىنلاپ قالغانلىقى، ھاياتىمدىكى ئەڭ پاك، ئەڭ ئاخىرقى، ئەڭ مۇقەددەس ئىقبالغا يېتىش ئالدىدا تۇرۇۋاتقانلىقىمنى بىلدىم.

ئېيتارلىق ھېچنەرسىمۇ قالمىدى. ھەرقانداق سۆزنىڭ ئاخىرى بەكمۇ قىسقا بولىدۇ. ئۆچۈشكە باشلىغان شامنى بىرلا پۈلەشنىڭ ئۆزى كۇپايە، يەنە سوزۇپ ئولتۇرۇشنىڭ نېمە ھاجىتى؟ توپتوغرا ئوتتۇز سەككىز يىلدىن كېيىن دارجىلىنغا كەلدىم. بۇگۈن سەھەردە ئاقىۋەت كىشورلالنى كۆردۈم.

ئۇ توساتتىن ھېكايىسىنى تاماملىدى. مەن تاقەت قىلالماي سورىدىم:

— سىز ئۇنى قانداق تاپتىڭىز؟ سىز نېمىنى كۆردىڭىز؟

ـــ مەن قېرىپ كەتكەن كىشورلالىنىڭ بوتانلار ئارىسىدا بوتانلىق ئايالى ۋە بالىلىرى بىلەن پاسكىنا، جۇل - جۇل كىيىملەردە ئېتىزدا ئىشلەۋاتقانلىقىنى كۆردۈم، ـــ دېدى ئۇ.

ھېكايە ئەمدى ئاياغلاشقانىدى. مەن ئەمدى بۇ ئايالغا تەسەللى بېرىش كېرەك دېگەن ئويغا كېلىپ:

ـــ ئوتتۇز سەككىز يىل مابەينىدە شۇنچە خەۋپ - خەتەر-لەر ئارىسىدا يۈرۈپ، ئۆز دىنىنىڭ پاكلىقىنى ئۇ قانداقمۇ ساقلاپ قالالىغاندۇ؟ ـــ دېدىم.

كىنەز قىزى سۆزۈمگە قارشى چىقتى.

ـــ ئەجەبا، مەن بۇ نۇقتىنى چۈشەنمەمدىمەن؟ شۇنچىۋالا ئۆزۈن يىللار سەرسانلىق - سەرگەردانلىقتا نېمە كۈنلەرنى كۆرمىدىم؟ ئۇ براخمانىنىڭ ئوبرازى مېنىڭ سەبىي قەلبىمنى ئۆز ئىلكىدە ئېلىۋالغان بولغاچقا، ئۇنىڭ قىلغان - ئەتكەنلىرىنىڭ بارلىقى پەقەت ئۆزۈندىن بۇيان داۋام قىلىپ كېلىۋاتقان بىر ئۆرپ - ئادەت، قائىدە - يوسۇن ئىكەنلىكىنى نەدىن بىلەي؟ مەن تېخى دىنىنى ئەبەدىي ئۆزگەرمەيدىغان، چېكى يوق، مەڭگۈ بىر خىل ھالەتتىدە تۇرىدىغان نەرسە دەپ چۈشىنىپ قاپتىمەن. ئۇنداق بولمىغاندا ئون ئالتە ياشلىق غۇنچە چاغلىرىمدا دادامنىڭ قەسىرىدىن قېچىپ چىقىپ، جىمجىت ئايدىڭ كېچىدە پۈرەكلەپ ئېچىلىش ئالدىدا تۇرغان ياشلىق باھارىمنى، تۇنجى مۇھەببەت ئىلكىدە لەرزىگە كەلگەن ۋۇجۇدۇمنى ئىخلاسمەنلىك ھېسسىياتىم بىلەن ئۇنىڭغا بېغىشلايتتىمۇ؟ مەن ئېرىشكەن مۇكاپات براخمانىنىڭ ئۇرغان كاچىتىدىن كەلگەن ئېيتقۇسىز خورلۇق بولدى. شۇنداقتىمۇ مەن ئۇنى ئۇستازىنىڭ تەنبىھىدەك ھېس قىلىپ، ئۇن - تىنسىز باش ئېگىپ، تېخىمۇ چىن ئىخلاس بىلەن ئۆزۈمنىڭ تېگىشلىك بۇرچۇمنى ئادا قىپتىمەن. ئاھ خۇدا! ئەي براخمان، سەنغۇ ئۆزۈڭنىڭ تۇرمۇش ئادىتى ۋە ئەقىدەڭدىن ئاسانلا ۋاز كېچىپ باشقىچە بىر تۇرمۇش ئادىتى ۋە

ئەقىدە تاللىۋاپسەن، لېكىن مەنچۇ؟ مەن ئەمدى ئۆزۈمنىڭ غا-
زان بولغان ياشلىقىم ۋە ئاخىرلىشىۋاتقان ئۆمرۈمنىڭ ئورنىنى
ئالمىدىغان باشقىچە بىرخىل تۇرمۇش ئادىتى ۋە ياشلىق باھارىنى
نەدىن تاپىمەن؟

بۇ ئېچىنىشلىق ۋە تەسىرلىك ھېكايىنى تاماملاپ ئايال
چاقچاقلىق بىلەن ئورنىدىن تۇردى ـ دە، سانسكرىت تىلىدا:

ـــ ياخشى قېلىڭ ئەپەندى، ـــ دېدى.

ئاندىن گويا خاتاسىنى تۇزەتمەكچى بولغاندەك بۇ سۆزنى
ئەرەبچە ئېيتتى.

بۇ مۇسۇلمانچە خەيرلىشىش ئارقىلىق ئۇ گويا
توپا ـ چاڭلارغا مىلىنىپ ۋەيران بولغان براخمانىڭ ئۆزگىچە
غايىسىنىڭ ساقچىلىرى بىلەن ۋىدالىشىۋاتقاندەك ئىدى. مەن
بىر نەرسە دېيىشكە تەمشىلىپ تۇراتتىم، ئاڭغىچە ئۇ بەئەينى
لەيلەپ يۇرگەن يېنىك بۇلۇتلاردەك، ھىمالايا تېغىنى قاپلىغان
قوپۇق، كۇلرەڭ تۇمانلار ئارىسىغا كىرىپ كۆزدىن غايىب بول-
دى.

مەن كۆزۈمنى يۇمدۇم. كۆڭۈل سەھنىمدە كىنەز قىزىنىڭ
تۇرمۇش كارتىنىلىرى بىر ـ بىرلەپ ئۆتۈشكە باشلىدى. مانا،
ئەمدىلا ئون ئالتە ياشقا كىرگەن، غۇنچىدەك كىنەز قىزى جۇمـ-
نا دەرياسى بويىدىكى قەسىرنىڭ دېرىزىلىرىدىن سىرتقا قاراپ
ئولتۇرىدۇ؛ بىر تەقۋادار ئايال موناخ مۇقەددەس مازارلاردا،
ئىبادەتخانىلاردا ئىستىقامەت قىلىۋاتىدۇ؛ ئەنە، قويۇق تۇمان
ئىچىدە يۇرىكى پارە ـ پارە بولغان، جاپا مۇشەققەتتىن مۇكچەي-
گەن ئايال دارجىلىنىڭ يولى ياقىسىدا ئولتۇرىدۇ. ئۇنىڭ نازا-
كەتلىك ۋۇجۇدىدا براخمانلار بىلەن مۇسۇلمانلار قېنىنىڭ توقۇ-
نۇشىدىن ھاسىل بولغان قالتىس مۇڭلۇق ناۋا تولىمۇ پاساھەت-
لىك ساپ تىلىنىڭ گەۋدىلەندۈرۈشى بىلەن كاللامدا ئايلىنىپ
يۇرمەكتە.

مەن كۆزۈمنى ئاچتىم. قويۇق تۇمانلار تارقىلىپتۇ، پايان-سىز ئوچۇق ئاسماندا كۈلۈپ چىققان قۇياشنىڭ نۇرى كۆزلەرنى چاقنىتاتتى. بىر توپ ئىنگلىز ئايالىرى پەيتۇنلارغا چۈشكەن، ئەرلەر ئاتلارغا مىنگەن هالدا سەيلىگە ماڭغانىدى. بويۇنلىرىغا شارپا ئورىغان بىر قانچە هىندىستانلىق ماڭا قىيا قاراپ ئۆتۈپ كەتتى.

مەن چاققانلىق بىلەن ئورنۇمدىن تۇرۇپ كەتتىم.

قۇياش نۇرى چاقناپ تۇرغان جاهاندا، بايا تاش ئۈستىدە ئولتۇرۇپ ئاڭلىغان هېكايەمنىڭ ئوخشۇم ياكى چۈشۈم ئىكەنلىكىنى بىلەلمىدىم. گويا ماڭا تاماكامدىن پۈرقىراپ چىققان ئىس ۋە تاغ - جىرانى قاپلىغان قويۇق تۇمانىنىڭ بىرىكىشىدىن مۇشۇنداق بىر خىيالىي سۈرەت هاسىل بولغاندەك تۇيۇلدى. هېلىقى مۇسۇلمان براخمان، هەممىگە تونۇش «فوتا» قەهرىمانى، جۇمنا بويىدىكى قەسىردىكىلەرنىڭ جىمىسى گويا بۇ جاهاندا مەۋجۇت ئەمەستەك ئىدى.

تۇمان ئىچىدىكى كىمە

جىبران خىلىل جىبران (لىۋان)

ئازات سۇلتان تەرجىمىسى

بوران قۇتراۋاتقان، قار راسا يېغىۋاتقان بىر ئاخشىمى مەن قادىسا جىلغىسىدىكى خىلۋەت بىر ئۆيدە ئۆي ئىگىسىنىڭ سۆزلەپ بەرگەنلىرىنى خاتىرىلەپ ئولتۇراتتىم. ئۇ كۆسەي بىلەن ئوچاقتىكى ئوتنى چوقچىلاپ ئولتۇرۇپ گېپىنى باشلىدى:

— ئاغىنىلەر، سىلەر مېنى كېچە - كۈندۈز ئازابلاۋاتقان دەرد - ئەلەملەرنىڭ مەنبەسىنى سوراۋاتىسىلەر، مېنىڭ قايغۇ - هەسرەتلىرىمنى بىلمەكچى بولۇۋاتىسىلەر. ئەلۋەتتە، مەنمۇ زۇۋانى بار ئادەم تۇرۇقلۇق ئۆزۈمنى تىڭشاپ، ئۇن - تىنسىز يۇرۇشلىرىم، هە دېسىلا پىغانلىق ئۇھ تارتىپ هەسرەت چېكىشلىرىم ئاللىقاچان سىلەرنىڭ جېنىڭلارغا تەگدى، بۇنى مەنمۇ بىلىمەن. هەتتا ئاراڭلاردا بىرىنىڭ: ئەگەر ئۇ ئۆزىنىڭ هەسرەتلىك دۇنياسىنى بىزدىن مۇشۇنداق سىر تۇتۇپلا يۇرىدىغان بولسا ئۇنىڭ بىلەن قانداقمۇ باردى - كەلدى قىلغىلى بولىدۇ؟ دېگەنلىكىنىمۇ بىلىمەن. دەرهەق، شۇنداق. بىر - بىرىنىڭ دەردىگە دەرمان بولالمايدىغان كىشىلەر باشقا ئىشلارىدىمۇ ئورتاق-لىشالمايدۇ - دە. بولدى، مەن بۇگۈن هەممىنى دەپ بېرەي. بىراق، مەن سىلەرنىڭ ئېچ ئاغرىتىشىڭلارغا ئېھتىياجلىق ئەمەس. چۈنكى، پەقەت ئاجىز كىشىلەرلا باشقىلارنىڭ ئېچ ئاغرى-تىشىغا موهتاج بولىدۇ. مەن گەرچە دەردىمەن ئادەم بولساممۇ

ئەمما بىچارە ئەمەسمەن.

بالا چاغلىرىمدىلا چۈش ۋە خىياللىرىمدا بوي - تۇرقى ۋە خۇلق - مىجەزى ئۆزگىچە بىر قىزنىڭ سىماسى شەكىللىنىشكە باشلىغانىدى. كۆڭۈلنى غەش قىلىدىغان زېرىكىشلىك كېچىلەر- دە مەن ئۇنى كارىۋىتىمنىڭ بېشىدا كۆرەتتىم. پۈتۈن ئەتراپ تىمتاسلىققا چۆمگەن چاغلاردا ئۇنىڭ ئاۋازى قۇلىقىمغا ئاڭلىناتـ تى. بەزىدە كۆزۈمنى يۇمساملا ئۇنىڭ پەيدەك يۇمشاق قوللىرى- نىڭ ماڭلىيىمنى يەڭگىل سىلىغانلىقىنى سېزەتتىم. شۇنداق چاغلاردا كۆزلىرىمنى دەرھال ئاچاتتىم، ئەمەلىيەتتە مەۋجۇت بولمىغان غايىبانە شۇنىرلاشلار شۇ زامان قۇلىقىمغا كىرەتتى.

ئەجەبا، مېنىڭ تەسەۋۋۇرلىرىم مېنى مۇشۇنداق خىيالىي دۇنياغا ئەكىلىپ قويغانمىدۇ؟ گۈلچېھرە، خۇش ئاۋاز بۇ دىلبەر مېنىڭ قۇرۇق خىياللىرىمدىن ئاپىرىدە بولغانمىدۇ؟ مەن خىيا- لىي دۇنيادىكى بىر مەۋھۇم كۆلەڭگىگە ئاشىق بولۇپ قالغانلىقىم ئۈچۈن كىشىلەردىن ئۆزۈمنى تارتىدىغان، ئۇنىڭ رۇخسارى ۋە ئاۋازىدىن بۆلەك ھېچنېمىنى كۆرمەيدىغان، ھېچنېمىنى ئاڭلـ- مايدىغان سارىڭغا ئايلىنىپ قالدىممۇ يا؟ بۇ مېنىڭ تەنھالىقتىن قۇتۇلۇش ئۈچۈن يەنە بىر تەنھا كۆلەڭگىنى ھەمراھ قىلىۋالغـ- نىم، ھەتتا ئۆزۈمنىڭ ئايالى قىلىۋالغىنىمىدۇ؟

مېنىڭ بۇ كۆلەڭگىنى «ئايالىم» دەپ ئاتىغانلىقىمغا سىلەر ھەيران بولۇۋاتقانسىلەر. بىزنىڭ بەزى ئىشلارغا ھەيران بولۇشـ- مىز ياكى ئۇنى ئىنكار قىلىشىمىز بۇ ئىشلارنىڭ قارىماققا مەۋجۇت بولمىغانلىقىدىندۇر. بىراق، تەئەججۇپلىنىش ياكى ئىنكار قىلىش بۇ ئىشلارنى بىزنىڭ خىيالىمىزدىن تەرك قىلىۋې- تەلەيدۇ. شۇنى ئېيتىپ قويايكى، غايىبانە بۇ قىز ھەقىقەتەن مېنىڭ ئايالىم بولۇپلا كەتكەنىدى. ئۇ تۇرمۇشتىكى ھەننۇا خۇشاللىقلاردىن مەن بىلەن تەڭ بەھرىمەن بولاتتى. ئۇنىڭ قـ- ىزىقىشلىرى، ھەۋەسلىرى ۋە ئارزۇ - ئارمانلىرىمۇ ماڭا ئوپئوخ-

شاش ئىدى. ھەر كۈنى تاڭ سەھەردە، مەن كۆزۈمنى ئېچىپلا ئۈنى يېنىمدا كۆرەتتىم. ئۈنىڭ سەبىي بالىلارغا خاس پاك، غۇبارسىز كۆزلىرى ماڭا كۈلۈمسىرەپ قاراپ تۇرغان بولاتتى. مەن نېمىلا قىلماي ئۇ ماڭا ھەمدەمدە بولاتتى. مەن ئۇستەلگە كېلىپ ئولتۇرسام ئۇمۇ ئۇدۇلۇمغا كېلىپ ئولتۇراتتى. بىز ھەمىشە شېرىن سۆھبەتكە چۈشۈپ كېتەتتۇق. ھەر كۈنى كەچقۇرۇن ئۇ ماڭا: ئۆيدە ئولتۇرۇۋېرىپ ئىچىمىز پۇشۇپ كەتتى، يۈرۈڭ، سىرتقا چىقىپ سەيلە قىلايلى، دەيتتى. شۇنىڭ بىلەن مەن قولۇمدىكى ئىشىمنى تاشلاپ ئۇنىڭ بىلەن قول تۇتۇشۇپ سىرتقا چىقاتتىم. گۈگۈم قاراڭغۇسى يېقىنلاپ، ئەتراپ سىرلىق جىمجىتلىققا چۆككەن چاغدا بىز بىر قورام تاشنىڭ ئۈستىدە يانمۇ يان ئولتۇرۇپ يىراق - يىراقلارغا ئۇنسىز قارايتتۇق. ئۇ تۇرۇپ ماڭا قولى بىلەن قۇياشنىڭ ئاخىرقى نۇرلىرىدا ئوتقاشىتەك تاۋلىنىپ تۇرغان بۇلۇتلارنى كۆرسەتسە، تۇرۇپ مېنى ئورماندىن قايتقان قۇشلارنىڭ يېقىملىق سايراشلىرىغا قۇلاق سېلىشقا دەۋەت قىلاتتى.

دائىم كۆڭلۈم پەرىشان بولۇپ قايتقان چاغلاردا ئۇنىڭ ھۇجرامغا ئاستا كىرىپ كەلگەنلىكىنى كۆرسەملا روھىيىتىمدىن ھەسرەت تۇمانلىرى تارقاپ كۆڭلۈم پاللىدە يورۇپ كېتەتتى.

دائىم مېنىڭ كىشىلەرگە بولغان ئۆچمەنلىكىم راسا ئەۋجىگە يەتكەن چاغلاردا توساتتىن كىشىلەر ئارىسىدىن ئۇنىڭ گۈلدەك چېھرىنى كۆرۈپ قالسام كۆڭلۈمدىكى قەھر - غەزەپ بورانلىرى نەلەرگىدۇر غايىب بولۇپ مۇقەددەس قەسىدىلەر ياڭراشقا باشلايتتى.

دائىم تۇرمۇشنىڭ غەم - ئەندىشىلىرى قەلبىمنى تىغلاپ، تۇرلۇك - تۇمەن مۇشكۈلاتلار گىلىمنى سىرتماقتەك بوغقان چاغلاردا مەن ئۇنىڭ ئالدىمدا تۇرغانلىقىنى كۆرەتتىم. بۇ چاغدا ئۇنىڭ شەھلا كۆزلىرىدىن شۇڭغۇپ چىققان نۇر قەلبىمنى پاللە-

ده يورۇتۇپ ۋۇجۇدۇمنى شادلىققا چۆمدۇرۇۋەتتى، تۇرمۇش ماڭا باشقىچە گۈزەل بولۇپ كۆرۈنۈپ كېتەتتى.

ئاغىنىلەر، سىلەر بەلكىم مېنىڭ بۇ هالىتىمگە هەيران بولىدىغانسىلەر؟ ماڭا ئوخشاش قىرانغا يەتكەن ياش يىگىتنىڭ خام خىياللارغا مەلىكە بولۇپ يۈرۈشلىرى سىلەرنى هەيران قالدۇرىدىغاندۇ؟

بىراق، شۇ خىياللار بىلەن ئۆتكۈزگەن شۇ ئاي، شۇ كۈنلەر مېنىڭ هاياتىمنىڭ ئەڭ گۈزەل، ئەڭ بەختىيار، ئەڭ شېرىن، ئەڭ غۇبارسىز چاغلىرى ئىدى. بىز هەمىشە قۇياش نۇرىغا چۆمۈلۈپ، ئاي نۇرىدا يۇيۇنۇپ، دېڭىز دولقۇنلىرىدا تېخى هېچكىم ئېيتمىغان كۈيلەرنى ئېيتىپ، هېچبىر ئىنسان ئەسلا كۆرۈپ باقمىغان مەنزىرىلەرنى تاماشا قىلاتتۇق. مېنىڭ تۇرمۇش دېگىنىم بىزنىڭ روهىي دۇنيايىمىزدىكى مۇشۇ كەچۈرمىشلىرىمىز ئىدى. مەۋجۇدىيەت دېگىنىم بىز كۆرگەن ۋە باشىتىن كەچۈرگەن، بىزنى خۇشال قىلغان ياكى ئازابلىغان نەرسىلەر ئىدى. بۇلار مېنىڭ مەنىۋى كەچۈرمىشلىرىم، مەن ئاشۇ كەچۈرمىشلەر دۇنياسىنى كېزىپ يۈرۈپ ئوتتۇز ياشقا كىردىم.

ئاھ خۇدا! مەن ئوتتۇز ياشقا كىرمىگەن بولسام ياكى ئوتتۇزغا كىرگۈچە ئۆلۈپ كەتكەن بولسام نەقەدەر ياخشى بولغان بولاتتى ـ هە. چۈنكى، مەن مۇشۇ نەس باسقان يىللاردا تۇرمۇش لەززەتلىرىدىن تامامەن مەهرۇم قالدىم. مېنىڭ كۆڭۈل يوپۇرماقلىرىم شامالىلارغا جور بولۇپ شۇنىرلىمايدىغان، شاخلىرىغا قۇشلارمۇ ئۇۋا سالمايدىغان بىر تۇپ قاقشال دەرەخنىڭ تۇۋىگە دەپنە قىلىنىدى.

ئۇ سۆزلەپ شۇ يەرگە كەلگەندە توختاپ قالدى. ئۇنىڭ كۆزلىرى چىڭ يۇمۇلغان، بېشى بىر چەتكە سەلگىنە قىيسايغانىدى، ئىككى قولى هالسىز ساڭگىلاپ تۇراتتى. ئۇنىڭ قاتتىق ئازابلىنىۋاتقانلىقى ئېنىق ئىدى. بىز ئۇنىڭ يېنىدا ئۇن ـ

تىنسىز تـۇرۇپ قـالـدۇق. بىر پەستىن كېيىن ئۇ كۆزىنى ئاچتى - دە، ئۇزۇك - ئۇزۇك ئاۋاز بىلەن سۆزلەشكە باشلىدى:

— ئېسىڭلاردا بولسا كېرەك، بۇنىڭدىن يىگىرمە يىل ئىلگىرى ۋالىي مېنى ۋېنىتسىيىگە بېرىپ بىر ئىلمىي خىزمەتنى بېجىرىپ كېلىشكە بۇيرۇپ، ماڭا ئاشۇ شەھەرنىڭ باشلىقىغا يازغان بىر پارچە خېتىنى بەردى. ۋالىي ئۇ باشلىق بىلەن ئىستانبۇلدا تونۇشقانىكەن.

مەن ئىتالىيىنىڭ بىر پاراخوتىغا ئولتۇرۇپ لىۋاندىن يولغا چىقتىم. بۇ قۇياش كۈلۈپ تۇرغان مارت ئېيى ئىدى، مەيىن شامال دېڭىز يۈزىنى سۆيۈپ ئۆتەتتى، ئاپئاق دولقۇنلار گويا ئاسماندىكى چىرايلىق بۇلۇتلاردەك ئاستا داۋالغۇيتتى. مەن پارا-خوتتا ئۆتكۈزگەن ئاشۇ چاغلىرىمنى قانداق تەسۋىرلەپ بېرىشىم-نى بىلمەيمەن.

شۇ چاغلاردا مەن روھىيىتىمدىكى يارىم بىلەن شۇنداق ئېجىل، شۇنداق شاد - خۇرام ئىدىمكى، بەختىنىڭ كەينىدە ئازاب بارلىقىنى زىنھار خىيالىمغا كەلتۈرمىدىم. مەن بىزنىڭ بەخت گۈلىمىزنىڭ بىر كۈنى سولىشىدىغانلىقىنى، سۇبھى قىز-نىڭ لەرزان ناخشىسىنىڭ تۈگەپ كېتىدىغانلىقىنى ئويلاپمۇ قوي-مايتتىم. مەن تاغ باغرىدىكى ئۆيۈمدىن ئايرىلىپ، ھارۋا بىلەن پورتقا ماڭغان چېغىمدا ئۇ مەن بىلەن بىللە ئىدى. بېيرۇتتىن ئايرىلىشقا ئۇچ كۈن قالغۇچە ئۇ مېنىڭ يېنىمدىن زادىلا نېرى كەتمىدى، ھەتتا مەن دوستلىرىم بىلەن سۆھبەتلەشكەن چاغلار-دىمۇ ئۇ قېشىمدىن كەتمەيتتى، دوستلىرىمغا كۈلۈمسىرەپ قا-راپ ئولتۇراتتى. مەن نەگىلا بارماي ئۇ ھامان مېنىڭ بىلەن بىللە ئىدى، مېنى قولتۇقلاپلا يۈرەتتى. كەچقۇرۇنلۇقى بىز بىرلىكتە بالكونغا چىقاتتۇق، شەھەرنىڭ شەھەرگە خاس ۋاراڭ - چۇرۇڭلىرىغا تەڭ قۇلاق سالاتتۇق، ئەتراپقا تەڭ كۆز تاشلاپ قىزغىن پاراڭلىشىپ كېتەتتۇق.

كېمىگە چۈشۈپ بېيرۇت بوغۇزىدىن ئايرىلىپ، چوڭ پارا-خوتىنىڭ پەلەمپىيىگە دەسسىگەن چېغىمدا گويا غايەت زور بىر قول بىلىكىمدىن تۇتۇپ تارتىۋاتقاندەك، قۇلىقىم تۆۋىدە قايتىپ كەل، ئۆزۈڭنىڭ ماكانىڭغا قايتىپ كەل، پاراخوت مېڭىپ كەتكۈچە كېمىگە چىقىۋېلىپ ئۆز ۋەتىنىڭنىڭ قىرغىقىغا يېتىۋال، دېگەن سادا جاراڭلىغاندەك بولۇپ، روھىيىتىمنى زىلزىلىگە سېلىۋەتتى.

پاراخوت ئورنىدىن قوزغالدى. مەن پالوبا ئۈستىدە تۇرۇپلا قالدىم. شۇ تاپتا گويا سانىڭ ئۆتكۈر تىرناقلىرىغا ئىلىنىپ مۇئەللەقتە ئېسىلىپ قالغان چۈجىگىلا ئوخشاپ قالغانىدىم. كەچ كىرگەندە لىۋاننىڭ ئېگىز - پەس تاغ تىزمىلىرى دېڭىز تۈمانلىرى ئىچىدە كۆزدىن غايىب بولدى. بىراق، مەن تېخىچە پارا-خوتىنىڭ ئالدىدا ئۆزۈم يالغۇز ئۆرە تۇراتتىم. مېنىڭ ئامرىقىم، جاندىن ئەزىز يارىم يېنىمدا يوق ئىدى. ئىلگىرى بېشىمنى كۆتۈرسەملا دىلبىرىمنىڭ جامالىنى كۆرەلەيتتىم، ئۇنىڭ ئاۋازى-نى ئاڭلىيالايتتىم، قولۇمنى سوزسامىلا ئۇنىڭ قولىنى تۇتالايتىم. ھازىر پاراخوت پالوبىدا ئۇ يوق. بۇ مېنىڭ ئۇنىڭدىن تۇنجى قېتىم ئايرىلىپ قېلىشىم ئىدى. مەن تۇنجى قېتىم تەنھا ئۆزۈم قاراڭغۇلۇق كېچىگە، قاراڭغۇ دېڭىزغا يۈزلىنىپ تۇراتىم.

ئۆزۈم پالوبىدا، ئەس - يادىم ئۇنىڭدا ئىدى، يۈرىكىم ئۇنىڭ نامىنى زىكرى قىلاتتى، كۆزلىرىم ئاشۇ كۆپجۈپ تۇرغان دولقۇنلار مەۋجىدىن ئۇنىڭ چىرايىنى ئاختۇراتتى.

تۇن كېچە بولغاندا يولۇچىلار ئۇخلاش ئۈچۈن خانىلىرىغا كىرىپ كېتىشتى. ئەمدى مەن تېخىمۇ يالغۇز قالدىم. تېڭىر-قاش، بىئارامىلىق، پەرىشانلىق يۈرىكىمنى ئېزەتتى. ئۇشتۇمتۇت، يېنىمغا قارىسام ئۇ مەندىن پەقەت بىرنەچچە قەدەملا نېرىدا تۇمان ئىچىدە تۇرۇپتۇ. بۇ ھال شۇنداق تۇيۇقسىز تۇيۇلدىكى،

ئىختىيارسىز شۇركۈنۈپ كەتتىم. مەن دەرھال ئۇنىڭغا قولۇمنى ئۇزىتىپ توۋلىدىم: «سىز نېمىشقا مېنى يالغۇز تاشلاپ كېتىسىز؟ سىز نەگە كەتتىڭىز؟ ئاھ جېنىم، سىز نەگە كەتكەن بولغىيتتىڭىز؟ جېنىم، بېرى كېلىڭ، مېنىڭ يېنىمغا كېلىڭ، بۇنىڭدىن كېيىن مېنى ھەرگىز يالغۇز قالدۇرماڭ!»

ئۇ مېنىڭ يېنىمغا كەلمىدى. مەن بۇنداق بولارىنى زادىلا كۈتمىگەنىدىم. ئۇنىڭ چىرايىدا ئىلگىرى زادىلا كۆرۈلۈپ باقمىغان قايغۇ ـ ھەسرەت كۆرۈنۈپ تۇراتتى. ئۇ زەئىپ ئاۋازدا: مەن دېگىز تېگىدىن پەقەت سىزنى كۆرۈۋېلىش ئۈچۈنلا چىقتىم. ئەمدى مەن يەنە كىرىپ كېتىشىم كېرەك. سىز خانىڭىزغا كىرىپ ئوبدان بىر ئۇخلىۋېلىڭ، ياخشى چۈش كۆرۈڭ، دېدى ـ دە، تۇن پەردىسى ئىچىگە كىرىپ كەتتى. مەن خۇددى ئېچىرقاپ كەتكەن گۆدەك بالىدەك قوللىرىمنى سوزۇپ ئۇنىڭ ئارقىسىدىن تەلمۈرۈپ قاراپ قالدىم. نەم ھاۋانىلا قۇچاقلاپ قالدىم.

ھۇجرامغا قايتىپ كىردىم. كۆڭلۈم پاراكەندە ئىدى. شۇ تاپتا مەن چېكى يوق ئازاب دېگىزىدا لەيلەپ يۈرگەن قېيىققىلا ئوخشاپ قالغانىدىم. لېكىن ئۆزۈمۇ ھەيرانمەن، شۇنداق بىر كەيپىياتتا تۇرۇقلۇق يەنە يېتىپلا ئۇخلاپ كېتىپتىمەن. چۈشۈمدە يارىمنى كۆردۈم. ئۇ چېچەكلەپ تۇرغان بىر تۈپ ئالما دەرىخىگە مىخلاپ قويۇلغانمىش. ئۇنىڭ پۈت ـ قوللىرىدىن ئاققان قىپقىزىل قان دەرەخ شېخىنى بويلاپ سىرغىپ ئېقىۋاتقۇدەك ۋە چىملىقتا تۆكۈلۈپ ياتقان چېچەك بەرگىلىرى بىلەن بىرلىشىپ كېتىۋاتقۇدەك.

پاراخوت شۇ تەقلىدتە سەپەرنى داۋام قىلىپ كېتىۋەردى. مەن ئۆزۈمنىڭ چۈش كۆرۈۋاتقان ياكى ئويغاق ئىكەنلىكىمنى بىلمەيدىغان بولۇپ قالدىم، مەھبۇبەم شۇنىڭدىن كېيىن ئۆز دىدارىنى كۆرسەتمەي قويدى. مېنىڭ ناله ـ پەريادلىرىم،

تىلەك ـ ئىلتىجالىرىم پەلەككە يەتكەن بولسىمۇ، ئۇنىڭ جامالـ
نى زادىلا كۆرەلمىدىم، ئۇنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلىمىدىم، بارلىق
ئۇرۇنۇشلىرىم بىكارغا كەتتى.

15 ـ كۈنى چۈش بىلەن ئىتالىيە تەۋەسىگە يېتىپ كەلـ
دۇق. كۈن كەچ بولغاندا پاراخوت ۋېنېتسىيە پورتىغا كىردى.
پاراخوتىمىزنىڭ ئەترапىغا يولۇچىلارنى شەھەرگە توشۇيدىغان ھەر
خىل، ھەر ياڭزا قولۇاقلار، كىچىك كېمىلەر ئولاشتى.

ئاغىنىلەر، ۋېنېتسىيىنىڭ نەچچە ئونلىغان كىچىك ئارالـ
لارنىڭ چاتمىسى ئىكەنلىكى ھەممىڭلارغا مەلۇم، تەرەپ ـ تەرەپـ
كە سوزۇلغان كىچىك دەريالار، قانالالار شەھەر كوچىلىرىنىڭ
رولىنى ئويناىدىكەن. ئۆي ـ ئىمارەت، ئوردا ـ سارايمۇ شۇنىڭ
ئىچىدە ئىكەن. ئۇ يەردە قاتناش ھارۋا بىلەن ئەمەس
قولۇاق ـ كېمىلەر بىلەن بولىدىكەن.

مەن پاراخوتتىن قولۇاققا چۈشكىنىمدە كېمىچى مەندىن:

ـــ ئەپەندى، نەگە بارىسىز؟ ـــ دەپ سورىدى.

مەن شەھەر باشلىقىنىڭ ئىسمىنى چىقىرىۋىدىم. ئۇ ھۆرـ
مەت نەزىرى بىلەن ماڭا قاراپ قولۇاقنى ھەيدەشكە باشلىدى.
ئاڭغىچە ئەتراپ گۈگۈم قاراڭغۇلۇقىغا چۆمۈپ، ھەممە يەر چىـ
راغ نۇرلىرى بىلەن تولۇپ كەتتى. ئوردا ـ قەسىرلەرنىڭ،
چېركاۋلارنىڭ، بىنا ـ ئىمارەتلەرنىڭ دېرىزىلىرىدىن چاقناپ
تۇرغان نۇر سۇ يۈزىدە چاراقلايتتى. ۋېنېتسىيە ھەقىقەتەن كىـ
شىگە شېئىرىي تۇيغۇ بېغىشلايدىغان ئاجايىپ گۈزەل شەھەر
ئىكەن. مەن چۈشكەن قولۇاق بىر ئەگىمگە يېتىپ كېلىشىگە
سانسىزلىغان قوڭغۇراقلار جىرىڭلاپ كەتتى. ئۇلارنىڭ ئۆكسۈپ
يىغلىغاندەك چىققان ئۇزۇك ـ ئۇزۇك ساداسى كېچە ئاسمىنىنى
يېرىپ ئۆتۈپ يىراق ـ يىراقلارغا كېتەتتى. گەرچە مەن ئېسىنى
ۋە سېزىمىنى يوقىتىپ قويغان ئادەمدەك خامۇش ھالەتتە تۇرۇـ
ۋاتقان بولساممۇ، بۇ سادا مېنىڭ قەلبىمگە بېگىز سانجىغاندەك

تەسىر قىلدى.

قولۇاق قىرغاقتا چىقىدىغان بىر تاش پەلەمپەينىڭ تۆۋىگە كېلىپ توختىدى. قولۇاقچى قولى بىلەن بىر چوڭ باغنىڭ ئوتتۇرىسىغا جايلاشقان ئوردىنى كۆرسىتىپ قويدى. مەن بىر بېسىپ، ئىككى بېسىپ يۇقىرىغا كۆتۈرۈلدۇم، قولۇاقچى مەنىڭ چامادانىمنى كۆتۈرۈپ كەينىمدىن ماڭدى. ئوردا ئالدىغا كەلگەندە مەن كىرا ھەققىنى تۆلەپ ئۇنى قايتۇرۇۋەتتىم، ئاندىن ئىشىكنى ئۇردۇم، ئىشىك ئېچىلدى. ئوردا ئىچىدە بىر توپ خىزمەتكارلار بېشىنى ساڭگىلاتقىنىچە ئۆكسۈپ يىغلىشۇاتاتتى. بۇ كۆرۈنۈش مېنى چۆچۈتۈۋەتتى. مەن نېمە قىلارىمنى بىلمەي تۇرۇپلا قالدىم.

شۇ ئاردا، ئوتتۇرا ياشلاردىكى بىر خىزمەتكار يىغلىشۇاتقانلارنىڭ ئارىسىدىن چىقىپ ئالدىمغا كەلدى. ئۇ بىر ئۇھ تارتىۋېلىپ مېنىڭ نېمە ئىش بىلەن كەلگەنلىكىمنى سورىدى. مەن:

— بۇ شەھەر باشلىقىنىڭ ئوردىسىمۇ؟ — دەپ سورىدىم.

ئۇ بېشىنى لىڭشىتتى.

مەن لۇاننىڭ باش ۋالىيسىنىڭ خېتىنى چىقىرىپ ئۇنىڭغا سۇندۇم. ئۇ كونۋېرتنىڭ سىرتىدىكى ئادرېسقا ئۈن - تىنسىز قارىغاندىن كېيىن، مېنى ئوردىنىڭ ئىچكىرىسىگە باشلاپ كىردى.

مەن كېتىۋېتىپ بۇ خىزمەتكار ئايالدىن ئوردىنىڭ ئىچىدىكى يىغىنىڭ سەۋەبىنى سورىدىم.

— نېمە؟ سىز شەھەر باشلىقىنىڭ قىزىنىڭ بۇگۈن قازا قىلغانلىقىنى ئاڭلىمىدىڭىزمۇ؟ — ئۇ مېنىڭ جاۋابىمنى كۈتمەيلا قوللىرى بىلەن يۈزىنى يېپىپ يەنە يىغلاپ كەتتى.

قېنى سىلەر دەپ بېقىڭلار، بىر ئادەم دېگىز - ئوكيانلارنى

كېزىپ ئىككى ھەپتىچە تۇمان بىلەن دولقۇندىن باشقىنى كۆر-
مەي، كېچە بىلەن كۈندۈزنى خۇددى ئەرۋاھلاردەك ئۆتكۈزۈپ
مىڭ بىر مۇشەققەتتە مەنزىلگە يېتىپ كەلسە، ئۇنى ماتەم قايغۇ-
سى، جۇدالىق زارى كۈتۈۋالسا، ئۇنىڭ روھىي كەيپىياتى قانداق
بولىدۇ؟

خەتنى كۆرسەتكىلى كەتكەن خىزمەتكار قايتىپ كەلدى. ئۇ
ماڭا تەزىم قىلغاندىن كېيىن:

— مەرھەمەت ئەپەندى، شەھەر باشلىقى سىزنىڭ كىر-
شىڭىزگە ئىجازەت بەردى، — دېدى ۋە ئالدىمدا يول باشلاپ
ماڭدى. بىز كارىدورنىڭ ئۇ بېشىدىكى بىر ئىشىكنىڭ ئالدىغا
كېلىپ توختىدۇق. ئۇ مېنى كىرىشكە ئىشارەت قىلدى. مەن
ئىشىكتىن كىردىم، بۇ بىر چوڭ زال ئىكەن. زالنىڭ ئىچى
يوغان شامىلارنىڭ نۇرىدا كۈندۈزدەك يورۇپ تۇراتتى. بىرنەچچە
كىشى ئۇن - تىنسىز ئولتۇرۇشقانكەن. ئۇلارنىڭ ئارىسىدا
پوپ سىياقىدىكى بىر ئادەممۇ بار ئىدى. مەن ئالدىمغا بىرنەچچە
قەدەم مېڭىشىمغا ئولتۇرغانلارنىڭ ئارىسىدىن ئاپئاق ساقال بىر
بوۋاي ئورنىدىن تۇرۇپ مۇكچەيگىنىچە ئالدىمغا كەلدى. ئۇ
كىشىنىڭ چىرايىدىن مۇسىبەت ئازابى كۆرۈنۈپ تۇراتتى. ئۇ
مېنىڭ قولۇمنى تۇتۇپ تۇرۇپ:

— شۇنچە يول بېسىپ ئاران كەلگىنىڭىزدە سىزنى مۇسى-
بەت كۈتۈۋالغىنىنى قارىمامسىز. بىراق، بىزنىڭ قايغۇيىمىز
سىزنىڭ ئۆز ۋەزىپىڭىزنى ئورۇندىشىڭىزغا دەخلى قىلمايدۇ،
بۇنىڭدىن خاتىرجەم بولۇڭ، ئوغلۇم — دېدى.

مەن ئۇنىڭ ياخشى كۆڭلىگە رەھمەت ئېيتتىم ۋە ئاز - تولا
تەسەللى بەرگەن بولدۇم.

بوۋاي مېنى ئۆزىنىڭ يېنىدىكى بىر ئورۇندۇققا ئولتۇر-
غۇزدى. مەنمۇ باشقىلارغا ئوخشاش جىمجىت ئولتۇردۇم. ئۇلار-
نىڭ ھەسرەتلىك چىرايلىرى، ئۇھ تارتىشلىرى مېنى تېخىمۇ

كۆچلۈك قايغۇغا چۆمدۈردى. بىرەر سائەتلەردىن كېيىن، ئول-تۇرغانلار بىر - بىرلەپ قايتىپ كېتىشتى. ئېغىر سۈكۈتتىكى چوڭ زالنىڭ ئىچىدە بوۋاي بىلەن ئىككىمىزلا قالدۇق. شۇنىڭ بىلەن، مەنمۇ ئورنۇمدىن تۇرۇپ:

— ئەپەندى، ئەمدى ماڭىمۇ ئىجازەت بەرسىڭىز، — دېدىم.

— ياق، سىز كەتمەك، بىزنىڭكىدە مېھمان بولۇڭ. بىزنىڭ مۇسىبىتىمىزنى دەپ كۆڭلىڭىزنى يېرىم قىلماڭ، — دەپ مېنى تۇتۇۋالدى. ئۇنىڭ گەپلىرىنى رەت قىلالمىدىم، ئۇ-نىڭ رايىغا باقماي بولمىدى.

— سىلەر لىۋانلىقلار مېھماندوست كېلىسىلەر، ئەمدى بىزمۇ سىلەرنى كۈتۈۋالايلى. سىز بىزنىڭكىدە بىر نەچچە كۈن تۇرۇڭ، — دېدى ئۇ.

شۇ گەپلەردىن كېيىن بۇ ھازىدار بوۋاي بىر كۈمۈش قوڭ-غۇراقنى جىرىڭلىتىۋىدى، پۈزۈر كىيىنگەن بىر خىزمەتكار كىرىپ كەلدى. بوۋاي مېنى كۆرسىتىپ تۇرۇپ ئۇنىڭغا:

— مېھماننى مېھمانخانىغا باشلاڭ، ئوبدان مېھمان قە-لىڭ، — دەپ تاپىلىدى.

خىزمەتكار مېنى كەڭتاشا ياسىداق بىر ئۆيگە باشلاپ كىر-دى. تۇرلۇك بېزەكلەر ۋە ھەرخىل سۈرەتلەر ئېسىلغان، ئۆي-نىڭ ئوتتۇرىسىدا قىممەت باھا كارىۋات قويۇلغان، ئۇنىڭ ئۈس-تىگە يوتقان - كۆرپە ۋە كەشتە ئىشلەنگەن ياستۇق تىزىلغانىدى. خىزمەتكار چىقىپ كەتكەندىن كېيىن، مەن ئورۇندۇقتا ئولتۇرۇپ ھازىرقى ئەھۋالىم ۋە بۇ ياقا يۈرتتا ئۆتكەن بىر سائەتلىك كەچۈرمىشلىرىم ئۈستىدە ئويلىنىپ كەتتىم.

خىزمەتكار يېمەك - ئىچمەك ئەكىردى. تاماقتا زوقۇم يوق ئىدى، ئازراقلا يەپ قايتۇرۇۋەتتىم.

ئارىدىن ئىككى سائەت ئۆتۈپ كەتتى. مەن تۇرۇپ - تۇرۇپ

ئۆينىڭ ئوتتۇرىسىدا ئۈيان - بۇيان ماڭاتتىم. گاھىدا دېرىزە ئالدىغا كېلىپ ئاسمانغا قاراپ تۇرۇپ كېتەتتىم. كېمىچىلەرنىڭ ھاي - ھۇيلىرىغا، پالاقلارنىڭ شالاپلىغان ئاۋازلىرىغا قۇلاق سالاتتىم. ئاخىر پىكىرلىرىم قالايمىقانلىشىپ كاللام چارچىغاندەك قىلغاندا ئۆخلاشقا ياتتىم. ئۆخلىغان بىلەن ئۇخلىمىغانلىقىم ئارىلىقىدا ياتاتتىم. مۇشۇ تاپتىكى ھالىتىمنى دېگۈز دولقۇنلىرى توختىماي ئۇرۇلىدىغان قىيا تاشقا ياكى ئىككى قوشۇن رەھىمسىز ئېلىشىدىغان جەڭگاھقا ئوخشىتىشقا بولاتتى.

مۇشۇ ھالەتتە قانچىلىك ياتقانلىقىمنى بىلمەيمەن، بىرنىڭ كارىۋىتىنىڭ بېشىغا كېلىپ تۇرغانلىقىنىلا بىلىمەن. بىر ساداسىز ئاۋاز مېنى چاقىرغاندەك، بىر شەكىلسىز قول ماڭا ئىشارەت قىلىۋاتقاندەك بولدى. شۇنىڭ بىلەن قارشىلىق كۈچىسەتكىلى بولمايدىغان غەلىتە بىر كۈچنىڭ تۇرتكىسى بىلەن ئىختىيارسىز ئورنۇمدىن تۇرۇپ كارىدورغا چىقتىم. پۇتلىرىم مەيلىمگە باقماي مېنى نەگىدۇر ئېلىپ ماڭدى. مەن ئويغاقمۇ ياكى چۈش كۆرۈۋاتامدىمەن، بىلمەيتتىم. ئىشقىلىپ، يا ۋاقىت ئۆلچىمى يوق، يا ماكان ئۆقۇمى يوق بىر سىرلىق دۇنيادا كېتىۋاتىمەن. بىر چاغدا كارىدورنىڭ بىر بېشىدىكى چوڭ بىر زالغا كىرىپ قاپتىمەن، زالنىڭ ئوتتۇرىسىدا بىر تاۋۇت تۇرۇپتۇ. تاۋۇتنىڭ ئەتراپىدا نۇرغۇن شاملار يېنىپ تۇرۇپتۇ. مەن ئاستا بېرىپ تاۋۇتنىڭ قېشىدا تىزلىنىپ تاۋۇتنىڭ ئىچىگە قارىدىم.

كۆزلىرىمگە مەھبۇبەم كۆرۈندى. مېنىڭ قەلبىمنى كېچە - كۈندۈز يورۇتۇپ كەلگەن ئاشۇ چىرىغىم، مېنى كۆيدۈرۈپ كاۋاپ قىلغان ئاشۇ دىلبىرىم تاۋۇت ئىچىدە گۈلگە پۈركىنىپ ياتاتتى.

ئەتراپ كىشىنى شۇركۈندۈرگۈدەك جىمجىت ئىدى.

ئاھ، يارانقان ئىگەم! سەن بىزگە ھايات بەردىڭ، بىزنى يورۇقلۇق ۋە قاراڭغۇلۇق ئىچىگە باشلاپ كىردىڭ. بىزگە يەنە

ئۇمىد ۋە ئازاب ئىچىدە سوقۇپ تۇرىدىغان يۈرەكمۇ ئاتا قىلدىك!
ئېھ خۇدا، مانا ئەمدى مەھبۇبەمنىك مۇزدەك تېنىنىمۇ ماڭا سەت كۆرسىتىۋاتىسەن. ئەمدى بىلدىم، مېنى بىر ئەلدىن يەنە بىر ئەلگە ئەزرائىلىنىك قۇدرىتىنى تونۇتۇپ قويۇش، قايغۇ - ھەسرەتنىك ھۆكۈمرانلىقىنى بىلدۈرۈپ قويۇش ئۈچۈنلا باشلاپ كەلگەنىكەنسەن. سەن مېنىك كۆڭۈل ئېتىزىمغا ئاق ئەتىرگۈل تىكىپ مېنى ئۇمىدلەندۈرگەنىدىك، مانا ئەمدى قۇرۇپ قاغجىراپ كەتكەن ئەتىرگۈلنى كۆرسىتىۋاتىسەن.

ئېھ بۇرادەرلەر، سىلەر مېنىك ياقا يۇرتلاردا يالغۇزلۇقىنىك ئەلىمى ئۆتۈلگەندە سېغىنغان دوستلىرىم، كۆڭلۈمدىكى دەردىمىنى سىلەرگە ئېيتماي كىمگە ئېيتىمەن. مەن خۇدانىك ئىرادىسى بىلەن ئازاب شارابىنى ئىچتىم. بۇ چەكسىز ئالەمدە بىز ئىنسانلار دېگىزنىك بىر تامچىسى، ئاللانىك ئىرادىسى بىز ئۇچۇن مۇقەددەستۇر. بىزنىك مۇھەببىتىمىز ئۆزىمىزگە خاس ئەمەس. ئەگەر بىز ئۆزىمىزنى شاد - خۇراملىقتا سەزگەن بولساق، بۇ شاد - خۇراملىقمۇ بىزنىك ئەمەس بەلكى ھاياتنىك. بىز ئاغرىق ھېس قىلساق بۇ ئاغرىقنىك سەۋەبى يارا ئەمەس تەبىئەتتۇر.

بۇ گەپلەرنى قىلىپ بەرسەم دەرد تۆكۈۋاتىدۇ، دەپ ئويلاپ قالماڭلار، دەرد تۆككەن كىشى تۇرمۇشتىن گۇمانلىنىدۇ. مەن بولسام ناھايىتى كۆچلۈك ئېتىقادقا ئىگە مۇسۇلمانمەن. مەن ئۆزۈم ئىچكەن ئازاب شارابىنى ئاچچىق دەپ بىلمەيمەن، تېنىمگە سانجىلغان تىغلارنىمۇ گۈزەل، نەپىس دەپ قارايمەن. نەشتەر-لەرنىك يۈرىكىمنى لەختە - لەختە قىلىشىنىمۇ مېھرىبانلىق دەپ چۈشىنىمەن.

مانا مەن ھېكايەمنى ئېيتىپ بولدۇم، لېكىن تېخى ئايىغى چىقمىدى، مەن ئۇنى ئاخىرلاشتۇرۇۋېتەي.

مەن چۈشلىرىمدە كۆرگەن دىلبىرىمنىك تاۋۇتى يېنىدا يۈكۈنۈپ ئولتۇرۇپ ئۇنىك دىدارىغا تىكىلىپ قارىغىنىمچە تاڭ

ئانقوز ۇۋېتىپتىمەن. تاڭ ساباسى مەيىن قوللىرى بىلەن دېرىزە-
نى سىلاپ ئۆتۈپ ئۆزىنىڭ يېتىپ كەلگەنلىكىدىن خەۋەر بەرگەن-
دىلا، ئاندىن قەلبىمدىكى چەكسىز ئازابلارنى ۇۋجۇدۇمغا سىڭدۈ-
رۈپ، پىراق ئازابىدىن ھالسىرىغان ۇۋجۇدۇمنى سۆرەپ خانەمە-
گە چىقىپ كەتتىم.

ئۇچ ھەپتىدىن كېيىن، ۋېنىتسىيەدىن لىۋانغا قايتىپ كەلدىم. مەن ئۇ يەردە ئۇزۇن تۇرمىغان بولساممۇ، ئەمما ماڭا مىڭ يىل ئۆتۈپ كەتكەندەك بىلىنىدى. شۇنىڭ بىلەن مەن بارلىق لىۋانلىقلارغا ئوخشاش ئۇ يەردىكى تەنھالىقتىن بۇ يەردىكى يېگانىلىككە قايتىپ كەلدىم.

كەچۈرگەيسىلەر، تولىمۇ جىق سۆزلەپ كەتتىم!

كونا كۆۋرۈك

ۋ. بريۇسوف (رۇسىيە)

غالىپ ھەسەن تەرجىمىسى

بېشىدىن جىق ئىش ئۆتمىگەن، ھە دېسىلا ئۆزۈمنىڭ راست دەيدىغان ئانتونىئو ئاكىسى — تەخت ۋارىسى مالكىنى ئانچە كۆز-گە ئىلمايدىغان بولۇۋالدى. بۇ ئىشتىن ئوغىسى قاينىغان شاھ ئاتىسى ئۇنى ئاسىي قاتاردا مەملىكىتىدىن ھەيدەپ چىقارماقچى بولدى.

ئانتونىئو دوست - بۇرادەرلىرىدىن مەدەت تىلىسىمۇ ياكى ئاتىسىنىڭ ئاچچىقى يانغۇچە چەت ئەلدىكى مومىسىنىڭ يېنىدا بىر مەزگىل تۇرۇپ كەلسىمۇ بولاتتى. لېكىن، ئۇ تەبىئىتىدىن ئۆزىنى چوڭ تۇتىدىغان بولغاچقا، ئەگەر ئاتىسى شۇنداق قىلسا، يۈزى چۈشۈپ كېتىشىدىن ئەنسىرەپ، ئۇچىسىدىكى بىر قۇر كىيىمى بىلەنلا ئوردىدىن بېشىنى ئېلىپ چىقىپ كەتتى.

دېڭىز ياقىسىغا جايلاشقان بۇ پايتەخت سودا - سېتىق قىزىيدىغان، كەلدى - بارداملارمۇ كۆپ ئاۋات شەھەر ئىدى. كوچىدا لاغايلاپ يۈرۈشكە ئانتونىئونىڭ رايى بارمىدى. ئۇ ھازىر بىر ئاددىي پۇقرا، ئۆزىنىڭ كۈنىنى ئۆزى ئېلىشى كېرەك ئىدى. ئۇ تونۇش - بىلىشلەرنىڭ كۆزىدىن نېرى بولۇش ئۈ-چۈن، بىرەر قارا ئىش بولسىمۇ تېپىپ قىلاي دېگەن ئوي بىلەن پرىستانغا كېلىپ، ھاممالداردىن ئۆزىنى شېرىك قىلىۋېلىشنى ئۆتۈندى، سەركار ماقۇل بولدى. كۈن پاتقانغا قەدەر ئۇ ساندۇق

كۆتۈرۈپ، تاغار يۇدۇپ ئىشلىدى.

ئانتونىئو چارچىدى، ھالىدىن كەتتى، غورىگىل تاماق، داق كارىۋات ئۇنى ماغدۇرىغا كەلتۈرەلمىدى، ئەتىسى ئىشنى يىغقۇچە ئاران چىدىدى، ئۇ ئىككى ھەپتە ئوتتەك قىزىپ ئورۇن تۆتۈپ يېتىپ قالدى. ھېلىمۇ ياخشى ھاممالالارنىڭ ئىنساپى بار ئىكەن، ئۇنىڭ ھالىدىن خەۋەر ئېلىپ تۇردى.

ئانتونىئو خېلى ئېسىگە كېلىپ قالدى. ھاممالالار ئۇنىڭغا، بىزنىڭ كۇنىمىزمۇ ئارانلا ئۆتۈۋاتىدۇ، ئەمدى سەندىن خەۋەر ئېلىپ كېتەلمەيمىز، دېدى. ئانتونىئومۇ بۇنى ھېس قىلىپ يەتكەنىدى. ئۇ شېرىكلىرىنىڭ خىراجەت قىلارسەن دەپ بەرگەن بىرنەچچە تەڭگە پۇلىنى رەھمەت بىلەن ياندۇرۇپ، ئۆز ئالدىغا باشقا بىر پاناھ جاي ئىزدەپ ماڭدى.

بۇ قېتىم ئانتونىئوغا ئىش تېپىش تولىمۇ تەسكە توختىدى. ئۇنى كېسەل چېقىۋەتكەن، پۇت - قوللىرى تىترەپ تۇراتتى، قىزىتمىنىڭ تەسىرىدىن بولسا كېرەك، كۆزلىرى پىلدىرلاپلا قالغانىدى. ئۇنىڭ بۇ ئەپتىدىن ئىش قىلالىشىغا كىشىنىڭ ئىشەنگۈسى كەلمەيتتى. ئۇ يالۇڭۇرۇپ بارمىغان كېمىچى، سودىگەر قالمىدى، بىرەرىمۇ ئۇنى يېقىن يولاتمىدى. كەچ كىرگەندە ئانتونىئو قەبرىستانلىققا كېلىپ لاغلداپ تىترىگىنىچە بىر كېچىنى ئۆتكۈزدى. ئۇنىڭ قورساقلىرى ئېچىپ ئۇچەيلىرى تارتىشىپ كەتتى. ئۇ ئاخىر چىدىمايى ئۇچىسىدىكى كىيىمىنى سېتىۋەتتى، بۇ كىيىم ئوردىدا ئادەتتىكىچىلا كىيىم ھېسابلانسىمۇ، بىر سەرگەردان ئۇچۇن خېلى ئوبدانلا كىيىم ھېسابلىناتتى. ئانتونىئو ئۇچىسىدىكى كىيىمىنى سېتىۋەتكەندىن كېيىن دۈاندىغىلا ئوخشاپ قالدى.

كىيىمىنى ساتقان پۇل ئانتونىئونىڭ قورسىقىغىلا چىقىش قىلاتتى، ئۇنى غەم - قايغۇدىن خالاس قىلالمايتتى. قاراڭغۇ، جۇدۇنلۇق كېچە يەنە يېقىنلاپ كەلدى. ئانتونىئونىڭ قىزىتمىسى

يەنە ئۆرلىگىلى تۇردى. ئۇ ماغدۇرسىز پۇتلىرىنى سۆرىگىنىچە مىڭبىر مۇشەققەتتە شەھەردىن چىقىپ دەريا بويىغا كەلدى. دەريانى توغرىسىغا كېسىپ ئۆتىدىغان بىر كۆۋرۈك بار ئىدى، كىشىلەر ئۇنى كونا كۆۋرۈك دەپ ئاتىشاتتى.

كۇۋەجەپ ئېقىۋاتقان دەريا سۇيىدىن ئادەمنىڭ تېنى شۇرۇ-كۇنەتتى، كۆكتە جىمىرلاپ تۇرغان يۇلتۇزنىڭ سۇغا چۈشكەن شولىسىدىن يۇلتۇزلار دولقۇنى ھاسىل بولاتتى. شەھەردىن جاق تويغان ئانتونىئوغا بۇ يەر گۈل كۆرۈنۈپ كەتتى. ئۇ، جاھان ماڭا مۇشۇنداق تار كېلىۋاتسا، جېنىمنى قىينىغۇچە ئۆلۈپلا تۈگەشسەم بولمىدىمۇ، دېگەن يەرگە كەلدى.

ئۇ پەسكە چۈشۈپ دەريا ساھىلىغا كەلدى. شۇ ئەسنادا، ئۈپۈق سىزىقىدىن كۆتۈرۈلگەن تولۇن ئاي كۈمۈشتەك نۇرىنى چېچىپ دەريا يۈزىنى چاقنىتىۋەتتى، سۈرلۈك كۆرۈنىدىغان كونا كۆۋرۈكمۇ باشقىچىلا تۈسكە كىردى. ئانتونىئوغا ئۆلار خۇددى بىر مۆجىزىدەك تۇيۇلۇپ كەتتى. ئۇنىڭ قۇلىقىغا: «ئۇمىد ئالىدىڭدا، ھەرگىز مەيۈسلەنمە!» دېگەن ئاۋاز ئاڭلانغاندەك بولدى.

«راست ئەمەسمۇ، ـــ ئانتونىئو ئۆزىگە تەسەللى بەردى، ـــ يەيدىغان رىزقىم تېخى تۈگىمىگەن بولغىيتتى! يېنىمدىكى نەچچە تەڭگە پىلەن بىرنەچچە كۈن قورسىقىمنى باقالارمەن، كېچىسى تۇنەيدىغان يەر بولمىسا، مۇشۇ كۆۋرۈكنىڭ ئەگمىسىدە تۇنىسەم بولىۋېرىدۇ؟»

ئانتونىئو خېلى تەستە كۆۋرۈكنىڭ تۈۋىگە كەلدى. كۆۋرۈك ئەگمىسىنىڭ ئىچى نەم بولسىمۇ، شامالدىن خالىي، خېلى ئىسسىق ئىدى. ئۇ ئەپلىكرەك بىر جاينى تېپىپ ئەمدىلا ياتاي دەپ تۇرۇشىغا، شاپۇر ـ شۇپۇر قىلغان ئاۋاز پىلەن تەڭ بىر ئاق كۆلەڭگە لەپىدە ئۆتۈپ كەتتى.

ئانتونىئو سىنچىلاپ قارىدى، ئۇ بىر قىز ئىدى.

— گەپىمگە قۇلاق سېلىڭ، — دېدى ئانتونىئو، — قورقماڭ، ئۆزىڭىزنى قاچۇرمىسىڭىزمۇ بولىدۇ.

— ئۆزىڭىز كىم بولىسىز؟ — سورىدى قىز پەس ئاۋازدا.

— بىر بىچارىمەن، ياتىدىغان يەر ئىزدەپ بۇ كۆۋرۈكنىڭ ئاستىغا كىرىۋىدىم.

— پايلاقچىدۇر سىز تاينىلىق؟

ئانتونىئو قىزنىڭ نېمە دېمەكچى بولغانلىقىنى ئاڭقىرالمىدى.

— ماڭا ئىشىنىڭ، — دېدى ئانتونىئو، — مەن راست گەپ قىلىۋاتىمەن. سىزمۇ يانقۇدەك جاي ئىزدەپ كەلگەن بولسىڭىز، بۇياققا كېلىڭ، ماۋۇ يەردە ئورۇن بار، ئىككىمىزگە كەڭتاشا يېتىدۇ.

— گەپلىرىڭىزدىن قارىغاندا، ياقا يۇرتتىن كەلگەندەك قىلىسىز، — دېدى قىز خىيالغا پاتقاندەك، — مەن تېخى سىزنى زەڭگى پېتروۋىسكىن دەپ قاپتىمەن. ئۇ مېنى ئىزدەپ يۈرىدۇ، سىز بۇ يەرگە تاسادىپىيلا كېلىپ قالغان ئوخشىمامسىز؟

— ئەزىرايى شۇنداق.

— ئۇنداقتا... — قىز سەل دودۇقلاپ سورىدى، — كېچىدە يېنىمغا كېلىۋالمايدىغانسىز؟

— ئايىمقىز، مەن ئىيالالارنىڭ نام - ئابرۇيىنى ھەممىدىن ئۈستۈن بىلىمەن.

بېشى قېيىپ، كۆزلىرىگە قاراڭغۇلۇق تىقىلىپ، پۇتلىرى تىترەپ تۇرالماي قېلىۋاتقان ئانتونىئو شۇنداق دەپ سالدى. بۇ ئوردىدىكىلەرلا ئۆزئارا دېيىشىدىغان گەپ ئىدى.

— مەيلى ئەمىسە، — دېدى قىز، — ئىككىمىز مۇشۇ يەردە ئۇخلايلى ... بىراق، شۇنى ئېسىڭىزگە سېلىپ قوياي،

يېنىمدا خەنجەر بار ... سىز مۇشۇ يەردە ... ۋاي ياق، مېنىڭ يېنىمدا ئەمەس، ئاۋۇ يەردە ... ئاۋۇ ئېغىزنى كۆردىڭىزمۇ؟

ئانتونىئو قوغۇشۇن قۇيۇۋاتقاندەك ئېغىرلىشىپ كەتكەن پۇتىنى سۆرىگىنىچە قىز كۆرسەتكەن يەرگە باردى، ئۇ يەر ئانچە نەم ئەمەس ئىدى. ئۇ شىبەن ئۇستىگە ئۆزىنى تاشلاپلا ئېسىنى يوقاتتى.

قۇياشنىڭ سارغۇچ نۇرى ئانتونىئونى ئېغىر ئۇيقۇدىن ئويغاتتى، ئۇ كۆزىنى ئېچىپلا يېنىدا بىر قىزنىڭ قاراپ تۇرغانلىقىنى كۆردى، قىزنىڭ چىرايى جۇدەڭگۈ ھەم تاتىراڭغۇ ئىدى، ئۇچىسىغا كۆرۈمسىز بىر خالات كىيىۋالغان، بېلىنى كەمەر بىلەن باغلىۋالغان، يوپكىسىنىڭ ئېتەكلىرى جۇل - جۇل بولۇپ كەتكەنىدى.

— قانداقراق ئۇخلاپسىز؟ — سورىدى قىز.

— رەھمەت سىزگە، — ئانتونىئو ئورنىدىن تۇرماقچى بولدىيۇ، لېكىن ماداری يەتمەي يەنە يېتىپ قالدى ۋە ئىڭراپ سالدى.

— مەجەزىڭىز يوقمۇ نېمە؟

— نەچچە كۈندىن بېرى تازا مەجەزىم يوق ئىدى، — دېدى ئانتونىئو ئارانلا، — ئۇنىڭ ئۇستىگە تۇنۇگۈن بەكلا چارچاپ كېتىپتىمەن.

— قورسىقىڭىز ئاچ ئوخشايدۇ، سىزگە يېگۈدەك بىر نېمە ئەكىلىپ بېرەي.

— بولدى، رەھمەت سىزگە... ئەگەر ئېغىر كۆرمىسىڭىز، ئازراق ھاراق ئەپكېلىپ بەرگەن بولسىڭىز، بىر ئاز ئىچىۋالسام ئوڭشىلىپ قالىمەن ... يېنىمدا ئازراق پۇلۇم بار.

— ئوھوي، پۇلىڭىز بارمۇ تېخى؟ — ئۇنىڭ يېنىدىن بىر نەچچە تەڭگىنى چىقارغانلىقىنى كۆرگەن قىز بەكلا ھەيران بولدى، — ماقۇل، ھازىرلا ئەپكېلىپ بېرىمەن.

قىز ئۇزۇن ئۆتمەيلا بىرنەچچە تال زەيتۇن، بىر بوتۇلكا ئاق ھاراقنى كۆتۈرۈپ قايتىپ كەلدى. ئانتونىئو ھاراقتىن بىر نەچچە يۇتۇم ئىچىپ، زەيتۇندىن بىرنى يېگەندىن كېيىن، سەل ماغدۇرىغا كەلدى بولغاي، تىكلىنىپ ئولتۇردى.

— بۇ يەردىن ھەرگىز چىققۇچى بولماڭ، — دېدى قىز، — سوغۇق تېگىپ قالسا كېسىلىڭىز تېخىمۇ ئېغىرلاپ كېتىدۇ... ماۋۇ پۇلىڭىزنى سېلىپ قويۇڭ... بولمىسا، — قىز سەل ئىككىلىنىپ قالدى، — مېنىڭ يېنىمدا يېتىڭ، ئۇ يەر ئىسسىقراق.

قىز ئانتونىئونى ئۆزىنىڭ ياتىدىغان يېرىگە باشلاپ ئەكەلدى، بۇ يەر خېلىلا كەڭرى، ئاستىغا پاخال سېلىنغانىدى. يەنە بىر كىچىك قازان، بىرنەچچە پىيالە تۇراتتى، قارىماققا بىر كىچىك ئۆيگىمۇ ئوخشاپ كېتەتتى.

— كەچتە مەن قايتىپ كەلگۈچە مۇشۇ يەردە يېتىپ تۇ - رۇڭ، — دېدى قىز ئۇنىڭغا جېكىلەپ، — سۇ، بولكا، يەنە ھارىقىڭىزنىمۇ ئەكىرىپ قويدۇم.

— ئىسمىڭىز نېمىكەن؟ — دېدى ئانتونىئو ئۆتۈنۈش تەلەپپۇزىدا.

— ماريىە، — دېدى قىز.

ئانتونىئو ئۆزى يالغۇز قالدى. بۇ يەر خېلى سوغۇق ئىدى، بىراق ئىسسىق پاخال ئۇنىڭغا خېلى خۇشياقتى. ئۇ مۇشۇنچىلىك ماكانغا ئېرىشكىنىگە شۈكۈر دەيتتى.

كەچ بولغاندا، ماريىە ھېرىپ - ئېچىپ قايتىپ كەلدى، مۇزلاپ چىرايى كۆكىرىپ كەتكەنىدى.

— ئەمدى ئوت يېقىپ تاماق ئېتەيلى، — دېدى قىز، — ئۇۋىمىزمۇ ئىسسىپ قالىدۇ.

ئانتونىئو ئۇنىڭغا قاراپ ياتتى، ماريىە تاماق ئەتتى.

— نېمە ئىش قىلىسىز؟ — سورىدى ئانتونىئو.

— تىلەمچىلىك، — دېدى ماريە ھېچقانداق ھودۇقماي. ئانتونىئونىڭ يۈرىكى قارتلا قىلىپ قالدى.

— ۋۇي، سىزگە جان بېقىشنىڭ باشقىچە بىر يولى تېپىلمىدىمۇ؟ — دېدى ئانتونىئو جىددىيلىشىپ، — قورساقىنى بېقىش ئۈچۈن قىلمەن دېسە ئىش چىق ئەمەسمۇ؟

— سىز بىلمەيسىز، نەگىلا بارسام ئەر خەقلەر يېپىشۋالىدۇ، جاق تويۇپ كەتتىم، — دېدى قىز قازاننى ئارىلاشتۇرغاچ گەپ باشلاپ، — دادام ئۆلۈپ كەتكەندىن كېيىن، ئايال قوشنىمىز، بىر دەللالنىڭ خانىمى ئىچ ئاغرىتىپ مېنى بېقىۋالغانىدى... مەن خېلى چوڭ بولۇپ ئىشقا يارىغۇدەكمۇ بولۇپ قالغانىدىم... دوستلىرىم ئوقەت قىلمىز دەپ ئەرلەرنىڭ كەينىدىن كېتىشتى. مەن ئۇنداق قىلىشنى خالىمىدىم، ئەرلەردىن شۇنداق بىزار بولۇپ كەتكەنىدىم، ئاخىر ئۆيدىن قېچىپ چىقتىم. بىراق، نەگىلا بارسا قازاننىڭ قۇلىقى تۆت ئىكەن... ئاخىر باشقا يول تاپالماي كۆزدىن نېرىراق مۇشۇ يەرگە كېلىۋالدىم. راست گېپىمنى دېسەم، بۇ يەردىمۇ بىر كىم كۆرۈپ قالارمىكىن دەپ يۈرىكىم سۇ ... ھە، تاماقمۇ پىشىپتۇ، قېنى ئىسسىقىدا يەۋالايلى.

ئىككىيلەن تاماق يېيىشتى، ھاراق ئىچىشتى. ئانتونىئو، ئىسمىم تونى، چەت ئەلدىن كەلدىم، بۇ شەھەردە ھېچقانداق ئۇرۇق - تۇغقىنىم، تونۇش - بىلىشىم يوق، دەپ ئۆزىنى يالغان تونۇشتۇردى.

ئوت ئۆچتى، ئۇلارنىڭ ئۈزۈمىنى قاراڭغۇلۇق قاپلىدى، ماريە چىقىپ كەتمەكچى بولدى.

— بۇگۈن سىز مۇشۇ يەردە ئوخلاڭ، مەن ئاخشام يانقان يەرگە كىرىپ ئوخلاي، — دېدى قىز.

— ياق، بولمايدۇ، — ئانتونىئو ئۇنمايلا تۇرۇۋالدى، — ئۇ يەر بەك سوغۇق. قەسەم ئىچىپ بېرەي،

سىزگە ھەرگىز چېقىلمايمەن، بولمىسا مەن چىقىپ كېتەي.

ماريە سەل ئويلىنىۋالغاندىن كېيىن شۇ يەردە يېتىۋېرىش نىيىتىگە كەلدى.

ئەتىسى ئانتونىئو ئورنىدىن خېلى ئۇبدانلا تۇردى، سىرتقا چىقىپ دەريا بويىنى ئايلاندى.

دەريادا كېمىلەر، يۇك پاراخوتلىرى ئۇياقتىن بۇياققا ئۆتۈپ تۇراتتى، دەريا ياقىسىدىكى چوڭ يولدا ھاممالار، پىيادىلەرنىڭ ئايىغى ئۇزۇلمەيتتى. ئانتونىئو ئۆزىنى ئىلگىرىكى تۇرمۇش چەمبىرىكىدىن قۇتۇلۇپ چىقىپ يېڭى بىر دۇنياغا كېلىپ قالغاندەك ھېس قىلدى.

بۇگۈنمۇ ماريە ئىككىسى ئۇزۇنغىچە پاراڭلىشىپ ئولتۇرىدى. ئۇ ماريەنىڭ تىلەمچىلىك قىلغان ئىشىنى كاللىسىدىن زادىلا ئۆتكۈزەلمىدى.

ـــ كۆنۈم ئەركىن ـ ئازادىچىلىك ئىچىدە ئۆتۈۋاتىدۇ، بۇنىڭ نېمە يامىنى بار ئىكەن؟ مۇھىمى، ھېچقانداق ئادەمگە قەرزدار بولمايمەن، ـــ دېدى ماريە ئۆزىنى ئاقلاپ.

ـــ قانداقسىگە قەرزدار بولمىغان بولسىز، باشقىلار سىزگە سەدىقە بېرىدۇ، بۇ باشقىلارنىڭ ھەققىنى يېگەنلىك ئەمەسمۇ؟

ـــ ئۇلار سەدىقە بەرسە، خۇدا ئۇلارغا يەنە نەچچە ھەسسىلەپ بېرىدۇ ئەمەسمۇ.

ماريە بۇرۇنقى تۇرمۇشى، ساناقلىقلا بىرقانچە تونۇش ئادەملىرى، ئۆزىنىڭ ئارزۇ ـ ئۇمىدلىرىنىمۇ قويماي سۆزلەپ، ئىچ باغرىنى ئۇنىڭغا تۆكۈپ بەردى. ئاخشىمى ئىككىسى ئاكا ـ سىڭىللاردەك قىستىلىشىپ بىر يەردە ئۇخلىدى.

ئىككى ـ ئۈچ كۈندىن كېيىن، ئانتونىئو پۇتۇنلەي ئوڭشىلىپ كەتتى، يېنىدىكى پۇلىمۇ تۈگىدى. ئەمدى قورساقنىڭ غېمىنى قىلمىسا بولمايتتى. ئۇ ئىش ئىزدەپ ئايلىنىپ باقتى،

بىراق ھېچ يەردىن ئىش چىقمىدى. ماريەنىڭ زورلىشى بىلەن ئۇ كەچلىك تاماققا يەنە شېرىك بولۇشقا مەجبۇر بولدى. ئۇ كەچلىك تاماقنىڭ قانداق يول بىلەن كەلگەنلىكىنى ئويلىسىلا چۈشىن يەۋالغاندەك بولۇپ قالاتتى. لېكىن، بۇ ماريەنىڭ كۆڭلى، ئۇنى قانداقمۇ رەت قىلغىلى بولسۇن؟ كۈنلەرنىڭ ئۆتۈشى بىلەن ئۇ ئاستا - ئاستا كۆنۈپ قالدى، ھېچنېمىنى ئويلىمايلا ئالدىغا كەلگىنىنى يەۋېرىدىغان بولدى.

ئىككىسىنىڭ كۈنى بىر خىلدا تىنچ ئۆتمەكتە. بىراق، قىزىقىش ھەم خۇشاللىقمۇ ئۇلاردىن نېرى ئەمەس ئىدى. ھەر ئەتىگىنى ئىككىسى «ئۆي» دىن تەڭ چىقاتتى، ماريە شەھەرگە، ئانتونئو شەھەر سىرتىدىكى دېڭىز بويىغا يول ئالاتتى. ئانتونئو دېڭىز ساھىلىدا قىرغاققا ئۇرۇلۇپ تۇرغان دولقۇنلارغا قاراپ سائەت - سائەتلەپ خىيال سۈرۈپ ياتاتتى. سەلتەنەتلىك ئوردا، بۇرۇنقى قەدىناس دوستلىرى ئۇنىڭدىن بارغانسېرى يىراقلاشماقتا، ھەتتا غايىب بولماقتا ئىدى. ئۇ كېمىلەرگە قاراپ ېېرىپ، ئىشچىلارغا قارىشىپ ېېرىپ يۈرۈپ بىر نەچچە تەڭگىگىمۇ ئىگە بولۇپ قالدى. ئىشقىلىپ، ئۇ مۇنداق تاپقان پۇللىرىنى ئەكىلىپلا ماريەگە بېرەتتى.

ئۇ ماريە بىلەن كۆپىنچە كەچتە كۆرۈشەلەيتتى، ماريە بىر كۈن قاتراپ يۈرۈپ تاپقان بولكا ۋە كۆكتاتلارنى ئەكىلىپ تاماق ئېتەتتى. ئىككىسى ئوتنىڭ يېنىدا ئولتۇرۇپ كۈندۈزى ئاڭلىغان - كۆرگەنلىرى ئۈستىدە مۇڭدىشاتتى. ۋاقىت كۆلكە - پاراڭلار بىلەن بىلىنمەي ئۆتۈپ كېتەتتى.

بەزىدە ماريەنىڭ دوستى لولا كېلىپ قالاتتى. ئۇ ماريە بىلەن تەڭ دېمەتلىك بولسىمۇ، يۈزلىرىگە ئۇپا - ئەڭلىك سۈرتۈپ، چېچىنى ئېگىز بانتلاپ يۈرىدىغان قىز ئىدى. ئۇنىڭغا ئانتونئو كەلگەندىن بۇيان ماريەنىڭ يۈرىكى چوڭلاپ قالغاندەك كۆرۈندى. ئۇ ئانتونئونى ماريەنىڭ سۆيگىنى دەپ قالدى،

ماريەمۇ بۇنى ئىنكار قىلىپ ئولتۇرمىدى. ئۇلار ئېچىلىپ - يېيىلىپ مۇڭدىشاتتى. ئانتونىئو لولانى، ماريە ئىككىمىزنىڭ خاتىرجەم تۇرمۇشىمىزغا دەخلى قىلدى، دەپ يامان كۆرۈپ قالدى.

ماريە بىرەر كۈن دەم ئالسىمۇ يەتكۈدەك پۇل يىغىلىپ قالغانلىقىنى ئېيتقاندا، ئانتونىئو گويا ھېيت بولغاندەك خۇش بولۇپ كەتتى. ئىككىسى دېڭىز ساھىلىغا باردى، دالىلارنى ئايلاندى، ئورمانغا كىرىپ ئەپلىكرەك بىرەر جاينى تېپىپ ئولتۇرۇپ ناشتا قىلىشتى. مۇڭداشتى، كۈلۈشتى، كېيىن بىر - بىرىگە يۆلەنگىنىچە ئۆزلىرىنى تەڭشاپ ئولتۇرۇپ كېتىشتى. شۇ تاپتا ئۇلار بەخت قاينىمىغا غەرق بولغانىدى، كېچە شەبنەمى چۈشكەن بولسىمۇ، ماريەنىڭ قارىياچلىقتىكى ئوتلاقتىن ئايرىلغۇسى، ئانتونىئونىڭ مۇرىسىدىن بېشىنى كۆتۈرگۈسى يوق ئىدى.

قىش كىرىپ قالغان، ئاخشاملىرى خېلىلا سوغۇق ئىدى. ئۇلار ئىسسىق يېتىش ئۈچۈن قۇچاقلىشىپ ئۇخلايدىغان بولدى. ئانتونىئو تىترەپ تۇرغان قوللىرى بىلەن قىزنىڭ ئىنچىكە بەلىلىرىدىن قورۇپ قۇچاقلايتتى، ماريە كۆڭلىنى توق تۇتۇپ ئۆزىنى ئۇنىڭ ئىختىيارىغا تاپشۇرغانىدى. بىراق، ئانتونىئو ئوتتەك قىزغىن مۇھەببىتىنى بىراقلا ئاشكارىلىۋېتىشكە خىجىل بولاتتى، ماريەنىڭ بۇدۇر چاچلىرىغا سۆيۈپ قويۇش بىلەنلا كۆپايىلىنەتتى، ئۇنى چۆچۈتۈۋەتمەسلىككە تىرىشاتتى.

كۈنلەر شۇ تەرىقىدە ئۆتىۋەردى. قىش تۈمانلىرى ئاسمانىنى قاپلاپ تۇراتتى. قۇياش ئورمانلىق ئارقىسىدىن كېچىكىپ چىقاتتىيۇ، يەنە بالدۇرلا دېڭىزغا شۇڭغۇپ كىرىپ كېتەتتى. ماريە بىلەن ئانتونىئونىڭ بىللە بولىدىغان ۋاقتى ئۇزىراشقا باشلىدى. ئۇلار بەزىدە سىرتقا چىقالماي ئاچمۇ قالاتتى. ئانتونىئو بۇنىڭدىن تولىمۇ خۇشال ئىدى، چۈنكى ئۇ ماريەنىڭ سىماسى كاللىسىغا

كىرىپلىۋالغان، ماريەنى كۆرمىسە تۇرالمايدىغان بولۇپ قالغا-
نىدى، ئەمما قىزغا كۆڭلىنى ئىزھار قىلىشقا پېتىنالمايتتى،
سەۋرچانلىق بىلەن پۇرسەت كۈتۈپ يۈرەتتى. كەچ كۈز كۈنلىرى-
نىڭ بىرىدە ئاخىر پۇرسەتمۇ كەلدى.

ئۇنىڭ ماريەنى كۈتۈپ ئولتۇرغىنىغا خېلى بولدى. قانداق-
تۇر بىر تۇيغۇ ئۇنى ئاخىر دەريا بويىغا باشلاپ كەلدى. توساتتىن
ئېچىنىشلىق بىر ئاۋاز ئاڭلاندى. ئۇ بېشىنى كۆتۈرۈپ، يىراقتا
بىر قىزنىڭ قارىسىنى كۆردى ـ دە، شۇ تەرەپكە قاراپ ئۇچقان-
دەك يۈگۈردى. ھايال ئۆتمەيلا دوغلاق بىر تىلەمچىلەرنىڭ
باشلىقىنىڭ ماريەنى ھەدەپ دۈمبالاۋاتقانلىقىنى كۆردى.

ـــ مەن باشتىلا دېگەنىدىمغۇ، بىزنىڭ قائىدىنى بۇزۇشقا
بولمايدۇ، تىلەمچىلىك قىلىمەن دەيدىكەنسەن، بىزگە قو-
شۇلۇشۇڭ كېرەك، ئۆز ئالدىڭغا ھەرىكەت قىلىشىڭغا رۇخسەت
يوق، ـــ تىلەمچىلەرنىڭ باشلىقى جېنىنىڭ بارچە ۋارقىرايت-
تى.

ماريە ئۇ لۈكچەكنىڭ قولىدىن يۇلۇنۇپ چىقتى. ئۇنىڭ
قولىدا ۋالىلداپ تۇرغان بىر خەنجەر تۇراتتى. ئانتونىئو ئوقتەك
بېرىپ قىزنىڭ ئالدىغا ئۆتتى، غەزەپتىن پۈتۈن ۋۇجۇدى كۈچ
ـ قۇۋۋەتكە تولغانىدى. ئۇ لۈكچەكنىڭ دولىسىدىن كۈچەپ بىر
ئىتتىرىۋىدى، لۈكچەك بىرنەچچە قەدەم سەنتۈرۈلۈپ بېرىپ
يىقىلىپ چۈشتى.

ـــ سىز نېرى تۇرۇڭ، تونى، نېرى تۇرۇڭ، ـــ دېدى
ماريە، ـــ بۇ ئەبلەخكە ئۆزۈم تېتىيمەن!

ئانتونىئو مەغرۇر ۋە ئۆزىگە ئىشەنگەن ھالدا لۈكچەكنىڭ
ئورنىدىن تۇرۇشىنى كۈتۈپ ماريەنى توسۇپ تۇردى. لۈكچەك
ئورنىدىن تۇردى ـ دە، بازغاندەك مۇشتلىرىنى تۈگكىنىچە،
يەۋېتىدىغان ئەلپازدا يېقىنلاپ كەلدى، بىرقەدەم، ئىككى
قەدەم... لېكىن ئۇنىڭ قەدىمى بارغانسېرى ئاستىلاپ ئاخىر توخ-

تاپ قالدى، ئاخىر ئاغزىنى بۇزۇپ تىللاپ قويۇپ تىكشۈەتتى.
ئانتونىئو بىلەن ماريە ئۆزلىرىنىڭ ماكانىغا قايتىپ كەلدى.

— ماريە، قەدىرلىكىم! — ئۇ ماريەنىڭ تىترەپ تۇرغان قوللىرىنى سىلايتتى، — سىزنى سۆيىمەن، سىز بىرەر بەختسىزلىككە ئۇچرىسىڭىز مېنىڭمۇ هايات شامىم ئۆچىدۇ.
— مەنمۇ سىزنى ياخشى كۆرىمەن، ئۆلگۈدەك ياخشى كۆرىمەن، — ماريە ناز بىلەن ئۇنىڭغا تاشلاندى.
— مەن بەكلا خۇشالمەن، ئىككىمىز هازىر جاهاندا ئەڭ بەختلىك ئادەملەرمىز!
— شۇنداق، تونى، ئىككىمىز ئەڭ بەختلىك.
ئانتونىئو سەل ئويلىنىۋالغاندىن كېيىن:
— ئوبدان ئىش بولدى، بىراق ئىككىمىز بەكلا نامراتمىز، توي مۇراسىمىنى ئۆتكۈزەلمىگۈدەكمىز، ئەتە چېركاۋغا بېرىپ ئىككىمىزنىڭ قوشۇلغان نىكاهىغا بەخت تىلەپ كېلەيلى. ماريە، بولغۇسى خوتۇنۇم، شۇنداق قىلساق قانداق؟ — دېدى.
ماريە ئىزا تارتىپ ئۇنى ئىتتىرىۋەتتى، چىرايىنى مەيۈسلۈك قاپلىغاندى.
— نېمە بولدىڭىز، سۆيۈملۈكۈم؟ — ئانتونىئو تەئەججۇپ بىلەن سورىدى، — ئىككىمىز بىر - بىرىمىزنى ياخشى كۆرىمىز ئەمەسمۇ؟ بىز مۇهەببەتنىڭ هەممە ئىلتىپاتلىرىدىن بەهرىمەن بولايلىچۇ ... مانا بۇ يەر بىزنىڭ كاتتا هۇجرىمىز، ماڭۇ پاخال بىزنىڭ ئىپار - زەپەر پۇراپ تۇرىدىغان تۇشكىمىز بولسۇن.
ماريە يىغلاپ كەتتى.
— بولدى گەپ قىلماڭ، تونى! بىز ناهايىتى بەختلىكقۇ؟ باشقىلارغا ئوخشاش توي قىلىمىز دەپ يۈرۈشمىزنىڭ نېمە هاجىتى؟

ئانتونىئو ژوجۇددىكى قاياناق ھېسسىياتنى باسالماي قالغا-نىدى، ئۇ ماريەنىڭ چاچلىرىغا سۆيۈپ تۇرۇپ مەڭگۇ ئايرىلماس-لىققا قەسەم ئىچتى، ئۇنى مەھكەم قۇچاقلىدى. ماريە ئۇنىڭ قولىدىن يۇلۇنۇپ چىقىپ سىرتقا قاراپ ماڭدى. ئانتونىئو، ئۇ مۇشۇ پېتى كەتسە ئىككىنچىلەپ بۇ يەرگە دەسسىمەيدىغانلىقىنى بىلىپ يەتتى - دە، ئېتىلىپ بېرىپ ئۇنىڭ ئىككى پۇتىنى مەھكەم قۇچاقلىغىنىچە يۇم - يۇم يىغلاپ كەتتى:

— ماريە، نەگە بارىسىز؟ مېنى تاشلاپ كەتمەكچىمۇ-سىز؟

— قورقۇۋاتىمەن، تونى... مەن يەنە كېلىمەن. راست چوقۇم كېلىمەن... سىز بىلەن بىللە تۇرۇشتىن قورقۇۋاتىمەن، تونى.

ئانتونىئو قەسەم ئىچىپ تۇرۇۋالدى:

— بۇرۇن قانداق ئۆتكەن بولساق شۇنداق ئۆتەيلى، بايا ئۆزۈمنى باسالماي قاپتىمەن، ھەرگىز كۆڭلىڭىزگە ئالماڭ.

ئانتونىئونىڭ گەپلىرى شۇنداق مۇلايىم، شۇنداق مىسكىن ئىدى. ماريەنىڭ يۈرىكى ئېرىدى. ئۇ ئانتونىئونىڭ مۇرىسىگە بېشىنى قويۇپ يىغلاپ تۇرۇپ قېيقېلىشقا ماقۇل بولدى. ھەر ئىككىسى چارچىغان بولسا كېرەك، بىردەمدىلا بىر - بىرىنى قۇچاقلىغىنىچە ئۇيقۇغا كەتتى.

تاڭ ئاتقاندا، پۇتۇن شەھەرنى بىر ئالغان قوڭغۇراق ئاۋازى-دىن ئىككىيلەن چۆچۈپ ئويغاندى. ماريە ئورنىدىن چاچراپ تۇردى - دە، نېمە بولغانلىقىنى بىلىپ بېقىش ئۈچۈن سىرتقا چىقىپ كېتىپ، بىردەمدىن كېيىنلا، پادىشاھ ئۆلۈپتۇ، دېگەن قورقۇنچۇق خەۋەرنى كۆتۈرۈپ كىردى.

ئانتونىئو: «ئاتام ئۆلگەن بولسا، كۆشەندەم مالىك تەختكە ۋارىسلىق قىلىدىغان بولپتۇ - دە» دېگەننى خىيالىدىن ئۆتكۈزدى.

ئانتونىئونىڭ كاللىسىغا، چىقىپ قاراپ باقايچۇ، دېگەن خىيال كەلدى. ئۇ ئادەملەرگە قوشۇلۇپ، ئاياغ بېسىپ باقمىغىلى ئۇزۇن بولغان شەھەرگە كىردى. پەرماندار بەگنىڭ ئەتراپىغا بىرمۇنچە كىشىلەر ئولىشىۋالغانىدى. ئانتونىئو قىستىلىپ يۈرۈپ ئىچكىرىلەپ كىردى.

شۇ ئەسنادا، بىرنەچچە ئاتلىق كوچىدىن ئۆتتى. ئانتونىئو نۆكەرلەرنىڭ ھىمايىسىدە كېتىپ بارغان كىشىنىڭ تاغىسى ئونولبىئو ئىكەنلىكىنى تونۇپ قالدى، تاغىسىنىڭ يېنىدا ئانتونىئونىڭ بۇرۇنقى بولغۇسى خوتۇنى مارد كېتىپ باراتتى.

ئونولبىئو ئاتتىن لىككىدە چۈشتى، كىشىلەر دەرھال يول بوشاتتى. ئۇ كۆزىنى يۇمۇپ ـ ئاچقۇچە ئانتونىئوغا يېتىشىۋالدى. ئانتونىئو كۈتۈلمىگەن بۇ ئىشتىن داڭقېتىپ تۇرۇپلا قالدى.

ئونولبىئو يۇكۇنۇپ تۇرۇپ:

ـــ ئالىيلىرى، سىلىگە بىرىنچى بولۇپ ساداقىتىمنى بىلدۈرۈشۈمگە ئىجازەت قىلغايلا، ـــ دېدى.

ـــ تاغا، نېمە دەپ يۈرىدىغانسىز؟ تۈزۈكرەك قىلىق قىلسىڭىزچۇ، ـــ دېدى بۇ گەپتىن قاتتىق چۆچۈگەن ئانتونىئو.

ـــ سىلىگە يالغان گەپ قىلىشقا تىلىم كۆيىدۇ، ـــ دېدى ئونولبىئو خۇشاللىق بىلەن. ئۇ شۇئان نۆكەرلىرىگە بۇيرۇق بەردى، ـــ مۇزىكا ئورۇندالسۇن! مانا بۇ بىزنىڭ يېڭى پادىشاھىمىز ئانتونىئو III بولىدۇ.

نۆكەرلەر ئانتونىئونىڭ جۇلجۇل كىيىملىرىنىڭ ئۈستىگە توق قىزىل تون كىيدۈرۈپ ئاتقا يۆلەپ مىنگۈزدى ـ دە، ئوتتۇرىغا ئېلىپ ئوردىغا ئېلىپ ماڭدى.

ئونولبىئو يولدا ئۇنىڭغا يېقىندا يۇز بەرگەن ئىشلارنى سۆزلەپ بەردى. تەخت ۋارىسى مالىك شىكاردا ئاتىسىنىڭ ۋاپات

بولغانلىقىنى ئاڭلاپ قاتتىق قايغۇرۇپ، تۈيۇقسىز ئاتتىن يىقىلىپ ئۆلۈپ كەتكەنىكەن.

بۇ ئىشلار يۈز بېرىشتىن خېلى بۇرۇنلا پادىشاھنىڭ ئاچچىقى يېنىپ قالغانىكەن. ئۇ شاھزادە ئانتونىئونىڭ دۈشمەنلىكىنى كىرىۋېلىپ پايتەختىنىڭ بۇلۇڭ - بۇچقاقلىرىدا يوشۇرۇنۇپ يۈرگەنلىكىدىن خەۋەر تېپىپ، بىرنەچچە قېتىم ئادەم ئەۋەتىپ ئىزدەتكەن بولسىمۇ تاپالماپتۇ.

بەش مىنۇتتىن كېيىن، نۆكەرلەر ئانتونىئونى ئوردىغا ئېلىپ كىردى. ئوردا ئەھلى ئۇنىڭغا بىر - بىرلەپ سالام بەردى. شاھزادىنىڭ ئوردىغا قايتىپ كەلگەنلىكى توغرىسىدىكى خەۋەر بىردەمدىلا پايتەختكە تارقالدى، پۇقرالار ئوردا ئەتراپىغا يىغىلىشىپ قىزغىن تەنتەنە قىلىشتى.

تېخى يېقىنقى كۈنلەرگىچە چۈشلۈكىگە تاپسا كەچلىكىگە يوق، نامراتچىلىقتا ئۆتكەن ئانتونىئو يەنە بايلىقات كۈنلەرگە ئېرىشتى. ۋاقىت ئۇنى تەبرىكلەش، قۇتلۇقلاش ئىچىدە ئۆتمەكتە ئىدى. ئۇ نوپۇز - مەنسەپ ۋە خۇشامەتلەردىن خۇددىنى يوقىتىپ، كونا كۆڭۈرۈك ئاستىدىكى قىزنىڭ جۇدەڭگۈ چىرايىنى ئېسىدىن چىقىرىپ قويدى.

كۈنلەر بىر - بىرىنى قوغلىشىپ ئۆتمەكتە. قىش كېتىپ ئەتىياز كەلدى. يېڭى پادىشاھ تەختكە چىققاندىن كېيىن، ئوردىنىڭ تۈرمۇشى يەنە ئىزىغا چۈشتى. ئانتونىئونىڭ ئەتراپىدىكىلەر ئۇنىڭغا، سىزنىڭ جورا تاللايدىغان ۋاقتىڭىز بولۇپ قالدى، سىزگە سەمىمىي رەپىقىدىن بىرى كېرەك، پۇقرالارمۇ بېشىنى سىلايدىغان بىر خانىشقا موھتاج، دەپ بىشارەت بېرىشكە باشلىدى. ئونولېئومۇ، ئوردىدا مېنىڭ قىزىمغا يېتىدىغان قىز يوق، دەپ قىزىنى ئانتونىئوغا سايە قىلىپمۇ ئۇلگۈردى.

ئانتونىئونىڭ كۆڭلىدىكى غەلىتە نادامەتنى ھېچكىم چۈشەنمەيتتى. ئۇ كۆڭلىدىكى ئازابتىن قۇتۇلۇش ئۈچۈن يا ئوردا

ئىشلىرىغا بېرىلەتتى، يا ھاراق ـ شاراب ئىچىپ تاماشا بىلەن كۈن ئۆتكۈزەتتى. لېكىن بۇلار كار قىلمىدى، ئۇنىڭ يېنىدا بىر كىم كەمدەكلا قىلاتتى، كۆڭلى بىر نېمىگە ئىنتىلەتتى. بىر كۈنى كېچىسى ئۇ ئېسىگە بىر نېمە كېلىپ چۆچۈپ ئويغىنىپ كەتتى، قۇلىقىغا: «ماريە كەم!» دېگەن ئاۋاز ئاڭلانغاندەك بولدى.

كۆكتە يۇلتۇزلار چاراقلاپ تۇرغان بىر ئاخشىمى پەلتو كىيگەن تۆت كىشى ئوردىدىن چىقىپ كونا كۆۋرۈككە قاراپ ئاتلىق يۈرۈپ كەتتى. كۆۋرۈكنىڭ ئاخىرقى ئەگمىسىگە كەلگەندە ئۇلار ئاتتىن چۈشتى. بىرەيلەن كۆۋرۈك ئەگمىسىگە قاراپ ماڭدى. بۇ پادىشاھ ئانتونىئو ئىدى. ئۇ قولىدا مەشئەل، پەسكە چۈشۈشكە باشلىدى.

بۇ ئۇنىڭغا تونۇشلۇق كۆۋرۈك ئەگمىسى ئىدى. مەشئەل يالقۇنى ئەگمە ئىچىدە غايىب بولدى. مەشئەل يورۇقىدىن چۆچۈپ ئويغانغان ماريە ئورنىدىن چاچراپ قوپۇپ، تاش تامغا چاپلىشىپ تۇرۇپلا قالدى. ئالدىدا تۇرغان ئادەمنىڭ ئانتونىئو ئىكەنلىكىنى كۆرگەندە بولسا ئۆزىنى ئۇنىڭ قوينىغا ئاتتى.

ـــ تونى، قايتىپ كەپسىز ـ دە! ئېھ، سۆيۈملۈكۈم، جىگىرىم! نېمىشقا مېنى تاشلاپ كەتتىڭىز؟ بىر نەچچە ئايدىن بېرى تىكەندەك يالغۇز قېلىپ بەك قورقتۇم ـــ ... ماريە ئۇنىڭ بوينىنى قۇچاقلىغىنىچە جۇرۇلاپلا كەتتى.

ئانتونىئو ئۇنىڭ كۆزلىرىگە تىكىلىپلا تۇراتتى، گەپ قىلمايتتى. ماريە ئۇنىڭ ئۇچىسىدىكى كاتتا كىيىملەرنى كۆرۈپ ھاڭ ـ تاڭ قالدى.

ـــ تونى، قولىڭىزغا پۇل كىرىپتۇ ـ دە، مېنى ئۇنتۇپ قالماپسىز، رەھمەت.

ـــ مەن بىلەن كېتىڭ، ـــ دېدى ئانتونىئو ئۇنىڭغا.

ـــ نەگە.

ـــ قورقۇۋاتامسىز؟

ـــ سىز بىلەن بىللە بولسامىلا ھېچنېمىدىن قورقمايمەن. ئانتونىئو پەلتوسىنى سېلىپ ئۇنىڭ ئۇچىسىغا ئارتىپ، ئۇنى يېتىلەپ سىرتقا چىقتى.

تاراق ـ تاراق قىلغان ئات تۇيىقىنىڭ ئاۋازى ئۇيقۇدا ياتقان كوچىنى لەرزىگە سالغىنىچە ئوردىغا كىرىپ كەتتى.

ـــ تونى، بۇ ئوردىغۇ؟

ئۇلار مەخپىي بىر پەلەمپەي بىلەن پادىشاھ ھۇجرىسىغا كىردى. ئانتونىئو باياتىن ئۇندىمەي تۇرغان نۆكەرلىرىگە گەپ ئاچتى:

ـــ بۇرادەرلەر، سىلەر ماڭا بولغان ساداقىتىڭلارنى سۇ-كۇت بىلەن ئىپادىلىدىڭلار، سىلەرگە ئىنئام سۇپىتىدە خانىشنى تۇنجى بولۇپ كۆرۈشكە ئىجازەت بېرىمەن. سىلەرگە راست گەپ-نىمنى قىلاي، دۇنيادا مۇشۇ قىزدىن باشقا ھەرقانداق قىز ماڭا خانىش بولالمايدۇ.

پادىشاھنىڭ ئۈچ نۆكىرى سەل ئارىسالدى بولۇپ ماريەگە سالام بەردى.

ـــ تونى، بۇ نېمە ئىش؟ ـــ سورىدى ماريە پەس ئاۋاز-دا.

ـــ سىز بايا تۇغرا دېدىڭىز، ماريە، ـــ دېدى پادىشاھ، ـــ بۇ پادىشاھ ئوردىسى، سىزنىڭ نامرات دوستىڭىز ھازىر بىر دۆلەتنىڭ پادىشاھى بولدى. ئىككىمىز ئىلگىرى ئې-غىر كۇنلەردە بىللە بولغان، راھەت ـ پاراغەتنىمۇ بىللە كۆرە-لى. جۇلىئان ئەپەندى، بۇ قىزنى ئۇنىڭغا تەييارلاپ قويغان ھۇجرىغا ئەكىرىپ قويۇڭ.

ماريە رەت قىلىپ تۇرۇۋالماقچى بولدى، ئەمما پادىشاھ چىقىپ كەتتى، شۇنىڭ بىلەن نائىلاج جۇلىئان ئەپەندىنىڭ كەي-نىدىن ئۆز ھۇجرىسىغا ماڭدى.

چىرايلىق كىيىنگەن كېنىزەكلەرنىڭ ئۇنى كۈتۈپ تۇرغىنىغا خېلى بولغاندى. ئۇ كىرىش بىلەنلا ئالدىغا بېرىپ كۈتۈۋالدى. گاڭگىراپ قالغان ماريە ئۆزىنى كېنىزەكلەرنىڭ ئىختىيارىغا بەردى، ئۇلارنىڭ مەسخىرىلىك قاراشلىرىنى، چىرايىدىكى نارازىلىق ئالامەتلىرىنى سەزمىدى.

بىر سائەتتىن كېيىن ماريە ئىپار - زەپەر پۇراپ تۇرىدىغان بىر تۆشەككە ياتقۇزۇپ قويۇلدى. ئۇ تۇرۇپ پاخال ئۈستىدە ئۆتكەن كۈنلىرىنى ئەسلەيتتى، تۇرۇپ قورقاتتى. لېكىن، خانىشنىڭ ئۇنىڭغا يار بولدى، تاڭ ئاتقاندا ئۇيقۇسىغا قېنىپ ئويغاندى.

ئونولېئو ئۇنى يوقلاپ تۇردى. ماريە بۇنىڭغا تولىمۇ رازى بولدى ۋە ئىچىدىكى گېپىنى ئونولېئوغا دېدى.

ئونولېئو ماريەنىڭ گېپىنى ئاڭلاپ ھېسداشلىقىنى بىلدۈردى. ئۇ ماريەگە، پۇقرالار ئۈنىڭ پادىشاھ بىلەن توي قىلىشىغا قارشى ئىكەنلىكىنى، ئەگەر ئۇ پادىشاھ بىلەن توي قىلسا بۇنىڭدىن كېيىن كۆرىدىغان كۈنى ياخشى بولمايدىغانلىقىنى ئېيتتى. ماريە بۇ گەپلەرنى ئاڭلاپ ئوتقا دەسسىۋالغاندەك تېپىرلاپ كەتتى ۋە ئۇنىڭدىن بىر ئامال قىلىپ بۇ قېيىن ئەھۋالدىن قۇتۇلدۇرۇپ قويۇشنى ئۆتۈندى. بۇ گەپ مۇغەمبەر ئوردا ئەمەلدارى ئونولېئوغا ياغدەك ياقتى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئىككىنچى قەدەمدىكى پىلانىنى ئىشقا ئاشۇرۇشقا كىرىشتى.

بىر كۈنى پادىشاھ سىرتقا چىقىپ كەتكەندە، ئونولېئو قەستەن ماريەنىڭ ھۇجرىسىدىن چىقماي تۇرۇۋالدى، ئۇ كۈنى ماريەنىڭ كۆڭلىمۇ باشقىچىلا ئىدى. ئۇ، مەن خانىش بولۇشقا لايىق ئەمەس، ياتلىق بولۇشتىن قورقىمەن، ياتلىق بولغىنىمدىن كۆرە موناستىرغا كىرىپ موناخ بولغىنىم ياخشى، دېدى.

— ئالىيلىرى سىزنىڭ مۇناخ بولۇشىڭىزغا يول قويمايدۇ، — دېدى ئونولېئو، — سىز ئۇنىڭغا، مەن سىزنى

ياخشى كۆرىمەن، دېگەن ئەمەسمىدىڭىز، شۇڭا ئۇنىڭ بىلەن توي قىلىشنى رەت قىلىشقا سەۋەب كۆرسىتەلمەيسىز... بىراق، ئەگەر بايا دېگەن گېپىڭىز راست بولسا، كەمىنىڭىز سەمىڭىزگە شۇنى سېلىپ قويماقچىمەن، ئويلاپ كۆرەرسىز. ئالىيلىرى نېمە ئۈچۈن سىزنى خانىش قىلىمەن دەپ بۇ يەرگە سولاپ قويىدۇ؟ ئۇنىڭغا مۇشۇنىڭدىن باشقا ئامال يوق. ئەگەر سىز خەيرىخاھلىق قىلسىڭىز، ئالىيلىرىنىڭ بىر دەملىك قېنى قىزىقلىقى يانىدۇ، سىزمۇ ئاز ئاۋارىچىلىك تارتىسىز. سىز خانىش بولسىڭىز، پۈقرالار پادىشاھقا بويسۇنمايدۇ، شۇڭا پادىشاھنى بۇ مۇشكۈلچىلىكتىن خالاس قىلىپ، ئۆزىڭىزنىمۇ ئازابتىن قۇتۇلدۇرغىنىڭىز تۈزۈك.

— ياخشىسى ئۆلگىنىم تۈزۈك ئوخشايدۇ، — ماريىە ئۈن سېلىپ يىغلاپ كەتتى.

ئونولېئو گەپنى تازا قاملاشتۇردى. ماريىە، ماڭا ئۆلۈمدىن باشقا يول يوق ئىكەن، دېگەنگە ئىشىنىپ قالدى، ئۇ كېچىچە دۇئا - تىلاۋەت قىلىپ ئۇنۇلېئونىڭ گېپىنى بويىچە ئىش كۆرمەكچى بولدى.

ئەتىسى ماريىە چىرايىغا زوربىغا كۈلكە يۈگۈرتۈپ زىياپەتكە قاتناشتى، كېچىچە يىغلاپ چىققانلىقىنى ھېچكىمگە چاندۇرمىدى.

پادىشاھ ئۈنى يوقلاپ كەلدى، ئۇ ماريىەنى كۆرۈشكە شۇقەدەر تەشنا ئىدى! بىراق، ماريىە پادىشاھنىڭ يېنىدا بولسىمۇ، كۆڭلى بىر قىسمىلا ئىدى.

— ئېچىلىپ - يېيىلىپ يۈرۈڭ، ماريىە، — دېدى پادىشاھ، — تۇيۇقسىز بولغان بۇ ئۆزگىرىشنى ئۇنتۇپ كېتىڭ، مېنى بۇرۇنقى تونى دەپ بىلىسىڭىز بولىدۇ.

— ئۇنداق قىلالمايمەن، ئالىيلىرى، — دېدى ماريىە، — ئوردىدا ئۆزۈمنى قەپەسكە سولىنىپ قالغاندەك

هېس قىلىۋاتىمەن.

— سىز مېنىڭ بولغۇسى خوتۇنۇم، ماريە.

— ئۆتۈنۈپ قالاي، ئالىيلىرى، مېنى توي قىلىشقا زور-لىمىسىلا!

— ئەندىشە قىلماڭ، — دېدى پادىشاھ ئۇنى سۆيۈپ تۇرۇپ، — بۇرۇن تەلىپىمنى رەت قىلغىنىڭىزدا مەن قوبۇل كۆرگەن، ھازىر ئەھۋال ئوخشىمايدۇ، ئىككىمىزنىڭ نىكاھى پوپنىڭ قۇتلۇقلىشىغا مۇيەسسەر بولىدۇ.

ماريە يىراقلارغا تىكىلگىنىچە مەيۈس ھالدا:

— ئالىيلىرى، قورقۇۋاتىمەن! بەلكىم سىلى، قەستەن بېشىمنى ئاغرىتىۋاتىدۇ، دەپ مېنى ئەيىبلەشلىرى مۇمكىن. راست گېپىمنى قىلسام، مەن ھېچنېمىنى تەلەپ قىلمايمەن، ھەشەمەت ئىچىدە ياشاشنىمۇ خالىمايمەن ... مەن سىلىنى سۆيىمەن، بىراق بۇ بىر خىل ساپ مۇھەببەت...

— راستما؟ — پادىشاھ ماريەنى باغرىغا باستى، — ئاخىر يۈرىكىڭىزدىكى گەپنى قىلدىڭىز، سىز مېنى سۆيمىسىز، تونىيىڭىزنى سۆيۈپ قويۇڭ، ئۇنى قۇچاقلاڭ، مەھكەم قۇچاقلاڭ!

ماريە پادىشاھنىڭ قوينىغا ئۆزىنى تاشلىدى. ئۇنىڭ كۆزلىرى يۇمۇلغان، چىرايلىرى تاتارغاندى. ئانتونىئو بۇنى، مېنى ھەقىقىي سۆيگەنلىكىدىن بولۇۋاتىدۇ، دەپ ئويلاپ، ئۇنى تېخىمۇ چىڭ قۇچاقلىدى، ماريەمۇ قارشىلىق قىلمىدى.

تاڭ يورۇپ قۇياش نۇرى دېرىزىدىن ھۇجرىغا چۈشتى، پادىشاھ ماريە بىلەن خوشلىشىپ چىقىپ كېتىدىغان چاغدا:

— ئوردا ئەھلى نېمە دېسە دەۋەرسۇن، يەنە بىر ئايدىن كېيىن ئىككىمىز توي مۇراسىمى ئۆتكۈزىمىز. ئېسىڭىزدە بولسۇن، ماريە، سىز مېنىڭ خوتۇنۇم، — دېدى.

پادىشاھ ئۆزىنى دۇنيادا ئەڭ بەختلىك ئادەم ھېسابلايتتى،

ئەمما هۇجرىدا قەپقالغان ماريە قاتتىق ئازاب ئىچىدە قالغانىدى. ئۇ ئاخىر بۇ يەردىن چىقىپ كېتىپ ئۆلۈۋېلىش قارارىغا كەلدى. كېنىزەكلەر ئەتىگەندە ماريەنى يۇيۇپ - تاراپ كىيىندۇرۇپ گۈلى كىردى. ماريەنىڭ كاللىسىغا بىر ئامال قىلىپ قېچىپ كېتىش دېگەن ئوي كىرىۋالغاچقا، كېنىزەكلەرنىڭ دارىتما گەپلىرىگە پىسەنت قىلىپ كەتمىدى.

كېنىزەكلەر ئىچىدە ئاق كۆڭۈل بىر قىز بار ئىدى. بىرەمدىن كېيىن هۇجرىدا ئۇ قىز بىلەن قالغاندا، ماريە ئۇنىڭ ئايىغىغا يىقىلىپ، بۇ يەردىن قېچىپ كېتىشىگە يارەم قىلىشنى ئۆتۈنۈپ تۇرۇۋالدى.

ماريەنىڭ كۆز يېشى ۋە هەسرەت - نادامىتى كېنىزەكنىڭ كۆڭلىنى ئېرىتىۋەتتى. ئۇ ماريەنى پۇقراچە كىيىندۇرۇپ ئور-دىدىن چاندۇرماي چىقىرىپ قويدى. هايال ئۆتمەيلا ماريە ئۆزىگە تونۇشلۇق پۇقرالار ئارىسىدا كۆزدىن غايىب بولدى.

ئۇ كونا كۆۋرۈككە كېلىپ پەسكە چۈشتى. كۆۋرۈكنىڭ ئەگمىسى بۇرۇنقىدەك تۇراتتى. ئۇ ئۆزىنىڭ بۇرۇنقى «ئۆي» بىگە كىرىشكە جۈرئەت قىلالمىدى، پەقەت سىرتىدىنلا ئۇزۇنغىچە قاراپ تۇردى، كېيىن سۇدىن چىقىپ تۇرغان بىر خادا تاشنىڭ ئۈستىگە چىقىپ، بۇزغۇن ياساپ دەم - دەم ئۇرۇلۇپ تۇرغان دولقۇنلارغا ئۇن - تىنسىز قاراپ ئولتۇرۇپ كەتتى. كېمىدە كېتىپ بارغان كىشىلەر ئۇنىڭغا ۋارقىرايتتى، چاقچاق قىلاتتى، لېكىن ئۇنىڭ قۇلىقىغا هېچنېمە كىرمەيتتى.

كەچ كىرىپ قاراڭغۇ چۈشتى، كۆكتە يۇلتۇزلار جىمىر-لايتتى، جاهاننى تۇمان قاپلىغانىدى. ئاخىرقى ۋاڭ - چۈڭلارمۇ بېسىقىپ كونا كۆۋرۈك يەنە ئېغىر ئۇيقۇغا كەتتى.

خادا تاش يېنىدىكى سۇ يۈزى بىردىنلا ئىككىگە بۆلۈندى - دە، يەنە بىرەمدىلا ئەسلىگە كەلدى...

ماريەنىڭ يوقاپ كەتكەنلىكىدىن خەۋەر تاپقان پادىشاه كې-

نىزەكلەرنىڭ بىرىنى قويماي ئۆلتۈرۈۋېتىمەن، دەپ ھەسرەت بىلەن ۋارقىراپ كەتتى، ئادەم ئەۋەتىپ شەھەرنىڭ ھەممە بۇلۇڭ - پۇچقاقلىرىغچە ئىزدەتتى، لېكىن ھېچيەردىن ئۇنىڭ دېرىكى چىقمىدى.

شۇ يىلى كۈزدە ئانتونىئو III ئونولېئونىڭ قىزى ماردا بىلەن كاتتا توي مۇراسىمى ئۆتكۈزدى. پۇقرالار قانغۇچە يەپ - ئىچىشتى، ھۆرمەت قاراۋۇللىرى شەھەر كوچىلىرىنى ئايلاندى، جارچى كىشىلەرگە تۇتاملاپ تەڭگىلەرنى چاچتى.

يۇلتۇز ھېكايىسى

ئالپونىس داۋدېت (فرانسىيە)

زۇلپىقار بارات تەرجىمىسى

رۇببرون تېغىدا قوي باققان كۇنلىرىمدە دائىم دېگۈدەك ھەپتە - ھەپتىلەپ بىرمۇ ئادەمنى كۆرمەيتتىم. كۇنلىرىم ئىتتىم رابۇل ۋە قوي - قوزىلار بىلەن يالغۇزلۇق ئىچىدە ئۆتكىنى ئۆتكەنىدى. ئاندا - ساندا يوڭۇر تېغىدىكى دەرۋىش دورا يېغىش ئۈچۈن بۇ يەردىن ئۆتۈپ قالاتتى، بەزىدە پىئامون تاغلىق رايونىدىكى چىرايلى قاپقارا كانچىلارمۇ ئۇچراپ قالاتتى. بىراق، بۇ ئاق كۆڭۈل، ساددا كىشىلەر يالغۇزچىلىققا ئۆگىنىپ كەتكەچكە، خەق بىلەن پاراڭلاشمايتتى، تاغ تۈۋىدىكى يېزا - بازارلارىدىكى ئىشلارىدىنمۇ خەۋەرسىز ئىدى. شۇڭا، قورۇقتىن ھەر بەش كۈندە بىر قېتىم ئاشلىق كەلگەندە، تاغ يولىدا ئېشەكنىڭ قوڭغۇراق ساداسى ئاڭلانسا، قورۇقتىكى يىللىقچىنىڭ بېشى ياكى نورات ھاممىنىڭ قىزغۇش شىلەپىسى كۆرۈنسە باشقىچە خۇشال لىنىپ كېتەتتىم. ئۇلاردىن تاغ تۈۋىدە بولۇۋاتقان ئىشلار، كىملەرنىڭ توي قىلغانلىقى، كىملەرنىڭ چوقۇنۇش مۇراسىمى ئۆتكۈگەنلىكىنى سورايتتىم. ھەممىدىن بەكرەك ستافانېتنىڭ يېقىنقى ئەھۋالىغا بەكرەك قىزىقاتتىم. ئۇ قورۇق خوجايىنىمىزنىڭ قىزى بولۇپ، بۇ ئەتراپتىكى قىزلارنىڭ ئىچىدە ئەڭ چىرايلىق قىز ئىدى. مەن ئۇنى ياخشى كۆرىدىغانلىقىمنى يوشۇراتتىم، ئۇنىڭ بايراملارغا، كۆڭۈل ئېچىش سورۇنلىرىغا قاتنى-

شىدىغان - قاتناشمايدىغانلىقىنى، ئۇنىڭغا ئەلچى كەلگەن - كەلمىگەنلىكىنى ئادەتتىكىدەكلا سوراپ قويماتتىم. ئەگەر بىرى مەندەك كۈنى تاغ قاپتاللىرىدا پادا بېقىش بىلەنلا ئۆتىدىغان پادىچىدىن، بۈنى سۈرۈشتۈرۈپ نېمە قىلىسەن، دەپ سورىسا، مەن: «مەن يىگىرمە ياشقا كىرىپتىمەن، ستاقبەت مەن مۇشۇ ياشقىچە كۆرگەن قىزلارنىڭ ئىچىدىكى ئەڭ گۈزەل قىز» دەپ جاۋاب بەرگەن بولاتتىم.

بىر يەكشەنبە كۈنى ماڭا ئەۋەتىلىدىغان ئاشلىق بەك كېچىكىپ كەلدى. شۇ كۈنى ئەتىگەندىلا مەن تېخى: «بۈگۈن مىسسا بايرىمى، ئاشلىق كېچىكىپ كېلىدىغان بولدى» دەپ ئويلىغانىدىم. چۈشكە يېقىن قاتتىق يامغۇر يېغىپ كەتكەچكە، «يول بەك تېيىلغاق بولۇپ كەتتى، ئېشەك يولغا چىقالمايدىغان بولدى» دەپ پەملىگەنىدىم. چۈشتىن كېيىن سائەت ئۈچلەر بىلەن ھاۋا ئېچىلىپ بىر چاغدا قوڭغۇراقنىڭ جىرىڭلىغىنى ئاڭلاندى. قوڭغۇراق ئاۋازى شۇنچىلىك يېقىملىق ئىدىكى، بەجايىكى تىرىلىش بايرىمىدىكى سائەتنىڭ ئاۋازىغا ئوخشايتتى. بۇ قېتىم كەلگىنى يىللىقچىمۇ ئەمەس، نورات هاممۇ ئەمەس، بەلكى مەن تەلپۈنىدىغان ستافانېت ئىدى. ئۇ سۆگەت تاللىرىدا توقۇلغان سېۋەتلەرنىڭ ئارىسىدا تەمكىن ئولتۇراتتى. تاغنىڭ يامغۇردىن كېيىنكى سالقىن ھاۋاسىدا مەڭزلىرى قىزىل گۈلدەك قىزىرىپ كەتكەنىدى.

— يىللىقچى ئاغرىپ قالدى. نورات هاممام بايرامنى بىللە ئۆتكۈزگىلى بالىسىنىڭكىگە كەتتى، — توزدەك ياسىنۇالغان ستافانېت ئېشەكتىن سەكرەپ چۈشۈۋېتىپ شۇنداق دېدى هەم يولدا ئېزىپ قېلىپ كېچىكىپ قالغانلىقىنىمۇ ئىزاهلاپ ئولگۈرىدى. ئۇنىڭ چىرايلىق بايراملىق كىيىملىرى ئۇنى يولدا ئادىشىپ قالغاندەك ئەمەس، بەلكى تانسىدىن چىققاندەك كۆرىنىتىپ تۇراتتى. مەن ئۇنى هېچقاچان هازىرقىدەك يېقىندىن كۆرۈپ باقمىدىم.

غانىدىم. قىش كۈنلىرى قويلارنى تاغدىن ھەيدەپ چۈشۈپ ئوت-لاقلارغا قويۇپ بەرگەن چاغدىلا قورۇقلا قايتالايتتىم. كەچلىك تاماقنى قورۇقلا بېرىپ يەيتتىم. تاماق يېگىلى ئولتۇرسامىلا ستافانبت ساراي ئۆيگە كىرىپ كېتەتتى، خىزمەتكارلار بىلەن زادىلا پاراڭلاشمايتتى. دائىم توزدەك ياسىنىپ يۈرگەچكە، بىر-ئاز تەكەببۇردەك كۆرۈنەتتى... لېكىن، ھازىر ئۇ مەن ئۈچۈنلا بۇ يەرگە كەلگەندەك ئالدىمدا تۇرۇپتۇ. بۇنىڭدىن مەن قانداقمۇ ھاياجانلانماي تۇرالاي؟

ستافانبت ئاشلىقلارنى چۈشۈرگەندىن كېيىن ئەتراپقا قىزىقسىنىپ قاراپ قويدى، ئاندىن كۆڭلىكىنى ئۈستىگىرەك كۆ-تۇرۇپ قويۇپ قوتانغا كىردى. مەن ئۇخلايدىغان نېرىقى بۇلۇڭدىكى شال پاخىلىدىن ياسالغان پالاسنىڭ ئۈستىگە قوي تېرىسى تاشلاپ قويۇلغان، تامغا يوغان چىغ قالپاق بىلەن چاقماق تاشلىق مىلتىق ئېسىلغانىدى. ستافانبت بۇلارنى كۆرۈپ ھەيران قالدى.

— ۋىيەي، سىز مۇشۇ يەردە ياتامسىز؟ ۋاي بىچارىيەي، ئۆزىڭىز يالغۇچ تۇرسىڭىز زېرىكمەمسىز؟ بۇ يەردە نېمە ئىش قىلىسىز؟ نېمىلەرنى ئويلايسىز؟

«سىزنى ئويلايمەن» دەۋەتكىلى تاسلا قالدىم، لېكىن ئاغ-زىمدىن چىقارمىدىم، لايىقىدىراق بىرەر سۆز تاپالماي تولىمۇ ئوڭايسىزلاندىم. ئۇ بۇنى سېزىۋالدى ھەم مېنى تېخىمۇ ئوسال ئەھۋالغا چۈشۈرۈپ قويدى:

— قىز دوستىڭىز يوقمۇ؟ ئۇ سىزنى كۆرگىلى كېلىپ تۇرامدۇ؟... قارىغاندا ئۇ تاغدىن تاغقا ئۈچۈپ يۈرىدىغان پەرىشتە ئىستارول ئوخشىمامدۇ؟...

ئۇنىڭ گەپ قىلغان چاغدىكى مېھرىبان تۇرقى، ئوماق كۈلۈمسىرىشى ۋە مېڭىشقا ئالدىرىۋاتقاندەك ھالىتى بىلەن تاغقا چۈشكەن پەرىشتە ئېستارولغا تولىمۇ ئوخشايتتى.

— خەير - خوش، پادىچىم.
— يولدا ئاۋايلاپراق ماڭارسىز، خېنىم.
ستافانېت بوشىغان سېۋەتنىنى ئېشەككە ئارتىپ كېتىپ قالدى.

ئۇنىڭ قارىسى ئاستا - ئاستا يېتىشكە باشلىدى. ئېشەك يولغا ئەمەس، مېنىڭ يۈرىكىمگە دەسسەپ كېتىپ بارغاندەك تۇيۇلدى. قاش قارىيىپ جىلغىنىڭ چوڭقۇر يەرلىرى ئاستا - ئاستا كۆكىرىشكە باشلىغاندا قويلارنى قوتانغا ئېلىپ كەلدىم. بىرى مېنى چاقىردى، قارىسام ستافانېت تاغ قاپتىلىدا تۇرۇپ- تۇ. بۇ قېتىم ئۇ بايىقىدەك خۇشال كۆرۈنمەيتتى، قورقۇنچتىن- مۇ ياكى توڭۇپ كەتتىمۇ، لاغىلداپ تىترەۋاتاتتى. قارىغاندا، ئۇ سۇلىك دەرياسىدا يامغۇردىن كەلگەن تاشقىندا توڭۇپ كەتكەن- دەك قىلاتتى. ھەممىدىن يامىنى، ستافانېت يېقىن يولنى تاپال- مىسا بۇگۈن كەچتە قورۇققا قايتالمايتتى، مەن قويلارنىڭ يېنى- دىن ئايرىلسام تېخىمۇ بولمايتتى، تاغدا تۇنەشكە ئۇ ئەسلا ئۇنى- مايتتى. شۇنداقتىمۇ مەن ئۇنىڭ كۆڭلىگە تەسەللى بېرىشكە تىرىشتىم:

— ئىيۇل كېچىلىرى ناھايىتى قىسقا ... تېزلا ئۆتۈپ كېتىدۇ.

مەن ئۇنى ھۆل بولۇپ كەتكەن كىيىملىرىنى قورۇتۇۋالسۇن دەپ گۈلخان ياقتىم. ئاندىن كالا سۈتى بىلەن قوي سۈتىدە ئېتىلگەن قورۇتنى ئۇنىڭ ئالدىغا قويدۇم. لېكىن، ئۇ يا ئىس- سىنماي، يا بىر نەرسە يېمەي يىغلاپ ئولتۇراتتى. ئۇنىڭ بۇ تۇرقىغا قاراپ مېنىمۇ يىغا تۇتتى.

ئەتراپنى قاراڭغۇلۇق باستى. پەقەت ھارغىن قۇياشلا تاغ چوققىسىدا ئاداققى نۇرلىرىنى چېچىپ تۇراتتى. مەن ستافانېتقا كىرىپ ئارام ئېلىشنى ئېيتتىم ۋە يېڭى بىر قوي تېرىسىنى شال پاخىلىنىڭ ئۈستىگە سېلىپ، ئۇنىڭغا خاتىرجەم ئۇخلاشنى تاپە-

لاپ ئىشىك ئالدىغا چىقتىم ... شۇ تاپتا ئاشقىلىق ئوتى يۈرىكىمـ
نى كۆيدۈرۈۋاتاتتى، لېكىن قىزغا قىلچە يامان غەرەزدە بولمـ
ىدىم. «بېگىمنىڭ قىزى قويلارنىڭ ئارىسىدا ئۇخلاپ، ئۇلاردىنـ
مۇ ئاق ھەم ئەتىۋارلىق قويغا ئوخشاپ قالدى. مەن بولمىغان
بولسام ئۇ بۇنداق خاتىرجەم ئۇخلىمايتتى» دەپ ئويلاپ ئۆزۈمچە
پەخىرلىنىپ كەتتىم. ئاسمان باشقا چاغلاردىكىدىنمۇ بەكرەك
جىمجىتلىققا چۆككەندەك، يۇلتۇزلار بۆلەكچە نۇرلىنىپ كەتكەنـ
دەك تۇيۇلۇپ كەتتى. تۇيۇقسىز، ئىشىك غىچ قىلىپ ئېچىلىپ
ستافانېت چىقىپ كەلدى. ئۇ ئەمدى ئىسسىنىشنى خالاپ قالغاـ
نىدى، مەن ئۇستۇمدىكى قوي تېرىسىنى ئۇنىڭ ئۇستىگە يېپىنـ
چاقلاپ قويۇپ ئوتنى ئۇلغايتتىم. بىز گەپ ـ سۆزسىز بىر ـ
بىرىمىزگە يۆلىنىپ ئولتۇرۇشتۇق. سىزمۇ سىرتتا قونۇپ باقـ
قان بولسىڭىز بۇنى بىلىسىز، كىشىلەر غەرق ئۇيقۇغا كەتكەندە
كېچە ئاجايىپ بىر تۈسكە تولىدۇ. ئېرىق سۇلىرى يېقىملىق
شىلدىرلاپ، كۆل سۈيى يۇلتۇزلارنىڭ شولىسىدا يالت ـ يۇلت
چاقناپ كېتىدۇ، غۇر ـ غۇر شامال ئۇرۇلۇپ، ھەر خىل
ئاۋازلار ئاڭلىنىپ تۇرىدۇ. بۇنداق چاغلاردا سىزگە يوپۇرماقلار
بىخ چىقىرىۋاتقاندەك، تاغ ئوتلىرىمۇ ئۆسۈۋاتقاندەك تۇيۇلىدۇ.
كۈندۈز جانلىقلارنىڭ دۇنياسى بولسا، كېچە جانسىزلارنىڭ دۇنـ
ياسى ... تاغ ـ دالادا قونۇپ باقمىغان ئادەمنىڭ بۇنداق كېچىدە
قاتتىق ۋەھىمىگە چۈشۈشى تەبىئىي. ستافانېت قانداقتۇر بىر
ئاۋازنى ئاڭلاپ ئورنىدىن ئىرغىپ تۇرۇپ ماڭا چىڭكىدە يېپىشىـ
ۋالدى. تاغنىڭ تۆۋەن تەرىپىدىكى كۆلدىن دەھشەتلىك ھۇشـ
قىرتقان ئاۋاز ئاڭلاندى ۋە بۇ ئاۋاز بىز تەرەپكە يېقىنلىشىشقا
باشلىدى. ئاجايىپ گۈزەل بىر ئاقار يۇلتۇز بىزنىڭ بېشىمىزدىن
ئايلىنىپ ئۆتۈپ، بايا ئاۋاز چىققان تەرەپكە چۈشۈپ كەتتى.
ـــ ئۇ نېمە؟ ـــ سوردى ستافانېت ئاستاغىنا.
ـــ خېنىم، ھازىر بىر ئادەمنىڭ روھى ئاسمانغا چىقىپ

كەتتى، ــ دېدىم مەن مەيدەمگە كرېست بەلگىسى سىزىپ.

ئۇمۇ ماڭا ئوخشاش مەيدىسىگە كرېست بەلگىسى سىزدى ۋە ئاسمانغا ئۇزاققىچە تىكىلىپ تۇرغاندىن كېيىن سورىدى:

ــ بۇ راستمۇ؟ سىز پېرىخونلۇقنى بىلەمسىز؟ پادىچىلار-نىڭ ھەممىسى بىلەمدۇ؟

ــ ياق، خېنىم، پېرىخونلۇقتىن خەۋىرىمىز يوق. بىراق، بىز يۇلتۇزلارغا يېقىن بولغاچقا، ئاسماندا بولۇۋاتقان ئىشلارنى تاغ تۆۋىنىدىكىلەرگە قارىغاندا ئوبدانراق بىلىمىز. ستافانېت قوي تېرىسىگە ئورىنىپ، قوللىرىنى يۇزىگە تىرەپ ئۇزاققىچە كۆككە باقتى. شۇ تاپتا ئۇ ئاسماندىكى پادىچى قىزچاقنا ئوخشاپ قالغانىدى.

ــ قاراڭ، نېمىدېگەن گۈزەل ــ ھە! مەن ھېچقاچان بۇنچىلىك جىق يۇلتۇزلارنى كۆرۈپ باقمىغان... بۇ يۇلتۇزلارنىڭ ئىسمىنى بىلەمسىز؟

ــ بىلىمەن، خېنىم... قاراڭ، ئۇستىمىزدىكى سان-ياك يولى (سامانيولى) دەپ ئاتىلىدۇ. ئۇ فرانسىيىدىن ئىسپانىيىگىچە سوزۇلىدۇ. ياك ئېمپېراتور چارلىز ئەرەبلەر بىلەن ئۇرۇش قىلغاندا ئۇنىڭغا يول باشلاپ ماڭغانىكەن. ئۇنىڭدىن يىراقتىراق كۆرۈنۈپ تۇرغىنى «روھ ھارۋىسى» (چوڭ مۇشۇك-ئېيىق يۇلتۇزى) بىلەن ئۇنىڭ تۆت تال ئوقى. ئالدىدا ماڭغان ئاۋۇ ئۇچى ئۇچ ئۇلاغ دەپ ئاتىلىدۇ. ئۇچىنچى يۇلتۇزنىڭ يېنىدىكى ئاۋۇ كىچىك يۇلتۇزنىڭ ئىسمى ھارۋىكەش. ئۇلارنىڭ ئەتراپىدىكى ئاۋۇ شالاڭ، كىچىك يۇلتۇزلارنى كۆردىڭىزمۇ؟ ئۇلار شەپەتلىك تەڭرى قوبۇل قىلمىغانلىقتىن ئاسمان مەملىكىتىدە تۇرۇپ قالغان ئەرۋاھلار... ئۇلارنىڭ تۆۋىنىدىرەك تۇرغىنى «ئارا يۇلتۇز»، «ئۇچ پادىشاھ» دەپمۇ ئاتىلىدۇ. بۇ يۇلتۇز بىز پادىچىلارغا ۋاقىتنى دەپ بېرىدۇ. مەن ئۇنىڭغا قاراپلا ۋاقىتنىڭ تۇن نىسبىدىن ئاشقانلىقىنى بىلىۋالالايمەن. ئۇ يۇلتۇزنىڭ تۆ-

ۋىنىدىرەك چاقناپ تۇرغىنى «مىراننىڭ يوھانى»، ئۇ ھەممە يۇلتۇزنىڭ مەشئىلى، مەن سىزگە پادىچىلارنىڭ بۇ يۇلتۇز ھەققىدە توقۇغان رىۋايىتىنى سۆزلەپ بېرەي. بىر كۈنى كېچىدە دوستلىرى «يوھان» ۋە «ئۇچ پادىشاھ» نى ئۆزلىرىنىڭ توپىغا تەكلىپ قىپتۇ، شىمالىي قۇتۇپ يۇلتۇزىمۇ تەكلىپ قىلىنىپتۇ. شىمالىي قۇتۇپ يۇلتۇزى ئالدىراپ - تېنەپ يۇقىرىدىكى ئاۋۇ يۇلتۇزدىن ئاۋۇال يولغا چىقىپتۇ. «ئۇچ پادىشاھ» تۆۋەندىكى ئاۋۇ يېقىن يولدىن مېڭىپ بىرەمدىلا ئۇنىڭغا يېتىشىۋاپتۇ. «يوھان» بەكمۇ ھۇرۇن ئىكەن. ئۇ ئورنىدىن ناھايىتى ۋاقچە تۇرغاچقا، ھەممىنىڭ كەينىدە قاپتۇ. ئىككىسىنىڭ ئالدىدا مېڭىپ كەتكىنىگە قاتتىق ئاچچىقى كېلىپ، «ئۇلارنى توسايچۇ» دەپ ئويلاپتۇ - دە، ھاسىسىنى ئۇلارغا قارىتىپ ئېتىپتۇ. «ئۇچ پادىشاھ» نىڭ «يوھاننىڭ ھاسىسى» دەپمۇ ئاتىلىشىدىكى سەۋەب ئەنە شۇنىڭدىن قالغانىكەن ... بىراق، بۇ يۇلتۇزلار ئىچىدە ھەممىدىن گۈزىلى يەنىلا بىز چوپانلارنىڭ يۇلتۇزى، ھەر كۈنى سەھەردە قويلارنى ھەيدەپ چىققىنىمىزدا ئۇ بىزنىڭ يولىمىزنى يورۇتىدۇ، كەچتە قويلارنى قايتۇرۇپ كەلگەن چاغدىمۇ بىزنىڭ يولىمىزنى يورۇتۇپ تۇرىدۇ، بىز ئۇنى «ماكارونا» دەپمۇ ئاتايمىز. گۈزەل ماكارونا زۆھرە يۇلتۇزىنىڭ كەينىدىن قوغلاپ يېتىپ، ھەر يەتتە يىلدا بىر قېتىم ئۇنىڭ بىلەن توي قىلىدۇ.

— نېمە؟ يۇلتۇزلارمۇ بىر - بىرى بىلەن توي قىلامدۇ؟

— توي قىلىدۇ، خېنىم.

يۇلتۇزلارنىڭ بىر - بىرى بىلەن توي قىلىشىنىڭ قانداق ئىش ئىكەنلىكىنى چۈشەندۈرۈپ قويماي دەپ تۇرغىنىمدا سوغۇق ۋە كىچىك بىر نەرسە مۇرەمگە قويۇلدى، ستافانىت ئۇخلاپ قالغانىكەن. يىپتەك يۇمشاق، دولقۇنسىمان چاچلىرى ماڭا يۆگىشىپ تۇراتتى. ئۇ تاكى كۆكتىكى يۇلتۇزلار قۇياش نۇرىدا ئاقىرىپ نەگىدۇر غايىب بولغانغا قەدەر مۇشۇ ھالەتتە ئۇخلىدى.

مەنمۇ ئۇنىڭغا قارىغىنىمچە ئۇيقۇغا كەتكەنىدىم. قەلبىمنى ھايا-
جان چۇلغىۋالدى. بۇ خاسىيەتلىك كېچە مەندە گۈزەل ئويلارنى
ئويغاتتى، مەن بۇ كېچىنىڭ ئىلتىپاتىغا ئېرىشتىم. ئەنە، يۇل-
تۇزلار ئىتائەتچان قويلىرىمغا ئوخشاش جىمجىت كېتىپ بارە-
دۇ، ئۇلارغا قاراۋېتىپ ئىختىيارسىز، يۇلتۇزلارنىڭ ئىچىدىكى
ئەڭ گۈزەل، ئەڭ نۇرلۇق بىرى ئادىشىپ قېلىپ مۇرەمدە باش
قويۇپ ئۇخلاشقا چۈشكەن ئوخشايدۇ، دېگەن ئويغا
كېلىپ قالدىم ...

نادامەت

یان نەرودا (چېخ - سلوۋاكىيە)

كامىلە راخمان تەرجىمىسى

مەن ھەر يىلى بىر قېتىم ئۆتكۈزۈلىدىغان شۇكرانە بايرا-مىدا ئۇنىڭ كېشىس قەبرىستانلىقىغا كەلمەي قالغان ۋاقتىنى بىلمەيمەن، ئۇ ھازىر ئارانلا ماڭاتتى، ئۆزىنى ئېگىلىيەلمەيتتى. ئەمما ھەر يىلىدىكى شۇكرانە بايرىمىدا ئۇ بىر ئامال قىلىپ ئۇ يەرگە باراتتى. سائەت ئون بىرلەر ئەتراپىدا ئۇ كېلەڭسىز بەدە-نىنى ئاران كۆتۈرۈپ پەيتۇندىن چۇشەتتى. ئارقىدىنلا پەيتۇن-كەش قەبرە بېشىغا قويىدىغان ئاپئاق بىر دەستە گۈلنى ھارۋىدىن ئالاتتى. ئاندىن قېلىن كىيىندۈرۈلگەن بەش ياشلىق قىزنى ھارۋىدىن كۆتۈرۈپ چۇشەتتى. ئون بەش يىلدىن بېرى ئۇنىڭغا مۇشۇ قىزغا ئوخشاش بەش ياشلىق قىزلا ھەمراھ بولۇپ كېلىۋا-تاتتى. بۇ قىزلارنى ئۇ قوشنىلارنىڭ ئىچىدىن تاپاتتى.

— قارىغىنا بالام! بۇ يەردە ئادەم شۇنداق كۆپ. مانا بۇ شاملار، كىچىك چىراغلار، گۈلدەستىلەر! قېنى بارغىن، قورقما، ئالدىڭغا قاراپلا ماڭ، قەيەرگە بېرىشنى ياخشى كۆرسەڭ شۇ يەرگە بارىۋەر، مەن كەينىڭدىن ماڭىمەن.

قىزچاق قورۇنۇپراق ئالدىغا قاراپ ماڭاتتى، مالى خېنىم ئۇنىڭ كەينىدىن قالماي ماڭاتتى، ئەمما ئۇنىڭغا قاياقتا مېڭىشنى دەپ بەرمەيتتى. قىزچاق مالى خېنىم «توختا» دەپ توۋلىغۇچە شۇنداق ماڭىۋېرەتتى. مالى خېنىم قىزچاقنى توختىتىۋالغاندىن

كېيىن، قولىدىن يېتىلىگەن پېتى ئۇنى ئانچە يىراق بولمىغان بىر قەبرىنىڭ ئالدىغا ئېلىپ باراتتى. ئاندىن تۆمۈر كرېستقا يۆلەپ قويۇلغان، ئۇزۇن تۇرۇپ قۇرۇپ قالغان گۈلدەستىنى ئېلىۋېتىپ قولىدىكى يېڭىسىنى ئالماشتۇرۇپ قوياتتى. شۇنىڭ-دىن كېيىن بىر قولىنى كرېست ئۈستىگە قويۇپ دۇئا - تىلاۋەت قىلىشقا باشلايتتى. دۇئا - تىلاۋەت قىلىۋاتقاندا كـــۆزلىرى ئـاستـا - ئاستا غۇۋالىشىپ، ئاغزى تىترەپ كۆزلىرىگە ياش كېلەتتى. ئۇنىڭ بىلەن بىللە كەلگەن قىزچاق ھەيران بولۇپ ئۇنىڭغا قاراپ قالاتتى. مالى خېنىم ھېچنېمىنى كۆرمەيتتى، ھېچنېمىنى ئاڭلىمايتتى. بىر ئازدىن كېيىن تۇيۇقسىز چۆچۈپ ئويغانغاندەك چۆچۈر بىر ئۇھ تارتىپ قويۇپ، قىزچاققا قاراپ ئاچچىق كۈلۈپ قوياتتى - دە، بوغۇق ئاۋازدا: «يەنە مۇشۇنداق ماڭىۋەر، بالام، ماڭىۋەر! قاياققا ماڭساڭ بولىۋېرىدۇ، مەن كەينىڭدىن ماڭىمەن» دەيتتى.

قىزچاق يەنە ئۇياق - بۇياققا قالايمىقان ماڭاتتى، ئۇمۇ قىز نەگە بارسا شۇ يەرگە باراتتى. بىر يەرگە بارغاندا يەنە تۇيۇقسىز «توختا!» دەپ توۋلايتتى. ئاندىن قىزنى يېتىلەپ يەنە بىر قەبرىنىڭ يېنىغا كېلەتتى. بۇ يەردىمۇ ئالدىنقى قەبرىدە قىلغان-لىرىنى تەكرارلايتتى. ئىككى قەبرىنىڭ ئالدىدا تۇرغان ۋاقتى ئوخشاش ئىدى، بىر مىنۇتمۇ پەرق قىلمايتتى. ئاخىردا ئۇ ئۆزىنىڭ كىچىك يول باشلىغۇچىسىدىن: «توڭلىدىڭمۇ؟ بولـ-دى، ماڭايلى، توڭلاپ كەتمىگىن. سەن پەيتۇندا ئولتۇرۇشنى ياخشى كۆرىسەن، شۇنداقمۇ؟» دەپ سوراپ قوياتتى. ئاندىن ئاستا قەدەم ئېلىپ پەيتۇن تەرەپكە قاراپ ماڭاتتى. پەيتۇنىنىڭ يېنىغا بېرىپ ئاۋۋال پەيتۇنغا قىزنى چىقىراتتى، ئاندىن ئۆزى ھاسىراپ - ھۆمىدەپ مىڭ تەستە چىقاتتى. بۇ ئىشلار ھەر يىلى تەكرارلىنىپ تۇراتتى. مالى خېنىم خەق بىلەن ئارىلىشىشنى خالىمايتتى. ئۆزىنىڭ شەخسىي تۇرمۇشىغا ئالاقىدار ئىشلاردا

سىر ساقلايتتى، كىچىكىدىن تارتىپ شۇنداق ئىدى. ئۇنىڭ لۇئىس ئىسىملىك بىر دوستى بار ئىدى. ئۇز ۋاقتىدا ئۇ گۈزەل خېنىملاردىن ئىدى، ھازىر ئورۇقلاپ قۇرۇق ئۇستىخان بولۇپ قالغانىدى. ئۇنىڭ ئېرى نوچار ئەپەندى ئەسلىدە مالىيە مىنىسـتىرىنىڭ باش تەپتىشى ئىدى. مالى خېنىم ئۆيدىن ناھايىتى كەم چىقاتتى، يەكشەنبە كۈنى سەھەردە چېركاۋغا بارغاندىن باشقا چاغلاردا ئاساسەن سىرتقا چىقمايتتى. ئۇ بەكمۇ سېمىز بولغاچقا، يول ماڭغاندا ناھايىتى قىينىلاتتى، شۇڭا ئۇنىڭ دوستى ھەر كۈنى كېلىپ ئۇنى يوقلاپ تۇراتتى. ئۇزۇن يىل داۋاملىشىپ كەلگەن بۇ خىل سەمىمىي دوستلۇق بۇ ئىككىسىنى بىر - بىرىدىن ئايرىلمايدىغان قىلىۋەتكەنىدى.

بۇگۈن مالى خېنىمغا ئۆيدە ئولتۇرۇش تولىمۇ زېرىكىشلىك تۇيۇلدى. باشقا چاغلارغا قارىغاندا تېخىمۇ غېرىبسىنىپ قېلىپ، دوستىنىڭ ئۆيىگە بېرىپ ئولتۇرۇپ كېلىشنى ئويلاپ قالدى. ئۇنىڭ ئۇستىگە بۈگۈن دەل لۇئىس خانىمنىڭ ئىسمى قويۇلغان خاتىرە كۈن ئىدى. بۈگۈن ئىككىسى بۆلەكچىلا ئىدى، گېپى كۆپ ئەمەس، ئەمما قىلىشقان ھەر قانداق گەپلىرىدە ئورتاقلىق بار ئىدى. بەزىدە ئىككىسىنىڭ كۆزلىرىدە ياش ئوينىاپ قالاتتى. بىر - بىرىگە يېقىن ئولتۇرۇشۇپ ھەرقانداق چاغدىكىدىن بەكرەك سىردىشىپ كېتىۋاتاتتى.

ئۇلار كېچىلودا ئولتۇرۇپ ناھايىتى كۆپ پاراڭلاشتى. ئۇلارنىڭ پاراڭى يەنە بىر يىلدا بىر قېتىم ئۆتكۈزۈلىدىغان شۇكرانە بايرىمىغا يۆتكەلدى.

— خۇدا ئىككىمىزگە، — دېدى نوچار خانىم، — نېمىدېگەن ئوخشاش تەقدىرنى بەرگەن. بۇرۇن مېنىڭ سەمىمىي، ئاق كۆڭۈل ئېرىم بولغان، ئىككى يىللا بىللە ياشاپ بۇ ئالەم بىلەن مەڭگۈ خوشلاشتى، ھەتتا ماڭا ئازراق بولسىمۇ تەسەللى بولىدىغان پەرزەنتىمۇ قالدۇرمىدى. شۇنىڭدىن بېرى مانا

مۇشۇنداق يالغۇزلۇقتا ئۆتۈۋاتىمەن. قايسى خىل تەقدىرنىڭ مېنى ئەڭ يامان كۆنگە قالدۇرۇشى مۇمكىنچىلىكىنى بىلمەيمەن. ئۇنىڭ بىلەن تونۇشمىغاندىمۇ ياكى ئۇنىڭدىن مەڭگۈ ئايرىلىپ قالغاندىمۇ؟

ـــ ھەي، سەنمۇ بىلىسەن، مەن تەقدىرگە بويۇن ئېگىپلا كەلگەن ئادەم، ئۆزۈمنىڭ مۇشۇ كۈنلەردە قانداق تەقدىرگە قالغانلىقىمنى ئالدىن بىلگەن. مەن يىگىرمە ياش چاغلىرىمدا بىر چۈش كۆرگەن. چۈشۈمدە تانسا كېچىلىكىگە قاتنىشىپتىمەن. سەن بىلىسەن، مەن ئۆمرۈمدە تانسا كېچىلىكىگە قاتنىشىپ باققان ئەمەس. بىز مۇزىكىغا كەلتۈرۈپ قەدەملىرىمىزنى ئاستا ئېلىپ ئويناياتقۇق. چاقناپ تۇرغان رەڭگارەڭ چىراغلار ئاستىدا جۈپ - جۈپ قىز - يىگىتلەر پىرقىراپ تانسا ئويناۋاتقۇدەك، تانسىخانا گويا كەڭ بىر دالادەك بىنانىڭ ئۆگزىسىدە يېيىلىپ ياتقۇدەك. تۇيۇقسىز، ئالدى تەرەپتىكى بىر نەچچە جۈپ قىز - يىگىت پەلەمپەي بىلەن پەسكە چۈشتى. مەنمۇ چىراينىڭ قانداقلىقىنى بىلمەيدىغان ھەمراھىم بىلەن بىللە ئۇلارنىڭ كەينىدىن مېڭىپتىمەن. بىر چاغدا ئۇ يەردە بىر نەچچىمىزلا قاپتۇق. قارا دېگەندەك قىلدى، كەينىمگە شۇنداقلا قاراپ جەبرائىلنىڭ كەينىمىزدىن كېلىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ قالدىم. ئۇ ئۇچىسىغا كۆك رەڭلىك ئۇزۇن چاپان كىيىۋاپتۇ، بېشىدىكى قالپىقىغا ئاپئاق پەي قىستۇرۇۋاپتۇ، قولىدا قىلىچ بار. مەن قەدىممىنى تېزلەتتىم، تېزرەك پەسكە چۈشۈشنى ئويلايتتىم. بىرمۇ ئادەم كۆرۈنمەيدۇ، ھەمراھىممۇ نەگىدۇر غايىب بولدى. ئۇشتۇمتوت، جەبرائىل قولۇمدىن تۇتۇپلا مېنى ئېلىپ كەتتى. كېيىن مەن بىر قەسىردە خېلى ئۇزۇن ياشاپتىمەن، جەبرائىل مېنىڭ ئېرىم بوپتۇ. ماڭا تولىمۇ ياخشى مۇئامىلە قىلىدىكەن، مېنى ياخشى كۆرىدىكەن. بىراق، مەن ئۇنىڭدىن تولىمۇ بىزار ئىكەنمەن. ئەتراپىمىز تولىمۇ ھەشەمەتلىك ئىكەن. ھەممە يېرى ئۇنچە -

مەرۋايىت، ئالتۇن - كۈمۈش ۋە ئاق قۇ مامۇقلىرى بىلەن ئورالغان. ئەمما بۇلارنىڭ بىرىنمۇ ياقتۇرماسمىشمەن، ئادەمـ زات دۇنياسىغا تەلپۈندىكەنمەن. بىزنىڭ ئەلچىمىز ـــ يەنە بىر جەبرائىل ـــ دائىم ماڭا ئادەمزات دۇنياسىدىكى ئىشلارنى يەتكۈزۈپ تۇرىدىكەن. بىر كۈنلەردە، ئادەمزات دۇنياسىغا قايـ تىش ئارزۇيۇمنىڭ ئىرىمنى ئازابلاپ كېتىۋاتقانلىقىنى سېزىپـ تىمەن. ئاخىر ئۇنىڭغا ئىچىم ئاغرىپ قاپتۇ. شۇ چۈشۈمدىن كېيىن مەن ئۆمۈر بويى توي قىلالمايدىغانلىقىمنى، مېنىڭ لايـ قىمىنىڭ ئۆلۈم ئىكەنلىكىنى بىلدىم. ئىيتقىنىا لۇئىس، چۈش خۇدا ئىنسانلارغا ئەۋەتكەن نەرسە ئەمەسمۇ؟ بۇ ئىككى جەبرائىلـ نىڭ مېنىڭ ھاياتىمنى باشقا بىر ئادەمنىڭ ھاياتىدىن ئايرىۋەتـ كەنلىكى ئەمەسمۇ؟

لۇئىس ئۇنىڭ بۇ چۈشىنى بۇرۇن كۆپ قېتىم ئاڭلىغان بولسىمۇ، بۈگۈن يەنە بۇرۇنقىدەكلا ھاياجانلىنىپ كۆز يېشى قىلدى. قىزىق يېرى ھەم ئادەمنىڭ ئەقلى يەتمەيدىغىنى، مالى خېنىم ھازىرغىچە ياتلىق بولمىغانىدى. ھالال ئەمگىكى بىلەن قارايدىغان ئادىمى يوق ھالدا ئۆزى يالغۇز ياشاپ كېلىۋاتاتتى. ئۇ سەتمۇ ئەمەس، بويى ئېگىز، بىر جۈپ كۆك كۆزلىرىمۇ شۇنداق چىرايلىق، يۈزى سەل ياپىلاقراق، ئەمما يېقىملىق ئىـ دى. بۇ يەردىكىلەرنىڭ ھەممىسى مالى خېنىمنىڭ نېمە ئۈچۈن ياتلىق بولمايدىغانلىقى ھەققىدە ھەرخىل قاراشتا ئىدى. ئۇنىڭغا يامان ئەمەس كىشىلەر بىلەن توي قىلىش پۈرسىتى كۆپ قېتىم كەلگەن. بۇ راست، مەن ئىككى ئادەمنى بىلىمەن، ئۇلار خېلى يۈزلۈك ئادەملەر ئىدى. لېكىن مالى خېنىم ياتلىق بولۇشنى پەقەتلا ئويلىمىدى.

مەن ئۇ ئىككى ئادەمنى ئوبدان بىلەتتىم. ئۇلار يەڭگىلـ تەك، تىلغا ئالغۇچىلىكى يوق بىر نېمىلەر ئىدى. ئۇلارنىڭ بىرى سودىگەر سىبوركا، يەنە بىرى ھەيكەلتىراش لېخىيېر ئىـ

دى. ھەممىلا ئادەم ئۇلارنى «لۇكچەك» دېيىشەتتى. مەن ئۇلار-
نى جىنايەتچىلەر دېمەكچى ئەمەس، ئۇلار ئۇ دەرىجىگىمۇ بارمە-
غان. ئەمما، دۇرۇس كىشىلەردىن ئەمەس ئىدى. لايغەزەل،
ھەممە يەردە لاغايلاپ يۈرىدىغان ئىرادىسىز بىر نېمىلەر ئىدى.
لېكتىر چارشەنبە كۈنىگىچە ئىشلىمەيتتى. شەنبە كۈنى چۈشتىن
كېيىندىن باشلاپ ئىشىنى توختىتاتتى. سىبوركا بولسا قاۋاقخا-
نىدىن چىقمايتتى، دۇكىنىنى كۆپ ئاچمايتتى، ئاچسىمۇ چۈشكە
يېقىن ئاچاتتى. كۆزلىرىدىن پەقەتلا ئۇيقۇ كەتمەيتتى. سودا
ئىشلىرىغا تازا قىزىقىپ كەتمەيتتى. ئۆزى بويتاق ئىدى، نېمە
قىلغۇسى كەلسە شۇنى قىلاتتى.

بۇ ئىككىسى دائىم دېگۈدەك بىللىلا يۈرەتتى. ئەگەر بىرە-
رىنىڭ كۆڭلىدە ئالىيجانابلىق ئاندا ـ ساندا ئۇچقۇنداپ قالسا يەنە
بىرىنىڭ ئۇنى ئۇجۇقتۇرۇۋېتىشى چوقۇم ئىدى. لېكتىرنىڭ
بويى پاكار ئىدى، ساقىلىنى دائىم قىرىپ يۈرەتتى، چىرايىدا
دائىم بىر خىل كۈلكە ئويناپ تۇراتتى. ئۇزۇن قوڭۇر چاچلىرى-
نى كەينىگە تارىۋالاتتى، كەڭ ماڭلىيى پارقىراپ تۇراتتى.

لېكتىرنىڭ ئاغىنىسى سىبوركا دائىم قارا رەڭدە كىيىم
كىيىپ يۈرەتتى. لېكتىرغا قارىغاندا كۆرۈنۈشتە تىنچراق ئى-
دى. ئۇمۇ لېكتىرغا ئوخشاش ئاۋاق، بويى ئۇنىڭغا قارىغاندا
سەل ئېگىزرەك ئىدى. قويۇق ئۆسكىلەڭ قاشلىرى چاقناپ
تۇرغان بىر جۈپ كۆزىنى توسۇپ تۇراتتى.

سىبوركا ئادەتتە كۆپ كۈلمەيتتى، كۈلىدىغان بولسا بار
ئاۋازى بىلەن كۈلەتتى، لېكىن يەنە دەررۇلا كۈلكىسىنى توختى-
تالايتتى. ئۇلار بىر ـ بىرىنى بەكمۇ چۈشىنىشەتتى، كۆزلىرى-
نى شۇنداقلا قىسىپ قويسا، شۇ ھامان بىر ـ بىرىنىڭ مەقسە-
تىنى بىلىشەلەيتتى. مۇبادا بىرەر ئادەم ئۇلارنىڭ قېشىدا ئولتۇ-
رۇپ قالسا ئۇلارنىڭ قوپال چاقچاقلىرىغا بەرداشلىق بېرەلمەيتتى
ھەم ئۇلارنىڭ سۆزلىرىنى چۈشەنمەي، بۇ ئىككىسىنى خۇداغا

تىل تەگكۈزۈۋاتىدۇ، دەپمۇ ئويلاپ قېلىشى مۇمكىن ئىدى. ئۇلار ئىككىسى بۇ يەردىكى ئادەملەر بىلەن ئانچە ئارىلىشىپمۇ كەتمەيتتى، كىشىلەرگە قىزىقمايتتى، كېچىلەردە شەھەرنى بىلە ئايلىناتتى. قاۋاقخانىلارغا كىرىپ يېرىم كېچىلەرگىچە ئولتۇرۇشاتتى. تۇن يېرىم بولغاندا كوچىلاردا قاقاقلاپ كۈلگەن ئاۋازلار ئاڭلانسا، ھەممە ئادەم گەپ يوق ئىككىسى دەپ جەزم قىلاتتى.

بۇ ئىككىسىنىڭ يېشى مالى خېنىمنىڭ يېشى بىلەن ئانچە چوڭ پەرقلەنمەيتتى. ئۇلار بۇرۇن ئۇنىڭ بىلەن مېگرا رايونىدىكى بىر باشلانغۇچ مەكتەپتە بىللە ئوقۇغانىدى. كېيىن ئۇلار ئۇنىڭغا ئانچە دىققەتمۇ قىلىپ كەتمىگەن، مالىمۇ ئۇلارغا ئانچە ئېرەنشمىگەنىدى، كوچىدا ئۇچرىشىپ قالغاندىمۇ سوغۇقلا سالاملىشىپ ئۆتۈپ كېتىشەتتى، تىنچلىق سورىشىدىغان بىر ئېغىزمۇ گەپ قىلىشمايتتى.

بىر كۈنلەردە، مالى خېنىم ئۇشتۇمتوت پوچتالىيوندىن بىر پارچە خەت تاپشۇرۇۋالدى. خەت ناھايىتى چىرايلىق يېزىلغانىدى. خەتنى ئوقۇپ بولۇپ، مالىنىڭ قوللىرى تىترەپ، خەت قولىدىن چۈشۈپ كەتتى.

خەتنىڭ مەزمۇنى مۇنداق ئىدى:

ئىنتايىن ھۆرمەتلىك خېنىم:

سىز بۇ خەتنى كۆرۈپ چوقۇم ھەيران بولىسىز، بۇ خەتنى مەن سىزگە يېزىۋاتىمەن، سىزنى تېخىمۇ ھەيران قالدۇرىدىغىنى، خەتنىڭ مەزمۇنى بولسا كېرەك. مەن ھازىرغىچە سىزگە يېقىنلىشىشقا جۈرئەت قىلالمايۋاتىمەن. رەنجىمەڭ، مەن سىزنى سۆيىمەن! ئۇزۇندىن بېرى پەقەت سىزنىلا ياخشى كۆرۈپ كەلدىم. مەن ئويلىدىمكى، پەقەت سىزلا مېنى بەختلىك قىلالايسىز! مالى

خېنىم، بەلكىم بۇ گېپىمگە قاتتىق ھەيران بولۇشىڭىز، ھەتتا تەلىپىمنى رەت قىلىشىڭىز مۇمكىن. سىز مېنىڭ ئۇستۇمدىن چىققان پىتنە - پاساتلارنىمۇ ئاڭلىغانسىز، شۇ گەپلەر تۈپەيلىدىن مېنى كۆزگە ئىلمايمۇ يۈرگەنسىز. مەيلى نېمىلا ئويلاڭ، مېنىڭ سىزگە مۇشۇنىڭدىن ئارتۇق تەلىپىم يوق. سىزنىڭ ھەيران قالماسلىقىڭىزنى، بىر قارارغا كېلىشتىن ئىلگىرى ياخشىراق ئويلىنىشىڭىزنى ئۆتۈنىمەن. كېيىنچە ئېيتالايمەنكى، كەلگۈسىدە سىز مېنىڭ پۈتۈن ۋۇجۇدۇم بىلەن سىزنى بەختلىك قىلالايدىغان ئەر ئىكەنلىكىمنى ئاخىر چۈشىنىپ قالىسىز.

يەنە بىر قېتىم ئۆتۈنۈپ قالاي، ئوبدانراق ئويلىنىپ كۆرسىڭىز، كېچىكتۈرمىسىڭىز، تۆت ھەپتىدىن كېيىن سىزنىڭ جاۋابىڭىزنى ئاڭلىسام. مەشەگىچە يازاي، مېنى كەچۈرۈڭ!

سىزنى چىن يۈرىكىمدىن ياد ئېتىپ:
سىزگە سادىق ۋېلىيام سىبوركا

مالى خېنىمنىڭ بېشى قېيىپ كەتتى. ئۇ ھازىر ئوتتۇز ياشلارغا كىرىپ قالغان بولۇپ، بۇگۈنگىچە بىرەرى بۇنداق گەپنى قىلىپ باقمىغانىدى، بىرەر يىگىت ماڭا بۇ توغرۇلۇق گەپ قىلىدۇ دەپمۇ ئويلىمىغانىدى، ھەتتا ئۇنىڭغا بىرەر ئادەم مۇھەببەت ھەققىدە پاراڭمۇ قىلمىغانىدى.

خۇددى توك سوقۇۋەتكەندەك، پۈتۈن ۋۇجۇدى جۇغۇلداپ كەتتى. چېكىلىرى توختىماي زىڭىلدايتتى، يۈرىكى سىلىپ نەپىسى بوغۇلۇپ كېتىۋاتاتتى، خىيالىغا ھېچ نەرسە كىرىپ چىقمايتتى، كاللىسىدا مۇقىم بىر پىكىرمۇ يوق ئىدى، ئوت بولۇپ يېنىۋاتقان كۆزلىرى ئالدىغا پەقەت بىرلا ئادەم، يەنى غەمكىن

جىلمىيىپ تۇرغان سىبورکىلا کېلەتتى.

ئۇ خەتنى قولىغا ئېلىپ، تىترەپ تۇرۇپ يەنە بىر قېتىم ئوقۇپ چىقتى. ئۇنىڭ يازغان خېتى نېمىدېگەن چىرايلىق، نېمىدېگەن يېقىملىق ـ ھە!

ئۇ بۇ خەتكە كېسىپ بىر نېمە دېيەلمەي، خەتنى كۆتۈرۈپ ئەڭ ياخشى دوستى لۇئىسنىڭ ئۆيىگە باردى ۋە بىر ئېغىز گەپمۇ قىلماي خەتنى ئۇنىڭغا سۇندى.

لۇئىس خانىم خەتنى ئوقۇپ چىققاندىن كېيىن، چىرايىدا روشەن ھەيرانلىق، ئۇنىڭدىن سورىدى:

— سەن قانداق قىلاي دەيسەن؟

— بىلمەيمەن.

— ئىشقىلىپ، ئويلىنىپ بىر قارارغا كېلىشىڭگە يېتەرلىك ۋاقىت بار ئىكەن. دۇنيادا ئەمەلگە ئاشمايدىغان ئىشمۇ يوق. بىراق، كەچۈرگىن، بىلىشىڭ كېرەككى، بەزى ئەرلەر بار، ئۇلار پەقەت پۇلنىلا كۆزلەپ شۇنداق قىلىدۇ. لېكىن يەنە ئۇنى سېنى ھەقىقىي ياخشى كۆرمەيدۇ دېگىلىمۇ بولمايدۇ. مۇنداق بولسۇن، مەن بېرىپ ئوبدان سۈرۈشتۈرۈپ باقاي.

مالى خېنىم زۇۋان سۈرمەي جىمجىت ئولتۇرۇپ كەتتى.

— ساڭا ئېيتسام، سىبوركا خېلى كېلىشكەن يىگىت، كۆزلىرى ئويناپ تۇرىدۇ. ساقال ـ بۇرۇتلىرى قاپقارا، چىشلىرى ئاپئاق، ھەقىقەتەن چىرايلىق يىگىت! — لۇئىس خانىم جىمجىت ئولتۇرغان دوستىنى مېھرى بىلەن قۇچاقلاپ قويدى.

مالى خېنىمنىڭ يۈزى پوكانەك قىزىرىپ كەتتى.

ئارىلىقتا بىر ھەپتە ئۆتۈپ كەتتى. مالى خېنىم چېركاۋدىن قايتىپ كېلىپ، ئۆيىدە يەنە بىر پارچە خەتنىڭ تۇرغانلىقىنى كۆردى. ئۇ بۇ قېتىم تېخىمۇ ھەيران بولۇپ خەتنى قولىغا ئالدى.

هۆرمەتلىك خېنىم:

مەن سىزنىڭ مېنى ھالىغا باقماي مۇشۇ خەتنى يېزىپتۇ دەپ ئەيىبلىمەسلىكىڭىزنى ئۈمىد قىلىمەن. مۇنداق گەپ: مەن توي قىلىشنى ئويلاۋاتىمەن. ماڭا ئەخلاقى دۇرۇس، ئۆي ئىشلىرىنى قىلىپ كېتەلەيدىغان بىر ئايال كېرەك. مېنىڭ دوست - بۇرادەرلىرىم ئانچە كۆپ ئەمەس. يەنە كېلىپ، مېنىڭ خىزمىتىم ئۇلار بىلەن كۆپ ۋاقىت ئالاقىلىشىشكە يار بەرمەيدۇ. مەن ئۇيان ئويلاپ، بۇيان ئويلاپ، ئاخىر سىزنى مېنىڭ ياخشى ئايالىم بولۇشقا مۇناسىپ دەپ بىلدىم. سىز مېنى يامان ئادەمىمكىن دەپ ئويلاپ قالماڭ، مەن ياخشى ئادەم، ماڭا تەگسىڭىز ھەرگىز خاتا قىلمايسىز. مەن تۇرمۇش كەچۈرۈشنى، خىزمەت قىلىشنى بىلىمەن. ئۇنىڭ ھىممىتى بىلەن چوقۇم ھەممە نېمىمىز بولىدۇ. مەن ئوتتۇز بىر ياشقا كىردىم. سىز مېنى تونۇيسىز، مەنمۇ سىزنى ئوبدان بىلىمەن. سىز پۇلدار ئايال، بۇنىڭ ياخشى تەرىپى باركى، يامان تەرىپى يوق. يەنە بىر قېتىم ئېيتىپ قوياي، مېنىڭ ئۆي ئىشلىرىمنى باشقۇرىدىغانغا بىر ئايال بولمىسا بولمايدۇ! مەن ئەمدى ساقلاپ تۇرالمايمەن. شۇڭا، سىزدىن تەلىپىم، ئېغىر كۆڭىمەي ئون تۆت كۈن ئىچىدە بىر قارارغا كېلىپ قارارىڭىزنى ماڭا ئېيتىسىڭىز. ئەگەر ماقۇل كۆرمىسىڭىز مەن باشقا يەردىن ئويلىشارمەن. مەن خىيالپەرەس ھەم سۆزمەنمۇ ئادەم ئەمەس. ئەمما، مەن كىمنى ياخشى كۆرۈشۇم كېرەكلىكىنى ئوبدان بىلىمەن. مەن ئون تۆتىنچى كۈننى كۈتىمەن.

سىزنىڭ سادىق ۋە سەمىمىي دوستىڭىز

ھەيكەلتىراش يان. لېختېر

— نېمىدېگەن ئاق كۆڭۈل ئادەم بۇ؟ يازغانلىرى شۇنچە-لىك سەمىمىي، — لۇئىس خانىم ئاغزى - ئاغزىغا تەگمەي سۆزلەپلا كەتتى، — ئەمدى تاللىساڭ بولغۇدەك، مالىنكا. قانداق قىلاي دەيسەن.

— زادى قانداق قىلسام بولار؟ — مالى خېنىم خۇددى چۈشىدە گەپ سورۇاتقاندەك سورىدى.

— بۇ ئىككىسىدىن قايسىسىنى ئەڭ ياخشى كۆرىسەن؟ راست سۆزۈڭنى ئېيتقىن، بۇلارنىڭ قايسىسى دىتىڭغا ياقىدۇ؟ قايسىسى؟

— ۋىليام، — مالى خېنىم بۇ ئىسىمنى بوش ئاۋازدا ئېيتىپ، بويۇن - قۇلىقىغچە قىزىرىپ كەتتى.

«ۋىليام» دېگىنى سىبوركا ئىدى. دېمەك، لېختېر تاللاش-تىن قەپقالدى دېگەن گەپ. شۇنىڭ بىلەن ئۇلار لېختېرغا بۇ قارارنى ئېيتماقچى بولۇپ، ئالدى بىلەن خەتنى تەجرىبىلىك لۇئى خانىم يازىدىغان، ئاندىن مالى خېنىم قايتا كۆچۈرۈپ چىقىدىغان بولدى.

ئارىدىن بىر ھەپتە ئۆتمەيلا مالى خېنىم يەنە بىر پارچە خەتنى كۆتۈرۈپ، كەيپى چاغ ھالدا ئۆيگە كىرىپ كەلدى. خەتتە مۇنۇلار يېزىلغانىدى:

ھۆرمەتلىك خېنىم:

سىزنىڭ مېنى كەچۈرۈشىڭىزنى ئۈمىد قىلىمەن. بۇنداق بولغىنىمۇ بىر ھېسابتا ياخشى بولدى. بۇ ئىشنى مەندىن كۆرگىلى بولمايدۇ. ئەگەر مەن قەدىرلىك دوس-تۇم سىبوركىنىڭ سىزگە تەلەپ قويغانلىقىنى بىلگەن بولسام، سىزگە ھەرگىزمۇ ھېلىقى خەتنى يازمىغان بولا-تتىم. ئۇ بۇ توغرۇلۇق ماڭا گەپ قىلمىغان، شۇڭا

پەقەتلا ئۇقمايدىكەنمەن. ئۇنىڭغا ھەممە ئەھۋالنى ئېيتتىم، سىزنى ئۇنىڭغا ئۆتۈندۈم، چۈنكى ئۇ سىزنى سۆيىدۇ. سىزنىڭ مېنى مەسخىرە قىلماسلىقىڭىزنى سورايمەن. بەكمۇ سەت ئىش قىپتىمەن. مەن ئۆزۈمنىڭ بەختىنى ئىزدىشىم كېرەك ئىكەن. بۇ تولىمۇ ئەپسۇسلىنارلىق ئىش بولدى، مېنى ئۇنتۇپ كېتىڭ!

سىزگە سادىق ۋە سەمىمي دوستىڭىز:

ھەيكەلتىراش يان لېخنېر

ــ ئەمدى سەن تەڭلىكتە قالمايدىغان بولدۇڭ، ــ دېدى لۇئىس خانىم.

خۇداغا شۈكۈر، مالى خېنىم ئۆزى يالغۇز قالدى، يالغۇز قالغىنىدىن دىلى سۆيۈنۈپمۇ كەتتى. ئۇنىڭ پۈتۈن ئوي ـ خىياللى كەلگۈسىگە تەلپۈنگەنىدى، بۇ تەلپۈنۈش كىشىنىڭ شۇنچىلىك زوقىنى كەلتۈرەتتى. ئۇ بۇ خىياللىرىدىن قىلچە زېرىكمەي قايتا ـ قايتا ئويلايتتى. دەسلەپكى شېرىن خىياللىرى بارا ـ بارا روشەنلىشىپ، پۈتۈن بىر گەۋدە بولۇپ، تۇرمۇشنىڭ مۇكەممەل ۋە ئىنتايىن گۈزەل كۆرۈنۈشىنى ھاسىل قىلاتتى.

ئەتىسى لۇئىس خانىم مالى خېنىمنى يوقلاپ كېلىپ، ئۇنىڭ كېسەل بولۇپ قالغانلىقىنى كۆردى. ئۇ ساپادا ياتاتتى، چىرايى تاتارغان، تولا يىغلىغانلىقتىنمۇ، كۆزلىرى قىزىرىپ ۋە ئىششىپ كەتكەنىدى.

ئۇنىڭ بۇ ئەھۋالىنى كۆرۈپ ھەيران قالغان دوستى ئۇنىڭدىن نېمە ئىش بولغانلىقىنى ئەمدىلا سوراي دەپ تۇرۇشىغا، مالى خېنىمنىڭ كۆزلىرىدىن ياش تارىلاپ ئېقىشقا باشلىدى. ئۇ ئۇستەل تەرەپنى ئىشارەت قىلدى، ئۇستەل ئۇستىدە يەنە بىر پارچە خەت تۇراتتى. لۇئى خانىم قانداقتۇر بىر قورقۇنچلۇق

ئىش يۈز بەرگەن ئوخشايدۇ دەپ ئويلىدى. خەت دېمىسىمۇ ناھايىتى ئېغىر يېزىلغانىدى.

ئەكۈ قەدىرلىك خېنىم:

مەن ھەقىقەتەن بەختسىز ئىكەنمەن!

شېرىن چۈشلىرىم بۇزۇلدى. بېشىم خۇددى يېرىلىپ كېتىدىغاندەك قاتتىق ئاغرىماقتا.

ياق! مەن ئۇ يولدا مېڭىشنى خالىمايمەن. بۇ يولنىڭ مېنىڭ ئەكۈ يېقىن دوستۇم ئۆزىنىڭ ئۇمىد - ئارزۇلىرى بىلەن ياساپ چىققان. ئاھ بىچارە دوستۇم! ماڭا ئوخشاش بىچارە دوستۇم!

سىزنىڭ بۇگۈنگىچە بىر قارارغا كېلەلمەسلىكىڭىز شۇنىڭ ئۈچۈن ئىكەن. بۇنداق ئەھۋالدا سىز قانداق بىر قارارغا كېلەلىشىڭىز مۇمكىن؟ مەن دوستۇمنى ئۇمىد-سىزلىك ئىچىگە پاتۇرۇپ قويۇپ قانداقمۇ بەختلىك ياشايمەن؟ سىز ماڭا شاد - خۇراملىق شارابى بىلەن لىق توشقان ھايات جامىنى تۇتسىڭىزمۇ مەن بەربىر ئۇنى قوبۇل قىلالمايتتىم. مەن ھازىر ھەممىدىن كېچىشكە بەل باغلىدىم. مەن سىزدىن مېنى مەسخىرە بىلەن ئەسلىمەسلىكىڭىزنى ئۆتۈنىمەن.

سىزگە سادىق:

ۋىليام سىبوركا

— بۇ تولىمۇ كۈلكىلىك ئىشقۇ، — لۇئىس خانىم قاقاقلاپ كۈلۈپ كەتتى.

مالى خېنىم ھەيران بولۇپ ئۇنىڭغا قاراپلا قالدى.

— ھەي، — دېدى لۇئىس خانىم بىردەم ئويلىنىپ تۇرۇپ كەتكەندىن كېيىن، — ئىككىلىسى ئالىيجاناب كىشىلەر ئىكەن، بۇنىسى ئېنىق. بىراق، سەن بۇ ئەرلەرنى ئوبدان چۈ-

شەنمەيسەن، مالىنكا، بۇ خىل ئالىيجاناب خىسلەتلەر ئۇزۇنغا بارمايدۇ. ئۇلار چوقۇم بىر كۈنلەردە ئەرلىك غۇرۇرلىرىنى چۆرۈپ تاشلىۋېتىپ ئۆزىنىلا ئويلايدىغان بولىدۇ. ئالدىرىمىغىن مالى، ئۇلار چوقۇم بىر قارارغا كېلىدۇ! لېخىبر سەل ئەمەلىيەتچىدەك قىلىدۇ، ئەمما سىبوركا ئۇنداق ئەمەس، ئۇ يەنىلا سېنى ياخشى كۆرىدۇ. ئۇ چوقۇم كېلىدۇ!

مالى خېنىمنىڭ كۆزلىرىدە بىردىنلا ئۈمىد ئۇچقۇنلىرى پارلاپ كەتتى. ئۇ دوستىنىڭ گېپىگە ئىشىنەتتى، دوستىمۇ ئىنتايىن ئىشەنچلىك گەپ قىلغانىدى. بۇ ئىككى دوست ساپ دىل، ئاق كۆڭۈل ئىدى، شۇڭا بۇ ئىشنى زادىلا باشقىچە ئويلىمىدى.

— ساقلىغىن، ئۇ كېلىدۇ، چوقۇم بىر قارارغا كېلىدۇ! — دېدى لۇئىس خانىم ئايرىلىش ئالدىدا يەنە بىر قېتىم تاپىلاپ.

مالى خېنىم شۇ تەرىزدە كۆتۈۋەردى. ئۇنىڭ دەسلەپكى خىياللىرى قايتىدىن كاللىسىدا ئەكس ئېتەتتى، لېكىن ئۇ ئەمدى ئۇنىڭدىن بۇرۇنقىدەك لەززەتلەنمەيتتى.

مالى خېنىم زېرىكمەي كۈتتى، ئاي - كۈنلەر بىر - بىرىنى قوغلىشىپ ئۆتۈۋەردى. شۇ مەزگىللەردە ئۇ سىرتلارغا سەيلە قىلىپ چىقىپ، ئۇ ئىككى دوستىنىڭ بۇرۇنقىدەك قولتۇقلىشىپ يۈرگەنلىكلىرىنى پات - پات ئۇچرىتىپمۇ تۇردى. ئاردا بۇ ئىشلار بولمىغان بولسىدى، ماري خېنىم ئۇ ئىككىسىنى ئۇچرىتىپ قالغاندا ئۇلارغا نەزىرىنىمۇ سالماي يۈرگەن بولاتتى، لېكىن ھازىر ئۇنىڭ ئەكسىچە بولۇۋاتاتتى. لۇئىس ئۇنىڭغا «ئۇلار چوقۇم ئالدىڭغا يۈگۈرۈپ كېلىشىدۇ» دېگەنىدىغۇ؟ دەسلەپتە ئۇ ئۇلارنى ئۇچراتقان چاغدا يەرگە قارىۋالدى، كېيىن غەيرەتكە كېلىپ ئۇلارغا تىكىلىپ قارىدى. لېكىن، ئۇلار ئەدەب بىلەن

ئۇنىڭدىن ئەھۋال سورىشىپ، يەردىن بېشىنى ئالماي، ئىككىسى ئىككى يېنىدىن ئۆتۈپ كېتىشەتتى. ئۇلار مالى خېنىمنىڭ يوغان كۆزلىرىنىڭ ئۆزلىرىگە سوئال نەزىرى بىلەن تىكىلىپ قالدى. غانلىقىنى سەزمىگەندىمۇ؟ ئەمما، مېنىڭ بىلىشىمچە، مالى خېنىم ئۇ ئىككىسىنىڭ چاندۇرماي كالپۇكلىرىنى چىشلەپ قويغانلىقىغا دىققەت قىلمىغان.

ئاردىدىن بىر يىل ئۆتۈپ كەتتى. بىر كۈنى لۇئىس خانىم ئاجايىپ بىر خەۋەر ئېلىپ كەلدى ۋە بۇنى ناھايىتى تەستە مالى خېنىمغا ئېيتتى. ئۇنىڭ دېيىشچە، ئۇ ئىككىسى ئۇچىغا چىققان ئەخلاقسىز، لۇكچەك بىرنېمىلەر ئىكەن. ھەممە ئادەم ئۇ ئىككىسىنى ياخشى ئاقىۋەت كۆرمەيدۇ دېيىشىدىكەن.

ھەر قېتىم مۇشۇنداق گەپلەرنى ئاڭلىغاندا مالى خېنىمنىڭ تېنى جۇغۇلداپ كېتەتتى. ئۇنىڭدا نېمە گۇناھ؟ دوستى ئۇنىڭغا قانداق تەسەللى بېرىشنى بىلمەيتتى. مالى خېنىمنى تۇتۇپ تۇرۇۋاتقىنى قىزلارغا خاس تارتىنچاقلىق ئىدى. شۇڭا، ئۇ ھەل قىلغۇچ تۇنجى قەدەمنى بېسىشقا جۇرئەت قىلالماي يۇرەتتى ھەم ئۆزىنى جىنايەت ئۆتكۈزۈپ قويغاندەك ھېس قىلاتتى.

كىشىنى بىئارام قىلىدىغان ئىككىنچى يىلمۇ باشلاندى. ئۇلار لېخنېرنى كۆمۈپ قويۇشتى، ئۇئۆپكە راكىغا گىرىپتار بولۇپ ئۆلۈپ كەتتى. ئۇنىڭ ئۆلۈمىگە مالى خېنىم ئىنتايىن قايغۇردى.

لۇئىس خانىم چوڭقۇر بىر ئۇھ تارتىپ قويۇپ، ئاندىن:

— ئەمدى سېنىڭ قارار چىقىرىشىڭغا ئاسان بولىدىغان بولدى! سىبوركا بىر ئاز ۋاقىت كەينىگە سۈرۈشى مۇمكىن، ئەمما ئۇ چوقۇم كېلىدۇ، — دەپ، مالى خېنىمنىڭ پىشانىسىگە سۆيۈپ قويدى.

سىبوركامۇ ئۇزاققا بارماي، تۆت ئايدىن كېيىن قەبرىستاندا

لىقتىن ئورۇن ئالدى. ئۆپكە ياللۇغى ئۇنىڭ جېنىنى ئالغاندى.

بۇ ئىككىسىنىڭ ئۇ يەردە ياتقىنىغا توپتوغرا ئون ئالتە يىل بولدى.

ھەر قېتىملىق شۇكرانە بايرىمىدا، ئالدى بىلەن قايسىسىنىڭ قەبرىسىگە بېرىش كېرەك، مالى خېنىم بۇنى بەلگىلىيەلمەيتتى. بۇنى پەقەت بەش ياشلىق ھېلىقى سەبى قىزچاقلا بەلگىلەيتتى. بۇ قىزچاق قايسى قەبرىنىڭ ئالدىغا يۇگۇرۇپ بارسا، مالى خېنىم بىرىنچى گۈل دەستىنى شۇ قەبرىگە قويىاتتى...

نادان ئاشىق

ۋاھاب بۇل (لىۋىيە)

ئابدۇقادىر مۇھەممەت تەرجىمىسى

گۈزەل مىسىرنىڭ ئىسكەندىرىيە شەھىرى ئوتتۇرا دېڭىز-نىڭ زۇمرەتتەك دولقۇنلىرى ئىچىدە خۇددى كۈمۈش رەڭ لېنتا-دەك كۆزگە تاشلىنىپ تۇراتتى. شۇڭا، ئىسكەندىرىيىنىڭ ئوت-تۇرا دېڭىزنىڭ «كېلىنى» دەپ تەرىپلىنىشى ئەجەبلىنەرلىك ئەمەس ئىدى. ئەنە ئاشۇ ئىسكەندىرىيىدىكى قاشتېشىدەك سۇ-زۇك، گۈلدەك چىرايلىق بىر نازىنىنىڭ ئاخىر بېرىپ مېنىڭ دىلدارىم بولۇپ قالغىلى تاس قالغانلىقىنى كىم بىلسۇن. ھالا بۇگۈنكى كۈندىمۇ شۇ قېتىمقى ئۇنتۇلغۇسىز ئۇچرىشىش ماڭا چۈشۈمدەكلا بىلىنىدۇ.

شۇ يىلى مەن روزىنى ئىسكەندىرىيىدە ئۆتكۈزدۇم. مىسىر-دا روزا تۇتقان ئادەملەرنىڭ ھەممىسىگە مەلۇمكى، رامىزان ئېيى باشقا ئايلاردىن تېخىمۇ ئۇلۇغلىنىدۇ. مىسىرلىقلار رامىزانىنى ئوبدان ئۆتكۈزۈش ئۈچۈن ناھايىتى كۆپ تەييارلىق كۆرىدۇ. رامىزان كۈنلىرى نەغمە - ناۋا ئادەتتىكى چاغلاردىكىدىن بەكرەك قىزىپ كېتىدۇ. قىزىق، شۇ يىلى رامىزاندا قاھىرەدىكى بىر ئەلنەغمە ئۆمىكى ئىسكەندىرىيىگە كېلىپ ئويۇن قويدى، مەن ئۇلارنىڭ بىر قىزغىن تاماشىبىنى بولدۇم.

بىر كۈنى ئاخشىمى قاھىرە ئەلنەغمە ئۆمىكىنىڭ ئويۇنىنى كۆرگىلى باردىم. كۆڭۈلدىكىدەك ئورۇندا ئولتۇرۇش ئۈچۈن

تياتىرخانىغا بالدۇرلا بېرىۋالدىم. ئورۇننىڭ سەھنىگە يېراق-
راق بولغىنى توزۇك ئىدى، چۈنكى سەھنىنىڭ ئەتراپى ھەمىشە
قىستا - قىستاڭ بولۇپ كېتەتتى، ئويۇن قويۇۋاتقان خان قىزلار
بىلەن ئېسىلزادە خېنىملارنى ئېنىق كۆرۈپ ھۆزۈرلىناي دېسە-
ڭىز لوژىغا يېقىنراق ئولتۇرغىنىڭىز ياخشى ئىدى.

مەن تياتىرخانىغا بالدۇرراق كىرىپ كۆڭۈلدىكىدەك بىر
ئورۇندا ئولتۇرۇۋالغاندىن كېيىن لوژىلارغا قارىدىم. لوژىلاردا
لېۋەن قىزلار، كېلىشكەن ئېسىلزادە خېنىملار ئولتۇرۇشاتتى.
ئۇلار خۇددى كىشىلەر بىزگە قاراپ كۆزلىرىنى ئۇزۇلمەي قال-
سۇن دېگەندەك يۇز - كۆزلىرىگە بولۇشىغا ئۇپا - ئەڭلىك
سۈركەپ گۈلدەك ياسىنىۋالغانىدى.

كىشىنىڭ ئەقلىنى لال قىلىدىغان بۇ چىرايلىق خانىم -
قىزلارغا پۈتۈن دىققىتىم بىلەن قاراپ ئولتۇرغان چېغىمدا ئې-
رى، خوتۇنى ۋە قىزى بولۇپ بىر ئائىلىنىڭ ئۇچ ئادىمى يېنىم-
دىكى ئورۇنغا كېلىپ ئولتۇردى. مەن شۇنداللا بويىغا يەتكەن
ئايدەك چىرايلىق بىر قىزنىڭ يېنىمدا ئولتۇرغانلىقىنى كۆر-
دۈم. پەمىچە، قىز ئەمدىلا ئون سەككىزلەرگە كىرگەندەك
قىلاتتى. قىزنى كۆرۈشۈم بىلەن تەڭ كۆز ئالدىم پاللىدە يورۇپ
كەتتى. قىز گويا كۈچلۈك ماگنىتقا ئوخشاش مېنى ئۆزىگە
تارتىۋالدى، قىزنىڭ ئايدەك جامالىدىن كۆزلىرىمنى ئۇزەلمەي
قالدىم. ئۇ تولىمۇ گۈزەل ئىدى. ئۇنىڭ تەڭداشسىز گۈزەللە-
كىدىن كۈندۈزى قۇياش، كېچىسى ئايمۇ خىجىل بولاتتى. بە-
شىمغا چېقىلغان چۈشكەندەك پۈتۈن ۋۇجۇدۇم لەرزىگە كەپكەد-
تى. مۇشۇ كەمگىنچە مەندە بۇنداق كۈچلۈك ھېسسىيات پەيدا
بولۇپ باقمىغانىدى، يۈرىكىم دۈپۈلدەپ سوقۇپ كەتتى، يان
تەرىپىمدىن كەلگەن بىر ئوتلۇق ھارارەت پۈتۈن ۋۇجۇدۇمغا
تارالدى. مەن ھاڭ - تاڭ قالدىم، چۈنكى مەن ھەرخىل ئىرقىد-
كى نۇرغۇن قىزلارنى كۆرگەن، ئەمما بۇگۈنكىدەك ئەقلىم لال

بولۇپ تەمتىرەپ قالمىغانىدىم. بۇنىڭ سەۋەبى زادى نېمە؟ قىز كۆڭلۈمدە نېمە ئويلاۋاتقانلىقىمنى بىلىۋالغاندەك، يۈزىنى مەن تەرەپكە بۇرىدى، شۇنىڭ بىلەن مەن قىزنىڭ كۆزىنى تۇنجى قېتىم ئېنىق كۆردۈم. ئاھ، شۇندىلا نېمىشقا ئۆزۈمنىڭ ھەيران قالغانلىقىمنى، تەمتىرەپ كەتكەنلىكىمنى بىلدىم. ئەسلىدە قىزنىڭ جازىبىلىك شەھلا كۆزلىرىنى كۆرۈپ ئەس - ھوشۇمنى يوقىتىپ قويغانىكەنمەن. مەن ئىلگىرى ئۇچرانقان قىز - چوكانلارنىڭ كۆزلىرى ئىچىدە بۇنداق غەلىتە، كۈچلۈك سېھرىي كۈچكە ئىگە كۆزلەرنى ئۇچراتمىغانىدىم.

سەھنىدە پەردە ئاستا - ئاستا ئېچىلىپ ئويۇن باشلاندى. مەن سەھنىدە تەقى - تۇرقى، رول ئېلىشى ئوخشىشىپ كېتىدىغان ئارتىسلارنى كۆردۈم. ئۇلار تۇرۇپ سۆزلەشسە، تۇرۇپ ۋارقىرىشاتتى، شۇنىڭ بىلەن تاماشىبىنلارمۇ قاتتىق كۈلۈشۈپ باركاللا ئېيتىشاتتى. ئارتىسلار نېمە دېيىشۋاتقىنىغاندۇ؟ تاماشىبىنلار نېمىشقا پاراققىدە كۈلۈشۈپ كېتىدىغاندۇ؟

بۇنىڭ سەۋەبىنى ھېچ بىلەلمىدىم، چۈنكى بۇ چاغدا يېنىمدا ئولتۇرغان قىزدىن كۆز ئۈزەلمەي قالغانىدىم، پۈتۈن ئوي - خىيالىم قىزدىلا قالغانىدى، يۈرىكىم ئۇنىڭ ئۇچۇن سوقۇۋاتاتتى. قىز كۆڭلۈمنى چۈشەنگەندەك پات - پات جان ئالغۇدەك ئۆتكۈر نەزىرى بىلەن ماڭا باقاتتى، شۇنىڭ بىلەن مەن تېخىمۇ تەمتىرەپ كېتەتتىم.

بىر خىل سېھرىي كۈچنىڭ كارامىتى بىلەن ئورنۇمدىن مىدىر قىلماي قىزنىڭ چىرايىغا تىكىلىپ ئولتۇردۇم. قارىغاندا سېھرى قىز كۆزۈمگە شۇنچىلىك ئوماق، شۇنچىلىك چىرايلىق كۆرۈنۈپ كەتتى. تىياتىرخانىدا بۇ قىزدىن چىرايلىق، لاتاپەتلىك قىز يوق دېسەم قىلچىمۇ ئوشۇقلۇق قىلمايدۇ. ئۇنىڭ يوغان كۆزلىرى تۇن ئاسمىنىدا پارلاپ تۇرغان چولپانغا ئوخشاش كىشىنى مەھلىيا قىلاتتى؛ ئانارەك مەڭزلىرى ئوتتۇرىسىدىن

ئېقىپ چۈشكەن بۇرنى ئىلىپتەك تۇز، سۇس ئەڭلىك سۇرتكەن لەۋلىرى بەدەخشان ياقۇتىدەك رەڭدار ئىدى. رەتلىك تارالغان ساپسېرىق چاچلىرى سۈتتەك ئاپئاق ئۇزۇن بويۇنلىرىنى يېپىپ تۇراتتى. قىز ئالدىغا قاراپ تۇز ئولتۇرغاچقا قەددى - قامىتىنىڭ قانداقلىقىغا بىر نەرسە دېيەلمەيتتىم، ئەمما ئايدەك جامالىغا كۆزۈم چۈشۈشى بىلەنلا يېنىمدا ئولتۇرغان بۇ لاتاپەت ئىگىسىنىڭ ئاجايىپ كىلىشكەن قىز ئىكەنلىكىگە شەكسىز ئىشىنەتتىم. راستىنى ئېيتسام، گۈزەللىكتە مەن كۆرگەن ئەڭ چىرايلىق، قەددى - قامىتى كىلىشكەن قىزلار بۇ لاتاپەت ئىگىسىنىڭ قولىغا سۇ قۇيۇپ بېرەلمەيتتى.

شۇ ئەسنادا، مەددىاھ تاماشىبىنلارنى كۈلدۈرۈش مەقسىتىدە قىزىق لەتىپىلەرنى سۆزلىگەن بولسا كېرەك، تىياتىرخانىدا گۈلدۈراس ئالقىش سادالىرى ياڭرىدى، ئەمما مەن سەھنىدە بىرقانچە كۆلەڭگىنىڭ تەۋرىنىپ يۈرگەنلىكىنى خىرە - شىرە كۆرگەندەك، ھەسەل ھەرىسىنىڭ گىزىلدىغان ئاۋازىدەك بىر ئاۋازنىڭ يىراقتىن كىلىۋاتقانلىقىنى ئاڭلىغاندەك بولدۇم. تىياتىرخانىدا بىرقانچە مىڭ ئادەم ئولتۇرغان بولسىمۇ، يېنىمدىكى بۇ قىزدىن باشقا ھېچكىم يوقتەك تۇيغۇغا كەپقالدىم. ئوتلۇق نىگاھىم، ئاتەش كۆزلىرىم بىلەن بېقىشلىرىم قىزغا تەسىر قىلدى بولغاي، قىزنىڭ مەڭزى بارغانسېرى شەلپەردەك قىزىرىشقا باشلىدى ۋە ئاستا - ئاستا جىددىيلەشتى. ئۇ كۆڭلى جايىدا ئەمەس، ئويۇن كۆرۈۋېتىپ بىردەم - بىردەم ئارقىسىغا قارايتتى؛ گاھ سومكىسىنىڭ ئېغىزىنى ئېچىپ ھېچنېمە ئالماي يەنە ئېغىزىنى ئېتىپ قويىاتتى، گاھ توپلىيىنى تۇتۇپ قويىاتتى ياكى بېشىنى كۆتۈرۈپ تىياتىرخانىنىڭ تورۇسلىرىغا قاراپ قويىاتتى. كۆزلىرىنى مېنىڭ ئۆتكۈر كۆزلىرىمدىن ئەپقېچىش ئۈچۈن ھەرنېمە قىلىپ باقاتتى.

مەن خىجىل بولۇپ ئۆز - ئۆزۈمدىن: «بۇگۈن ئاخشام

نېمىشقا ئۆزۈمنى خاتىرجەم تۇتالمايمەن؟ يەنە نېمىشقا ئۇنى بىلىپ - بىلمەي ئىندەككە كەلتۈرمەكچى بولىمەن؟» دەپ سوراپ قويدۇم. ئاخىر يېنىمدا ئولتۇرغان قىزنى ئۇنتۇپ كېتىش نىيىتىدە پۈتۈن دىققىتىمنى يېغىپ ئويۇن كۆرمەكچى بولدۇم. ئەمما، بۇ تىرىشچانلىقىم بىكار كەتتى. ئاھ، كىشىنى ئەسىر قىلىدىغان قىزنىڭ گۈزەل جامالىدىن كۆزلىرىنى ئۆزۈش مۇمكىنمۇ؟!

بۇ چاغدا مەن ئەتەي ئۆزۈلدۈرمەي تاماكا چەكتىم، قىز بىلەن ئىككىمىزنىڭ ئوتتۇرىسىنى تاماكا ئىسى بىر ئالدى، شۇنداق بولغاندا قىز بىلەن سۆزلىشىشكە مۇڭەپپەق بولاتتىم. مەن ئاخىر قىزغا بۇرۇلۇپ مۇلايىملىق بىلەن: «تاماكا چەكسەم سىزگە تەسىر يەتمەس - ھە؟» دەپ سورىدىم. قىزمۇ بۇرۇلۇپ، ماڭا خېلىغىچە گۇمانىي نەزەر بىلەن قاراپ كەتتى. بۇ چاغدا پېشانەمدىن پۈرقىراپ تەر قۇيۇلۇپ كەتتى. ئارقىدىنلا قىز ئاتا - ئانىسىغا لەپپىدە قاراپ قويۇپ مېنى جاۋابسىز قالدۇردى. قىزنىڭ ئاتا - ئانىسىنىڭ ئالدىدا مەن بىلەن سۆزلىشىشى بىئەپ ئىدى، بۇنى دەررۇ چۈشەندىم. قىز بىلىكىنى ئورۇندۇقنىڭ تۇتقۇچىغا قويدى، ئۇنىڭ ئاپئاق، يېرىم يالىڭاچ بىلىكى بىلىكىمگە تېگىپ كېتىۋىدى، شۇ زامان پۈتۈن ۋۇجۇدۇمغا بىر خىل سىرلىق ئېلېكتر ئېقىنى تارىغاندەك بوپكەتتىم. مەن قىزغا يېقىنلاشتىم، قىزنىڭ ئوتلۇق ھارارىتى پۈتۈن بەدىنىمنى كۆيدۈرۈۋەتكەندەك بوپكەتتى. ئۇنىڭ سەرۋىدەك بويلىرىدىن كېلىۋاتقان شېرىن خۇش پۇراقلار دىماغلىرىم ئارقىلىق ۋۇجۇدۇمغا سىڭىپ كىرىپ يۈرىكىمنى ئېرىتىۋەتتى. ئەجەبا، يېنىمدا مۇشۇنداق ئايدەك بىر نازىنىن ئولتۇرسا ئۇنىڭغا مەستە - مۇستەغرەق بولماي، ئەقىل - ھوشۇمنى يوقاتماي قانداقمۇ تۇرالايمەن؟

پەردە چۈشۈرۈلدى، ئويۇنىنىڭ بىرىنچى پەردىسى تۈگىدىمۇ ياكى ئىككىنچى پەردىسى تۈگىدىمۇ بىلەلمىدىم. چىراغلار يورۇغاندىن كېيىن ئەتراپقا قاراپ، بىرمۇنچە تاماشىبىنلارنىڭ يېنىمدا

دا ئولتۇرغان قىزغا قاراۋاتقانلىقىنى بىلدىم. ئەمما، ماڭا يېقىن بىر لوژىدا بىرقانچە چىرايلىق قىزلار ئولتۇراتتى، بەزى ئوفىت-سېرلار بىلەن ھەربىي مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرى ئۆزلىرىنىڭ چى-رايلىق فورمىلىرىنى قىزلارغا كۆز - كۆز قىلىپ قاش ئاتماقتا ئىدى. ئۇلارنىڭ چاقچاقلىرى بىلەن قىزلارنىڭ كۈمۈش قوڭغۇ-راقتەك كۈلكە ئاۋازلىرى توختىماي قۇلىقىمغا ئاڭلىنىپ تۇر-دى. ئەمما، ھايال ئۆتمەي ئەھۋالدا ئۆزگىرىش بولدى، ئۆزۈم-نىڭ بىردىنلا تاماشىبىنلارنىڭ ھۇجۇم ئوبيېكتىغا ئايلىنىپ قال-غانلىقىمنى بىلدىم، ئۇلارنىڭ ھەممىسى ماڭا تىكىلىپ قاراۋاتا-تتى. ئېھتىمال، ئۇلار يېنىمدا بىر مەلىكىنىڭ ئولتۇرغانلىقىغا ھەسەت قىلىشقان، قىزنى ئىندەككە كەلتۈرۈۋالىدىغان بولدى دەپ ماڭا ئۆچلۈك قىلىۋاتقان بولۇشى مۇمكىن. مەن ئۇلارغا پەرۋا قىلماي نەزىرىمنى قىزغا ئاغدۇردۇم، ئەمما ئويلىمىغان يەردىن كۆزۈم قىزنىڭ دادىسىنىڭ كۆزى بىلەن ئۇچرىشىپ قالدى. قىزنىڭ دادىسى قىرىقلارغا كىرىپ قالغان، پاكار، دوغلاق، تۇلۇمدەك سېمىز ئادەم ئىدى، تۇرقىدىن پومپىشچىك ياكى يۇقىرى دەرىجىلىك خىزمەتچى ئىكەنلىكى چىقىپ تۇراتتى. شۇ زامان قانلىرىم يۈزۈمگە تەپكەندەك ھۇپپىدە قىزىرىپ كەتتىم - دە، ئىتتىكلا يانغا قارىۋالدىم. ئۇ ئادەم مېنىڭ ھودۇقۇپ كەتكەنلىكىمنى سېزىپ قالغانمىدۇ؟ يۇرىكىمنىڭ قاتتىق سوقۇپ كېتىۋاتقانلىقىنى بىلىپ قالغانمىدۇ؟ شۇ چاغدا قىزنىڭ بىرەر ئېغىز گېپىنى ئاڭلىغان بولسام ئوت دېگىزىغا كىرىشتىنمۇ يانمايتتىم. راستىمنى ئېيتسام، قىزغا مەجنۇنلار-چە كۆيۈپ قالغانىدىم! قىز گۈلدەك چىرايلىق ئىدى، تەقدىر ئىلاھى ئۇنى يېنىمدا ئولتۇرۇشقا نېسىپ قىلدى، بۇ مەندىكى خاتالىق ئەمەس.

ئىككىمىزنىڭ كۆزلىرى يەنە ئۇچرىشىپ قالدى. بۇ قېتىم قىزنىڭ كۆزلىرىدىن يۇرەك سۆزلىرىنى بىلدىم. بۇ چىرايلىق

كۆزلەر ماڭا: «سىزنىڭ ئەھۋالىڭىزنى بىلگۈم كېلىدۇ، مېنىڭ گۈزەللىكىم ۋە جازىبدارلىقىم سىزگە تەسىر قىلدىمۇ، ئۇققۇم كېلىدۇ» دەۋاتقاندەك ئىدى. مەن قىزغا قاراپ كۈلۈمسىرىدىم، قىزمۇ ماڭا جاۋابەن پىسسىڭىدە كۈلۈپ قويدى.

قىز ئاستا يانغا قاراپ ئاپىسىغا پەس ئاۋازدا گەپ قىلدى. مەن قىزنىڭ ئاپىسىغا نېمە دېگەنلىكىنى ئاڭلىيالمىدىم، شۇ ئەسنادا قىز ئورنىدىن تۇرۇپ تىياتىرخانىنىڭ چىقىش ئېغىزىغا قاراپ ماڭدى. مەن قىزنىڭ بىرەر باھانە تېپىپ مەن بىلەن ئايرىم پاراڭلىشىش نىيىتىدە سىرتقا ماڭغانلىقىنى دەرھال چۈشەندىم. كىشىلەر گۈمانلىنىپ قالمىسۇن دەپ قىزنىڭ ئارقىسىدىنلا چىقمىدىم. بىر ئازدىن كېيىن ئورنۇمدىن تۇرۇپ قىزنى ئىزدەپ چىقتىم. بۇگۈن كېچە زەپەر قۇچقانلىقىمدىن بۆلەكچىلا سۆيۈنۈپ كەتتىم، خۇشاللىقتىن بېشىم كۆككە يەتكۈدەك بوپكەتتى. ئەمما، مەن تىياتىرخانىنىڭ ئىشىك ئالدىدا كىشىلەرنىڭ تىقما - تىقماق بولۇپ كېتىدىغانلىقىنى ھەرگىز خىيالىمغا كەلتۈرمىگەنىدىم. ھەمىشە ئويۇندىن تارقايدىغان چاغدىلا مۇشۇنداق قىستاڭچىلىق بولۇپ كېتەتتى. بىرمۇنچە كىشىلەر ئۇسسۇزلۇق سېتىۋېلىش ئۈچۈن كۈتۈپ تۇرۇشماقتا ئىدى. مەن قىزنى يېتىپ تۇرۇپ قويدۇم، قىز مېغ - مېغ ئاەملەر ئىچىدە غايىب بولغانىدى. مەن يەنە شۇ زامان قايتىپ كىردىم - دە، تىياتىرخانىنىڭ ئىچى - تېشى، ھەر بىر بۇلۇڭ - پۇچقاقلىرىنى ئالا قويماي ئاختۇرۇپ چىقتىم. ئەمما قىزنى تاپالماي قاتتىق ئۈمىدسىزلەندىم. مەن روھسىز ھالدا ئورنۇمغا قاراپ كېتىۋاتقىنىمدا بىردىنلا قىزنىڭ بىر بۇلۇڭدا تاماشىبىنلارنىڭ ئورنىغا بويۇنداپ قاراۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ قالدىم. قىز بىرەرىنى ئىزدەۋاتقاندەك قىلاتتى. ئۇ يىراقتىن مېنى كۆرۈپ قالدى - دە، كۈلۈمسىرەپ قويدى، مەنمۇ جاۋابەن كۈلۈپ قويدۇم ۋە ئىتتىك مېڭىپ قىزغا يېقىنلاشتىم. ھەم... دەل شۇ چاغدا قىزنىڭ ئانىسى ئورنىدىن

تۇرۇپ سىرتقا قاراپ ماڭدى، قىزنىڭ كۆرۈپ يېنىغا كەلدى. ئامالسىز قالغان قىز «خوپ بولدى، تېزرەك ماڭغان بولسىڭىز، بىرەر - ئىككى ئېغىز بولسىمۇ سۆزلىشۈالاتتۇق ئەمەسمۇ» دېگەندەك ماڭا ئالىيىپ قويدى.

مەن لاسسىدە بولۇپ ئورنۇمغا قايتىپ كەلدىم. بىرئازدىن كېيىن قىزمۇ ئانىسى بىلەن بىللە ئورۇنلىرىغا قايتىپ كېلىشتى. ئاخىرقى مەيدان ئويۇن ئاياغلىشىپ پەردە يېپىلدى. قىز يېنىمدا جىم ئولتۇراتتى، ئەمما ئۇ خىيالىمدا تولىمۇ روھلۇق ئىدى. مەن: «بىر ئازدىن كېيىن ئويۇن ئاياغلىشىدۇ، قىز ئاتا-ئانىسى بىلەن بىللە ئۆيگە كېتىدۇ»، دەپ ئويلىدىم. مەن قىز توغرۇلۇق ھېچنېمە بىلمەيتتىم، قىز بىلەن بىرەر ئېغىز گەپلىشىشكىمۇ مۇيەسسەر بولالمىدىم، قىزنىڭ يېقىملىق ئاۋازىنىمۇ ئاڭلىيالمىدىم. مۇبارەك ئىسىم - شەرىپىنىمۇ بىلمەيتىم. قەيەردە ئولتۇرىدىغانلىقىدىنمۇ خەۋىرىم يوق ئىدى. ئەمدى قىزنى قايتا كۆرەلمەيدىغانلىقىمغا كۆزۈم يەتتى. تىياتىرخانىدا بىردىنلا گۈلدۈراس ئالقىش ساداسى ياڭراپ كەتتى. تاماشىبىنلارنىڭ نېمىشقا بۇنچىلىك ھاياجانلىنىپ كەتكەنلىكىنى بىلەلمىدىم. ئاخىر پۈرسەتنى غەنىيمەت بىلىپ يېنىمدا ئولتۇرغان قىزدىن پەس ئاۋازدا سورىدىم:

— كېيىن سىز بىلەن يەنە كۆرۈشكىلى بولارمۇ؟

قىز ماڭا قاراپمۇ قويماي كۆزىنى چىمىلدىتىپ بېشىنى بوشقىنا لىڭشىتىپ قويدى. بۇ چاغدا قىزنىڭ چېھرى قىزىرىپ كۆتۈرۈلۈۋاتقان تاڭ شەپىقىدەك كۆرۈنۈپ كەتتى، تولغان كۆكسى بىر كۆتۈرۈلۈپ، بىر پەسىيىپ تۇراتتى. چىڭ، تىككىدە كۆكسى ھەر قېتىم كۆتۈرۈلگەندە ئۇچىسىدىكى يېشىل كۆڭلەكنى يىرتىپ چىقىپ كېتىدىغاندەك قىلاتتى، ئاخىر قىزنىڭ خالىي بىرىيەردە ئۇچرىشايلى دېگەن تەلىپىمنى رەت قىلمايدىغانلىقىغا كۆزۈم يەتتى. ۋۇجۇدىدىن ياشلىق باھارى ئۇرغۇپ تۇر-

غان قىز نازۇك تەن ھەركىتى بىلەن «بۇنىڭدىن كېيىن ئۇچرە-شىپ تۇرايلى» دېگەندەك ماڭا ئىما قىلدى.

شۇ چاغدا، قىزنىڭ دادىسى چىقىپ كەتسە، ئىككىمىز قانغۇچە پاراڭلىشىۋالساق، ئۇنىڭ يۈرەك سۆزلىرىنى بىر ئاڭلە-سام، ئاندىن بۇ تەڭداشسىز گۈزەللىنى كىشىلەردىن، شاۋقۇن - سۈرەنگە تولغان دۇنيادىن يىراق جىمجىت خالىي بىر جايغا ئېلىپ كەتسەم نېمىدېگەن ياخشى بولاتتى، دەپ ئويلاپ كەتتىم. ھەي... قىزنىڭ دادىسى ماڭا «ئۆزۈڭنى بېسىۋالساڭ بولارمىكىن يىگىت، قىزىم تېخى يۇزى ئېچىلمىغان پاك قىز» دېگەندەك بىر ئەلپازدا بۇركۇتنىڭكىدەك سۇرلۇك، ئۆتكۈر كۆزلىرى بىلەن تىكىلىپ ئولتۇراتتى.

قىزنىڭ دادىسىنىڭ سۇرلۇك كۆزلىرىدىن شۇركۇنۇپ كەتـ-تىم ۋە ئۆزۈمنى رۇسلاپ، قولۇمنى ئورۇندۇقنىڭ مەن تەرەپـ-تىكى تۇتقۇچىغا قويدۇم. قىزنىڭ دادىسىدا گۇمان پەيدا قىلىپ قويماي دەپ، ئەتەي ئوفىتسېرلار ئولتۇرغان لوژىغا قارىغان بولۇۋالدىم. كۆڭلۈمدە: «قىز بىلەن ئۇچرىشىدىغان ۋاقىتنى دېيىشۈالسام بولاتتى» دەپ ئويلىدىم. مەن بېشىمنى بۇراپ قىزغا قاراي دەپ تۇراتتىم، قىزنىڭ مامۇقتەك يۇمشاق، ئاپئاق يوتىسى يوتامغا تېگىپ كەتتى. ئارقىدىنلا چىرايلىق پۇتنى پۇتۇم ئۇستىگە قويۇۋالدى ۋە كۇچەپ دەسسىدى. مەن قىزنىڭ بۇ قىلىقىدىن بەكلا سۆيۈنۈپ كەتتىم، تۇرۇپ سەل ھەيران بولدۇم. ئەمما، قىز كۆرۈنۈشتە پۇتۇن دىققىتى بىلەن ئويۇن كۆرۈۋاتقاندەك قىياپەتتە ئولتۇراتتى، شوخلۇق بىلەن تەبەسسۇم قىلاتتى. مەن قىزغا ئۆتۈنۈش، ئىچ ئاغرىتىش نەزىرىم بىلەن قارىدىم. ئەمما، قىز كۆڭلۈمدىكىنى چۈشەنگەندەك، قاتتىق توپـ-لىيى بىلەن پۇتۇمنى دەسسەپ تۇرىۋەردى. مەن پۇتۇمنىڭ ئاغرە-قىغا چىدىماي ۋاراقىرىۋەتكىلى تاس قالدىم. قىزدا ھەقىقىي ھېسسىيات پەيدا بولغاندەك قىلسىمۇ، ئەمما يەنە سەل قوپاللىق

قىلىۋاتقاندەكمۇ كۆرۈنەتتى. بۇ چاغدا زادى چىدىغۇچىلىكسم قالماي، پۈتۈمنى قىزىنىڭ قاتتىق دەسسەپ تۇرغان توپەيلى ئاس-تىدىن تارتىۋالدىم. ئەمما قىز چاققانلىق قىلىپ، بىر پۈتىنى ئىككى پۈتۈمنىڭ ئوتتۇرىسىغا تىقىۋالدى. كۆڭلۈمدىكىنى ئېيت-سام، ئۇنىڭ بۇنداق چوڭ يۈرەكلىك قىلغىنىغا زادى قارشىلىق قىلمىدىم. ئۇنىڭ تولۇق كەلگەن ئاپئاق يوتىسىدىن بىر خىل ئوتلۇق هارارەت تاراپ پۈتۈن ۋۇجۇدۇم ئوت ئېلىپ يېنىۋاتقان-دەك تۇيغۇغا كەپقالغانىدىم. دېمىسىمۇ بىر خىل ئاجايىپ خۇش-لۇق ئىچىدە ئىچ - ئىچىمدىن سۆيۈنۈپ كېتىۋاتاتتىم. لېكىن، ئەتراپىمدىكى بەزى تاماشىبىنلار نەزىرىنى بىزگە ئاغدۇردى. ئۇلارنىڭ قاراشلىرىدىن بىر خىل ئەجەبلىنىش، هەسەت قىلىش ئالامەتلىرى چىقىپ تۇراتتى.

قىزنىڭ مۇهەببەت چاقناپ تۇرغان كۆزلىرى بىلەن يېقىم-لىق تەبەسسۇمى ۋۇجۇدۇمنى لەرزىگە كەلتۈردى. ئۇنىڭ سەبىي-لىك چىقىپ تۇرىدىغان كۆزلىرى كۆڭۈل ئارزۇسىنى ئىزهار قىلىپ تۇراتتى. مەن قىزنىڭ پاك قەلب قەسىرىدىن، شەهلا كۆزلىرىدىن شېرىن مۇهەببەت قىيامى بىلەن تويۇنغان سۆيگۈ داستانىنى، كىشىنىڭ قەلبىنى لەرزىگە سالىدىغان گۈزەل هېكا-يىنى ۋە ئېسىل لىرىكىنى ئوقۇغاندەك بولدۇم. سۆيگۈ ساباسى قىزنىڭ گۈزەل قەلبىدە يېڭى بىر سەهىپە ئاچقانلىقىنى بىلدىم، سۆيگۈ - مۇهەببەتنىڭ نېمىلىكىنى ئەمدىلەتىن چۈشىنىۋاتقان بۇ قىزنىڭ يۈرىكىگە تۇنجى قېتىم ئىشلىق ئوتى تۇتاشقان، ئۇ سۆيگۈ - مۇهەببەتنىڭ تەڭداشسىز سېهرىي كۈچىدىن لەرزىگە چۈمگەن، قاينىق هېسسىيات قەلبىدە مەۋج ئۇرۇپ، خۇشاللىق-تىن ئىچىگە سىغماي قالغانىدى.

قىز «ئۇچرىشىدىغان ۋاقىتنى قانداق بېكىتىمىز؟» دەۋات-قاندەك ماڭا قىيا بىاقتى، بۇمۇ مېنىڭ كۆڭلۈمدىكى گەپ ئىدى. بىز يۈرەك سۆزلىرىمىزنى قانداق ئىزهار قىلىمىز؟

ئاخىر كۆزلىرىمىز ئارقىلىق سۆزلەشتۇق، ئەمما كۆڭلىمىزنىڭ بىر يەرلىرى يېرىم ئىدى.

مەن يانچۇقۇمدىن قەغەز ئېلىپ ئادرېسىم بىلەن ئۇچرىشىدىغان ۋاقىتنى يازدىم. مۇبادا قىز كېلەلمەي قالسا خەت ئارقىلىق بولسىمۇ ئالاقىلىشىپ تۇرغىلى بولار، دەپ ئويلىدىم. خەتنى قىزغا شۇنداق بەرگۈم كەلدىيۇ، قىزنىڭ دادىسىنىڭ مۇدھىش يېغىپ تۇرىدىغان كۆزلىرىدىن قورقۇپ خەتنى ئىتتىك يانچۇقۇمغا سالدىم ـ دە، ئىچىمدە «ئاھ خۇدا، مۇراد ـ مەقسىتىمگە يەتكۈزگەيسەن» دەپ ئىدا قىلدىم.

ئويۇن ئاخىرلىشاي دەپ قالدى، مېنى يەنە غەم باستى. ئويۇن ئاخىرلاشسا، شۇنىڭ بىلەن تەڭلا بەختىم بىلەن خۇشاللىقىممۇ يوقاپ چىقاتتى. ھەر قېتىم قىزغا قارىسامىلا يۈرەك ـ باغرىمنى بىرى سۇغۇرۇپ ئېلىۋالغاندەك ئىچىمدىن ئازابلىنىپ كېتەتتىم. چۈنكى بىر نەچچە مىنۇتتىن كېيىن قىزدىن ئايرىلىمەن، ئىككىنچىلەپ ئۇنى كۆرۈشكە پۇرسەت يوق ـ دە. شۇنداقتىمۇ ئۆمرۈمدىكى بۇ تۇنجى بەختلىك ئاخشام مېنىڭ بەختىمنىڭ ئەڭ ئاخىرقى چېكى بولالمايدىغۇ، دەيدىغان ئازراق ئۈمىد مېنى روھلاندۇرۇپ تۇراتتى.

ئويۇن ئاخىرلاشتى. بىز ئورۇنلىرىمىزدىن تۇرۇپ تىياتىر خانىدىن چىقىش ئۈچۈن تەرەددۇتلاندۇق. مەن قىستاڭچىلىقتىن پايدىلىنىپ ھېلىقى خەتنى قىزنىڭ قولىغا تۇتقۇزۇپ قويماقچى بولدۇم. ئەمما، قىزنىڭ ئاپىسى مەقسىتىمنى بىلىپ قالغاندەك تېزلا يېتىپ كېلىپ قىز بىلەن مېنىڭ ئارىلىقىمدا پوتەيدەك تۇرۇۋالدى. تىياتىرخانىدىن چىققۇچە ئىككىمىزنىڭ ئوتتۇرىسىدا ماڭدى. مەن خەتنى قىزغا باشقىچە ئۇسۇل بىلەن بېرىشنى كۆڭلۈمگە پۈكتۈم. بىراق، كىم ئويلىسۇن، ئۇلار تىياتىرخانىنىڭ ئىشىكى ئالدىغا چىقىپ توختىدى. ھايال ئۆتمەي ھەشەمەتلىك بىر پىكاپ غىرىلداپ كەلگىنىچە ئۇلارنىڭ ئالدىدا توختىدى.

دى. ئۇلار پىكاپقا چىقىپ ئۇچقاندەك يۇرۇپ كەتتى. مەن پىكاپ-
نىڭ ئالدىدا ئولتۇرغان قىزنىڭ چىرايىنى ئېنىق كۆرەلمىدىم.
قىز قول پولاڭلىتىپ ماڭا ئىشارەت قىلدى، بۇنىڭدىن مەن
قىزنىڭ پىكاپىنىڭ كەينىدىن مېڭىپ ئۆيىمىزنى كۆرۈۋېلىڭ دې-
مەكچى بولغانلىقىنى چۈشەندىم. شۇنداقتىمۇ سەل دېلىغۇل بو-
لۇپ تۇرغان جايىمدىن قىمىرلىماي، قىز بىلەن ئۇچراشقان ۋە
ھېسسىيات ئالماشتۇرغان مەنزىرىلەرنى خىيال ئېكرانىمدىن ئۆت-
كۈزدۈم. تۇرۇپ قىز بىلەن يەنە ئۇچراشسام ئىشىم ئوڭۇشلۇق
بولارمۇ ياكى مېنى پالاكەت باسارمۇ؟ دەپ ئويلىنىپ قالدىم.
ئاخىردا ئۇيان ئويلاپ، بۇيان ئويلاپ ئۆزۈمنىڭ تەقدىر -
پېشانەمدىن كۆرمەكچى بولدۇم: ئاچچىق ھەسرەت دەستىدىن
پارە - پارە بولاي دەپ قالغان يۈرىكىمنى ئاۋۇندۇرۇش ئۈچۈن
تاكسى چاقىرىپ قىزنى قوغلىشىم، قىز بىلەن ئالاقىلىشىپ
تۇرۇش ئۈچۈن خەتەرگە تەۋەككۈل قىلىشىم كېرەك ئىدى.
ئەمما يەنە بۇنداق قىلسام ياخشى ئاقىۋەتكە قالمايدىغانلىقىم كۆڭ-
لۈمگە ئايان ئىدى، چۈنكى ئىككىمىزنىڭ ئەھۋالى تۈپتىن ئوخ-
شاشمايتتى. مېنىڭ دۆلىتىمنىڭ ئەھۋالى بىلەن قىزنىڭ دۆلە-
تىنىڭ ئەھۋالىمۇ ئوخشاشمايتتى. يەنە كېلىپ، ئىككىمىزنىڭ
تۇرمۇش ئۇسۇلىمىزدىمۇ ئاسمان - زېمىن پەرق بار ئىدى، شۇڭا
مەن قىز بىلەن مەڭگۈ سىرداش - مەسلەكداش بولالمايتتىم.
مۇبادا بىزنىڭ مۇھەببىتىمىز ۋايىغا يېتىپ بىر - بىرىمىزگە
كۆڭۈل بېرىشىمىز، مەن ۋەتەننى تاشلاپ ئۇنىڭ بىلەن كېتىشىم
ياكى ئۇ ئاتا - ئانىسىنىڭ گېپىگە قۇلاق سالماي مەن بىلەن
كېتىشى كېرەك ئىدى. شۇنداق بولغاندا مەن قىزنى بەختلىك
قىلالايمەن دەپ ھۆددە قىلالمايتتىم. ئەمدى مەن سوغۇققانلىق
بىلەن ئۆزۈمنى تۇتۇۋېلىشىم، بۇگۈن ئاخشام يۈز بەرگەن ئىشلا-
رنى ئۇنتۇپ كېتىشىم، يۈرىكىم سەكپارە بولغان ھالدا كېيىنكى
ئۆمرۈمنى بىھۇدە ئۆتكۈزۈشۈم كېرەك ئىدى.

مەن پۈتۈن كۈچۈم بىلەن ئۆزۈمنى تۇتۇۋالماي، تۇرغان جايىمدا قىمىر قىلماي ئاستا - ئاستا يىراقلاپ كېتىۋاتقان پىكاپقا قاراپ قالدىم ۋە يۈرىكىمنى قىز ئولتۇرغان پىكاپ بىلەن كېتىۋاتقاندەك ھېس قىلدىم. لېكىن ئۆزۈمنى زادىلا باسالماي، ئاخىر كوچىنىڭ ئوتتۇرىسىغا ئۆچقاندەك يۈگۈرۈپ بېرىپ بىر تاكسى توسۇپ چىقتىم - دە، شوپۇرغا: «نەچچە ئالسىڭىز ئەپەندىگە، ئەگەر تېز سۈرئەتتە ھەيدەڭ» دېدىم. شوپۇر تاكسىنى ئۆچقاندەك ھەيدىدى. كوچىدا ماشىنىلار كۆپ بولغاچقا قىز ئولتۇرغان پىكاپنىڭ قارىسىنىمۇ كۆرەلمىدۇق. شۇنداق قىلىپ، بىز قارىغۇلارچە يول يۈردۇق. كۆزلىرىمىزنى يوغان ئېچىپ يېنىمىزدىن ئۆتۈپ كېتىۋاتقان ھەر بىر تاكسىغا دىققەت بىلەن قارىدۇق. ئەمما شۇنچە قىلغانلىرىمىز يەنىلا بىكار كەتتى. قىز ئولتۇرغان پىكاپ قاراڭغۇلۇق قوينىدا كۆزدىن غايىب بولغاندىدى. قىز ماڭا پەقەت ئىككىمىزنىڭ قىسقىغىنا ئۇچرىشىش جەريانىدىكى شېرىن ئەسلىمىلەرنىلا قالدۇرۇپ كەتكەنىدى. ھەممە ئىش ئۆتمۈشكە ئايلىنىپ قالدى. شېرىن خىياللار سوپۇن كۆپۈكىدەك يوققا چىقتى. ئاررۇ - ئۇمىد قەسىرلىرىم ئۆرۈلۈپ چۈشۈپ، قاتتىق ھەسرەتتە قالدىم. ھەممىدىن ئۇمىد ئۆزۈپ ئۆيگە كېلىپ ئۆزۈمنى كارىۋاتقا تاشلىدىم، قېرىشقاندەك كۆزۈمگە زادى ئۇيقۇ ئىلىنمىدى.

مەن شۇ ئاخشىمى قىز بىلەن ئۇچرىشىپ ئايرىلغاندىن كېيىن ۋۇجۇدۇمدا ئاجايىپ ئۆزگىرىشلەر يۈز بەرگەندەك، كۆز ئالدىمدىكى ھەممە نەرسە ئۆزگىرىپ كېتىۋاتقاندەك تۇيغۇغا كەپقالدىم. نەزىرىمدە ئىسكەندىرىيەدىكى ئويۇنخانىلار كىشىنىڭ ئىرادىسىنى يوقىتىدىغان، كىشىنى ئۇمىدسىزلەندۈرىدىغان، كىشىگە زىيان - زەخمەت يەتكۈزىدىغان ئىپلاس يەرگە ئايلىنىپ قالغانىدى. ئىلگىرى بىردەم ئايرىلىشقا كۆزۈم قىيمايدىغان دوست - بۇرادەرلىرىمدىن ئۆزۈمنى چەتكە تارتىشقا باشلىدىم.

ئۇرۇق - تۇغقانلىرىمىنىڭ، تونۇش - بىلىشلىرىمىنىڭ ئۆيىدىن كۆچۈپ چىقتىم. مۇبادا بىر خىل زور قۇدرەت مېنى سەپەر قىلىش نىيىتىمدىن تەزدۇرمىگەن بولسا، راستتىنلا مىسرنى تاشلاپ يىراقلارغا كەتكەن بولاتتىم. ئەمما، ئاشۇ گۈزەل قىزنى كۆرۈشكە كېچە - كۈندۈز ئىنتىزار بولۇۋاتقان كۆڭلۈم ئۇنداق قىلىشقا يول قويمىدى. مەن قىز بىلەن يەنە دىدارلىشىش نىيىتىدە مىسىردا ئۇزاقراق تۇرماقچى بولدۇم. بۇنىڭ ئۈچۈن ھەر-قانچە جاپا تارتسامۇ، ھېرىپ - چارچاپ ھالىمدىن كەتسەممۇ مەقسىتىمگە يېتىشنى ئارزۇ قىلدىم. ئۆزۈمنىڭ بارلىقى ۋە ئەتراپىمدىكى جىمى نەرسە تامامەن ئاشۇ قىز ئۈچۈن دەپ ئويلىدىم. شۇنداق، ئۇ قىزنى دەپلا ئىسكەندىرىيىدە تۇرۇپ قالدىم. ئۆزۈمنى روھىي جەھەتتىن تولۇق تۇتۇش، قىزنى ئاسان تېپىش ئۈچۈن ياخشى يەپ، ياخشى ئارام ئالدىم. قىزنى پىكاپ بىلەن، تراللىبوس بىلەن ئىزدىدىم. قىزنى جەزمەن تاپالايمەنغۇ دېگەن ئىشەنچ بىلەن ئىسكەندىرىيە شەھىرىدىكى تىياتىرخانىلارنى، ئويۇنخانىلارنى ئالا قويماي ئىزدىدىم. قىزنى تاپالماي تىت - تىت بولۇپ يۈرگەن كۈنلەردىمۇ: «مەن ئۇ قىزنى دەپلا ياشاۋاتىمەن، تاماق يەۋاتىمەن، ئارام ئېلىۋاتىمەن» دەپ ئۆزۈمگە تەسەللى بەردىم.

مەن كۈن بويى كوچا ئايلىنىپ يۈردۈم. كوچىنىڭ ئۇ بېشىدىن بۇ بېشىغىچە قاتىردىم، بۇ كوچىدىن ئۇ كوچىغا ئۆتتۈم. يېنىمدىن ئۆتكەن ھەر بىر قىزغا سىنچىلاپ قارىدىم. ئۇنىڭغا ئوخشايدىغان قىزلارنى ئۇچراتسام، ھەتتا كىيىملىرىنىڭ رەڭگى ئوخشاپراق قالسىمۇ، شۇ قىزمۇ، ئەمەسمۇ دەپ ئارقىسىدىن خېلى بىر يەرلەرگىچە سوڭدىشىپ باردىم. يېنىمدىن ئۆتۈپ كەتكەن ماشىنا - پىكاپلارغا ئۇ قىز بارمۇ، يوق دەپ دىققەت بىلەن قارىدىم. ھەر بىر پېشايۋان، دېرىزىلەرگە ئۇ قىز بولۇپ قالمىسۇن يەنە دېگەن بىر خىل ئۈمىد بىلەن تەلمۈرۈپ باقتىم. ئۇرۇق - تۇغقان، دوست - بۇرادەرلىرىم مېنىڭ رو-

هىنى يوقىتىپ قويغان ئادەمدەك كۆن بويى تەشۋىش ئىچىدە ھەممە يەردە سەرسان بولۇپ يۈرگەنلىكىمنى كۆرۈپ، ئىچى ئاغرىپ مېنى ئەيىبلىشىپ كەتتى. ئاخىر چىدىماي ئۇلاردىنمۇ ئۆزۈمنى تارتتىم. دىلدارىمنى ئىزدەيدىغان ئىشقا دەخلى يەتمەسۇن دەپ ئۇلار بىلەن تاسادىپىي ئۇچرىشىپ قالغان چاغلىرىمدا ئۇلارنىڭ گەپ - سۆزلىرىگە جاۋاب بەرمىدىم، ھەتتا ئۇلار بىلەن بىر مىنۇتمۇ بىللە بولۇشنى خالىمايدىغان بوپقالدىم.

كۈنلەر شۇ تەرىقىدە ئۆتۈۋەردى، ئاخىر چىدىماي بىر كۈنى بۇ ئىشنى يېقىن دوستۇمغا ئېيىتتىم. ئۇنىڭ ئىچى ئاغرىپ قالدى بولغاي، مەن ساڭا ياردەم قىلاي، دېدى. مەن قىزنىڭ رەڭگىرويىنى، يۈرۈش - تۇرۇشىنى تەپسىلىي سۆزلەپ بەردىم. شۇنىڭ بىلەن بىز ئۇ قىزنى بىللە ئىزدىمەكچى بولۇپ كوچىغا چىقتۇق. مەن بۇياقتىن، دوستۇم ئۇياقتىن ئىزدىدى. ئۇ مەن سۈرەتلەپ بەرگەن قىزغا ئوخشايدىغان قىزنى كۆرسىلا خۇشاللىقىنى باسالماي: «دەل شۇ قىز» دەپ مېنى چاقىراتتى، مەنمۇ ساراڭلار-دەك دوستۇم دېگەن تەرەپكە يۈگۈرۈيتتۇم ۋە قىزنىڭ ئارقىسىدىن تېز قوغلاپ باراتتىم. ئەمما «ئۇ قىز» مەن ئىزدەۋاتقان قىز بولماي چىقاتتى. شۇنىڭ بىلەن بىز يەنە ئۇ قىزنى ئىزدەشكە كىرىشىپ كېتەتتۇق.

بىر خىل ئازاب ئىچىدە كۈنلىرىمنى تەستە ئۆتكۈزدۇم، ئەمما قىزنىڭ ھېچقانداق ئىز - دېرىكىنى ئالالماي قاتتىق ھەسرەت چەكتىم. ھالىمنى كۆرۈپ چىدىمىغان ئۇرۇق - تۇغقان، دوست - بۇرادەرلىرىم: «ئۇ قىزنى قارىغۇلارچە ئىزدەپ يۈرمە، دېگىزدىن يىگىنە ئىزدەيمەن دېسەڭ ئۆزۈڭنى ئالدۇرۇپ قويىسەن، كېيىن ۋاي ئىنسىت دېگەن بىلەن بىلەن ئورنىغا كەلمەيدۇ» دەپ ماڭا كۆپ نەسىھەت قىلدى. شۇنىڭ بىلەن دۆلىتىمگە قايتىش نىيىتىگە كەلدىم. يولغا چىققان كۈنۈم بىر دوستۇم پىكاپى بىلەن مېنى پىرىستانغا ئاپىرىپ قويدى. بىز مۇھەممەد

ئەلى مەيدانىدىن ئۆتمەكچى بولۇپ تۇراتتۇق، كوچىنىڭ ئوتتۇرىدىكى ساقچى ئالدىمىزدىكى ماشىنىلارنى ئۆتۈۋالسۇن دەپ بىزگە توختاش بۇيرۇقى بەردى. ماشىنىلار بىرىنىڭ كەينىدىن بىرى ئۇزۇلمەي ئۆتتى... تۈيۇقسىز، يۇرىكىم سوقۇشتىن توختىغاندەك، تومۇرلىرىمدا ئېقىۋاتقان قانلار قېتىشىپ قالغاندەك بولدى: مەن دىلدارىم ئولتۇرغان پىكاپنىڭ ئالدىمدىن ئۆتۈپ كەتكەنلىكىنى كۆرۈپ قالغانىدىم. كۆزلىرىمگە زادى ئىشەنگۈم كەلمەي قالدى. ئۇ پىكاپتا قامىتىنى رۇسلاپ ئولتۇراتتى. ھېلىھەم شۇنداق چىرايلىق، چىرايىدىن نۇر يېغىپ تۇراتتى. ئەمما، ئايدەك چىرايىدىن بىر خىل غەمكىنلىك چىقىپ تۇراتتى. ھېلىقى ئويۇن كۆرگەن ئاخشىمى قىزنىڭ چېھرىدە بۇنداق ئالامەتلەردىن ئەسەر يوق ئىدى. قىز مېنى كۆرۈپلا، شامال سوققان ياپراقتەك تىترەپ كەتتى ـ دە، ئويماقتەك ئېغىزىنى ئېچىپ، شەھلا كۆزلىرى بىلەن ماڭا بىردەم تىكىلىپ قاردى. كېيىن، بىرەر دەقىقىمۇ ئۆتمىگەن بولسا كېرەك، قىز ئولتۇرغان پىكاپ ئالدىمدىن ئۆتۈپ كەتتى. شۇ چاغدا قاتناش ساقچىسى بىزگە مېڭىڭلار دەپ ئىجازەت بەردى. دوستۇم مېنىڭ ئۇ قىز بىلەن بولغان ئىشىمدىن خەۋىرى بولمىغاچقا، پىكاپنى ئۇچقاندەك ھەيدەپ ئۆتۈپ كەتتى. ئەمما بىز پىكاپنى ئايلاندۇرغان چاغدا قىزنىڭ پىكاپى ئاللىقاچان كۆزدىن غايىب بولغانىدى. ئاھ، شۇ تاپتا مەن ئوتقا چۈشكەن قىلدەك تولغىنىپ كېتىۋاتاتتىم. كاللام قۇيقۇرۇق، يۇرىكىم قىز بىلەن بىللە كەتكەنىدى.

دوستۇم چىرايىمنىڭ ئۆلۈكتەكدەك تاتىرىپ كەتكەنلىكىنى كۆرۈپ كۆيۈنگەن ھالدا سورىدى:

ـــ ساڭا نېمە بولدى؟ بىر يېرىڭ ئاغرىۋاتامدۇ؟ دوختۇرخانىغا ئېلىپ بارايمۇ؟!

ئەمما مەن ئاچچىق كۈلۈپ قويغىنىمچە ئازاب ۋە ھەسرىتىمىنى ئىچىمگە يۇتۇپ دوستۇمغا:

— بولدى، دوختۇرغا بېرىش ھاجەتسىز، پرىستانغا ھەيدەۋەر، — دېدىم.

ئاللا تىلىكىمنى ئىجابەت قىلىپ ئېزىنتقۇ مەنزىرىلەر ئىچىدە ئۇ قىزنىڭ تەڭداشسىز گۈزەل چېھرىنى يەنە بىر قېتىم كۆرۈشكە نېسىپ قىلدى، ئەمما ئۇنىڭ رىزقىنى باشقا بىر ئەرگە قوشۇۋەتكەنىدى. ئاھ، ئەمدى قانداق قىلاي، ئاللانىڭ ئىرادىسىگە مۇخالىپ ئىش ئىنسانىنىڭ قولىدىن كەلمەيدۇغۇ. ئازاب بىلەن ئاققان كۆز ياشلىرىم قەلب دەريالىرىمغا قۇيۇلۇشقا باشلىدى.

توي كېچىسى

ماشىنا شەھەردىن چىقىپ بۇرجى بازىرىغا بارىدىغان دالىدا ئۇچقاندەك كېتىپ باراتتى. ماشىنىدا تويى بولغان قىز ئولتۇراتتى، ئۇ ئادەمنىڭ مەستلىكىنى كەلتۈرگۈدەك چىرايلىق ئىدى. ماشىنىدىن ئايالارنىڭ، بالىلارنىڭ خۇشال كۈلگەن ئاۋازى توختىماي ئاڭلىنىپ تۇراتتى. ئۇ گۈزەل بىر ئاخشام ئىدى. غۇرقىراپ سوققان مەيىن شامال ئادەمگە ھۇزۇر بېغىشلايتتى. ئاي تويى بولغان بۇ قىز بىلەن تەڭ خۇشال بولغانلىقىدىن بۇلۇتلار كەينىدىن نۇرلۇق جامالىنى كۆرسەتتى. خورما دەرەخلىرىمۇ مەيىن شامالدا زەينەپنىڭ تويىنى مۇبارەكلەۋاتقاندەك لەرزان ئىرغاڭشىپ تۇراتتى. پەقەت شوپۇر خېلىلىنىڭلا چىرايى تۇتۇلغان، كۆڭلى پەرىشان ئىدى. ئۇ توي تارتىپ كېتىۋاتقانلارنىڭ خۇشاللىقى قىلچە تەسىر قىلمىغانىدەك ماشىنىنىڭ رولىنى تۇتقىنىچە ھەيكەلدەك ئالدىغا قاراپ قېتىپ قالغانىدى. ئۇ تەڭسىز خىياللار قاينىمىغا غەرق بولغانىدى خىيال ئالمىدە بۇنىڭدىن ئون يىل ئىلگىرىكى ئىشلار نامايان بولۇشقا باشلىدى ...

ئۇ چاغدا زەينەپ ئون ياشتا، خېلىل ئون ئىككى ياشتا ئىدى. ئۇنىڭ ئائىلىسى زەينەپنىڭ ئائىلىسى بىلەن قوشنا ئولتۇراتتى. ئىككى ئائىلە تولىمۇ ئىناق ئۆتەتتى. ئۇلار كىچىكىدىن تارتىپلا بىللە ئويناپ چوڭ بولغان، ئاكا ـ سىڭىلدەك دوستلۇق مېھرى ئۇلارنىڭ سەبىي قەلبىدە چوڭقۇر يىلتىز تارتقانىدى. يىللارنىڭ ئۆتۈشى بىلەن ئۇلار چوڭ بولدى، ئەمما بالىلىق يىللىرىدىكى دوستلۇق رىشتى ئۇلارنى يەنىلا چىڭ باغلاپ تۇردى.

ئۇ ھەمىشە زەينەپىنىڭ غېمىنى يەپ، ئۇنىڭ ھالىغا يېتەتـ
تى، ئۇنىڭغا پاسبان بولاتتى. قايسى يىگىت نازۇك كۆڭلىنى
رەنجىتىپ قويار، قايسى يىگىت ئۇنىڭ تەلىپىنى رەت قىلىۋېـ
تەر، دەپ ئەنسىرەپلا يۈرەتتى. ئۇ زەينەپىنىڭ دىلى ئازراق
رەنجىپ قالسا مەن ئۇچۇن قاتتىق ئازاب دەپ بىلەتتى. ھەر
قېتىم زەينەپىنىڭ خۇشال يۈرگەنلىكىنى كۆرسە كۆزلىرى شاد-
لىقتىن چاقناپ كېتەتتى؛ زەينەپىنىڭ خاپا بولۇپ قالغانلىقىنى
كۆرسە كۆڭلىنى غەم بېسىپ قاتتىق ئازابلىنىپ كېتەتتى. قىز-
نىڭ يىغلىغانلىقىنى كۆرۈپ قالسا ئۇمۇ تەڭ يىغلايتتى...

ئۇچ ـ تۆت يىلدىن كېيىن ئۇنىڭ زەينەپكە بولغان ھېسسـ
ياتى بۇرۇنقىغا ئوخشىمايى قالدى. ئۇ زەينەپ بىلەن تېخىمۇ
كۆپرەك ئارىلىششنى نىيەت قىلدى. خىلىل دائىم كۇندىن ـ
كۇنگە رەڭ تۇزەپ، تولۇپ كېلىۋاتقان زەينەپىنىڭ كېلىشكەن
قەددى ـ قامىتىدىن ئۇزۇنغىچە كۆز ئۇزەلمەي قالىدىغان بوپقال-
دى. بويىغا يېتىپ قالغان زەينەپ چۈمبەل ئارتىپ ئۆيدىن
چىقمايدىغان بولدى. شۇندىلا خىلىل ئۆزىدىكى بىر خىل غەلىتە
ھېسسىياتنى يوشۇرالمىدى. ئۇ ئەمدى زەينەپنى كېچە ـ كۇندۇز
سېغىنىدىغان، ئۇنىڭغا ئىچ ـ ئىچىدىن كۆيىدىغان بوپقالغانىدى.

ئارىدىن بىرقانچە يىل ئۆتۈپ كەتتى. شۇ ئارىلىقلاردا ئۇ-
نىڭ زەينەپنى كۆرۈشى تولىمۇ تەسكە چۈشتى. ئۇلار پەقەت بىرلا
قېتىم قىسقىغىنا دىدارلىشىش پۇرسىتىگە ئىگە بولدى. شۇنىڭ
بىلەن خىلىلنىڭ يۈرىكىدە ئىشىق ئوتى تېخىمۇ ياندى. زەينەپ
پەقەت ئۇنى دەپلا ياشايدىغانلىقىغا، خىلىلمۇ زەينەپنىڭ ئۆزىگىلا
تەئەللۇق بولىدىغانلىقىغا قەسەم قىلىشتى...

ماشىنا «تۇكور» دىن ئۆتۈپ «بەلكور» تاغلىق رايونىغا
كىردى. ئۆتكەن ئىشلار خىلىلنىڭ كۆز ئالدىدىن ئۆتمەكتە ئى-
دى. دادىسى ئالەمدىن ئۆتكەندىن كېيىن، ئۇنىڭغا بىر قىسىم
مال ـ مۈلۈك ۋە قەرز ھوقۇقى قالدى. ئۇ ئائىلىنىڭ ئىگىلىكـ

گه ژارىسلىق قىلىپ چوڭ بىر ئىش تەۋرەتمەكچى بولدى. گۈ-
زەل پىلانلارنى قۇرۇپ، پارلاق كەلگۈسىگە ئىنتىلدى. مەكتەپ-
تىن ئايرىلىپ جەمئىيەت قوينىغا قەدەم قويدى.

ئەمما خېلىل ئۆزىنىڭ جاھانىنىڭ نۇرغۇن ئىشلىرىدىن خە-
ۋەرسىز ئىكەنلىكىنى، تۇرمۇش تەجرىبىسى بىلەن كەسپىي بە-
لىمىنىڭ يېتەرسىز ئىكەنلىكىنى تېزلا بىلىپ يەتتى. ئاشكارا
رەقىبلەر، يوشۇرۇن دۈشمەنلەر ئالدىدا ئامالسىز قالدى. قەدەم-
دە بىر ئوڭۇشسىزلىققا ئۇچرىدى، ئالداندى. سودىدا زىيان
تارتىپ، ئۆزۈنغا بارماي قېينىن ئەھۋالغا چۈشۈپ قالدى.

ئۇنىڭ كۈنى تېخىمۇ قىيىنلىشىشقا باشلىدى. ئائىلىسى
ۋەيران بولۇش گىردابىغا يەتتى. بۇرۇنقى دوست - بۇرادەرلىرى-
مۇ ئۇنى ئىزدەپ كەلمەيدىغان بولدى. ئاخىر خېلىل مەدىكارلىق
قىلىپ كۈن ئېلىشقا باشلىدى. قورساق بېقىش ئۈچۈن ئۈچ -
تۆت تەڭگىنى دەپ ئەتىدىن - كەچكىچە ئۆلگۈدەك ئىشلەپ
يۈردى...

خېلىل ئۆتكەن ئىشلارنى ئەسلەپ يۈرىكىنى يارا قىلىشنى
خالىمايتتى. ئەمدى كۆڭۈل يارام ساقايدى، دەپ قەلبىنىڭ
چوڭقۇر يەرلىرىدىكى مۇھەببىتىنى ئۇنتۇپ كەتكەنىدى. لېكىن،
ئۆتكەن ئىشلار يەنە ئېسىگە كېلىپ زادىلا ئارامىغا قويمىدى.
كۆڭۈل يارىسى تېخىمۇ ئېغىرلاشتى. ئۇ پەس ئاۋاز بىلەن: «ئاھ
خۇدا، ئۆزۈڭ رەھىم قىلغايسەن!» دەپ نىدا قىلدى.

خېلىل بايىاشاد ياشىغان كۈنلىرىدە زەينەپكە كۆيۈپ - پە-
شىپ يۈردى. بېشىغا كۈن چۈشكەن كۈنلەردىمۇ زەينەپنى زادى
ئېسىدىن چىقارمىدى. ۋاقتى بولسىلا زەينەپ بىلەن خىيالەن
مۇڭدىشىپ يۈردى. زەينەپنىڭ ئىسمىنى چىرايلىق بىر قونچاققا
يېزىپ قويدى. ئۇ كۈندە بۇ قونچاقنى قولىغا ئېلىپ ئۈياق -
بۇياققا ئۆرۈپ قارايتتى، ئىچ - ئىچىدىن ھەسرەت چېكىپ
قونچاقنى سۆيۈپ كېتەتتى. ھەمىشە ئۆيگە بېكىنىۋېلىپ، ئال-

بومدىن زەينەپنىڭ سۈرىتىنى ئالاتتى ـ دە، قانداي قاراپ كەـ
تەتتى. سەمىمي، تەسىرلىك گەپلەر بىلەن خىيالەن مۇڭدىشاتـ
تى. ئاخىر ئېغىر خورسىنىپ زەينەپنىڭ سۈرىتىنى ئېھتىيات
بىلەن ئالبومغا سېلىپ قويياتتى. ئۆزىنىڭ خىرە ئىستىقبالىدىن
ئازراقمۇ ئۈمىد كۈتمەيتتى. ئەمما، يۈرىكىدە قەپقالغان مۇھەبـ
بەتنىڭ ئاداققى هارارىتى ئۇنىڭ هەسرەتتە قىينىلىپ يۈرگەن
ۋۇجۇدىغا ئارامالىق بېغىشلايتتى.

زەينەپنىڭ دادىسى باي بولغاچقا، شەهەردە بىر دۈكان ئاچـ
قاندى. خېلىل زەينەپنىڭ دادىسى بىلەن كۆپ قېتىم ئۇچرـ
شىپ قالدى. ئەمما، ئۇلار ئوتتۇرىسىدىكى بايلىق بىلەن كەمبەـ
غەللىك پەرقى كۈنسايىن چوڭىيىشقا باشلىدى، ئاخىر چوڭقۇر
هاڭ پەيدا قىلدى. ئىككى ئائىلىنىڭ دوستلۇقىمۇ بۇزۇلدى.
زەينەپنىڭ دادىسى خېلىلدىن ئاستا ـ ئاستا يىراقلاشتى، ئۇنىڭ
ئىشى بىلەن كارى بولمىدى.

خېلىل رەهىمسىز رېئاللىق ئالدىدا زەينەپكە بولغان مۇهەبـ
بىتىگە خاتىمە بەرمەكچى بولدى. ئامالسىزلىقتىن پەيدا بولغان
بۇ خىيال ئۇنىڭ يۈرىكىنى خۇددى خەنجەردەك تىلغاپ ئازابلـ
دى. ئۇ زەينەپنى، زەينەپ بىلەن بولغان دوستلۇقىنى ئۇنتۇپ
كېتىش ئۈچۈن هەرقانچە قىلسىمۇ، بۇ ئوماق، چىرايلىق قىزـ
نىڭ گۈزەل سىماسى ئۇنىڭ كۆز ئالدىدىن زادى كەتمىدى.
ئىختىيارسىز سېغىنىش ئوتىدا پۈچىلاندى. راستىنى ئېيتقاندا،
خېلىل بۇرۇنلا زەينەپكە ئاشىق بولۇپ قالغانىدى. ئۇ يارىلىپ
قالغىنى ئۈچۈنلا چىشىنى چىشلەپ كۈنلىرىنى تەسته ئۆتكۈزۈپ
كېتىۋاتاتتى. شۇنداقتىمۇ هاياتقا زەررىچە بولسىمۇ ئۈمىد بىلەن
قارايتتى.

كۈنلەرنىڭ بىرىدە ئامىتىم ئوڭدىن كېلىپ پۇل تاپسام
دۈكان ئاچىمەن، ئاندىن زەينەپكە لايىق بولۇپ بارىمەن دەپ
كۆڭلىگە پۈكتى.

ئەمما، تەقدىر ئۇنى رەھىمسىزلەرچە ئەخمەق قىلدى... شۇ تاپتا ئۇ تاكسى بىلەن تويى بولغان قىزنى يىگىتىنىڭ ئۆيىگە ئېلىپ كېتىۋاتاتتى. تويى بولغان قىز باشقا بىرى ئەمەس، دەل كېچە ـ كۈندۈز پىراقىدا كۆيۈپ يۇرگەن دىلرەباسى زەينەپ ئىدى. تەقدىرنىڭ قېرىشقاندەك ئۇنى زەينەپنى ئېلىپ بارىدىغان تاكسىنىڭ شوپۇرى قىلىپ قويغانلىقىغا قارىمامدىغان؟! ئاھ، نېمىدېگەن بەختسىزلىك بۇ!

ئۇتكەن ئىشلار گويا چۈشكىلا ئوخشايتتى. خېلىلىنىڭ خىيالى يەنە رېئاللىققا قايتىپ كەلدى. ئۇ زەينەپنى خىيالىدىن ئۆتكۈزۈۋاتقان چېغىدا ئۇنىڭ بىلەن بىر ماشىنىدا كېتىۋاتقىنى قىزىق. خېلىل بېشىنى كۆتۈردى ـ دە، ئىختىيارسىز كابىنكىنىڭ ئەينىكىگە قارىدى ۋە ئەيىنەكتىن زەينەپنىڭ ئەكسىنى كۆردى ...

ئاھ، زەينەپ ئۆزگىرىپ كەتكەنىدى، ئۇ ھېلىقى سەبىي زەينەپ ئەمەس، ئادەمنىڭ يۈرىكىگە ئوت سالىدىغان شۇنداق چىرايلىق بىر قىز ئىدى. ئۇنىڭ ئەڭ رىشىم بەللىرى، خۇش پېچىم قامىتى، يۇمران ئەتلىرى، قوڭۇر كۆزلىرى ئادەمنى مەھلىيا قىلاتتى. پىچاق بىسىدەك ئېقىپ چۈشكەن بۇرنى تولىمۇ چىرايلىق ئىدى ...

زەينەپ قانداقتۇر بىر خىل قۇدرەتنىڭ دالالىتى بىلەن شوپۇرنىڭ ئالدىدىكى ئەينەككە قارىدى. ئەينەكتە زەينەپنىڭ كۆزى شوپۇرنىڭ كۆزى بىلەن ئۇچرىشىپ قالدى. زەينەپ ئۇنى تونۇغاندەك بولۇپ بەدەنلىرى تىترەپ كەتتى ... خېلىل زەينەپنىڭ چىرايىدىكى ئالامەتلەرنى ئېنىق كۆردى ...

زەينەپنىڭ چىرايى بىردىنلا تامدەك تاتىرىپ كەتتى ۋە ھارغىن ھالدا قىز قولدىشىغا يۆلەندى. زەينەپ ئەينەككە يەنە قاراپ، خېلىلنىڭ ھەسرەت ئۇچقۇنداپ تۇرغان كۆزلىرىنى كۆردى. شۇ تاپتا خېلىلنىڭ كۆزلىرى يۈرەك سۆزلىرىنى ئىزھار

قىلىۋاتاتتى. زەينەپ ئۇنىڭ ئۆزىنى ئەيىبلەۋاتقانلىقىنى بىلدى. ئۇ زەينەپ بىلەن قىلىشقان ۋەدىلىرىنى ئۇنتۇپ قالمىغانىدى. ئۇ زەينەپنىڭ كۆزىدىن: مېنىڭ سەۋەنلىكىمنى كەچۈرگىن. رەزىل سودىگەر دادامنىڭ مەجبۇرلىشى بىلەن مۇشۇنداق ناتۇغان ھالغا چۈشۈپ قالغانلىقىمنى ئەپۇ قىلغىن، دەۋاتقاندەك بىر خىل ئۆتۈنۈشنى كۆرگەندەك بولدى. ئارقىدىنلا بەختسىز خىلىلىنىڭ كۆز چاناقلىرى ياشقا تولدى.

خىلىل يەنە خىيال دېڭىزىغا غەرق بولدى. ئۇ يەنە بىر سائەتتىن كېيىن زەينەپنى يېگىتنىڭ ئۆيىگە ئاپىرىپ قويىدىغانلىقىنى، باشقا بىر ئادەمنىڭ قولىغا، ئۆزىدىن باي بىر ئادەمگە تاپشۇرۇپ بېرىدىغانلىقىنى بىلەتتى. زەينەپ توي قىلىدىغان ئېرىنى زادى كۆرۈپ باقمىغانىدى. ئۇ يېگىت تەلەتى سەت بىر بوۋاي بولۇشى ياكى تاپتىن چىققان ئەخلاقسىز بىر نەرسە بولۇشى مۇمكىن ئىدى. مۇبادا ئۇ شۇنداق ئەر بىلەن بىللە ياشاپ قالسا خۇدانىڭ ئۇرغىنى شۇ ئىدى.

خىلىل زەينەپنى ئۇزۇن يىل كۈتتى، زەينەپ ئۇچۇن كۆپ جەبىر چەكتى. ھازىرچۇ؟ ھازىر زەينەپ توي قىلدى. ئەمدى بۇ جاھاندا خىلىل قىيالمىغۇدەك نېمە قالدى؟ ئۇ دىلدارىنى ئازاب ئىلكىدە كۈتكەن ۋە دىلدارى ئۇچۇن ھەممىگە تەييار ئەمەسمىدى، ئاھ، نېمىدېگەن تەتۇر پەلەك بۇ! زەينەپنىڭ يات بىرىگە يېتىلىق بولۇپ كەتكىنىنى قارىمامدىغان! خىلىلنى ھايانتا ئۇندەپ تۇرغان زەررىچە ئۇمىد ئۇچقۇنمۇ ئۆچتى. ئەمدى بۇنىڭدىن كېيىن ئازاب، ھەسرەت چەكمەكتىن ئۆزگە نېمە قالدى؟!

ئۇ بېشىنى كۆتۈرۈپ ئەينەككە قاراپ، زەينەپنىڭ خۇددى ئۇنىڭ كاللىسىدىكى خىياللىرىنى بىلىۋالغاندەك ئۆزىگە تىكىلىپ قاراۋاتقانلىقىنى كۆردى. ئۇ زەينەپنىڭ كۆزىدىن چىن مۇھەببىتىنى، بالىلىق چاغلىرىدا چاقنىغان چىن سۆيگۈ - مۇ-

ھەببەت ئۇچقۇنلىرىنى كۆردى. زەينەپ ئۇنى ئۇنتۇپ قالغانمىدۇ؟ ياق، ھەرگىز ئۇنتۇغىنى يوق! ئۆز ئاشىقىنىڭ ئۇسالىغا يېتەلمىگەن زەينەپ ئۆكسۈپ يىغلىۋەتتى. شۇ تاپتا، خېلىل زەينەپتىنمۇ بەكرەك ئازابلىنىپ كېتىۋاتاتتى. ئۇلارنىڭ تەقدىرى ھەقىقەتەن ئادەمنىڭ يۈرىكىنى ئېچىشتۇراتتى.

«شۇ تاپتا، ئۇسالىغا يېتەلمىگەن دىلدارىم ـــ زەينەپ مېنىڭ ماشىنامدا، ئۇنىڭ تەقدىرىمۇ مېنىڭ قولۇمدا.» شۇ خىياللارنى كۆڭلىدىن ئۆتكۈزگەن خېلىلنىڭ كاللىسىدا قوزغۇنچلۇق بىر خىيال پەيدا بولدى. ئارقىدىنلا كۆزلىرى غەلىتە، قورقۇنچلۇق ياندى. زەينەپ خېلىلنىڭ قورقۇنچلۇق يېنىۋاتقان كۆزىنى كۆرۈپلا ۋارقىراپ تاشلىدى ...

تۇتاش كەتكەن بېكور تېغى ئۇستىدە كېتىۋاتقان ماشىنا يۇگەنسىز ئاتتەك تېز سۈرئەتتە كېتىۋېتىپ، بىردىنلا تاشيولدىن چەتكە قايرىلدى ـ دە، تىك قىياغا چۈشۈپ كەتتى ...

شۇ كۈنى ئاخشىمى خېلىل، زەينەپ ۋە ماشىنىدىكى ھەمراھلىرىنىڭ جەسىتى قىزنى كۆتۈپ كۆزى تېشىلەي دەپ قالغان يىگىتنىڭ ئۆيىگە ئېلىپ بېرىلدى.

ئۇچرىشىش

ئى . س . تۇرگېنېف (رۇسىيە)

مۇساجان ئەزىزى تەرجىمىسى

كۈز، 9 - ئاينىڭ ئوتتۇرىلىرى ئىدى. مەن ئاق قېيىن ئورمىنى ئېچىدە ئولتۇراتتىم. تاڭ سۈزۈلگەندىن تارتىپ تۇرۇپ - تۇرۇپ ئۇششاق يامغۇر يېغىپ تۇرۇۋاتاتتى، ئارىلىقتا بىرە - بىرە ئىللىق قۇياش نۇرىمۇ چۈشۈپ قالاتتى. بۇ، ھاۋا ھېلىدىن - ھېلى ئۆزگىرىپ تۇرىدىغان چاغلار ئىدى. ھېلى ئاسماننى ئاپئاق ماموق بۇلۇتلار قاپلىسا، ھېلى بۇلۇتلار بىر نەچچە يېرىدىن بىردىنلا تارىلاتتى - دە، تەرەپ - تەرەپكە سۈرۈلگەن بۇلۇتلار ئارىسىدىن خۇددى غۇبارسىز، يېقىملىق، گۈزەل كۆزلەردەك كۆكۈچ ئاسمان ئېچىلاتتى. مەن ئەتراپىمغا كۆز تىكىپ، قۇلاق سېلىپ ئولتۇراتتىم. باش ئۈستۈمدە يوپۇرماقلار بوشقىنا شاۋقۇن سالاتتى. يوپۇرماقلارنىڭ ئاشۇ شاۋقۇنىدىنلا شۇ تاپتا قايسى پەسلىنىڭ كىرگەنلىكىنى بىلگىلى بولاتتى. مەيىن شامال دەرەخلەرنىڭ ئۈچىنى ئاستا سۈيۈپ ئۆتتى. تۇرۇپ كۇن چىقىپ، تۇرۇپ ئاسماننى بۇلۇت قاپلاپ كەتكەچكە، يامغۇر سۈيىدە نەملەشكەن ئورمانلىنىڭ ئىچى ھېلىدىن - ھېلىئۆزگىرىپ تۇراتتى. گاھىدا كۇن نۇرى چۈشەتتى - دە، ئورماندىكى ھەممە نېمە شۇئان گويا كۈلۈمسىرەۋاتقاندەك كۆرۈنۈپ كېتەتتى. شالاڭراق ئۆسكەن ئاق قېيىنلارنىڭ ئىنچىكە غوللىرى بىردىنلا ئاق تاۋارغا پۈركىنىۋالغاندەك سولغۇن نۇر چېچىپ پارقىرايتتى.

يەرگە تۆكۈلگەن ئۇششاق يوپۇرماقلار ئۇشتۇمتوت ئالىيېشىل تۈسكە كىرىپ قالاتتى - دە، بىردەمدە يەنە ئالتۇندەك تاۋلىناتتى. ئېگىز ۋە بۇك - باراقسان ئۆسكەن قىرىق قۇلاقلارنىڭ كۈز ئايلىرىدا مەي باغلاپ پىشقان ئۈزۈم رەڭگىگە كىرگەن چىرايلىق شاخلىرى ئالدىڭزدا ھېلىدىن - ھېلى گىرەلىشىپ توغرىسىغا تۇرۇۋالاتتى. گاھىدا ئەتراپتىكى ھەممە نەمە بىر پەستىلا بىلىنەر - بىلىنمەس كۆكۈچ رەڭگە كىرەتتى. يارقىن بويالغار ھەش - پەش دېگۈچە غايىب بولۇپ، ئاق قېيىنلار خۇددى قىشتىكى قۇياشنىڭ سوغۇق نۇرى چۈشمىگەن يېڭى قار-دەك ئاپئاق ئاقىرىپ تۇرسىمۇ زادىلا پارقىرمايتتى. بىردەمدىلا ئورماندا ئۇششاق يامغۇر كىشى سەزمىگۈدەك ئاستا شارقىراپ يەنە يېغىشقا باشلايتتى. ئاق قېيىنلارنىڭ يوپۇرماقلىرى خىلىلا ئۆڭدىن كەتكىنىگە قارىماي، يەنىلا يېشىل دېگۈدەك ئىدى. زۇمرەتتەك سۈزۈك يامغۇر سۇيى تېخى يېڭىلا يۇيۇپ ئۆتكەن ئىنچىكە شاخلارنىڭ ئارا - ئارىسىدىن بىردىنلا قۇياش نۇرى ئۆتكەندە ياش قېيىن دەرەخلىرى قۇياش نۇرىدا تاۋلىنىپ، تېخىمۇ كۆزنى قاماشتۇرغۇدەك گۈزەل تۈسكە كىرەتتى. ئورماندا بىرەر قۇشنىڭمۇ سايرىغان ئاۋازى ئاڭلانمايتتى: ئۇلارنىڭ ھەممىسى دالدا جايلارغا كىرىۋېلىپ جىمىقىپ كېتىشكەنىدى، پەقەت تاغ قۇشقىچىنىڭ مەسخىرىلىك كۈلكىگە ئوخشاپ راق كېتىدىغان بىرە - بىرە سايرىشى مىس قوڭغۇراقتەك جاراڭلاپ قالاتتى. مەن بۇ ئاق قېيىن ئورمىنىغا كېلىشتىن ئىلگىرى، ئىتىمنى ئەگەشتۇرۇپ، ئېگىز ئۆسۈپ كەتكەن ئاق تېرەك ئورمىنىدىن ئۆتكەنىدىم. راستىتىمنى ئېيتسام، مەن بۇ دەرەخنى، ئۇنىڭ قىزغۇچ كەلگەن غولىنىمۇ، ئاسمانغا قاراپ بولۇشچە بوي سوزۇپ، خۇددى يەلپۇگۈچلەردەك كېرىلىپ توختىماي تىتىرەپ تۇرىدىغان كۆكۈچ يېشىل يوپۇرماقلىرىنىمۇ ئانچە ياقتۇرۇپ كەتمەيمەن. ماڭا بۇ دەرەخنىڭ شاخلىرىدا غەلىتە بىر

هالەتتە ئېسىلىپ تۇرىدىغان سوقمچاق يوپۇرماقلىرىنىڭ ھەمىشە تەۋرىنىپ تۇرۇشىمۇ ئانچە ياقمايدۇ. ئۇ پەقەت يازدا، بەزىبىر كەچكى پەيتلەردە، يەنە كېلىپ پاكار - پاكار چانقاللارنىڭ ئارد-سىدا ېيگانە بوي تارتىپ ئۆسۈپ قالغان، بولۇپمۇ ئولتۇرۇپ كېتىۋاتقان قۇياشقا ئۇدۇل كېلىپ قېلىپ، تۇۋىدىن تارتىپ تاكى ئۇچىغچە ئوتقاشتەك قىپقىزىل تاۋلىنىپ، تىترەپ تۇرغان چاغلىرىدا ياكى ھاۋا ئوچۇق، لېكىن شامالسىز كۈنلىرى كۆكۈچ ئاسمان بوشلۇقىدا پۈتۈن گەۋدىسى بىلەن شاۋقۇن سېلىپ تۇر-غان ھەربىر تال يوپۇرمىقى شاختىن ئاجراپ يىراق - يىراقلارغا ئۇچۇپ كېتىشكە ئىنتىلىۋاتقاندەك كۆرۈنىدىغان چاغلاردىلا يە-قىملىق كۆرۈنىدۇ. شۇنداقتىمۇ، مەن تېرەكلەرنى يەنىلا ياق-تۇرمايمەن. شۇڭلاشقىمۇ، دەم ئېلىش ئۇچۇن ئاق تېرەك ئور-مىنىدا توختىماي، ئۇدۇل ئاق قېيىن ئورمىنىغا كېلىپ، شاخ-لىرىنىڭ كۆپلۈكىدىن ماڭا يامغۇردا دالدا بولالىغۇدەك بىر تۇپ دەرەخنىڭ ئاستىغا جايلاشتىم. ئەتراپىنىڭ مەنزىرىسىنى بىر پەس تاماشا قىلغىنىمدىن كېيىن، ئوڭچىلارغىلا تونۇش بولغان خا-تىرجەم ۋە تىنچ ئۇيقۇغا كەتتىم.

قانچىلىك ئۇخلىدىمكىن، كۆزۈمنى ئاچسام، پۈتۈن ئور-مان قۇياش نۇرىغا چۆمۈپ، شادىيانە شاۋقۇن سېلىۋاتقان يوپۇر-ماقلارنىڭ ئارا - ئارلىرىدىن ئوچۇق كۆكۈچ ئاسمان پارلاپ تۇرۇپتۇ، دەمۇ دەم سوقۇپ تۇرغان شامال بۇلۇتلارنى تارقىتىپ ئاللىقاياقلارغا ئېلىپ كېتىپتۇ. ھاۋانىڭ ئوچۇقلۇقى ۋە ئەتراپنى قاپلىغان ئالاھىدە قۇرغاق خۇش پۇراق كىشىنىڭ قەلبىنى جۇش-قۇن ھېسسىياتقا تولدۇراتتى. بۇنداق ھالەت كۈندۈزكى ئاق يېغىندىن كېيىن، كېچىنىڭ ئوچۇق ۋە تىپتىنچ بولىدىغانلىقى-دىن دېرەك بېرەتتى. تەلىيىمنى يەنە بىر سىناپ باقماقچى بولۇپ ئورنۇمدىن تۇرغىلىۋاتقىنىمدا، مىدىر-سىدىر قىلماي جىممىدە ئولتۇرغان بىر ئادەمگە كۆزۈم چۈشۈپ تۇرۇپلا قالدىم.

سەپسېلىپ قارىسام، ئۇ ياشقىنا دېھقان قىزى ئىكەن. ئۇ مېنىڭ-دىن يىگىرمە قەدەمچە نېرىدا، ئىككى قولىنى تىزىنىڭ ئۈستىگە قويۇپ بېشىنى تۆۋەن سالغىنىچە خىيال سۈرۈپ ئولتۇراتتى. قىزنىڭ يېرىم ئوچۇق بىر قولىدا تولىمۇ زىچ تىزىلغان بىر دەستە ياۋا گۈل تۇراتتى. قىز ھەر بىر تىنغاندا گۈل ئاز-ئازدىن سېرىلىپ، قىزنىڭ چاقماق يوپكىسىنىڭ ئېتىكىگە چۈشە-مەكتە ئىدى. قىزنىڭ ياقىسى بىلەن يەڭلىرى تۇگمىلەنگەن ئاپئاق كوپتىسىنىڭ بېقىنلىرىدا ئۇششاق پۈرۈكلەر ھاسىل بول-غانىدى. بويىندىكى ئىككى تىزىق چوڭ - چوڭ سېرىق مارجان كۆكرىكىگىچە چۈشۈپ تۇراتتى. بۇ قىز خېلىلا كېلىشكەن قىز ئىدى، ئىككىگە ئايرىپ ئىجتىھات بىلەن تارالغان سارغۇچ بوز-رەڭ قويۇق چاچلىرى پىل چىشىدەك ئاپئاق پېشانىسىگە چۈشۈ-رۈپرەك چىگىلگەن تارغىنا قىزىل لېنتىسىنىڭ ئاستىدا يېرىم دائىرە ھاسىل قىلىپ سېلىنىپ تۇراتتى. يۈزىنىڭ باشقا جايلە-رى كۈندە كۆيگەنلىكتىن پەقەت تېرىسى يۇمران كىشىلەردىلا ئۇچرايدىغان بىلىنەر - بىلىنمەس سېرىقلىق ئارىلاش قارامتۇل تۈسكە كىرگەنىدى. قىز بېشىنى كۆتۈرمىگەچكە، مەن ئۇنىڭ كۆزلىرىنى كۆرەلمىدىم. لېكىن ئۇنىڭ ئىنچىكە ئەگىم قاشلە-رىنى، ئۇزۇن - ئۇزۇن كىرپىكلىرىنى ئېنىق كۆرۈپ تۇراتتىم. بۇ كىرپىكلەر نەملەشكەنىدى. ئۇنىڭ بىر مەڭزىنى بويلاپ ئېقىپ، سەل - پەل تاتارغان لەۋلىرىگە يېقىن بېرىپ توختاپ، ئەمدى قۇرۇپ كەتكەن ياشنىڭ ئىزى كۈن نۇرىدا پارقىراپ تۇراتتى. قىزنىڭ كىچىكرەك كەلگەن چىرايلىق بېشى ئۆزىگە تولىمۇ ياراشقانىدى. ھەتتا سەل گۆشلۈكرەك كەلگەن يۇمۇلاق بۇرنىمۇ ئۇنىڭ جامالىغا ھېچقانداق نۇقسان كەلتۈرمەيتتى. ماڭا قىزنىڭ چىرايى ھەممىدىن بەكرەك ياقتى. ئۇنىڭ چىرايى شۇ قەدەر مۇلايىم، شۇ قەدەر غەمكىن، شۇنداقلا ئۆز دەردىنى چۈ-شىنىپ كېتەلمەيدىغان گۆدەكلەرگە خاس گۇمان بىلەن تولغاند-

دى. ئۇ بىرەر كىشىنى ساقلاپ ئولتۇرغاندەك قىلاتتى. ئورماندا نېمىدۇر بىر نېمە بوشقىنا شىلدىرلىۋىدى، قىز ئىتتىك بېشىنى كۆتۈرۈپ ئەتراپقا قارىدى. ئەنە شۇ چاغدا مەن سۈپسۈزۈك سايە-لەرنىڭ ئارىسىدىن ئۇنىڭ خۇددى كىيىكنىڭ كۆزلىرىدەك قور-قۇش ئارىلاش تەلمۈرۈپ تۇرغان چوڭ - چوڭ كۆزلىرىنى غىل - پاللا كۆرۈپ قالدىم. قىز ھېلىقى بوشقىنا ئاۋاز چىققان جايغا تىكىلىپ بىر پەس قۇلاق سالدى. كېيىن ئېغىر خورسە-نىپ ئاستا بۇرۇلدى - دە، بېشىنى بايامقىدىنمۇ بەكرەك تۆۋەن سېلىپ، ئالدىرىماي گۈللەرنى رەتلەشكە باشلىدى. ئۇنىڭ كۆز-لىرى قىزىرىپ، ئەلەمدىن لەۋلىرى تىترىدى، قويۇق كىرپىك-لىرىنىڭ ئاستىدىن ئېقىپ چىققان يەنە بىر تامچە ياش مەڭزىگە كېلىپ توختاپ ۋالىلداپ پارقىراشقا باشلىدى. ئەنە شۇنداق ھالەتتە ئارىدىن خېلى ئۇزۇن ۋاقىت ئۆتتى. بىچارە قىز قىسىر قىلماستىن، ئاندا - ساندا قوللىرىنى غەمكىن بىر ھالەتتە مىدىرلىتىپ قويۇپ، ئەتراپقا قۇلاق سالغىنىچە ئولتۇرۇۋەردى ... ئورماندىن يەنە نېمىنىڭدۇر ئاۋازى كېلىۋە-دى، قىز چۆچۈپ كەتتى. ئاۋاز ئۇزۇلمىدى، بەلكى بارغانسېرى يېقىنلىشىپ، بارغانسېرى ئېنىق ئاڭلىنىپ، ئاخىر كىمنىڭدۇر مەزمۇت ۋە ئىتتىك باسقان قەدەملىرىنىڭ ئاۋازى ئاڭلىنىشقا باشلىدى. قىز قەددىنى رۇسلىدى، لېكىن قورۇنغاندەك قىلىپ قالدى. ئۇنىڭ قارىشلىرىدىكى جانلىنىش ۋە تەشنالىق بىلەن كۈتۈشنىڭ ئالامەتلىرى مانا ئەمدى ئېنىق بىلىنىپ تۇراتتى. قويۇق ئۆسكەن دەرەخلەرنىڭ ئارىسىدىن ئىتتىك مېڭىپ كېلە-ۋاتقان بىر ئەر كىشىنىڭ قارىسى غىل - پال كۆرۈندى. قىز سەپسېلىپ قاراپ بىردىنلا قىزاردى، خۇش بولۇپ ۋە بەختكە چۆمۈپ كۈلۈمسىرىدى. ئورنىدىن تۇرۇشقا تەمشىلىپ، شۇئان يەنە ئولتۇرۇپ قالدى ۋە تاتىرىپ، ئارامسىزلىنىپ، ھېلىقى كىشى يېنىغا كېلىپ توختىغاندىلا، ئاندىن بېشىنى كۆتۈرۈپ،

قورۇنغاندەك، ھەتتا يېلىنغاندەك بىر نەرسە بىلەن ئۇنىڭغا قارىدى.

مەن دالدىدا ئولتۇرۇپ كەلگەن ئادەمنى قىزىقىش بىلەن كۆزىتىشكە باشلىدىم. راستتىمنى ئېيتسام، ئۇ مېنىڭدە ياخشى تەسىرات قالدۇرمىدى. ھەر جەھەتتىن قارىغاندا بۇ ئادەم بىرەر دۆلەتمەن ياش پومېشچىكنىڭ ئەركە مۇلازىمەتكە قىلاتتى. ئۇ- چىسىدىكى كىيىم - كېچەكلىرىدىن ياسىنىشقا ئالاھىدە ئېتىبار بېرىدىغان ياسانچۇق ئىكەنلىكى چىقىپ تۇراتتى. ئۇ ئۇچىسىغا كۆكۈچ كالتە چاپان كىيىپ — بۇ چاپاننى ئۇنىڭغا خوجايىنى بەرگەن بولسا كېرەك، — چاپىنىنىڭ ئالدىنى تاكى يۇقىرىسى- غىچە تۇگمىلىگەنىدى. بوينىغا ئىككى ئۇچى ئاچ بىنەپشەرەڭ كەلگەن ھال رەڭ گالستۇك تاقۇالغان، بېشىدىكى زەر جىيەك- لىك قارا دوخاۋا شەپكىسىنى قاشلىرىغىچە چۆكۈرۈپ كىيگەنىدى. ئاپئاق كۆڭلەكنىڭ يۇمۇلاق ياقىسى قاتتىقلىقىدىن قۇلاق- لىرىنى تىرەپ، مەڭزىنى تىلىپ تۇراتتى. كراخمالانغان يەڭلە- رى تاكى يېشىل تاشتىن كۆز ئورنىتىلغان ئالتۇن، كۈمۈش ئۈزۈكلەر بىلەن زىننەتلەنگەن قىڭغىر - قىيسىق بارماقلىرىغىچە چۇشۇپ، ئۇنىڭ قوللىرىنى پۈتۈنلەي دېگۈدەك يېپىپ تۇراتتى. ئۇنىڭ پارقىراپ تۇرىدىغان قىمىزىل يۈزى، مېنىڭ بايقىشىمچە كۆپ ھاللاردا ئەركەكلەرنىڭ غىدىقىغا تېگىدىغان، لېكىن ئايال- لار بەكرەك ياقتۇرىدىغان ئاشۇ خىلدىكى يۈزلەردىن ئىدى. ئۇ ئۆزىنىڭ قوپال چىرايىغا مەنىستمەسلىك ۋە زېرىكىشنى ئىپادە- لەيدىغان بىر خىل قىياپەت بېرىشكە تىرىشىۋاتقاندەك قىلاتتى. ئەسلىدىلا كىچىككىنە كۆكۈچ رەڭ كۆزلىرىنى ھېلىدىن - ھېلى قىسىپ قاپاقلىرىنى تۇرەتتى. بىر جاۋغىيىنى قىيسايتىپ زور- مۇزور ئەسنەيتتى. تۇرۇپ پاخپايتىپ بۇدۇرلەنگەن چېكە چاچلە- رىنى قوللىرى بىلەن پەرۋاسىز بىر ھالەتتە تاراشتۇرسا، تۇرۇپ تومپىيىپ چىقىپ تۇرغان يۇقىرىقى كالپۇكىنىڭ ئۇستىدىكى

سەرىق تۆكلەرنى يۈلاتتى. قىسقىسى، ئۇنىڭ سىپايىگەرلىكى كىشىنىڭ غىدىقىنى كەلتۈرەتتى. ئۇ ئۆزىنى كۆتۈپ تۇرغان ھېلىقى دېھقان قىزنى كۆرۈپ سىپايىگەرلىك قىلىشقا باشلىدى. ئۇ ئاستا ئالچاڭلاپ مېڭىپ قىزنىڭ يېنىغا كېلىپ، ئۇنىڭ ئالدىدا بىر دەم تۇردى. مۇرىلىرىنى قىسىپ قويۇپ ئىككى قولىنى چاپىنىنىڭ يانچۇقىغا سالدى. ئارقىدىن بىچارە قىزغا سوغۇقلىق بىلەن باشتىن ئاياغ قاراپ قويۇپ ئولتۇردى.

— ساقلاپ تۇرغىنىڭغا خېلى بولدىمۇ؟ — دېدى ئۇ باشقا ياققا قاراپ ئەسنەپ تۇرۇپ.

قىز دەرھاللا جاۋاب بېرەلمىدى.

— خېلى بولدى، ڈوكتور ئالېكساندىرۇچ، — دېدى قىز ئاخىر ئاران ئاڭلانغۇدەك پەس ئاۋاز بىلەن.

— ھە! — ئۇ شەپكىسىنى ئېلىپ، قاشلىرىنىڭ يېنىدىنلا دېگۈدەك باشلىنىدىغان قويۇق بۇدۇر چاچلىرىنى كۆرەڭلىك بىلەن سىلاپ قويدى. ئەتراپىغا مەغرۇرانە قاراپ قويۇپ، شەپكىسىنى ئەتىۋارلىق بېشىغا ئاۋايلاپ كىيدى، — مەن ھەتتا ئۇنتۇپ قالغىلى قىل قاپتىمەن. ئۇنىڭ ئۈستىگە مانا قارا، يامغۇر! — ئۇ يەنە بىر قېتىم ئەسىنىدى، — ئىش دېگەن چاچتىن تولا، ھەممىسىگە يېتىشىپ كېتەلمىگەن كىشى، خوجايىنىنىڭ تىللىشىچۇ تېخى. بىز ئەتە يولغا چىقمىز...

— ئەتە؟ — دېدى قىز چۆچۈش نەزىرى بىلەن ئۇنىڭغا قاراپ.

— ئەتە... ئا — ھا. بولدى ئەمدى، — دېدى ئۇ قىزنىڭ پۇتۇن گەۋدىسى بىلەن تىترەپ، بېشىنى سەل - پەل تۆۋەن سالغىنىنى كۆرۈپ كەيپى ئۇچقان ھالدا، — ئاكوۋلنا، بولدى، يىغلىما، ئۆزۈڭ بىلىسەنغۇ، مېنىڭ يىغىنى ياراتمايدىغانلىقىمنى، — ئۇ يوغان بۇرنىنى پۈرۈشتۈردى، — بولمىسا مەن ھازىرلا كېتىمەن ... يىغلىغۇدەك نېمە بار، ئەخمەق!

ـــ ماقۇل، يىغلىماي، يىغلىماي، ـــ دېدى ئاكوۋلىنا دەرھاللا كۆز يېشىنى ئىچىگە يۇتۇشقا تىرىشىپ، ـــ شۇنداق قىلىپ سىز ئەتە يولغا چىقمىدىكەنسىز - دە، ـــ قىز بىر پەس جىمىپ كېتىپ، ئاندىن، ـــ سىزنى يەنە كۆرگىلى خۇدايىم قاچان نېسىپ قىلار. ۋېكتور ئالېكساندىرۇچ؟ ـــ دەپ سورىدى بوش ئاۋازدا.

ـــ بىز يەنە كۆرۈشىمىز، كۆرۈشىمىز، كېلەر يىلى كۆرۈشەلمىسەك يەنە بىر يىلى كۆرۈشىمىز. بىزنىڭ خوجايىنغۇ پېتىربۇرگتا خىزمەت قىلىپ قالىدىغانمۇ ئوخشايدۇ، ـــ دېدى ئۇ پەرۋاسىزلىق بىلەن دىمىغىدا سۆزلەپ، ـــ بىز چەت ئەلگە چىقىپ كېتىشىمىزمۇ مۇمكىن.

ـــ سىز مېنى ئۇنتۇپ كېتىسىزغۇ ھەقىچان، ۋېكتور ئالېكساندىرۇچ، ـــ دېدى ئاكوۋلىنا ھەسرەت بىلەن.

ـــ ياقەي، نېمىشقا ئۇنتۇغىدەكمەن؟ ئۇنتۇمايمەن. بەراق، ئەقىللىقراق بول، تەنتەكلىك قىلما. داداڭنىڭ گېپىگە كىر ... مەنغۇ سېنى ئۇنتۇمايمەن. راست، ئۇنتۇمايمەن، ـــ ئۇ راھەتلىنىپ بىر كېرىلىۋېلىپ، يەنە ئەسنىدى.

ـــ مېنى ئۇنتۇماڭ، ۋېكتور ئالېكساندىرۇچ، ـــ دېدى قىز يالۋۇرۇش تەلەپپۇزىدا، ـــ سىزنى جېنىمدەك ياخشى كۆرگەنلىكىمدىن ھەممىنى سىزنى دەپلا قىلدىم ... سىز داداڭنىڭ گېپىگە كىر، دەيسىز. ۋېكتور ئالېكساندىرۇچ ... لېكىن مەن قانداق قىلىپ داداممنىڭ گېپىگە كىرەلەيمەن ...

ـــ ھە، كىرمەي نېمە بوپتۇ؟ ـــ ئۇ بېشىنى ئىككى قولىنىڭ ئوستىگە قويۇپ ئوخدا ياتقاچقا، بۇ گەپ خۇددى ئۇنىڭ قورسىقىدىن چىقىۋاتقاندەك ئاڭلاندى.

ـــ ئۇنىڭ گېپىگە قانداق كىرەلەيمەن، ۋېكتور ئالېكساندىرۇچ، ئۆزىڭىز بىلىسىز...

قىز جىم بولۇپ قالدى. ۋېكتور سائىتىنىڭ زەنجىرىنى

ئويناشقا باشلىدى.

— سەن، ئاكوۋلىنا، ئەخمەق قىزلاردىن ئەمەس، — دېدى ئۇ ئاخىر، — شۇڭلاشقا ئەخمىقانە گەپلەرنى قىلما، مەنمۇ سېنىڭ ياخشى بولۇشۇڭنى كۆزدە تۇتۇپ دەۋاتىمەن، چۈشىنىۋا-تامسەن مېنى؟ ئەلۋەتتە، سەن ئەقىلسىز ئەمەس، سېنى پۈتۈن-لەي سەھرالىق دېگىلىمۇ بولمايدۇ. سېنىڭ ئاناڭمۇ تازا سەھرا-لىقلاردىن ئەمەس ئىدى، لېكىن تەربىيە كۆرمىگەن يېرىڭ بار، شۇڭلاشقا باشقىلار گەپ قىلغاندا ئاڭلىشىڭ كېرەك.

— ئۇنداق دېگىنىڭىز بىلەن قورقىدىكەنمەن، ۋېكتور ئا-لېكساندىرۇچ.

— ھەي، دەۋاتقان گېپىڭنى قارا! سۆيۈملۈكۈم، قورققۇ-دەك نېمىسى بار ئۇنىڭ! نېمە ئۇ قولۇڭدىكى؟ — دېدى ئۇ قىزغا يېقىنراق سۈرۈلۈپ، — گۈلمۇ؟

— ھەئە، گۈل، — دېدى ئاكوۋلىنا غەمكىن جاۋاب بېرىپ، — رايىنا گۈلى، دالىدىن تېرىگەچ كەلگەن، — قىز سەل - پەل جانلىنىپ سۆزىنى داۋام قىلدى، — بۇنىڭغا موزايلار بەك ئامراق. مانا بۇ كۆك تىكەن، چاشقان يارىسىنىڭ دورىسى. قارىڭا، نېمىدېگەن چىرايلىق، مۇنداق چىرايلىق گۈل-نى تۇغۇلغاندىن بېرى كۆرۈپ باقماپتىكەنمەن. مانا ماۋۇ بوتا كۆز، ماۋۇ بىنەپشە ... ماۋۇنى سىزگە ئاتاپ تېرىۋىدىم، — قىز ئىنچىكە ئوت بىلەن چىگىلگەن بىر دەستە ئەنبە گۈلىنى سېرىق رايىنانىڭ تېگىدىن سۇغۇرۇپ ئالدى، — خالامسىز؟

ۋېكتور ئېرىنچەكلىك بىلەن قولىنى سۇنۇپ گۈلنى ئالدى، پەرۋاسىزلا پۈراپ قويۇپ، چوڭقۇر خىيالغا چۆمگەندەك تەكەببۇ-رانە بىر قىياپەتتە پات - پات يۇقىرىغا كۆز تىكىپ، بارماقلىرى بىلەن گۈللەرنى ئايلاندۇرۇشقا باشلىدى. ئاكوۋلىنا ئۇنىڭدىن كۆز ئۈزمەي ئولتۇراتتى... ئۇنىڭ مۇڭلۇق قارىشىدا مۇلايىملىق، ئىتائەتچانلىق، ساداقەت ۋە مۇھەببەت روشەن ئەكس ئېتىپ

تۇراتتى. قىز ئۇنىڭدىن ئەيمىنەتتى، يىغلاشقىمۇ پېتىنالمايتتى، ئۇنىڭ بىلەن خوشلىشىپ، ئۇنىڭغا ئۆزىنىڭ ئاخىرقى سۆيۈنۈشىنى بىلدۈرمەكچى بولاتتى. لېكىن، يىگىت خودىدى تۇرك سۇلتانلىرىدەك پۇت - قولىنى سوزۇپ سۇنايلىنىپ يېتىۋېلىپ، قىزنىڭ ئىخلاسىغا ئاجايىپ چىدام ۋە كەڭ قورساقلىق بىلەن چىدىماقتا ئىدى. راستتىمنى ئېيتسام، مەن ئۇنىڭ قىزىل يۈزدىگە غەزەپ بىلەن زەن سالماقتا ئىدىم. بۇ چىرايدىن كىشىنى مەنىستىمەيدىغان سوغۇقلۇق، نەپسىنىڭ قانغانلىقىدىن ئەمدى يىرگىنىشتەك ساختا مەنمەنلىك چىقىپ تۇراتتى. ئاكوۋلىنا شۇ پەيتتە شۇ قەدەر سۆيۈملۈك ئىدىكى، شۇ تاپتا پۈتۈن قەلبىنى ئىشەنچ ۋە تولىمۇ قىزغىنلىق بىلەن ئۇنىڭ ئالدىغا قويۇپ ئۇنىڭغا ئىنتىلەتتى. لېكىن، ئۇچۇ...گۇلىنى ئوت - چۆپلەرنىڭ ئوستىگە تاشلاپ قويۇپ، مىستىن جىيەك تۇتۇلغان تاق كۆزلۈك كۆزەينىكىنى يانچۇقىدىن ئېلىپ ئۇنى بىر كۆزىگە تاقىدى. لېكىن، يىگىت قاپقىنى قانچىلىك تۇرۇپ، مەڭزىنى تاكى بۇرنىغىچە قانچىلىك پۇرۇشتۇرگىنى بىلەنمۇ كۆزەينەك كۆزىدە تۇرماي چۈشۈپ كېتىۋەردى.

— نېمە بۇ؟ — سورىدى ئاكوۋلىنا ئاخىر ھەيران بولۇپ.

— لورنېت، —[1] دېدى يىگىت مەغرۇر جاۋاب بېرىپ.

— بۇنى نېمە قىلىدۇ؟

— كۆزگە تاقىساڭ نەرسىلەر تېخىمۇ ئېنىق كۆرۈنىدۇ.

— ئەكېلىڭە، كۆرۈپ باقاي.

ۋىكتور تەرىنى تۇردى، شۇنداقتىمۇ كۆزەينەكنى ئۇنىڭغا بەردى.

— ئاۋايلا، سۇندۇرۇپ قويما.

---

① لورنېت — بىر كۆزگە تاقىلىدىغان تاق كۆزلۈك كۆزەينەك.

— قورقماڭ، سۇندۇرمايمەن، — ئۇ كۆزەينەكنى ئېھتىيات بىلەن بىر كۆزنگە تاقىدى، — ھېچنېمىنى كۆرەلمىدىمغۇ، — دېدى ئۇ سادداللىق بىلەن.

— بىر كۆزۈڭنى قىسمامسەن، — دېدى ئۇ خاپىغان ئۇستاملارنىڭ تەلەپپۇزى بىلەن، — قىز كۆزەينەكنى تاقىغان كۆزىنى قىستىسى، — بۇنى ئەمەس، ئېخمەق، نېرىقى كۆزۈڭنى! — دېدى ۋېكتور ۋارقىراپ - جارقىراپ. قىز خاتاسىنى تۈزەتكۈچە كۆزەينەكنى قىزدىن تارتىۋالدى.

ئاكوۋلىنا ھۇپپىدە قىزىرىپ، بىلىنەر - بىلىنمەس كۈلۈمسىرەپ تەتۈر قارىۋالدى ۋە:

— بىزدەكلەر ئۇنى تاقاشقا لايىق ئەمەس ئوخشايمىز، — دەپ قويدى.

— ھە، ئەلۋەتتە!

بىچارە قىز جىمىپ كېتىپ ئېغىر خورسىنىپ قويدى.

— راست، ۋېكتور ئالېكساندىرۇچ، سىز كەتسىڭىز، بىزگە قىيىن بولىدۇ ئەمدى! — دېدى قىز بىردىنلا.

ۋېكتور چاپىنىنىڭ ئېتىكى بىلەن كۆزەينەكنى سۈرتۈشتۈرۈپ يانچۇقىغا سېلىپ قويدى.

— راست، — دېدى ئۇ ئاخىرى گەپ باشلاپ، — باشتا ساڭا قىيىن بولىدۇ، — يېگىت ئېچ ئاغرىتقاندەك قىلىپ قىزنىڭ مۇرىسىگە ئۇرۇپ قويدى. قىز ئۇنىڭ قولىنى مۇرىسىدىن ئاستا ئالدى - دە، سەل ئەيمىنىپ تۇرۇپ سۆيۈپ قويدى، — راست، شۇنداق، سەن دەرۋەقە ياخشى قىز، — دېدى ئۇ مەمنۇنىيەت بىلەن كۈلۈپ سۆزىنى داۋام - لاشتۇرۇپ، — لېكىن، نېمە ئىلاج؟ ئۆزۈڭ ئويلاپ باق، خوجايىن ئىككىمىز بۇ يەردە تۇرالمايمىز. قىش كىرەي دەپ قالدى، قىشنى يېزىدا ئۆتكۈزۈش، ئۆزۈڭ بىلىسەن، كىشىنىڭ جېنىغا تېگىدۇ، پېتېربۇرگە باشقا گەپ. ئۇ يەر دېگەن ئاجايىپ

ياخشى. ئۇ يەرنى، سەن ئەخمەق چۈشۈڭدىمۇ كۆرەلمەيسەن، ئۆيلەر، كوچىلار دېگەن شۇنداق پۈزۈر، ئادەملىرى، مەدەنىيەتچۇ تېخى، ھەيران قالىسەن ... ــ ئاكوۋلىنا خودىدى بالىلار-دەك ئاغزىنى ئېچىپ، ئۇنىڭ سۆزلىرىگە پۈتۈن دىققىتى بىلەن قۇلاق سالاتتى، ــ بۇلارنى ساڭا دەپ بەرگىنىمنىڭ نېمە پايدىسى، بەربىر چۈشەنمەيسەن.

ــ نېمىشقا ئۇنداق دەيسىز، ۋىكتور ئالېكساندرۇچ، چۈشىنىۋاتىمەن، ھەممىسىنى چۈشىنىۋاتىمەن.

ــ قارىغىنا تۇرقۇڭغا!

ئاكوۋلىنا پەسكە قارىدى.

ــ سىز ئىلگىرى ماڭا مۇنداق گەپلەرنى قىلمايتتىڭىز، ۋىكتور ئالېكساندرۇچ، ــ دېدى قىز بېشىنى كۆتۈرمەي.

ــ ئىلگىرى! ... ئىلگىرى! قارا گېپىڭنى ... ئىلگىرى! ــ دېدى يىگىت ئاچچىقلانغاندەك.

ئۇلارنىڭ ھەر ئىككىسى جىمىپ قېلىشتى.

ــ ھەر ھالدا مەن كېتىشىم كېرەك، ــ دېدى ۋىكتور جەينىكىگە تايىنىپ تۇرۇشقا تەمشىلىپ.

ــ يەنە بىردەم ئولتۇرسىڭىزچۇ، ــ دېدى ئاكوۋلىنا يېلىنىش تەلەپپۇزى بىلەن.

ــ نېمە قىلىمەن ئولتۇرۇپ... سەن بىلەن خوشلىشىپ بولغان تۇرسام.

ــ يەنە بىردەم ئولتۇرۇڭ، ــ دېدى ئاكوۋلىنا گېپىنى تەكرارلاپ.

ۋىكتور ئەمدى يېتىۋېلىپ ئىسقىرتىشقا باشلىدى. ئاكوۋلىنا تېخىچە ئۇنىڭدىن كۆزىنى ئالمىدى. مەن ئۇنىڭ ئاستا - ئاستا ھاياجانلىنىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ تۇراتتىم. ئۇنىڭ لەۋلىرى تىترەپ، قانسىز يۈزى بىلىنەر - بىلىنمەس قىزاردى.

ــ ۋىكتور ئالېكساندرۇچ، ــ دېدى قىز ئاخىر. ئۇنىڭ

ئاۋازى تىترەپ كەتتى، — سىزنىڭ باغرىڭىز بەكمۇ قاتتىق ئىكەن، راست قاتتىق ئىكەن. ۋېكتور ئالېكساندىرۇچ، راستلا!

— نېمىسىنى قاتتىق دەيسەن؟ — يىگىت تەرىنى تۇرۇپ، بېشىنى سەل - پەل كۆتۈرۈپ قىزغا قارىدى.

— راست، باغرىڭىز قاتتىق ئىكەن، ۋېكتور ئالېكساندىرۇچ، — خوشلىشىدىغان چاغدا ماڭا ھېچبولمىسا بىرەر ئېغىز گەپ بولسىمۇ قىلىشىڭىز كېرەك ئىدى، بىر ئېغىز گەپ بولسىمۇ قىلسىڭىز بولاتتى. مەن شور پېشانىگە...

— مەن ساڭا نېمە دەيمەن؟

— بىلمەيمەن! بۇنى ماڭا قارىغاندا سىز ياخشى بىلىسىز، ۋېكتور ئالېكساندىرۇچ، سىز كەتكۈزاتىسىز، بىر ئېغىز بولسىمۇ گەپ قىلماي ... شۇنچىۋالا قىلغۇدەك مەن نېمە قىلدىم سىزگە؟

— قىزىقكەنسەن، مېنىڭ نېمە ئىلاجىم؟

— بىر ئېغىز بولسىمۇ بىر نېمە دېمەي ...

— مانا، مانا، بىر گەپنى مەڭ قېتىم ياندۇرۇپ دەۋېرىدۇ بۇ، — دېدى يىگىت چالۋاقاپ ۋە چاچراپ ئورنىدىن تۇرۇپ كەتتى.

— رەنجىمەڭ، ۋېكتور ئالېكساندىرۇچ، — دېدى قىز يىغلۇۋېتىشتىن ئۆزىنى ئاران - ئاران تۇتۇپ.

— رەنجىگىنىم يوق، سېنىڭ ئەخمەقلىقىڭنى دەيمەن... نېمە قىل دەيسەن ماڭا؟ بەربىر مەن ساڭا ئۆيلىنەلمەيمەن، ئۆيلىنەلەيمەن، چۈشەندىڭمۇ؟ شۇنداق تۇرسا يەنە نېمە قىل دەيسەن مېنى؟ نېمە قىل دەيسەن - ھە؟ — ئۇ گويا جاۋاب كۈتكەندەك قىزغا ئېڭىشىپ بارماقلىرىنى كەردى.

— مەن ھېچنېمە... ھېچنېمە تەلەپ قىلىۋاتقىنىم يوق، — دېدى قىز دۈدۈقلاپ، تىترەپ تۇرغان قوللىرىنى ئۇنىڭغا ئاران سۇنۇپ، — بىرەر ئېغىز بولسىمۇ گەپ قىلارمە-

كىن دېۋىدىم ... خوشلىشىدىغان چاغدا ...
قىزنىڭ كۆز يېشى تارامىلاپ ئېقىشقا باشلىدى.
ـــ بولدى بەس! سېنى شۇنداق قىلارمىكىن دېۋىدىم، يەنە يىغلىغىلى تۇرىدۇڭ، ـــ دېدى ۋىكتور توڭلۇق بىلەن، ئاندىن ئۇ شەپكىسىنى گەجگىسىدىن كۆزىگىرەك ئىتتىرىپ قويدى.
ـــ مەن ھېچنېمە تەلەپ قىلمۇاتقىنىم يوق، ـــ دېدى قىز قوللىرى بىلەن يۈزىنى يېپىپ ئۆكسۈپ يىغلاپ، ئەمدى ئۆيدە قانداقمۇ قىلارمەن، قانداقمۇ قىلارمەن؟ نېمە كۈنلەرنى كۆرەرمەن. مەن شور پېشانە نېمە كۈنلەرگە قالارمەن؟ بەشىمنى سىلىغۇدەك ھېچكىمىم يوق، مەن بىچارىنى كۆڭلۇم چۈشمىگەن بىرىگە بېرىۋېتمىدۇ ئەمدى ... ۋاي شور پېشانەم ...
ـــ قېنى ۋاتىلدا، ۋاتىلداۋەر! ـــ ۋىكتور گەۋدىسىنىڭ ئېغىرلىقىنى بىر پۇتىدىن يەنە بىر پۇتىغا يۆتكەپ غۇدۇڭشىدى.
«ئۇ بەدبەخت بولسىمۇ گەپ قىلىپ، ئاكوۋلىنا ... مەن ... دېسىمغۇ كاشكى ...»
تۈيۈقسىز قىستاپ كەلگەن يىغا قىزنىڭ گېپىنى تۈگىتىشكە ئىمكان بەرمىدى. قىز دۈم چۈشۈپ يۈزىنى ئوت - چۆپلەرگە يېقىپ ئۆكسۈپ يىغلاشقا باشلىدى ... قىزنىڭ پۈتۈن گەۋدىسى تىترەپ، بېشى بىر كۆتۈرۈلۈپ، بىر چۈشەتتى ... ئۇزاقتىن بۇيان بېسىلىپ كەلگەن دەرد - ئەلەم ئاخىر قىيانەڭ تېشىپ ئېقىشقا باشلىدى. ۋىكتور ئۇنىڭ يېنىدا بىرەدەم تۇرۇپ بېقىپ، مۇرىسىنى قىسىپ قويدى - دە، كەينىگە بۇرۇلۇپ چوڭ - چوڭ چامداپ يىراق كەتتى.
ئارىدىن بىر ئاز ۋاقىت ئۆتتى ... قىز تىنچلىنىپ بېشىنى كۆتۈرۈپ، ئورنىدىن چاچراپ تۇردى. ئەتراپىغا قاراپ بېقىپ، ھەيران بولۇپ قوللىرىنى سىلكىدى. ئۇ ۋىكتورنىڭ كەينىدىن يۈگۈرۈشكە تەمشىلۈدى، پۇتلىرى بوشىشىپ تىزلىنىپ ئولتۇرۇپ قالدى ... مەن چىداپ تۇرالماي، قىزغا قاراپ يۈگۈردۈم.

قىز مېنى كۆرۈپ ـــ بىلمىدىم، نەدىن كەلگەن كۈچكىن ـــ بىرلا ژارقىراپ ئورنىدىن چاچراپ تۇردى ـ دە، دەرەخلەرنىڭ كەينىگە ئۆتۈپ غايىب بولدى، يەردە چېچىلغان گۈللەرلا قالدى.

مەن بىر پەس تۇرۈپ، بايىقى بىر دەستە گۈلنى يەردىن ئېلىپ ئورمان ئىچىدىن ئوچۇق دالاغا چىقتىم. ئاسمان ئاقۇش رەڭگە كىرىپ تېخىمۇ سۈزۈلۈپ كەتكەنىدى، قۇياشمۇ ئولتۇراي دەپ قالغانىدى، ئۇنىڭ خىرەلەشكەن نۇرىنىڭ ئەمدى ئىسسىقى قالمىغاندەك قىلاتتى. پارلىماستىن تەپتەكشى چېچىلىۋاتقان بۇ نۇرلار گويا نەملىشىپ كېتىۋاتقاندەك كۆرۈنەتتى. گۈگۈم چۈشۈشكە يېرىم سائەتچە قالغان بولسىمۇ، كەچكى شەپەق تېخى ئەمدىلەتىن قىزىرىشقا باشلىغانىدى. ئۇزۇك ـ ئۇزۇك سوققان شامال سارغىيىپ قۇرۇپ كەتكەن زىرائەتلەرنىڭ ئۈستىدىن ئۆتۈپ ماڭا كېلىپ ئۇرۇلاتتى. قۇرۇپ قورۇلۇپ قالغان ئۇششاق يوپۇرماقلار شامالدا پىرقىراپ ھاۋاغا كۆتۈرۈلۈپ، يان ـ يېنىمىدىن ئىتتىك ئۇچۇپ ئۆتەتتى ـ دە، ئورمانىنىڭ چېتىنى بويلاپ قاياقلارغىدۇر كېتىشەتتى. ئورمانىنىڭ ئېتىزغا ياندىشىپ قويۇقىراق ئۆسكەن يېرىدە ھەممە نېمە تىترەپ، ئېنىق، لېكىن ئانچە-مۇنچە كۆزگە تاشلىنىپ كەتمىگۈدەك سۇس نۇر چېچىپ جىمىرلايتتى. قىزغۇچ چۆپلەرگە، بۇغدايلارنىڭ غوللىرىغا تارتىلىپ كەتكەن سان ـ ساناقسىز كۈزلۈك ئۆمۈچۈك تورلىرى تىنماي مىدىرلاپ پارقىراپ تۇراتتى. مەن توختىدىم ... كۆڭلۈمنى غەم باستى. غازاڭ بولۇشقا باشلىغان تەبىئەتنىڭ ساپ، لېكىن كۆڭۈلسىز تەبەسسۇملىرىدىن قەھرىتان قىشنىڭ سەزدۈرمەي ئاستا ـ ئاستا قىستاپ كېلىۋاتقانلىقىنى بايقاشقا بولاتتى. بىر قاغا كۈچەپ قانات قېقىپ باش ئۈستۈمدىنلا ئۇچۇپ ئۆتتى. ئاندىن بېشىنى بۇراپ ماڭا ياندىن بىر قاراپ قويۇپ، يەنىمۇ يۇقىرى ئۆرلەپ، قاقىلدىغىنىچە ئورمانىنىڭ نېرىقى تەرىپىگە ئۆتۈپ كەتتى. بىر توپ كەپتەر خامان تەرەپتىن ئوقتەك ئۇچۇپ

كېلىپ، بىردىنلا تاز قۇيۇن شەكلىنى ھاسىل قىلىپ پىرقىراپ ئېتىزغا قوندى، بۇ كۆزنىڭ بەلگىسى ئىدى. كىمدۇر بىرى قۇرۇق ھارۋىنى تاراقلىتىپ ھەيدەپ، گىياھسىز قاقاس دۆڭنىڭ كەينىدىن ئۆتۈپ كېتىۋاتاتتى.

مەن ئۆيگە يېنىپ كەلدىم، لېكىن ئاكوۋلىنانىڭ بىچارە قىياپىتى ئۇزاققىچە كاللامدىن كەتمىدى. ئۇنىڭ بىر دەستە گۈلى ئاللىقاچان قۇرۇپ كەتكەن بولسىمۇ، ئۇنى تا ھازىرغىچە ساقلاپ كېلىۋاتىمەن.

گۈلسۈم

پىرىم چاند (ھىندىستان)

ئابدۇۋەلى مۇقىيىت تەرجىمىسى

بۇ ئىشنىڭ بولغىنىغا بىر يىل بولاي دەپ قالدى. بىر كۈنى كەچكە يېقىن كوچىدا سەيلە قىلىپ يۈرەتتىم، توساتتىن ناۋىن ئەپەندى ئۇچراپ قالدى. ئۇ مېنىڭ قەدىناس ئاغىنەم بولۇپ، تۇزۇت قىلىشنى بىلمەيدىغان، ياخشى شېئىر يازىدىغان، قىزىقچى ئادەم ئىدى، ئاكولادا تۇراتتى. مەن بىر قانچە قېتىم مۇشائىرە يىغىلىشلىرىغا بارغانىدىم، ئەمما ئۇنىڭدەك شېئىر مەستانىسىنى كۆرمىدىم. ئۇنىڭ ئەسلىي كەسپى ئادۋوكات بولسىمۇ، ئەتىدىن - كەچكىچە ئويلايدىغىنى شېئىر ئىدى. ئۆزى زېرەك ئادەم بولغاچقا، ئەرز - شىكايەت دېلولىرىنى قولغا ئېلىشى بىلەنلا ئىشنىڭ تېگى - تەكتىنى چۈشىنەلەيتتى. شۇڭا بەزىدە بىر قىسىم دېلولارنى ھەل قىلىپ بېرىش توغرىسىدىكى تەكلىپلەرنى قوبۇل قىلاتتى. لېكىن سوتنىڭ سىرتىدا ھەرگىزمۇ سوت ياكى ئەرز - شىكايەت ئىشلىرى توغرىسىدا سۆز قىلمايتتى. ئۇ سوت مەيدانىدىكى بىر نەچچە سائەت ئىچىدە ئادۋوكات، مەيدانىدىن چىقىپ كەتكەندىن كېيىن شائىر ئىدى، شائىر بولغاندىمۇ ئىسمى - جىسمىغا لايىق شائىر ئىدى. سىز ئۇنى دائىم مۇشائىرە سورۇنلىرىدا، شېئىرىيەت توغرىسىدىكى مۇزاكىرىلەردە كۆرەلەيسىز. باشقىلار دېكلاماتسىيە قىلغاندا، ئۇ ئۆزىنى ئۇنتۇغان ھالدا ئىككى تەرىپىگە ئېغاڭلاپ، بېشىنى لىڭشىتىپ كېتەتتى.

ئۆزىنىڭ ئەسەرلىرىنى دېكلاماتسىيە قىلغاندا پۈتۈن زېھنى بىلەن بېرىلىپ ئوقۇيتتى. ئاھاڭى بەكمۇ يېقىملىق بولۇپ، شېئىرىي پىكىرلىرى ئادەم قەلبىدىكى ئەڭ نازۇك تۈيغۇلارنى ئويغىتاتتى. ئۇنىڭ شېئىرلىرىدىكى ئالاھىدىلىك: مەنىۋى جەھەتتىكى بىر خىل گۈزەللىك تۈيغۇسى يارىتىش بىلەن بىرگە ئابستراكتلىق ئىچىدىن كونكرېت گۈزەللىكنى گەۋدىلەندۈرۈپ بېرەلەيتتى. ئۇ، ھەر قېتىم لاكىناغا كەلگىنىدە ماڭا ئالدىن خەۋەر بېرەتتى. بۈگۈن ئۇنى توساتتىن ئۇچرىتىپ قېلىپ بەكمۇ ھەيران بولدۇم ۋە ئۇنىڭغا:

— قانداق كېلىپ قالدىڭ؟ ئۆيدىكىلەر تېچلىقمۇ؟ ماڭا خەۋەرمۇ قىلىپ قويماپسىنا! — دېدىم.

— دوستۇم، مەن دىشۋاچىلىق ئىچىدە قالدىم، شۇڭا ساڭا خەۋەر قىلىشقا ئۇلگۈرەلمىدىم. سېنىڭ ئۆيۈڭ ئۆز ئۆيۈمدەك تۇرسا، مەن ئۇچۇن ئالاھىدە تەييارلىق قىلىشنىڭ نېمە ھاجەتى. مېنىڭ كېلىشىمۇ سېنى بىر ئىش ئۇچۇن ئاۋارە قىلىش ئۇچۇن، سەيلەڭنى توختىتىپ مېنىڭ بەختسىزلىككە يولۇققانلىقىم توغرىسىدىكى گەپنى ئاڭلىغىن، — دېدى.

— نېمە دېدىڭ؟ ئادەمنى قورقۇتمىساڭچۇ، نېمە ۋەقە بولدى؟ — دەپ سورىدىم مەن ئەندىكىپ.

— ئۆيگە قايتايلى، ئۆزۈڭنى بېسىۋالغاندىن كېيىن ئالدىرىماي سۆزلەپ بېرەي.

— بالىلار تېچلىقتۇ؟

— ياخشى، ھەممىسى ئوبدان، ئەنسىرىگۈدەك ئىش يوق.

— بىز ئاشخانىغا كىرىپ ئازراق بىر نەرسە يەۋالايلى.

— ياق ئاغىنە، ھازىر مېنىڭ ھېچ نەرسە يېگۈم يوق. بىز ئۆيگە قاراپ كەتتۇق. ئۆيگە بارغاندىن كېيىن ئۇ يۈز - قوللىرىنى يۇدى. ئۇنى مۇزدەك مېۋە شەربىتى ئىچىشكە تەكلىپ قىلدىم، سىپارى يېگۈزدۇم. ئاندىن ئۇ ئۆزىنىڭ

بېشىغا كەلگەن ئىشلار توغرىسىدا سۆزلەشكە باشلىدى.

ـــ گۈلسۈمنى ياتلىق قىلغاندا تويغا سەنمۇ بارغان، ئۇنىڭ-دىن ئىلگىرىمۇ سەن ئۇنى كۆرۈپ يۈرگەن. مېنىڭچە، نورمال خاراكتېردىكى ياشلارغا ياخشى تەسىر بېرىدىغان زۆرۈر شەرتلەر-نىڭ ھەممىسى ئۇنىڭدا ھازىر ئىدى. سېنىڭچە قانداق؟

ـــ مېنىڭ گۈلسۈمگە بېرىدىغان باھايىم سېنىڭكىدىن كۆپ يۇقىرى، ـــ دەپ كېسىپلا ئېيتتىم مەن، ـــ ئۇنىڭدەك يۈزى تۆۋەن، چىرايلىق، نازاكەتلىك، كۆكسى ـ قارنى كەڭ قىزنى تېخى ئۇچرىتىپ باققىنىم يوق.

ـــ ئەنە شۇ گۈلسۈم، ـــ دېدى ناۋىن ئەپەندى ھەسرەت بىلەن، ـــ ھازىر ئېرىنىڭ شەپقەتسىزلىكىگە تولا يىغلاپ قۇ-رۇپ قاخشال بولۇپ قالدى. ئۇلارنىڭ توي قىلغىنىغا بىر يىل بولاي دېدى. بۇ بىر يىل ئىچىدە قىزىم قېينىتىسىنىڭ ئۆيىگە ئۈچ قېتىم باردى، لېكىن ئېرى ئۇنىڭغا بىر ئېغىزمۇ سۆز قىلمايدىكەن. قىسقىسى، ئۇنى كۆرۈشتىن بىزار ئىكەن. مەن كۆيۈغلۇمنى چاقىرتىپ مۇرەسسە قىلىشنى شۇنچە ئارزۇ قىلغان بولساممۇ، لېكىن ئۇ زادىلا كەلمەي قويدى ياكى بىرەر پارچە خەتمۇ يازمىدى. ئۇنى گۈلسۈمگە مۇشۇنچىۋالا كۆڭۈلسىز قىلد-ۇەتكەن نەرسىنىڭ نېمىلىكىنى بىلەلمىدىم. ئاڭلىسام، ئۇ قاي-تىدىن توي قىلماقچى بولۇۋېتىپتىمىش. گۈلسۈمنىڭ ھالى خا-راب، ئۇنى ھازىر كۆرسەڭ تونۇيالمايسەن. كېچە ـ كۈندۈز يىغلىغىنى يىغلىغان. بىزنىڭ قانداق ئازاب ئىچىدە تۇرۇۋاتقانلە-قىمىزنى سەن ئوبدان تەسەۋۋۇر قىلالايسەن. پۈتكۈل ھاياتىمىز-دىكى ئارزۇ ـ ئارمانلارنىڭ ھەممىسى بەربات بولدى. خۇدا بىزگە ئوغۇل پەرزەنت كۆرۈشنى نېسىپ قىلماپتىكەن. ئەمما بىز گۈل-سۈمنىڭ بارلىقىدىن مەمنۇن ئىدۇق، ئۆز تەقدىرىمىزدىنمۇ زار-لانمايتتۇق، بىز ئۇنى ئەتىۋارلاپ چوڭ قىلغان، زادىلا جىملە-مەيتتۇق. ئىمكانىيەتنىڭ بارىچە ئۇنىڭ كۆڭرەك تەربىيە ئېلە-

شىنىلا ئويلايتتۇق. گەرچە ئۇ ئالىي مەكتەپنى پۈتتۈرمىگەن بولسىمۇ، لېكىن ئۇنىڭ پىكرىنىڭ ئۆتكۈرلۈكى ۋە بىلىمىنىڭ كەڭلىكى جەھەتتىن ھەرقانداق ئالىي مائارىپ تەربىيىسىنى كۆر-گەن ئايالالاردىن قېلىشمايتتى. سەن ئۇنىڭ ماقالىلىرىنى كۆر-گەنغۇ؟ مېنىڭچە ئۇنداق يازىدىغان ئايالالار ئىنتايىن ئاز بولسا كېرەك. ئۇنىڭ جەمئىيەت، دىن، سىياسىي جەھەتلەردىكى پىك-رىنىڭ ئىنتايىن يۇكسەكلىكى، مەسىلىلەر ئۈستىدە يۈرگۈزگەن مۇلاھىزىلىرىنىڭ ئۆتكۈرلۈكى مېنى ھەيران قالدۇراتتى. ئائىلە ئىشلىرىغىمۇ پىششىق ئىدى، شۇڭا ئائىلىدىكى بارلىق ئىشلارنى ئۆزىلا بىر تەرەپ قىلاتتى. لېكىن، ئۇ ئېرىنىڭ نەزىرىيىدە ھېچنېمىگە ئەرزىمەيدىكەن. قىزىمدىن: سەن ئۇنىڭغا نېمە دې-دىڭ؟ ئاراڭلاردا نېمە ئىش ئۆتتى؟ ئۇ نېمىشقا ساڭا شۇنچە سوغۇقلىق قىلىدۇ؟ دەپ قايتا ـ قايتا سورىغىنىمدا، قىزىم يىغلاپ تۇرۇپ: ئۇ ئەزەلدىن ماڭا بىر ئېغىزمۇ سۆز قىلغىنى يوق، دەيدۇ. مېنىڭچە، بىرىنچى كۈنىلا ئىككىسىنىڭ ئوتتۇرا-سىدا بىر كېلىشمەسلىك بولغان. ئېھتىمال، ئۇ گۈلسۈمنىڭ يېنىغا كەلگەن بولۇشى ۋە ئۇنىڭدىن بىر نېمىنى سورىغان بولسا گۈلسۈم ئىزا تارتىپ ئۇنىڭغا جاۋاب قايتۇرمىغان، بەشىنى يەر-دىن كۆتۈرمەي تۇرغان بولۇشى مۇمكىن. ئۆزۈك بىلىسەنغۇ، ئۇ شۇنداق يۇزى تۆۋەن قىز ئەمەسمىدى. شۇ سەۋەبتىن ئېرىنىڭ ئاچچىقى كېلىپ قالغانمىكىن دەيمەن. گۈلسۈمدەك بىر قىزنىڭ باشقىلار تەرىپىدىن ئېتىبارسىز تاشلىنىپ، ھەسرەت چېكىپ قالغىنىنى ئەقلىگە سىغدۇرغىلى بولامدۇ! ئەپسۇسكى، بۇ تەق-دىرگە كىمنىڭ ئامالى بولسۇن؟ گۈلسۈم ئېرىگە بىر نەچچە پارچە خەت يېزىپتۇ، لېكىن ئۇ شەپقەتسىز ئادەم بىر پارچىمۇ جاۋاب خەت يازماي، خەتلەرنىڭ ھەممىسىنى قايتۇرۇۋېتىپتۇ. مەن بىلەلمىدىم، بۇ باغرى قاتتىق ئادەمنى قانداق ئېرىتكىلى بولىدىكىن. ھازىر مېنىڭ ئۇنىڭغا خەت يېزىشىم ئەپسىز. گۈل-

سۇمىنىڭ ھاياتىنى پەقەت سەنلا قۇتۇلدۇرۇپ قالالايسەن. سەن ئۇنى قۇتقۇزۇپ قالغىن، بولمىسا ئۇ ئۆمۈرۋايەت تۈگىشىپ كېتىدۇ. ئىككى قېرىنىڭ ھاياتىمۇ شۇنىڭ بىلەن تۈگەيدۇ. قىزىمنىڭ تارتىۋاتقان ئازابىغا قاراپ چىدىغۇچىلىكىم قالمىدى.

ناۋۇن ئەپەندىنىڭ كۆز چاناقلىرى ياشقا تولدى، مەنمۇ تىت - تىت بولۇپ ئولتۇرالماي قالدىم. ئۇنىڭغا تەسەللى بېرىپ:

— مۇشۇ كەمگىچە دەردىڭنى ئىچىڭگە يۇتۇپ يۈرگۈچە، نېمىشقا ماڭا بالدۇرراق ئېيتمىدىڭ؟ مەن بۈگۈنلا مۇراد ئابادقا بېرىپ، ئۇ خۇنپەرنىڭ ئۆمۈربويى ئېسىدىن چىقمىغۇدەك قىلىپ ئەدىپىنى بېرىپ كېلەي. مەن ئۇنىڭ قولىدىن تۇتۇپ سۆرەپ كېلىپ گۇلسۇمنىڭ ئالدىدا تىزلاندۇرمىسام ھېساب ئەمەس، — دېدىم.

ناۋۇن ئەپەندى مېنىڭ بۇ ئىشەنچ بىلەن ئېيتقان سۆزلىرىمگە كۈلۈپ:

— سەن ئۇنىڭغا نېمە دېمەكچى؟ — دېدى.

— سورىماي قوي، كىشىلەرنى قايىل قىلىدىغان بارلىق ئامال - چارىلەرنىڭ ھەممىسىنى ئىشلىتىپ كۆرىمەن.

— ئۇنداقتا سەن ھېچقانداق نەتىجىگە ئېرىشەلمەيسەن. ئۇ ئىنتايىن كىچىك پېئىل، شۇنچىلىك مۇلايىم، گەپ - سۆزى جايىدا يېگىت. سەن قايتىپ كەلگەن ۋاقتىڭدا، بەلكىم ئۇنىڭغا ئېتىقاد قىلغۇچىلاردىن بولۇپ قېلىشىڭ مۇمكىن. ئۇ سېنىڭ ئالدىڭدا قول قوشتۇرۇپ تۇرۇپ كەلگەن ئاچچىقىڭنىمۇ ياندۇرۇۋېتىدۇ. سېنىڭ قەلبىڭ كۆچلۈك، شۇ قەلبىڭ بىلەن نۇرغۇن ياشلارنى توغرا يولغا سالغانسىڭ، كىشىلەر قەلبىنىڭ چوڭقۇر يېرىدە قانتىق ئۈيقۇدا ياتقان ھېس - تۇيغۇلىرىنى ئويغىتىش سېنىڭ ئالاھىدىلىكىڭ ئىدى. مەن سېنىڭ گۇلسۇمنىڭ ئورنىدا كىشىنى ئېچىندۇرغۇدەك ۋە ھاياجانغا سالغۇدەك بىر

پارچه خەت يېزىپ، ئۇنى ئۇيالدۇرۇپ، ئۇنىڭ مۇھەببىتىنى ئويغىتىشىڭنى ئۈمىد قىلىمەن. سېنىڭ بۇ ياردىمىڭنى ئۆمۈر بويى ئۇنتۇمايمەن.

ناۋىن ئەپەندى ھەقىقىي شائىرغا مۇناسىپ ئادەم، ئۇنىڭ تەكلىپلىرىدىكى شائىرانە پىكىرلەر ئەمەلىيەتكە بەكمۇ ئويغۇن. ئۇ مېنىڭ بىرقانچە ھېكايىلىرىمنى ئوقۇپ يىغلاپ كەتكەنىدى. شۇنىڭدىن بۇيان ئۇنىڭ ماڭا بولغان ئىشەنچىسى تېخىمۇ چوڭقۇرلاشتى. ئۇنىڭچە، مەن خۇددى قولغا ئۆگەنگەن يىلاندەك كىشىلەرنىڭ قەلبىگە ئىختىيارىي كىرەلەيدىكەنمەن. ئۇ چۈشەندىكى، ھەممىلا ئادەم ئۇنىڭغا ئوخشاش ئوڭايلا ھېسسىياتقا بېرىلىپ ھاياجانلىنىدىغان شائىر ئەمەستە! ئۇ ئوقۇپ ھاياجىنىنى باسالماي كۆز يېشى قىلىپ كەتكەن ھېلىقى ھېكايىلەرنى بەزى ئەپەندىلەر ئوقۇسا بىزار بولغىنىدىن كىتابنى پىرقىرىتىپ ئاتماسمۇ! لېكىن ھازىر بۇ گەپلەرنى قىلىشنىڭ ۋاقتى ئەمەس، بولمىسا ئۇ مېنى بۇ ئىشتىن ئۆزىنى قاچۇردى، دەپ ئويلاپ قېلىشى مۇمكىن. شۇڭا، مەن سەمىمىيلىك بىلەن:

ـــ خېلى چوڭقۇر ئويلاپسەن، دېگىنىڭ بويىچە قىلايلى. گەرچە مېنىڭ كىشىلەرنىڭ يۈرىكىدە بىر خىل مېھرىبانلىق قوزغىيالايدىغىنىمغا بەرگەن باھايىڭ بەك يۇقىرى بولۇپ كەتكەن بولسىمۇ، لېكىن سېنىڭ ئۈمىدىڭنى يەردە قويمايمەن. مەن خەت يازىمەن، بىر ئىلاج قىلىپ ئۇ ياشىنىڭ ھەقىقىي ھېسسىياتىنى قوزغاشقا تىرىشىمەن. ئەگەر سەن مۇڭاپىق كۆرسەڭ، گۈلسۈمنىڭ ئېرىگە يازغان خەتلىرىنى ماڭا كۆرسەتكىن، گۈلسۈمنىڭ ئېرى بارلىق خەتلەرنى قايتۇرۇۋېتىپتىكەنغۇ؟ ئەگەر گۈلسۈم خەتلىرىنى يىرتىۋەتمىگەن بولسا چوقۇم يېنىدا بار. مەن ئۇ خەتلەرنى ئوقۇغاندىن كېيىن، خەت يازغاندا قايسى جەھەتلەردە تولۇقلاشنىڭ لازىملىقىنى بىلىۋالالايمەن، ـــ دېدىم.

ناۋىن ئەپەندى يانچۇقىدىن بىر تۇتام خەتنى ئېلىپ:
ـــ سېنىڭ بۇ خەتلەرنى كۆرمەن دەپ ئالغاچ كەلگەنىدىم، خالىغىنىڭچە كۆرگىن، گۈلسۇم مېنىڭ قىزىم ھەم سېنىڭمۇ قىزىڭ. سېنىڭدىن يوشۇرىدىغان نېمىسى بار، ـــ دېدى ـ ده، ئالدىمغا قويدى.
مەن خەتلەرنى ئوقۇشقا باشلىدىم. خەتلەر گۈپۈلدەپ خۇش پۇراق چېچىپ تۇرغان گۈلسۇرۇق رەڭدىكى پارقىراق قەغەزگە ئىنتايىن رەتلىك، چىرايلىق يېزىلغانىدى.

بېگىم:
مېنىڭ قايتىپ كەلگىنىمگە توپتوغرا بىر ھەپتە بولدى. قاراڭغۇدا تۇنلەرنى كىرپىك قاقماي، يارىلانغان يىلاندەك تولغىنىپ يۇرۇپ تاڭغا ئۇلاۋاتىمەن. ھەيران-مەن: مېنى بۇنچىۋالا جازالىغۇدەك ئالدىڭىزدا نېمە جىنايەت ئۆتكۈزدۈم؟ مېنى ئەيىبلەڭ، لەنەت ئوقۇڭ، تىللاڭ، خالىسىڭىز قۇلاقلىرىمنى بۇراپ ئۈزۈۋېتىڭ، بۇ جازالارنىڭ ھەممىسىگە خۇشاللىق بىلەن چىدايمەن. بىراق، سىزنىڭ ماڭا بولغان كۆڭۈلسىزلىكىڭىزگە چىدىيالمىدىم. ئۆيىڭىزدە تۇرغىنىمغا بىر ھەپتە بولدى. كۆڭلۈمدە قانداق ئارزۇ ـ ئارمانلارنىڭ بولغانلىقىنى بىر خۇدانىڭ ئۆزى بىلىدۇ. بىرقانچە قېتىم قىلمىشلىرىم ئۈچۈن سىزدىن ئەپۇ سورىماقچى بولدۇم. ۋاھالەنكى، مېنىڭ سايەمنى كۆرۈشىڭىز بىلەنلا مەندىن بەدەر قاچتىڭىز، شۇڭا سىز بىلەن ئۇچرىشىش پۇرسىتىگە ئىگە بولالمىدىم. سىزگە مەلۇم، ھەر كۈنى چۈشتىن كېيىن ئۆيدىكىلەرنىڭ ھەممىسى دەم ئالىدىغان ۋاقتىدا سىزنىڭ بۆلۈمىڭىزگە كىرىپ بىر ـ ئىككى سائەتكىچە باش ئې-

گىپ ئۆرە تۇردۇم. لېكىن، ماڭا كۆز قىرىڭىزنىمۇ سالمىدىڭىز. شۇ چاغدا مېنىڭ يۈرىكىمنىڭ قانچىلىك ئازابلىق ھېسسىياتلارغا تولغانلىقىنى، ئەلۋەتتە، سىز قىياس قىلالمايسىز، بۇنى پەقەت ماڭا ئوخشاش بەختسىز ئاياللارلا چۈشىنەلەيدۇ. مەن قىز دوستلىرىمدىن توي كېچىسىدىكى ھېكايىلەرنى ئاڭلىغانىدىم. ئەمما سىز مەن ئارزۇ قىلغان ئاشۇ بەختلىك شېرىن جەننىتىمنى رەھىم-سىزلەرچە ۋەيران قىلىۋەتتىڭىز! مەن سىزدىن شۇنى سوراي، ئەجەبا، مېنىڭ سىزگە نىسبەتەن ھېچقانداق ھوقۇقۇم يوقمۇ؟ سوتمۇ مەلۇم بىر جىنايەتچىگە قاماق جازاسى ھۆكۈم قىلغاندا ئۇنىڭ جىنايىتىنىمۇ ئېلان قى-لىدىغۇ، پاكىت كۆرسىتىدىغۇ، جىنايەتچىنىڭ ئۆزىنى ئاقلىشىنى ئاڭلايدۇغۇ؟ لېكىن، سىز مەندىن بىرمۇ سو-ئال سوراپ قويمايسىز! ئەگەر مەن سەۋەنلىكىمنى بىلە-ۋالسام بۇنىڭدىن كېيىن دەققەت قىلاتتىمغۇ! ئايىغىڭىز-غا يېقىلىپ سىزدىن كەچۈرۈپ سوراي. قەسەم ئىچىمەن-كى، مەندىن نېمە ئۈچۈن رەنجىگەنلىكىڭىزنى زادىلا بە-لەلمىدىم. ئېھتىمال، مەندە تەسەۋۋۇرىڭىزدىكى خوتۇ-نىڭىزدا بولۇشقا تېگىشلىك ئېسىل پەزىلەتلەر يوقتۇ. دەرۋەقە، مەن ئىنگلىزچە ئوقۇمىغان، ئەنگلىيە جەمئى-يىتىنىڭ ئۆرپ - ئادەتلىرىنى چۈشەنمەيمەن، ئىنگلىز-لار ئويناىدىغان ئويۇنلارنىمۇ بىلمەيمەن. يەنە كۆپ جە-ھەتلەردىن يېتەرسىز ئىكەنلىكىم ئۆزۈمگە ئايان. ئىق-رارمەنكى، مەن سىزنىڭ لايىقىڭىز ئەمەس، ئەسلىدە سىزگە مېنىڭدىنمۇ گۈزەل، ئەقىللىق، يۈكسەك ئەخلا-قىي پەزىلەتكە ئىگە كىشى خوتۇن بولۇشى كېرەك ئىدى. بېگىم، جىنايەت جازاغا تارتىلىشى كېرەك، ئەلۋەتتە.

لېكىن، سەۋەنلىك بىلەن يېتەرسىزلىك جازاغا تارتىلـ
ماسلىقى كېرەك. قانداق شارائىتتا بولسۇن، سىزنىڭ
ئارزۇيىڭىز بويىچە ئىش قىلىشقا تەييارمەن. ماڭا كۆيۈـ
نىدىغانلا بولسىڭىز يېتەرسىزلىكلىرىمنى قانچىلىك تېز
تۈگەتكەنلىكىمنى كۆرەلەيسىز. سىزنىڭ مۇھەببەتكە
تولغان ئاشۇ قاراشلىرىڭىز، مېنىڭ رۇخسارىمنى نۇرلانـ
دۇرالايدۇ، ئەقىل ـ پاراسىتىمنى ئۆستۈرىدۇ، ھاياتىمـ
نى مىسلىسىز گۈزەللەشتۈرىدۇ. بېگىم، سىز كىمدىن
خاپا بولۇپ يۈرگەنلىكىڭىزنى ئويلاپ باقتىڭىزمۇ؟ پۈتـ
ۈڭىزغا يىقىلىپ سىزدىن ئەپۇ سوراۋاتقان، ئۇ دۇنيا ـ
بۇ دۇنيا سىزنىڭ مالىيىڭىز بولۇپ ئۆتىدىغان بىر ئاجىز
قىز سىزنىڭ ئاچچىقىڭىزغا بەرداشلىق بېرەلەرمۇ؟ مېـ
نىڭ دىلىم بەك نازۇك، سىز مېنى يىغلىتىپ پۈشايمانغا
قالغاندىن باشقا يەنە نېمىگە ئىگە بولالايسىز؟ سىزنىڭ
بۇنداق غەزەپ ئوتىڭىزدىن چاچراپ چىققان كىچىككىنە
ئۇچقۇنمۇ مېنى كۆيدۈرۈپ كۈل قىلىشقا تامامەن قادىر.
ئەگەر مېنىڭ ئۆلۈشۈمنى خالىسىڭىز ئۆلۈشكە تەييارـ
مەن. پەقەت پەرمانىڭىزغا تەشنامەن، خالاس. ئەگەر
كۆڭلىڭىز مېنىڭ ئۆلۈشۈم بىلەنلا ئېچىلىدىغان بولسا،
ئىنتايىن خۇشاللىق بىلەن ھاياتىمنى تەقدىم قىلىپ ئاياغ
ئاستىڭىزغا يىقىلغان بولاتتىم. بىراق، بىر ئىش بار،
ئۇنى دېمىسەم كۆڭلۈم تەسكىن تاپمايدۇ، ئۇ بولسىمۇ،
مېنىڭ كەمچىلىك بىلەن يېتەرسىزلىكلىرىم ئىنتايىن
كۆپ، لېكىن بىر ئارتۇقچىلىقىممۇ بار: جەزم قىلالايـ
مەنكى، سىزنى ئوبدان كۆتەلەيمەن. مەندىن باشقا ھەر
قانداق بىر ئايال سىزنى مېنىڭدەك كۆتەلمەيدۇ. سىز
بىلىملىك، ئاڭلىق جاناب، پىسخولوگىيە مۇتەخەسسـ

سى، مالىيىڭىز ئالدىڭىزدا تىك تۇرۇپ سىزدىن يېلە-
نىپ ئىلتىپات سورىماقتا! سىز ئۇنى دەرۋازىڭىزدىن
ئىتتىرىپ چىقىرىۋېتەرسىزمۇ؟
ئالدىڭىزدا جىنايەتكار گۇلسۇم

خەتنى ئوقۇپ بولۇپ شۇركۇنۇپ كەتتىم. بىر ئايالنىڭ ئۆز ئېرى ئالدىدا ئاشۇنداق قول قوشتۇرۇپ تۇرۇشقا مەجبۇر بولۇشى مېنى بەكمۇ ئازابلىدى. ئەگەر بىر ئەر ئۆز خوتۇنىغا مۇشۇنداق ئېتىبارسىز قارىغان بولسا، نېمە ئۈچۈن ئۇ ئايالنىڭ ئۇنداق ئەرنى تاشلىۋېتىشىگە بولمايدىكەن؟ بۇ ئەبلەخ توي قىلىپ بىر ئايال قولغا ئىگە بوپتۇ. خوتۇننى قانداق خورلايمەن دېسە شۇنداق خورلاپتۇ، ئۇنى توسايدىغان، ئۇنىڭغا نارازىلىق بىلدۈرىدىغان بىرمۇ ئادەم چىقماپتۇ. ئەرلەر ئىككىنچى قېتىم، ئۈچىنچى قېتىم، ھەتتا تۆتىنچى قېتىممۇ توي قىلالايدۇ. ئۇلار خوتۇنلىرىغا بولغان مۇناسىۋەتتە ھېچقانداق بىر كاپالەتنى ئۈستىگە ئالمىغان، شەپقەتسىز ھالدا ھۆكۈمرانلىق يۈرگۈزەلەيدۇ.

ئۇلار ئايالارنىڭ، ئائىلىنىڭ شان - شۆھرىتىنى ساقلاش، دېگەن كىشەن بىلەن مەھكەم كىشەنلەنگەنلىكىنى چۈشىنىشىدۇ، ئايالارغا پاجىئەلىك ھالدا ئۆلۈشتىن باشقا ئامال يوق. ئەگەر ئەرلەر ئايالارنىڭمۇ قانغا - قان، جانغا - جان ئېلىشىدىن، ئەڭ بولمىغاندا بىرەر كاچات سېلىشىدىن قورقۇدىغان بولسىدى، مۇنچىۋالا ھەددىدىن ئېشىپ كەتمەس ئىدى. بىچارە ئايالار نېمىدېگەن ئاجىز - ھە! ئەگەر گۇلسۇمنىڭ ئورنىدا بولغان بولسام ئۇنىڭ ئېرىنىڭ شەپقەتسىزلىكىگە ئون ھەسسە ئارتۇق مۇئامىلە بىلەن جاۋاب قايتۇرغان، جەمئىيەتنىڭ مەسخىرىسىگە قىلچە پەرۋا قىلماي، ئۇنى قاتتىق ئازابقا سالغان بولاتتىم. ئەپسۇسكى، جەمئىيەت ئايالارنىڭ مۇشۇنداق خورلىنىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ تۇرۇپ كۆرمەسكە سالىدۇ، پىسەنت قىلمايدۇ. ئاھ، بەخت-

سىز ياش، سەن ئۆزۈڭنىڭ كەلگۈسىڭنى رەھىمسىزلەرچە گۈمـ
ران قىلىۋاتقىنىڭنى بىلمەيۋاتامسەن؟ بۇ دەل بىر ئەرنىڭ ئۆزىـ
نىڭ قايناق مۇھەببىتى بىلەن قىزنىڭ ئاتا ـ ئانىسى، قېرىنـ
داشلىرى ۋە يېقىن دوستلىرىنىڭ مۇھەببىتىنى بېيىتىدىغان
ۋاقتى ئەمەسمۇ؟ ئەگەر ئۇ ئەر ئۇنداق قىلالمىسا خوتۇنىنىڭ
سۆيگۈگە ئىنتىزار بولغان قەلبىنى قاندۇرالىسۇن؟
نەتىجىدە، دائىم سادىر بولۇپ تۇرىدىغان ئەھۋال يۈز بېرىدۇ،
يەنى ئايال ئەلەم بىلەن ئۆلىدۇ. بۇ يەنە دەل بىر كىشىنىڭ
بۇنىڭدىن كېيىنكى ھاياتىغا مەڭگۈلۈك شېرىن ئەسلىمىلەرنى
قالدۇرىدىغان ۋاقىتقۇ؟ ئاياللارنىڭ مۇھەببەتكە بولغان تەشنالىقى
بەكمۇ كۈچلۈك، ئۇ ئېرىنىڭ مۇھەببىتىگە چۆمگەندىن كېيىن
ھاياتىنىڭ چىن مەنىسىنى چۈشىنىدۇ. مۇشۇ مۇھەببەت ئاساسىدا
تۇرمۇشتىكى بارلىق قىيىنچىلىقلارغا خۇشاللىق بىلەن بەرداشـ
لىق بېرىپ كېتەلەيدۇ. بۇ يەنە دەل قەلبىگە مۇھەببەتنىڭ
باھارى كەلگەن ۋاقىت، ھەر خىل يېڭى ئۈمىد مايىسلىرىنىڭ
بىخ يارغان مەزگىلى ئەمەسمۇ؟ قايسىبىر رەھىمسىز ئادەم مۇـ
شۇنداق پەسىللەردە قولىغا تىغ ئېلىپ ياش نوتىلارنى كېسىدۇ؟
بۇ يەنە دەل ئوۋچىنىڭ قۇشنى ئۇۋىسىدىن ئېلىپ ئۆز قەپىسىگە
سولايدىغان ۋاقىتىغۇ؟ ئوۋچى بۇ بىچارە قۇشنىڭ بوينىغا پىچاق
سۈرۈۋاتقاندا، ئۇنىڭ قۇشنىڭ ئېچىنىشلىق چىرىلداشلىرىغا قۇـ
لاق سېلىشىدىن ئۈمىد كۈتكىلى بولامدۇ؟

مەن ئىككىنچى خەتنى ئوقۇشقا باشلىدىم:

ھاياتىمدىكى ئەڭ قەدىرلىك ئادىمىم:

ئىككى ھەپتىدىن بېرى جاۋابىڭنى كۈتۈپ، بۇـ
گۈنگىچە بىرەر ئۈچۈر بولمىغاچقا سىزدىن ئاغرىنىپ
ئولتۇرۇپتىمەن، ئالدىنقى بىر پارچە خەتنى يازغىنىمدا

سىزدىن چوقۇم بىر جاۋاب كېلىدۇ دېگەن ئىشەنچىدە ئىدىم. كۆتكىنىمنىڭ ئەكسىچە بولغانلىقىغا قارىماي يە- نىلا ئۈمىدىمنى ئۈزمىدىم. ھازىرمۇ سىزنى، غەرەزلىك ھالدا جاۋاب قايتۇرمىدى، دېيىشكە كۆڭلۈم ئۇنىمايدۇ. ئېھتىمال، ۋاقتىڭىز بولمىغاندۇ ياكى ساقلىقىڭىز يوق- تۇ، خۇدايىم ئۆزى ساقلىغاي. بىراق، مەن ئەھۋالىڭىز- نى كىمدىنمۇ سوريالايمەن؟ سىزنى ئاغرىپ قالغانمىدۇ دەپ ئويلىساملا يۈرىكىم مۇجۇلىدۇ. مېنىڭ ئاللادىن تىلەيدىغان بىر دىنبىر تىلىكىم سىزنىڭ خۇشاللىقىڭىز ۋە سالامەتلىكىڭىز: ماڭا جاۋاب خەت يازمىسىڭىزمۇ مەيلى، تازا بىر يەغلىۋالساملا خېلى يەڭگىللىشىپ قالىمەن. ئەگەر كېسەل بولۇپ قالغۇدەك بولسىڭىز، خۇدا ھەققى، دەرھال ماڭا خەت يېزىۋېتىڭ، دەرھال قېشىڭىزغا يې- تىپ بارىمەن. مەن ئەنئەنىۋى ئەدەب - قائىدە ۋە ئۆرپ - ئادەتلەردىن بەكمۇ قورقىمەن، بۇنداق ئەھۋال ئاستىدا ئەگەر سىز مېنى خىزمىتىڭىزنى قىلىش پۇرسە- تىدىن مەھرۇم قىلسىڭىز، ئۇ ھالدا مېنى ھاياتىمدىكى ئەڭ قىممەتلىك ھوقۇقۇمدىن مەھرۇم قىلغان بولىسىز. مەن ھەرگىز سىزگە ئارتۇقچە تەلەپ قويمايمەن. يېمەك- لىكىم ئۈچۈن ئەڭ ئەرزان نەرسىلەرنى بېرىڭ، ئەڭ ئاددىي كىيىملەرنى كىيگۈزۈڭ، قىلچىمۇ نارازى بولماي- مەن. ئالدىمدا دەھشەتلىك بالا - قازا تۇرغان تەقدىردە- مۇ، سىز بىلەن بىرگە خۇشال - خۇرام تۇرمۇش كەچۈ- رىمەن. ھەرگىزمۇ زىبۇ زىننەتلەرگە ھەۋەس قىلمايمەن، ھەشەمەتلىك ئۆي - ئىمارەتلەرنىمۇ ئويلىمايمەن، سىرت- لارغا چىقىپ سەيلە قىلىشنىمۇ ئارزۇ قىلمايمەن، بايلىق توپلاش ئويۇمىمۇ يوق، ھاياتىمنىڭ مەقسىتى پەقەت سىز

نى كۇتۇش. مانا بۇ مېنىڭ بىردىنبىر غايەم. مې-
نىڭ نەزىرىمدە، بۇ دۇنيادا ئىلاھ، ئۇستاز ھەم
ئەمەلدار دېگەنلەر يوق. سىز مېنىڭ ئىلاھىم، چو-
قۇنىدىغان ئۇستازىم، مېنىڭ شاھىم، مېنى ھەر-
گىزمۇ ئايىغىڭىزدىن نېرىغا تېپىۋەتمەڭ! مېنى
تاشلىۋەتمەڭ! مەن سىزنى كۇتۇش ئۇچۇن، سىزگە
بولغان مۇھەببىتىمنىڭ گۇل - غۇنچىلىرىنى ئې-
لىپ، ئېتەكلىرىمگە ساداقەت ۋە بۇرچ مېۋىلىرىنى
سېلىپ ئالدىڭىزغا كېلىمەن. مېنىڭ بۇ سوۋغاتلە-
رىمنى پۇتىڭىزنىڭ تۇۋىگە قويۇپ قويۇشۇمغا رۇخ-
سەت قىلىڭ! ئىلاھقا چوقۇنغۇچىنىڭ ۋەزىپىسى
پەقەت باش قويۇشلا، ئىلاھنىڭ ئۇنى قوبۇل
قىلىش - قىلماسلىقىنى ئويلىشىش باش قويغۇچە-
نىڭ ھەددى ئەمەس.

بېگىم، مېنىڭ يېقىنقى ئەھۋالىمنى بىلمەس-
لىكىڭىز مۇمكىن. مۇبادا سىز بۇنى بىلگەن بول-
سىڭىز مۇنداق باغرى تاشلىق قىلمىغان بولاتتى-
ڭىز. سىز بولسىڭىز ئەر، قەلبىڭىز كىشىلەرگە
قارىتا مېھىر - شەپقەت بىلەن تولغان. مەن سىز-
نىڭ مېنىڭدەك بىر ئەرزىمەس ئادەمدىن ئاچچىقلە-
نىشىڭىزغا ئىشەنمەيمەن. مەن پەقەت سىزنىڭ ئېچ
ئاغرىتىشىڭىزغىلا ئەرزىيمەن. مەن شۇنچىلىك ئا-
جىز، پۇتكۇل جىسمىم يېتەرسىزلىكلەر بىلەن تول-
غان، گەپ - سۆزۈممۇ جايىدا ئەمەس. سىز بول-
سىڭىز بىر قۇياش، مەن بولسام بىر زەررە؛ سىز
بولسىڭىز كۇچلۇك بىر يالقۇن، مەن بولسام سار-
غايغان بىر تال گىياھ؛ سىز بولسىڭىز ئېسىلزادە،

مەن بولسام بىر بىچارە تىلەمچى. شۇنداق تۇرۇقلۇق، مەن سىزنىڭ ئاچچىقىڭىزغا قانداقمۇ بەرداشلىق بېرەلەيمەن؟ ئەگەر ئۆزىڭىزنى كۆتۈشكە مېنى مۇناسىپ ئەمەس دېسىڭىز، ئۇنداقتا زەھەر قۇيۇلغان قاچىنى ئۆز قولىڭىز بىلەن ماڭا بېرىڭ، مەن ئۇنى تاتلىق شەربەتتەك بېشىمدىن ئىگىز كۆتۈرۈپ، كۆزۈمنى يۇمۇپ تۇرۇپ بىراقلا ئىچىۋېتەي. مېنىڭ پۈتكۈل ھاياتىم سىزگە تەقدىم قىلىنغانىكەن، مېنى ئۆلتۈرەمسىز، ھايات قويامسىز، بۇ سىزنىڭ ئىلكىڭىزدە. مېنىڭ ئۆلۈشۈم سىزنى خۇشال، خاتىرجەم قىلسىلا مەن چىن كۆڭلۈمدىن ئۆلۈشكە رازى بولاتتىم. مەن پەقەت شۇنى بىلىمەن: مەن سىزنىڭكى، بەلكى مەڭگۈ سىزگە مەنسۇپ، بۇ دۇنيادىلا شۇنداق بولۇپ قالماي ئۇ دۇنياغا بارغاندىمۇ سىزنىڭ.

بەختسىز گۈلسۈم

مەن خەتنى ئوقۇپ بولۇپ گۈلسۈمدىن بىر ئاز نارازى بولدۇم، ھېلىقى تەنتەككىغۇ تېخىمۇ ئاچچىقىم كەلدى. دەرۋە-قە، سەن بىر ئايالكەنسەن، ھازىرقى تۇزۇم شارائىتىدا ئېرىڭ-نىڭ ساڭا قارىتا تۇرلۇك ئىمتىيازلىرى بولىدۇ، ئەلۋەتتە. بىراق، ئىتائەتمەنلىكىنىڭمۇ چېكى بار - دە! ئاياللارنىڭمۇ ئۆزى-گە لايىق ئىززەت - ھۆرمىتى، غۇرۇرى بولۇشى كېرەكقۇ؟ مۇبادا ئەرلەرنىڭ نوخۇلىسى ھەددىدىن زىيادە ئۆسۈپ كەتسە، ئۇنداق نېمىلەرنى مەنىستىمەسلىك كېرەك. كىشىلەر ئاياللارنىڭ ئۆز بۇرچىنى ئادا قىلىشى ۋە ئۆزىنى قۇربان قىلىشى توغرىسىدا ئاغزى - ئاغزىغا تەگمەي تەلىم بېرىپ، ئۇلارنىڭ غۇرۇرى ۋە ئىشەنچىسىنى يوقاتتى. ئەگەر ئەرلەرنىڭ ئاياللارغا ھېچ قانداق ھاجىتى چۈشمىگەن بولسا، ئاياللارنىڭ نېمە ئۈچۈن ئەرلەرگە ھاجىتى چۈشىدىكەن. خۇدا ئەرلەرگە ئىككى قول بەردى، ئەجەبا، ئاياللارغا بەرمەپتىمۇ؟ ئەرلەر ئەقىللىق بولۇپ، ئاياللار

شۇنداق دۆتمىكەن؟ گۈلسۇمگە ئوخشاشلارنىڭ ئىتائەتمەنلىكى ئەرلەرنىڭ نوخۇلىسىنى ئۆستۈرۈۋەتكەن. ئەرلەرنىڭ ئاچچىقىنىڭ كەلگەنلىكى ئاياللار ئۈچۈن گويا قىيامەت كۈنى يېتىپ كەلگەن بىلەن باراۋەر. مەن، بۇ تەنتەكنىڭ بىر ئويۇنشى بولغان بولسا، بەلكىم شۇ ئايالنىڭ مۇھەببەت قىلتىقىدىن قۇتۇلالماي يۈرەمدىكىن، دېگەن خىيالدا بولدۇم.

شۇنىڭ بىلەن ئۇچىنچى پارچە خەتنى ئاچتىم.

سۆيۈملۈكۈم:

ھاياتىمنىڭ قىلچە ئەھمىيىتى يوق ئىكەنلىكىنى ئەمدى چۈشەندىم. كىشىلەر كېلىپ ئۆزىمىدىغان ھەتتا كۆز قىرىنىمۇ سالمايدىغان گۈل يەنە نېمە دەپ ئېچىلىدۇ؟ غاندۇ؟ ئۇنىڭ ئارزۇسى توزۇپ يەرگە چۈشكەندىن كېيىن كىشىلەرنىڭ ئاياغ ئاستىدا دەپسەندە بولۇشمىدۇ؟ بىر ئايدىن بېرى ئۆيىڭىزدە تۇرۇپ بۇگۈن يەنە ئۆز ئۆيۈمگە قايتىپ كەلدىم. قەينىناتام كېلىپ ئەپكېتىۋىدى، يەنە قەينىناتام ئەپكېلىپ قويدى. شۇنچە ئۆزۈن ۋاقىت تۇرغان بولساممۇ ماڭا بىر قېتىممۇ بويىڭىزنى كۆرسەتمىدىڭىز، كۈنىگە دەرۋازىدىن كۆپ قېتىم كىرىپ - چىقىسىز، ئۆز ئىنىلىرىڭىز، سىڭىللىرىڭىز بىلەن پاراڭلىشىسىز، كۈلۈشىسىز ياكى دوستلىرىڭىز بىلەن تېياتىرغا، سەيلىلەرگە بىللە بارىسىز، لېكىن مېنىڭ يېنىمغا كەلمەسكە قەسەم قىلىۋەتكەن ئوخشايسىز. مەن سىزگە بىر نەچچە قېتىم يېلىنىپ يالۋۇردۇم. يەنە بىر نەچچە قېتىم يۈزۈمنى قېلىن قىلىپ ھۇجرىڭىزغا كىردىم. بىراق، ماڭا بىر قېتىممۇ بېشىڭىزنى كۆتۈرۈپ قاراپ قويمىدىڭىز. ئادەم بالىسىنىڭ مۇنچىۋالا

تاش يۈرەك بولىدىغانلىقىغا ئەقلىم يەتمەيدۇ. مەن راست سىزنىڭ مۇھەببىتىڭىزگە ئەرزىمەيمەن، خىزمىتىڭىز-گىمۇ يارىمايمەن. ئەجەبا، ئىچ ئاغرىتىشقىمۇ ئەرزىمەس-مەنمۇ؟ ھېلىقى كۈنى مەن چوڭقۇر مۇھەببىتىم بىلەن كۆڭۈل قويۇپ سىزگە تاتلىق غىزا تەييارلىغانىدىم، لې-كىن سىز ئۇنىڭغا قارىماپمۇ قويمىدىڭىز. سىزنىڭ مەندىن شۇنچىۋالا بىزار بولغانلىقىڭىزغا قارىماي، ئۆزۈمنىڭ يەنە نېمە ئۈچۈن ھايات يۈرگەنلىكىمنى چۈشەنمەيمەن، مېنىڭ ھاياتىمنى قانداق بىر ئۇمىدنىڭ تۈتۈپ تۇرۇۋاتقانلىقىنىمۇ بىلمەيمەن. سىز ماڭا جازا بەرمەكچى، لې-كىن جىنايىتىمنى ئېلان قىلمىدىڭىز. بۇ نېمىدېگەن ئادالەتسىزلىك ـ ھە! ئاھ! بۇ قانداق تەدبىردۇ؟ سىزگە ئايان، مەن سىزنىڭ ئۆيىڭىزدە تۇرغان بىر ئاي ۋاقىت ئىچىدە ئەڭ كۆپ بولغاندا ئۆيىڭىزنىڭ تامىقىنى ئون كۈنلا يېدىم. مەن ھازىرمۇ شۇنداق ئاجىز بىر ھالغا كېلىپ قالدىم، بىر قەدەم ماڭسام كۆزۈم قارىڭغۇلىشىپ، خۇددى كۆز نۇرۇم تۇگىگەندەك، يۈرىكىمدىكى قانىنىڭ ئايلىنىشى توختىغاندەك بولۇپ قالىدۇ. بوپتۇ، مېنى ئازابلاۋېرىڭ، قانداق ئازابلىسىڭىزمۇ مەيلى. بۇ ئادالەتسىزلىكىڭىزمۇ تۇگەيدىغان چېكى بولار، ھازىر مەن پۈتۈن ئۇمىدىمنى ئۆلۈمگىلا باغلاپ قويدۇم. ئەھۋالدىن قارىغاندا، مېنىڭ ئۆلۈم خەۋىرىمنى ئاڭلىغان ھامان گۈلقەلبىڭىز ئېچىلىپ قىنىڭىزغا سىغماي قالىدىغان ئوخشايسىز. كۆزىڭىزدىنغۇ بىر تامچە ياشمۇ چىقمايدۇ. لېكىن، بۇ سىزنىڭ ئەيىبىڭىز ئەمەس، بەلكى مېنىڭ بەختسىزلىكىم. ئېھتىمال، مەن بۇ دۇنياغا تۆرەلمەس-تىن بۇرۇن ئىنتايىن چوڭ گۇناھ ئۆتكۈزگەندىمەن.

مەن سىزگە كۆڭۈل بەرمىسەم، سىزگە ئوخشاش مەنمۇ سىزگە پەرۋا قىلمىسام، سىزنى كۆزگە ئىلمىسام، سىز بىلەن بولغان مۇناسىۋەتنى چىن كۆڭلۈمدىن ئۈزۈپ تاشلىسام، دەپمۇ ئويلايمەن. بىراق، نېمىشقىدۇ، مەندە ئۇنداق غەيرەت يوق. يۆگىمەچ دەرەختەك قەد كۆتۈرۈپ تۇرالايتتىمۇ؟ دەرەخ بىرەر نەرسىگە تايىنىشقا موھتاج ئەمەس، لېكىن يۆگىمەچتە ئۇنچىلىك قۇدرەت نېمە قىلسۇن؟ يۆگىمەچ غولى بىلەن ئەتراپىدىكى دەرەخلەرگە يامىشىدۇ. ئەگەر ئۇ دەرەختىن ئايرىلىپ قالسا قۇرۇپ قالىدۇ. ناۋادا مەن سىزدىن ئايرىلىدىغان بولسام ئۆزۈمنىڭ مەۋجۇت بولۇپ تۇرالىشىمنى پەرەز قىلالمايمەن. ھاياتىمدىكى ھەر بىر ھەرىكەت، ھەربىر پىكىر، ھەربىر ئارزۇ سىزنىڭ مەۋجۇتلۇقىڭىزنى ئەكس ئەتتۈرىدۇ. مېنىڭ ھاياتىم سىزنى مەركەز قىلغان. مەن سىزنىڭ يېنىڭىزغا باغلانغان گۈلچەمبىرەكنى، ئەگەر ئۇ يېنىپ بولمىسا گۈلچەمبىرەكنىڭ گۈللىرى پاتقاق ئۈستىگە چېچىلىپ كېتىدۇ.

مېنىڭ سىنو ئىسىملىك بىر قىز دوستۇم بار ئىدى، ئۇ بۇ يىل توي قىلدى. ئېرى قېيىنانىسىنىڭ ئۆيىگە كەلگەندە ئۇ قىز خۇشاللىقىدىن ئۆزىنى قويىدىغان جاي تاپالماي قالىدۇ. ئۇ بىر كۈندە نەچچە قېتىم گىرىم قىلىدىكىن ـ تاڭ، خۇددى گۈلدەك ئېچىلىپلا يۈرىدۇ. ھاياجان ئىلكىدە قالغان ھېسسىياتىنى ھەر قانچە قىلىپمۇ باسالمايدۇ. ئۇ گويا ئۆزىنىڭ بەختىنى مېنىڭدەك بىر بەختسىز كىشى ئالدىدا كۆز ـ كۆز قىلىۋاتقاندەك خۇشاللىقىنى زادىلا باسالمايدۇ. ئۇ كېلىپ بوينۇمغا ئېسىلغاندا، ئۇنىڭ خۇشاللىق ۋە ئەسەبىيلىكتىن چىقىۋاتقان

ئىسىق ياشلىرىغا غەرق بولۇپ كېتىۋاتقانلىقىنى بولسىمەن. ئەر - خوتۇن ئىككىسى مۇھەببەت شارابىدىن غەرق مەست يۇرىدۇ. ئۇلارنىڭ پۇلىمۇ، مال - دۇنياسىمۇ يوق، لېكىن ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ نامرات تۇرمۇشىدىن رازى. دۇنيادا مۇنداق ئىناق - ئىجىل مۇھەببەتنىڭ بىر دەقىقىسىگە ئەرزىيدىغان يەنە قانداق نېمە باردۇ - ھە؟! بۇ خىل خۇشاللىق ۋە غەم - ئەندىشىسىز تۇرمۇشنىڭ ئانچە ئۇزۇنغا بارمايدىغانلىقى ماڭا ئېنىق. ئېھتىمال، ئۇلار تۇرمۇشنىڭ ھەر خىل تەشۋىش ۋە ئۇمىدسىزلىكلىرى تۇپەيلىدىن بېشىنى كۆتۈرەلمەي قالار. بىراق، شېرىن ئەسلىمىلەر خۇددى توپلىغان بايلىققا ئوخشاش ھامان ئۇلارغا يار - يۆلەك بولىدۇ. قىيىنچىلىق شارائىتتا، مۇھەببەت سۈيىگە سالغان غورىگىل تاماقمۇ ئۇلارغا مەززىلىك تېتىيدۇ. مۇھەببەت رەڭگىنى ئالغان ماتا كىيىملەرنى كىيىسىمۇ كۆزنىڭ يېغىنى يەيدۇ. مۇھەببەتنىڭ نۇرى يورۇتۇپ تۇرغان كەپىمۇ ئۇلارغا شۇنچىلىك راھەت بېرىدۇ. ئېرىدىن خەت كەلگەندە، ئۇ خۇددى گۆھەر تېپىۋالغاندەك بولۇپ كېتىدۇ. ئۇنىڭ يىغىسىدىمۇ، رەنجىشىدىمۇ بىر خىل شېرىن تەم ۋە ئىشقىي لەززەت بار. ئۇنىڭ كۆزلىرىدە تاقەتسىزلىك ۋە ھاياجانلىق ياشلىرى ئوينايدۇ. مېنىڭ كۆزۈمدىكى بولسا ئۇمىدسىزلىك ۋە ئەلەم ياشلىرى؛ ئۇنىڭ خاتىرجەمسىزلىكىگە ئىنتىزار ۋە بەخت يوشۇرۇنغان، مېنىڭ خاتىرجەمسىزلىكىمدە مەھرۇم بولۇش بىلەن ئۇمىدسىزلىك يوشۇرۇنغان؛ ئۇنىڭ رەنجىشلىرىدە ھوقۇق ۋە ھېسسىيات بار، مېنىڭ رەنجىشلىرىمدە بولسا پەقەت ھەسرەت بىلەن يىغلا بار.

خېتىم بارغانسېرى ئۇزىراپ كېتىۋاتىدۇ. ھالبۇ-
كى، قەلبىمدىكى ھەسرەت يېنىكلىگىنى يوق. يېقىندىن
بېرى ھاۋا ئىنتايىن ئىسسىپ كەتتى. دادام مېنى ماي-
سولغا ئاپىرىشنى ئويلىشىۋاتىدۇ. ئۇ تېنىمنىڭ ئاجىزلا-
پ كەتكەنلىكىگە قاراپ مېنى سىل كېسىلىگە گىرىپتار
بولۇپ قالغان ئوخشايدۇ دەپ ئويلىسا كېرەك. مېنىڭ
ئۇچۇن مايسول ئەمەس، جەننەتنىڭمۇ زىندان بولىدىغا-
نلىقىنى ئۇ نەدىن بىلسۇن.

بەختسىز گۈلسۇم

مېنىڭ باغرى تاش ئىلاھىم:

مەن تۇنۇگۇن مايسولدىن قايتىپ كەلدىم. كىشـ-
لەرنىڭ ئېيتىشىچە، مايسول ھاۋاسى تەڭگە ياقىدىغان ۋە
ئىنتايىن گۈزەل جاي ئىمىش، ئېھتىمال شۇنداقتۇ.
ئەمما مەن ئۆيدىن بىر كۇنمۇ سىرتقا چىققىنىم يوق.
جاراھەتلەنگەن يۈرەك ئۇچۇن ئېيتقاندا، پۈتۈن دۇنيا
ئوخشاشلا زېرىكىشلىك.

كېچىدە قىزىق بىر چۈش كۆرۈپتىمەن. سىزگە
ئېيتىپ بېرەيمۇ؟ لېكىن، بۇنىڭ نېمىگە پايدىسى بار
دەيسىز؟ نېمە ئۇچۇنكىن ـ تاڭ، ھازىر يەنە ئۆلۈمدىن
قورقۇدىغان بولۇپ قالدىم. ئۇمىدىنىڭ بىر تال ئىنچىكە
يىپى مېنى يەنىلا تۇرمۇش بىلەن باغلاپ تۇرۇپتۇ. گۈ-
زەل ھايات باغچىسىنىڭ دەرۋازىسى ئالدىغا كېلىپ ئۇنىڭ
ئىچىگە كىرىپ بىر قېتىم سەيلە قىلالماي كەينىگە قاي-
تىپ كېتىش كىشىگە نېمىدېگەن ئەلەم قىلىدۇ ـ ھە!
ئۇنىڭ ئىچىدە گۈللەر، قىزىق تاماشىلار باردۇ. بىراق،
مەن ئۇچۇن بۇ ئىشىك تاقاق. مەن بۇ لەززەتتىن بەھـ-

رىمەن بولۇش ئۇچۇن تولۇپ - تاشقان ئارزۇ - ئۈمىدلەر بىلەن تولۇق تەييارلىق قىلغانىدىم. ئەپسۇسكى، مەن يېتىپ كەلگەن ۋاقتىمدا دەرۋازا تاقىلىپ قاپتۇ.

خەيرىيەت، ئېيتىڭا، مەن ئۆلگەندە جەستىمنىڭ ئالدىغا كېلىپ كۆزىڭدىن ئىككى تامچە ياش تۆكەر-سىزمۇ؟ سىز ئۆمۈرلۈك مەجبۇرىيەتنى زىممىڭىزگە ئالغان، ئۆلگۈچە مەن بىلەن بىرگە ئۆتۈشكە ۋەدە بېرىپ، مېنى قولتۇقلىغان تۇرۇقلۇق، ماڭا شۇنچىلىك رەھىمىڭىز كەلمەسمۇ؟ بارلىق ئادەملەر ئۆلگۈچىنى ئەپۇ قىلىدىكەن. سىزمۇ مېنى ئەپۇ قىلىڭ؛ مېنىڭ جەستىمنى ئۆز قولىڭىز بىلەن يۇيۇڭ؛ قىزىق سۇرۇغنى ئۆز قولىڭىز بىلەن پېشانەمگە تەگكۈزۈپ قويۇڭ؛ توي كۈنى سالغان بىلەزۈكنى ئۆز قولىڭىز بىلەن بىلىكىمگە سېلىپ قويۇڭ؛ گانگې دەرياسىنىڭ سۈيىنى ئۆز قولىڭىز بىلەن ئېغىزىمغا تېمىتىڭ؛ يەنە مېنىڭ تاۋۇتۇمنى كۆتۈرۈپ بىر نەچچە قەدەم بولسىمۇ مېڭىپ قويۇڭ. بەس، مېنىڭ روھىم ئەنە شۇنچىلىك ئىشىڭىز بىلەنلا قانائەت تاپىدۇ. مەن سىزگە بەخت تىلەيمەن، مەن تەڭرىنىڭ دەرگاھىدا تۇرۇپمۇ سىزنى ئەسلەيمەن. بۇ سىزچىمۇ ئۇستۇن تەلەپ ئەمەستۇ؟ سىز مانا مۇشۇ كىچىككىنە ئەدەبلىك ھەرىكىتىڭىز بىلەن بارلىق مەجبۇرىيەتلىرىڭىزدىن خالاس بولالايسىز. ئاھ! ئەگەر سىزنىڭ مۇشۇنچىلىك ئىلتىپات بىلەن مۇئامىلە قىلىدىغانلىقىڭىزغا بالدۇرراق ئىشىنىدىغان بولسام ئىدى، ئەزرائىلنىڭ كېلىشىنى خۇشاللىق بىلەن كۈتكەن بولاتتىم. مەن سىزدىن رەنجىمەيمەن، سىز شۇنچىلىك تاش يۈرەك بولىسىڭىزمۇ ئۇنچىلا رەھىمسىز ئەمەس. مۇسىبەت خەۋ-

رىمنى ئاڭلىغان هامان يېتىپ كېلىدىغانلىقىڭىزغا ئىشەنچىم كامىل. ئېھتىمال، مېنىڭ ئۆلۈمۈمدىن هەسرەت چېكىپ بىر ئاز يىغلاپمۇ قويارسىز. ئەگەر مەن هايات ۋاقتىمدا مۇشۇ بەختىڭ يۈزىنى كۆرگەن بولسام نېمىدېگەن ياخشى بولاتتى ـ هە!

بۇنىڭدىن باشقا، سىزدىن بىر سوئال سورىسام بولارمۇ؟ بۇنىڭ ئۈچۈن رەنجىمەسلىكىڭىزنى ئۆتۈنىمەن. باشقا بىر بەختلىك ئايال مېنىڭ ئورنۇمنى ئىگەللىدىمۇ قانداق؟ ئەگەر راستىنلا شۇنداق بولغان بولسا سىزنى تەبرىكلەيمەن. ئۇنىڭ رەسىمىنى ماڭا ئەۋەتىپ بېرىڭ، ئۇنىڭغا سەجدە قىلاي، ئۇنىڭ پۇتىغا باش قويۇپ سالام بېرەي. ئۇ مەن تەسىرلەندۇرەلمىگەن ئىلاهىتىن هىممەتكە ئىگە بوپتۇ. مۇشۇنداق بىر بەختلىك ئايالنىڭ پۇتىنى يۇغان سۇنى ئىچىشكىمۇ تەييارمەن. مەن ئىككىڭلارغا چىن دىلىمدىن بەخت تىلەيمەن. ئەگەر مەن خېنىمنىڭ خىزمىتىنى قىلسام، بۇنىڭ سىزگە بىۋاستە ئەمەس، بەلكى ۋاستىلىك هالدا تەسىرى بولسىمۇ نېمىدېگەن ياخشى بولاتتى ـ هە! سىز پەقەت ئۇنىڭ نام ـ ئەمەلىنى ۋە ئۆيىنىڭ ئادرېسىنى ئېيتىپ بەرسىڭىز مەن دەرهال ئۇنىڭ يېنىغا باراي. مەن ئۇنىڭغا، خانىم، مەن سىزنىڭ قۇلىڭىز، چۈنكى سىز مېنىڭ بېگىمنىڭ ئاشىقى. مېنى ئۆيىڭىزدە قوندۇرۇشقا رۇخسەت قىلغايسىز! سىزگە گۈل ـ چېچەكلەردىن تۆشەك سالاي؛ پېشانىڭىزدىكى قىزىلنى مەرۋايىتلار بىلەن زىننەتلەي؛ پۇتىڭىزنىڭ ئۆكچىسىنى چىرايلىق قىزىل رەڭ بىلەن بويايي، دەيمەن. مانا شۇلار هاياتىمنىڭ نىشانىسى بولۇپ قالسۇن. مېنى ئۆچمەنلىك قىلىدۇ، هەسەت قىلىدۇ، دەپ قالماڭ.

لار. بىرى مەندىن ئۆز نەرسەمنى تارتىۋالسا ئۇنىڭدىن نەپرەتلىنىمەن، بىراق ئۆزۈمنىڭكىگە ئايلانمىغان نەرسە ئۇچۇن مەندە قانداقمۇ نەپرەت پەيدا بولسۇن؟

يەنە يازىدىغان سۆزلەر كۆپ ئىدى، ئەپسۇسكى دوختۇر كېلىپ قالدى. بۇ بىچارە دوختۇر ئىچىمدە يانغان تۇتۇنىنىڭ تەپتىنى سىل كېسىلىنىڭ ئالامىتى دەپ قاراۋاتىدۇ.

ئازابتىن قىينىلىۋاتقان گۇلسۇم

يۇقىرىدىكى ئىككى پارچە خەتنى ئوقۇپ بولغۇچە سەۋر - تاقىتىم قالمىدى. مەن ئەسلىي تەلۋىلىك نېسىپ بولمىغان، ئىنتايىن سوغۇققان بىر ئادەممەن. سەنئەت بىلەن شۇغۇللىنىدىغان نۇرغۇن كىشىلەرگە ئوخشاش يازما نەرسىلەرگە ئوچاي هايا-جانلىنىپ كەتمەيمەن. نېمىنىڭ يۇرەكتىن چىققان سادا، نېمىنىڭ كىشىلەر قەلبىنى هاياجانغا سېلىش ئۇچۇنلا يېزىلغان نەرسە ئىكەنلىكى ئوتتۇرىسىدىكى پەرق دائىم ئەدەبىي ئەسەرلەردىن لەززەتلىنىشىمگە توسقۇن بولۇپ كەلگەندى. بىراق، بۇ خەتلەر مېنى گاڭگىرىتىپ قويدى. خەتنى ئوقۇپ بىر يېرىگە كەلگەندە كۆز يېشىمنى تۇتالمىدىم. نېمىدېگەن ئازابلىق يېزىلغان خەت بۇ! كىچىكىدىن ئاتا - ئانىسىنىڭ يۇرەك قېنى بىلەن ئۆسۈپ يېتىلگەن بىر قىز توي قىلىپلا مۇشۇنداق بىر ئازاب ئىچىدە قالسا - هە! نىكاه مۇراسىمىدىكى ئوت پىرىغا سىغىنىپ يېقىلغان ئوت گۇلسۇمنىڭ جەسىتىنى كۆيدۈرۈش ئۇچۇن يېقىلغان ئوت بوپتۇ، ئىككىنچى تۇرلۇك قىلىپ ئېيتقاندا، ئۇنىڭ ئۇ دۇنياغا سەپەر قىلىشى ئۇچۇن يېقىلغان ئوت بوپتۇ. شۇبھىسىزكى، بۇنداق پاجىئەلىك نىكاه ئىنتايىن كەم ئۇچرايدۇ. بىراق،

مۇشۇ جەمئىيەت شارائىتىدىن ئىبىتقاندا، بۇنداق ئەھۋاللارنىڭ يۈز بېرىش مۇمكىنچىلىكى يەنىلا مەۋجۇت. ئەر - ئاياللار بارا-ۋەر ئورۇندا تۇرمايدىكەن، بۇنداق زەربىلەر كەلگۈسىدىمۇ سادىر بولىدۇ. ئاجىزلارنى بوزەك قىلىش، ئېھتىمال، ئىنسانلارنىڭ ماھىيىتى بولسا كېرەك. بىز كىشىلەرنىڭ ئادەم چىشلەيدىغان ئىتنى كۆرگەندە بەدەر قاچىدىغانلىقىنى، بالىلارنىڭ بولسا ياۋاش ئىتقا تاش ئېتىپ ئويناىدىغانلىقىنى كۆرىمىز. ئەگەر سىزنىڭ تەڭ دەرىجىلىك ئىككى خىزمەتكارىڭىز بولسا، ئۇلارنىڭ ئوتتۇ-رىسىدا زادىلا تالاش - تارتىش بولمايدۇ. بىراق، سىز بۇگۈن ئۇلارنىڭ بىرىنى ئەمەلدارلىققا كۆتۈرۈپ، ئىككىنچىسىنى ئۇ-نىڭ قول ئاستىغا تاپشۇرسىڭىز، ھېلىقى ئەمەلدارنىڭ ئۆزىدىن تۆۋەندىكىگە قانداق ھەيۋە كۆرسىتىدىغانلىقىنى شۇڭاغدا كۆرە-سىز. بەخت ئىچىگە چۆمگەن ئەر - خوتۇنلارنىڭ مۇناسىۋىتى پەقەت ھوقۇقتا باراۋەر بولۇش ئاساسىغا قۇرۇلغان بولىدۇ. مۇھەببەتنىڭ باراۋەرسىز شارائىتتا مەۋجۇت بولۇپ تۇرۇشىدىن گۇمانلىنىمەن. بۇگۈن بىز دەۋاتقان ئەر - خوتۇنلار ئوتتۇرىسى-دىكى مۇھەببەت، دېھقانىنىڭ ئۆز ئۇلىغىغا بولغان مۇھەببىتىگە ئوخشايدۇ. ھايۋان بېشىنى كۆتۈرمەي ئىشلەيدۇ، ئىگىسى ئۇ-نىڭغا چۆپ ۋە كۈنجۈرە بېرىدۇ. باش - كۆزىنى سىلايدۇ، ھەتتا ئۇنىڭغا تىل تۇمارلارنىمۇ ئېسىپ قويىدۇ. بىراق، ئۇلارنىڭ قەدىمى بىر ئاز ئاستىلاپ قالسا ياكى بوينىنى تولغاپ گەپكە كىرمىسە دېھقانىنىڭ قامچىسى دەرھال ئۇنىڭ ساغرىسىغا تېگە-دۇ. بۇنى ئەلۋەتتە، مۇھەببەت دېگىلى بولمايدۇ.

مەن بەشىنچى پارچە خەتنى ئاچتىم.

دەل مېنىڭ ئويلىغىنىمدەك، سىزدىن بىرەر پارچە جاۋاب خەتمۇ كەلمىدى. ئېنىقكى، سىز مېنى ئاللىقاچان تاشلىۋېتىش قارارىغا كېلىپ بولغان. بىلگىنىڭىزنى قەلبىڭ! ئەرگە نىسبەتەن ئېيتقاندا، خوتۇن ئۇنىڭ پۈتىدەكى كەش، خوتۇن كىشىگە نىسبەتەن ئېيتقاندا، ئەر خۇددى بىر ئىلاھ، بەلكى ئىلاھتىنمۇ يۇقىرى. قىز بالا چوڭ بولۇپ ئاق - قارىنى پەرق قىلىشقا باشلىغاندىلا ئۆزىنىڭ كەلگۈسىدىكى ئېرىنى قىياس قىلىشقا باشلايدۇ. مەنمۇ شۇنداق بولغان. مەن قونچاق ئويناپ يۈرگەن چاغلىرىمدىلا سىز ئوغۇل قونچاق سۈپىتىدە قەلبىمگە بۆسۈپ كىرگەن. مەن پۈتلىرىڭىزنى يۇغان، بوينىڭىزغا گۈل - چەمبىرەكلەر ئاسقان، ئالدىڭىزغا ئېسىل تاماللار كەلتۈرگەن. بىر مەزگىل ئۆتكەندىن كېيىن مەندە چۆچەك ئاڭلايدىغان، ھېكايىلەرنى ئوقۇيدىغان ئادەت پەيدا بولدى. شۇنىڭدىن باشلاپ سىز چۆچەكتىكى قەھرىمان سۈپىتىدە بىزنىڭ ئۆيگە كىرىپ كەلدىڭىز. قەلبىمنىڭ چوڭقۇر يېرىدىن سىزگە ئورۇن بەردىم. شۇڭلاشقا، سىز باللىق چاغلىرىمدىن باشلاپ ھەر خىل ئوبراز بىلەن مېنىڭ ھاياتىمغا سىڭىپ كىردىڭىز. ئاشۇ پىكىر-ھېسسىياتمېنىڭ قەلبىمدە چوڭقۇر ئورۇن ئالدى، مېنى بەرپا قىلىپ تۇرغان تېنىمدىكى ھەر بىر زەررىچە ئاشۇ خىل پىكىر - ھېسسىيات بىلەن سۇغىرىلدى. ئۇلارنى يۇرەكتىن چىقىرىۋېتىش، ئەلۋەتتە، ئوڭاي ئەمەس، شۇنداق بولىدىغان بولسا، ۋۇجۇدۇمدىكى كىلىنكىلار بىر - بىرلەپ پارچىلىنىپ تۈگىشى مۇمكىن. ئەگەر سىزنىڭ ئارزۇيىڭىز شۇ بولسا، ئۇنىڭغىمۇ بولىدۇ. سىزنىڭ خىزمىتىڭىزدە بولۇش ئۈچۈن ھەرقانداق

نەرسىنى قىلىشقا كۆڭلۈمدە تەييارلىق قىلىپ قويدۇم ھەتتا پۈتۈنلەي ھالاك بولۇش ئاقىۋىتىگە قالسامۇ مەيلى. ھايات ياشىشىمدىكى مەقسىتىممۇ سىز ئۈچۈن ئۆلۈش. مەن يۇز خاتىر ۋە ئار - نومۇس دېگەننى بىر چەتكە قايرىپ قويدۇم. ئۆز غۇرۇرۇمنى ئۆزۈم ئاياغ - ئاستى قىلدىم. بىراق، سىز مېنى قوبۇل قىلمىسىڭىز، بۇنىڭغا مېنىڭ ئامالىم يوق. بۇ سىزنىڭ خاتالىقىڭىز ئەمەس. جەزملەشتۈرىمەنكى، مېنىڭ قانداقتۇر بىرەر جىنايەت ئۆتكۈزگەنلىكىمدىن سىز شۇنداق كەسكىن ئۆز-گىرىپ كەتتىڭىز. سىز ئۇ جىنايىتىمنى سۆزلەپ ئولتۇ-رۇشنى مۇۋاپىق ئەمەس دەپ ھېسابلىدىڭىز. باغرى تاش-لىق قىلىشتىن باشقا ھەر قانداق جازاغا بەرداشلىق بې-رىشكە تەييارلىق قىلىپ قويدۇم. سىز ئۆز قولىڭىز بىلەن بىر قاچا زەھەرنى بەرسىڭىز ھېچقانداق ئىككىلەن-مەيلا ئىچىۋېتىمەن. بىراق، تەقدىرنىڭ قىسمىتى بەكمۇ غەلىتە بولىدىكەن: بۇرۇن مەندە، ئاياللار ئەرلەرنىڭ قۇلى، دېگەن ئەقىدىنى قوبۇل قىلىشتا بەلگىلىك بىر قارشىلىق بار ئىدى. چۈنكى، مەن ئاياللارنى ئەرلەرنىڭ ھەمراھى، بىر پۈتۈن گەۋدىنىڭ ئايرىلماس قىسمى دەپ قارايتتىم. ھازىر ھەممە نەرسە ماڭا ئايان بولدى. بىر نەچچە كۈن ئىلگىرى بىر كىتاب ئوقۇۋېدىم، ئۇنىڭدا مۇنداق دەپ يېزىپتۇ: قەدىمكى زامانىدا ئاياللار خۇددى ئات، كالا ۋە تېرىلغۇ يەرگە ئوخشاش ئەرلەرنىڭ مۈلكى ھېسابلىنىدىكەن. ئەرلەر ئاياللارنى ساتىدىكەن، گۆرۈگە قويىدىكەن، ھەتتا ئۆلتۈرۈپمۇۋېتىدىكەن. ئۇ چاغلاردا نىكاھ تۈزۈمى مۇنداق ئىكەن: ئەر تەرەپ قۇلدار ئاقسۆ-ڭەكلەرنىڭ پالۋانلىرى بىلەن بىللە تولۇق قوراللىنىپ

قىز تەرەپكە كېلىدىكەن ۋە قىزنى بۇلايدىكەن. شۇنىڭ بىلەن بىرگە قىزنىڭ ئائىلىسىدىكى مال - مۈلۈك، ئاشلىق، چارۋا، ئىشقىلىپ، قولغا ئىلىنغۇدەك نەرسە-نىڭ ھەممىسىنى بۇلاپ، ئۆيىنى قۇپقۇقۇق قىلىپ قويىدىكەن. ئۇلار قىزنى بۇلاپ كەتكەندىن كېيىن، ئۇنىڭ پۇتىغا كىشەن سېلىپ ئۆز ئۆيىدە بەند قىلىدىكەن. ئۇ-نىڭ غۇرۇرىنى يوقىتىش ئۈچۈن، قىزغا ئەرلەرنىڭ ئۇ-نىڭغا مۇقەددەس ئىلاھ بولىدىغانلىقى، ئېرىنىڭ بولۇشى ئاياللار ئۈچۈن ئەڭ چوڭ بەخت ئىكەنلىكى قاتارلىق تەلىملەرنى سىڭدۈرىدىكەن. ھازىرغىچە بىر نەچچە مىڭ يىل ئۆتتى. ئەرلەرنىڭ ئەسلىدىكى شۇ خىل ھېسسىياتى-دا قىلچە ئۆزگىرىش بولمىدى. بارلىق قەدىمكى قائىدە - تۈزۈملەرگە بەزىبىر شەكلەن ئۆزگەرتىشلەر كىرگۈ-زۈلگەن ياكى كەم يەرلىرى تولدۇرۇلغان بولسىمۇ، ئەي-نى ئەنئەنە يەنىلا ساقلاپ قېلىنىدى. مەن ھازىر شۇنى چۈشەندىمكى، ئۇ كىتابنىڭ ئاپتورى ئاياللارنىڭ جەمئى-يەتتىكى ئورنىنى ھەقىقەتەن لىللا بايان قىلغانىكەن!

مەن ھازىر سىزدىن خەتلىرىمنىڭ ھەممىسىنى قاي-تۇرۇپ بېرىشىڭىزنى سەمىمىي ئۈمىد قىلىمەن، بۇ مې-نىڭ ئەڭ ئاخىرقى تەلىپىم. سىزنىڭ ماڭا بەرگەن بار-لىق زىننەت بۇيۇملىرىڭىز ۋە كىيىم - كېچەكلىرىڭىز ھازىر مەن ئۈچۈن پۈتۈنلەي ئەھمىيەتسىز، مەندە ئۇ نەرسىلەرنى ساقلايدىغان ھوقۇقمۇ يوق. قايسى ۋاقىتتا ئېلىشنى خالىسىڭىز، شۇ ۋاقىتتا كېلىپ ئەپكېتىڭ. مەن ئۇ نەرسىلەرنىڭ ھەممىسىنى ساندۇققا سېلىپ قوي-دۇم، تىزىمىمۇ بار، سېلىشتۇرۇپ كۆرسىڭىز بولىدۇ. بۇنىڭدىن كېيىن مېنىڭ ئېغىزىمدىن ياكى قەلبىمدىن

چىققان زارىمنى ئاڭلىيالمايسىز. سىز ھەرگىزمۇ مېنى ئۆزگىرىپ كەتتى ياكى مەندىن يۈز ئۆرۈپ كەتتى دەپ قالماڭ. مەن بۇ ئۆيدە غەم - پىراق ئىچىدە ئۆلۈپ تۇگەيمەن، پىراق سىزدىن ھەرگىزمۇ نارازى بولمايمەن. مېنى ئۆستۇرگەن مۇھىتنىڭ ئاساسىي ئالاھىدىلىكى: خوتۇن ئەرنىڭ ئىززەت - ھۆرمىتىنى قىلىش، بۇ ئەقىدىنى ھەسەتخورلۇق ياكى ئۆچمەنلىك قەلبىمدىن قوغلاپ چىقىرالمايدۇ. مەن جەمەتىڭىزنىڭ ئىززەت - ھۆرمىتى بىلەن شان - شۆھرىتىنى قوغدايمەن. ھاياتلا بولىدىكەن، مەن، سىزنىڭ بۇ يەردىكى دۇنيالىرىڭىزنى بېسىپ قالمايمەن. ئەگەر قولۇمدىن كېلىدىغان بولسا ھازىرنىڭ ئۆزىدىلا قايتۇرۇپ بەرگەن بولاتتىم، پىراق ماغدۇرۇم يەتمەيدۇ، سىزمۇ كېلىشكە ئامالسىز. خۇدادىن تىلەيدىغان بىردىنبىر تىلىكىم، ھەرجايدا بولسىڭىزمۇ خۇدا سىزنى بەختلىك قىلغاي. مېنىڭ ھاياتىمدىكى ئەڭ ئاچچىق ساۋاق: قىز بولۇپ تۇغۇلۇش ئەڭ چوڭ گۇناھ ئىكەن. ئۆزى ئۇچۇن ئېيتقاندىمۇ شۇنداق، ئاتا - ئانا ئۇچۇنمۇ، ئېرى ئۇچۇنمۇ شۇنداق، ئەلۋەتتە. قىز بىچارە ئۆز ئۆيىدىمۇ ئىززەتلەنمەيدۇ، ئېرىنىڭ ئۆيىدىمۇ ھۆرمەتكە ئېرىشەلمەيدۇ. ئائىلىمىز ھازىر قايغۇ - ئەلەم ماكانىغا ئايلىنىپ قالدى. ئانام ھەسرەتلىك كۆز ياشلىرىنى تۆكمەكتە، ئاتامۇ قايغۇ ئىچىدە ئۆرتەنمەكتە. ئائىلىدىكى باشقا كىشىلەرنىڭمۇ كۆزلىرىدە دائىملا ياش، ئۇلار مەن ئۇچۇن روھىي جەھەتتە قاتتىق ئازاب چەكمەكتە. ئېھتىمال، ئۇلار «ئەگەر قىزىمىز بولمىغان بولسا قانداق ياخشى بولاتتى» دەپمۇ ئويلايدىغاندۇ. پىراق، پۇتۇن دۇنيا مەن تەرەپتە بولسىمۇ، سىزنىڭ ئۇستىڭىز-

دىن غەلىبە قازىنىشىم مۇمكىن ئەمەس. سىز مېنىڭ خۇدايىم، سىزنىڭ ھۆكمىڭىز مۇتلەق ئۆزگەرمەس ھۆكۈمدۇر. شۇڭا ئەرز قىلىدىغانغىمۇ، مۇراجىئەت قىلىدىغانغىمۇ ئورۇن يوق. بەس، بۇ ئىشقا بۇگۈندىن ئېتىبارەن خاتىمە بېرىلدى. ھازىر پەقەت مەن ۋە مېنىڭ پارە - پارە بولغان يۈرىكىملا قالدى. ئۆكۈندۈم، غەمنىم، خىزمىتىڭىزدە بولالمىدىم.

بەختسىز گۇلسۇم

زۇۋان سۇرمەي قانچىلىك ۋاقىت ئازابلىنىپ ئولتۇرغانلىقىمنى بىلمەيمەن.

— سىز بۇ خەتلەرنى ئوقۇدىڭىز، كۆڭلىڭىزدە قانداق قارارغا كەلدىڭىز؟ — دېدى بىر ھازادىن كېيىن ناۋۇن ئەپەندى.

— ئەگەر بۇ خەتلەر ھايۋان تەبىئەتلىك ئۇ ئەبلەخنى تەسىرلەندۇرەلمىگەن بولسا، مېنىڭ خېتىم قانچىلىك رول ئويناپتۇ؟ — دېدىم مەن قايغۇرغان ھالدا، — بۇ خەتلەردىنمۇ تەسىرلىك، ئېچىنىشلىق خەتلەرنى يېزىش مېنىڭ قولۇمدىن كەلمەيدۇ. بۇ خەتلەر قانداق ئىنسانىڭ قەلبىنى ئويغىتالمايدۇ؟ مېنىڭچە، گۇلسۇم مېھرىبانلىق، نومۇسلىنىش، يىرگىنىش، ھەققانىيەت تۇيغۇسى قاتارلىق جەھەتلەرنىڭ ھەممىسىگە ئېتىبارسىز قارىمىغان. مەن ئۇچۇن ھازىرقى بىردىنبىر ئامال، ئۇ ئىپلاسنىڭ ئۆيىگە بېرىپ ئۇنىڭ بىلەن يۈزمۇيۈز سۆزلىشىش، شۇندىلا مەسىلىنىڭ ئېچىگە ئېچكىرىلەپ كىرگىلى بولار. مۇبادا ئۇ مەن رازى بولغۇدەك جاۋاب بەرمىسە، ئۇنىڭ بىلەن ئۆلۈم جېدىلىنى قىلىمەن. ئىككىنچى تۇرلۇك قىلىپ ئېيتقاندا، ياكى مەن دارغا ئېسىلىمەن، ياكى ئۇ سۇرگۇن قىلىنىدۇ. گۇلسۇم

بۇ ئىشقا ئىنتايىن سەۋرچانلىق ۋە قەيسەرلىك بىلەن مۇئامىلە قىلغان. ئۇ ماختاشقا ئەرزىيدۇ. سەن ئۇنىڭغا تەسەللى بەرگىن. بۇگۈن كەچتىلا پويىز بىلەن مۇراد ئابادقا بېرىپ، ئۆگۈنلۈككە، قانداقلا بولسۇن ساڭا بىر ئۇچۇرىنى بېرىمەن. مېنىڭچە، ئۇ ئەخلاقى بۇزۇلغان بىر دۆت.

ئۆزۈمنى تۇتۇۋالالماي يەنە نېمىلەرنى دېگەنلىكىمنى بىلمەي-مەن. ئىككىمىز تاماق يەپ بولۇپ بىرلىكتە پويىز ئىستانسىسىغا باردۇق. ئۇ پويىزغا ئولتۇرۇپ ئاكۇلاغا، مەن مۇراد ئابادقا كەتتىم. مېڭىشتىن ئىلگىرى ئۇ مېنىڭ ئاچچىقىمدا نادانلارچە بىرەر ھەرىكەت قىلىپ قويۇشۇمدىن ئەنسىرەپ دەككە ـ دۈككىگە چۈشۈپ قالدى، مەن كۆپ چۈشەندۈرگەندىن كېيىنلا يۈرىكى ئورنىغا چۈشتى.

مۇراد ئابادقا سەھەردە يېتىپ كەلدىم ھەم تەكشۈرۈشنى باشلىۋەتتىم. بۇ ياشنىڭ ئەخلاقى توغرىسىدىكى بۇرۇنقى گۇماڼ-لىرىمنىڭ ئاساسى يوق ئىدى. ئۇنىڭ قوشنىلىرى، ئۇنىۋېرسى-تېتتىكى يېقىن ئارىلىشىدىغان دوستلىرىنىڭ ھەممىسىلا ئۇنى بىر ئېغىزدىن ماختاپ كەتتى. بۇ كىشىنى گاڭگىرىتىپ قويىدى-غان بىر ئىش ئىدى. بۇ ئىشقا زادىلا ئەقلىم يەتمىدى. كەچكە يېقىن ئۇنىڭ ئۆيىگە باردىم. ئۇ ئالدىمغا ناھايىتى قىزغىن يۈگۈرۈپ چىقتى. ئۇنىڭ شۇ چاغدىكى مۇئامىلىسى ھازىرغىچە يادىمدىن چىقمايدۇ. بۇنداق تىلى يۇمشاق، نازاكەتلىك ۋە مۇلا-يىم يىگىتنى كۆرۈپ باقمىغانىدىم، شۇنداقلا، بۇنداق تىلى ۋە دىلى ئوخشىمايدىغان ئادەمنىمۇ ئاز ئۇچراتقانىدىم. مەن ئالدىن ئويلاپ قويغان سۆزلەر بىلەن ئۇنىڭدىن ئەھۋال سوراپ بولغاندىن كېيىن، بۇ يەرگە كېلىشتىكى مەقسىتىمدىن ئېغىز ئاچتىم:

ـــ سىز بىلەن كۆرۈشكەنلىكىم ئۇچۇن ئىنتايىن خۇشال-مەن. گۇلسۇم بۇنچىلا قاتتىق جازالىغۇدەك نېمە جىنايەت ئۆتە-كۈزدى؟ سىزگە بىر نەچچە قېتىم خەت يېزىپتۇ، سىز بولسىڭىز

بىر قېتىممۇ جاۋاب يازماپسىز. ئۇ يەنە سىزنىڭ ئۆيىڭىزگە ئۇچ قېتىم كەپتۇ، سىز ئۇنىڭغا بىر ئېغىزمۇ سۆز قىلماپسىز. بىگۇناھ قىزغا بۇنداق مۇئامىلە قىلىش زالىملىق بولىدۇغۇ دەيمەن؟

— سىز مەندىن بۇ گەپنى سورىمىغان بولسىڭىز ياخشى بولاتتى، — دېدى يىگىت خىجالەت بولغان ھالدا، — بۇ مەن ئۈچۈن جاۋاب بېرىش ئىنتايىن قىيىن بىر مەسىلە. سىلەرنى بۇ مەسىلىنى پەرەز قىلالايدىغۇ، دەپ ئويلاپتىكەنمەن. ئەھۋالدىن قارىغاندا، بۇ ئۇقۇشماسلىقنى ئايدىڭلاشتۇرۇش ئۈچۈن گەپنى ئېنىق قىلىپ ئېيتمىسام بولمايدىغان ئوخشايدۇ، — سۆزلەپ كېلىۋېتىپ ئۇنىڭ دېمى ئىچىگە چۈشۈپ كەتتى. ئېلېكتر چىرىغىنىڭ ئەتراپىدا رەڭگا رەڭ پەرۋانىلەر ئۇچۇپ يۈرەتتى. بىر نەچچە قارا چېكەتكە بېشىمغا كېلىپ قونۇپ، ئاندىن خۇددى غەلىبە قىلىشقاندەك يەنە كېتىپ قېلىشتى. بىر چېكەتكە ئۇستەل ئۈستىگە كېلىپ چۈشتى، ئېھتىمال، ئۇ يەنە بىر قېتىم ئۇچۇش ئۈچۈن كۈچىنى توپلاۋاتسا كېرەك. يىگىت شامالدۇرغۇچىنى ئۇستەل ئۈستىگە قويۇپ كۈنۈپكىنى بېسىۋىدى، پەرۋانە بىلەن چېكەتكىلەرنىڭ ھەممىسىنى ئۇچۇرۇپ كېتىپ، ئادەملەرنىڭ ئۇلار ئويلىغاندەك ئاجىز ئەمەسلىكىنى كۆرسىتىپ قويدى. ئۇزۇن ئۆتمەي ئۇرۇش مەيدانى پاكىز تازىلىنىپ، بىزنىڭ سۆھبىتىمىزگە تەسىر يەتكۈزىدىغان ھېچ نەرسە قالمىدى.

— مېنى ئىنتايىن ئاچ كۆز، شەخسىيەتچى ۋە پەسكەش ئادەم ئىكەن دەپ ئويلىغانسىز، — دېدى ئۇ بىر ئاز خىجىل بولغاندەك قىلىپ، — راستىنى ئېيتسام، مۇشۇ تويىنى قىلىغانلىقىم ئۈچۈن ھاياتىمدىنمۇ قىممەتلىك بولغان ئۇلۇغۋار غايەم ئەمەلگە ئاشماي قالدى. مەن ئەسلىي توي قىلىشقا قوشۇلمىغاندىم، چۈنكى ئۆز پۈتۈمغا كىشەن سېلىشنى خالىمايتتىم، لېكىن ئاۋۇن ئەپەندى ئېسىلىۋېلىپ زادىلا ئۇنىمىدى. شۇنىڭ

بىلەن مەن ناۋىن ئەپەندىنىڭ گەپ - سۆزلىرىدىن مېنىڭ ئارزۇ-يۇمغا ھەر جەھەتتىن يارىدەم بېرىدىغانلىقى چىقىپ تۇرغانلىقىنى كۆرۈپ، ئاندىن توي قىلىشقا قوشۇلدۇم. بىراق، تويدىن كېيىن، ئۇ بۇ ئىش توغرىسىدا زادىلا ئېغىز ئاچمىدى ياكى بىرەر پارچە خەت يېزىپ بولسىمۇ مېنىڭ چەت ئەلگە چىقىدىغان ئىشىمنى قانداق ئورۇنلاشتۇرغانلىقىنى ئېيتمىدى. گەرچە مەن ئاللىبۇرۇنلا ئۇنىڭغا ئۆز ئارزۇيۇمنى ئېيتقان بولساممۇ ئۇ مېنىڭ ئۇ ئارزۇيۇمدىن ۋاز كېچىشىمنى مۇۋاپىق دەپ قارىدى. ئۇنىڭ ۋەدىسىگە ۋاپا قىلماسلىقى مېنىڭ غايىلىرىمنى بىتچىت قىلدى. ھازىر مەن ئۇچۇن يەنە قانداق چىقىش يولى بار دەيسىز؟ قانۇنشۇناسلىقىنىڭ باكالاۋرلىق ئۇنۋانىغا ئېرىشىپ، ئاندىن يۈگۈر - يېتىم ئىشلارنى قىلىمەن شۇ.

— ناۋىن ئەپەندىدىن نېمە قىلىپ بېرىشنى ئۈمىد قىلىسىز؟ بار دۇنياسى تويدا خەجلىنىپ يېنىدا كۆپ نەرسىمۇ قالمىدى، شۇڭا ئەتراپلىق ئويلىمىدى، دەپ ئۇنىڭدىن رەنجىشىنىڭ ئورنى يوق. سىزنىڭ چەت ئەلگە چىقىش خىراجىتىڭىزگە، ئېھتىمال، ئۇنىڭ قۇربى يەتمەس، — دېدىم مەن.

— ئۇنداق بولغاندىن كېيىن بالدۇرراق ئېنىق گەپنى ئېيتىش كېرەكتە، — دېدى يىگىت بېشىنى يەردىن ئالماي، — ئېنىقىنى ئېيتقان بولسا مەن ئۇنىڭ قىزى بىلەن توي قىلاتتىممۇ؟ بۇ تويدا ئۇنىڭ قانچە كۆپ پۇل خەجلىگىنىنىڭ مەن ئۇچۇن نېمە پايدىسى بار؟ ئىككى تەرەپ ئىشلەتكەن ئون مىڭ رۇبلى بىكارغىلا كەتتى، مېنىڭ ئارزۇيۇمۇ شۇنىڭ بىلەن تەڭ كۆپۈككە ئايلاندى. دادام يېقىندا بىر نەچچە مىڭ رۇبلىنى قەرزگە تۆلىدى. ھازىر ئۇ مېنى ئەنگلىيىگە ئوقۇشقا ئەۋەتەلمەيدۇ. قىممەتلىك ناۋىن ئەپەندىنىڭ مېنىڭ ئەنگلىيىگە ئوقۇشقا ئەۋەتكۈسى بولسا زادىلا ئامال قىلالماسمۇ؟ ئۇنىڭ ئۇچۇن بىر نەچچە ئون مىڭ رۇبلى ھېچ گەپ ئەمەسقۇ!

مەن بىر ئېغىز زۇۋان سۆزمىدىم. ئىچىمدە ئۆز - ئۆزۈمگە، بۇ دۇنياغا لەنەت! ھىندىستان جەمئىيىتىگە لەنەت! سەندە ئەنە شۇنداق شەخسىيەتچىلىكتە ئۇچىغا چىققان ئادەملەر مەۋجۇت. ئۇ بىر ئاجىز قىزنىڭ پۈتۈن ھاياتىنى چوڭقۇر ھاڭنىڭ كىرۋىكىگە ئەكېلىپ قويدى، قېيناتىسىغا بولسا شەپقەتسىزلىك بىلەن بېسىم ئىشلىتىپ، ئۇنىڭ بەدىلىگە ئالىي مەرتىۋىگە ئىگە بولماقچى بولۇۋاتىدۇ. چەت ئەلگە چىقىپ ئوقۇش تەلىپى يامان ئىش ئەمەس، ئەلۋەتتە. ئاللاتائاللا ساڭا بۇنچىلىك ئىقتىدارنى ئاتا قىلغان ئىكەن، ئەلۋەتتە بېرىشىڭ كېرەك. لېكىن، خوتۇنۇڭدىن ۋاز كېچىپ، ئۇنىڭ ئوستىگە پۈتۈن ئوقۇش راسخوتىنى قېينىناتاڭنىڭ ئوستىگە ئارتىپ قويۇش ئۇياتسىزلىقنىڭ ئەڭ يۇقىرى چېكى ئەمەسمۇ! ئەگەر ئۆز ئىقتىدارىڭغا تايىنىپ چەت ئەلگە چىقىپ ئوقۇساڭ، ئۇ چاغدا سېنى ماختىسا بولىدۇ. ئۇنداق قىلماي ئۆز غۇرۇرىڭنى ئاياغ - ئاستى قىلىپ چەت ئەلگە چىقىپ ئوقۇشۇڭنىڭ نېمىگە پايدىسى بار؟ بۇ شەرمەندىلىك نەزىرىدە گۇلسۇمنىڭ ھېچقانداق قىممىتى يوق. ئۇ گۇلسۇمنى پەقەت ئۆزىنىڭ شەخسىي مۇددىئاسىغا يېتىشتىكى قورالى قىلىۋالغان. بۇنداق تېگى پەس ئادەم بىلەن مۇنازىرىلىشىشنىڭ پايدىسى يوق. ئەنئەنىۋى ئادەتلەر بىزنىڭ كوكۇلىمىزنى ئۇنىڭغا تۇتقۇزۇپ قويغان. بىزدە ئۇنىڭغا باش ئېگىشتىن باشقا ھېچقانداق ئامال بولمىسا كېرەك.

مەن ئاكۇلاغا قايتىپ كېلىپ بارلىق ئەھۋالنى ناۋىن ئەپەندىگە ئېيتىپ بەردىم. بىچارە ناۋىن ئەپەندى بارلىق مەسئۇلىيەتنىڭ ئۆزى بېشىغا كېلىپ قېلىشىنى نەدىن بىلسۇن؟! ئېغىر كاساتچىلىق بولۇۋاتقان بۇ ئاي، بۇ كۈنلەردە ئۇنىڭ ئادۋوكاتلىق كەسپىمۇ سۇغا چىلىشىپ قالغانىدى. ئۇ بەش مىڭ ياكى ئون مىڭ رۇبلىلىق خىراجەتنى ئوڭايلىق بىلەن ھۆددىگە ئالالمايتتى. كۈيئوغلى بۇ ئىشتىن ئۇنىڭغا بۇرۇنراق بىشارەت بەرگەن بولسا،

ئۇ قانداقلا بولسۇن بىر ئامالىنى قىلغان بولاتتى. گۈلسۈمدىن باشقا ئۇلارنىڭ نېمىسى بار؟ مەن بۇ خەۋەرنى ئۇنىڭغا ئېيتىۋاتقان چېغىمدا، ئۇ:

— تۇڧى! شۇنچىلىك يۇز - ئابرۇيى بار ئادەمنىڭ مۇشۇنچىلىك بىر كىچىك ئىشنى شۇنچىۋالا يوغىنىتىۋەتكىنىنى قارا! سەن بۇگۈنلا ئۇنىڭغا خەت ياز. قاچان، قايسى ئەلگە بېرىپ ئوقۇيمەن دېسە ئوقۇپ كەلسۇن. ئۇنىڭ پۇتۇن راسخوتىنى ئۈستۈمگە ئېلىشقا مەن رازى. بۇ شەپقەتسىز ئەبلەخ گۈلسۈمنى توپتورا بىر يىل زار قاخشىتىپ، ئۆلتۈرۈپ قويۇشقا تاس قالدى! — دېدى.

گۈلسۈم بۇ ئىشلارنى ئاڭنىسىدىن ئاڭلاپتۇ، ئۇلارنىڭ كۆيۈغۇلغا مىڭ رۇبلىلىق چەك ئەۋەتمەكچى بولغانلىقىدىنمۇ خەۋەر تېپىپتۇ.

— ئانا، سىز دادامغا ئېيتىڭ، — دەپتۇ گۈلسۈم قوشۇمىسىنى تۇرۇپ، — پۇل ئەۋەتىشنىڭ ھاجىتى يوق!

تەئەججۇپلەنگەن ئانا قىزىغا قاراپ:

— ھە! نېمە ئۇچۇن؟ بالىمىز چەت ئەلگە چىقىمەن دېسە چىقىپ ئوقۇپ كەلسۇن، بىز ئۇنى نېمىشقا توسايتتۇق؟ بىزنىڭ پۇلىمىز سىلەرنىڭ پۇلۇڭلار، بىز ئۇنى گۆرىمىزگە ئەكىرىپ كېتەتتۇقمۇ؟ — دەپتۇ.

— ياق، سىز دادامغا ئېيتىڭ، بىر تىيىنمۇ ئەۋەتمىسۇن.

— نېمىشقا ئەۋەتمەيمىز؟

— بۇمۇ قاراقچىلارنىڭ بىر ئادەمنى تۇتۇپ كېتىپ ئۇنىڭ ئۈيىدىكىلىرىگە پۇل تۆلەپ ياندۇرۇۋېلىشىنى، بولمىسا ئۆلتۈرۈۋېتىدىغانلىقىنى ئېيتىپ تەھدىت سېلىپ مال - دۇنياغا ئىگە بولغىنىغا ئوخشاش بۇلاڭچىلىق قىلمىش.

— بالام، — دەپتۇ ئانا قىزىغا رەنجىگەن نەزەردە قاراپ، — نېمىلەرنى دەۋاتىسەن؟ شۇنچە ۋاقىتلاردىن بېرى

ئېرىمگەن توڭ ئېراي دەۋاتسا سەن ئۇنى يەنە توڭلاتماقچىمۇ؟ — توڭلىسا توڭلاۋەرسۇن! — دەپتۇ گۇلسۇم غەزەپتىن تىترەپ، — ئۇ ئۇچىغا چىققان شەخسىيەتچى، تەكەببۇر، رەزىل، ئۇياتسىز ئادەم. مەن ئۇنداق ئادەم بىلەن بىرگە بولالمايمەن. سىزگە شۇنى ئېيتىپ قويايكى، ئەگەر پۇلنى ئەۋەتمىدىغان بولساڭلار زەھەر ئىچىۋالىمەن. بۇنى پوپوزا قىلىپ دەۋاتقان گەپ دەپ قالماڭ. مېنىڭ ئۇنداق ئادەمنىڭ تەلەتىنى كۆرۈشكە رايىمۇ يوق. سىز دادامغا ئېيتىڭ، ئەگەر قورقسىڭىز، مەن ئۆزۈم ئېيتاي. مەن مۇستەقىل ياشاشنى قارار قىلدىم.

ئانا قىزنىڭ شەلپەردەك قىزارغان يۈزىگە قاراپتۇ. گۇلسۇم بۇ جەھەتتە يەنە بىر نەرسە سۆزلەشنى ياكى ئاڭلاشنى خالىمايدىغاندەك ئەلپازدا تۇرغۇدەك.

ئەتىسى ناۋۇن ئەپەندى ئەھۋاللارنى ماڭا ئېيتىپ بەردى. مەن هاياجاندىن ئۆزۈمنى باسالماي، گۇلسۇمنىڭ قېشىغا يۈگۈرۈپ كىرىپ ئۇنى باغرىمغا باستىم. مەن ئاياللارنىڭ بۇ خىل غۇرۇرىنى كۆرۈشنى بەكمۇ ئارزۇ قىلاتتىم. گۇلسۇمنىڭ دېگەنلىرى دەل مېنىڭ كۆڭلۈمدە ئويلىغانلىرىم، دەل مەن ئېغىزىمدىن چىقىرىشقا پېتىنالمىغان سۆزلەر ئىدى.

يەنە بىر يىل ئۆتۈپ كەتتى. ئاڭلىسام، گۇلسۇم ئېرىگە بىر پارچە خەتمۇ يازماپتۇ، ئۇنىڭ بىر ئېغىز سۆزىنىمۇ قىلماپتۇ. ناۋۇن ئەپەندى بىر نەچچە قېتىم كۆيئوغلىنى ئۆيگە تەكلىپ قىلىش توغرىسىدا نەسىھەت قىلغان بولسىمۇ، گۇلسۇم ئېرىنىڭ ئىسمىنى ئاڭلاشنى زادىلا خالىماپتۇ. ئۇنىڭ مۇستەقىل ياشاش ئىرادىسى ئىنتايىن قەتئى بولۇپ، ئاڭلىغان ئادەم تەسىرلەنمەي قالمايتتى. بۇرۇن ئۇنىڭ چىرايى ئومىدسىزلىك ۋە ئازاب دەستىدىن سارغايغان ۋە نۇرسىزلانغان بولسا، هازىر غۇرۇر ۋە مۇستەقىل ياشاشتىن پەيدا بولغان قىزىللىقتىن نۇرلىنىپ تۇراتتى.

بىر تال چاچ

كارل سپرىنگىنسىمىت (ئاۋستىرىيە)

نىجات مۇخلىس تەرجىمىسى

بىز، كىچىك ئاپام سىرىنى ئاشكارىلىۋەتسە بولمامدىغاندۇ! ئىلگىرى بىز گۆزەك ئىدۇق، ئەمدى چوڭ بولدۇق، ئەقىل تاپتۇق، شۇنداق ئىكەن بىزدىن سىرىنى يوشۇرمىسا بولاتتى، دەپ ئويلايتتۇق. كىچىك ئاپىمىز ئالتۇن مېدالىئونىنى ئىنچىكە بىر زەنجىرگە ئۆتكۈزۈۋېلىپ بويىنىدىن چۈشۈرمەي ئېسىپ يۈرەتتى. بىز ئۇنى داۋاملىق ئېسىپ يۈرگىنىگە قاراپ ئۇنىڭدا چوقۇم بىر سەۋەب بولسا كېرەك. ئۇنىڭ ئىچىدە ئۇنىڭ قىز چاغلىرىدا سۆيگەن يىگىتىنىڭ سۈرىتى بارمۇ تېخى، دەپ پەرەز قىلىشتۇق. «بۇ يىگىت كىمدۇ؟ ئۇلار ئۆز ۋاقتىدا قانداق مۇھەببەتلەشكەندۇ؟ ئۇ چاغدىكى ئىشلار زادى قانداق بولغان بولغىيدى؟» ئاخىرى يوق بۇ سوئاللار بىزنىڭ ئىچىمىزنى پۈشۈراتتى.

ئاخىر بىز كىچىك ئاپىمىزنى ئالتۇن مېدالىئونىنى بىزگە كۆرسىتىشكە ماقۇل قىلدۇق. بىز ئۇنىڭغا تاقەتسىزلىك بىلەن قاراپ تۇردۇق. ئۇ ئالىقىنىنىڭ ئوستىگە مېدالىئونىنى قويۇپ تىرنىقىنى ئارىلىقىغا ئاستا پاتۇرغاندى، مېدالىئونىنىڭ ئاغزى ئېچىلدى.

ھەممىمىز ھەيران قېلىپ لاسسىدە بولۇپ قالدۇق. ئىچىدە رەسىم تۇرماق سارغىيىپ كەتكەن بىر پارچە قەغەزمۇ يوق ئىدى.

دى، پەقەت كېپىنەك شەكلىدە چىگىلگەن ئايال كىشىنىڭ بىر تال چېچىلا تۇراتتى. ھەممىمىز تەڭلا:

— ۋۇي، ئىچىدە مۇشۇ بىر تاللا چاچ بارمىدى؟ — دەپ سورىدۇق.

— ھەئە، مۇشۇ بىر تاللا چاچ بار ئىدى، — دېدى كىچىك ئاپام كۇلۇپ تۇرۇپ، — بىر تال چېچىم مېنىڭ تەقدىرىم بىلەن مەھكەم باغلانغان. راستىتىمنى ئېيتسام، بۇ بىر تال چاچ مېنىڭ مۇھەببىتىمنى بەلگىلىگەن، ھازىرقى زامانىنىڭ ياشلىرى بۇنى چۈشەنمەيدۇ. سىلەر ئۆز مۇھەببىتىڭلارغا سەل قارايسىلەر، تېخىمۇ ناچار يېرىڭلار، ئۆزۈڭلارنى چىڭراق تۇتۇشنى ئويلاپمۇ قويمايسىلەر. سىلەر ئۇچۇن ھەممە ئىشلار ئۆز جايىدا كېتىۋاتقاندەك تۇيۇلىدۇ. شۇڭا، يىگىتلەر مۇھەببەت ئىزھار قىلسا كېيىننىى ئويلىماي ئاسانلا قوبۇل قىلىپ ئۆزۈڭ-لارنى تۇتقۇزۇپ قويىسىلەر.

مەن ئۇ چاغلاردا ئون توققۇز ياشتا ئىدىم، يىگىتىم يىگىر-مە ياشلاردا بار ئىدى. قامەتلىك، چىرايلىق يىگىت ئىدى. مۇھىمى، ئۇ مېنى بەك ياخشى كۆرەتتى، داۋاملىق «ماڭا ئىشە-نىڭ» دەپ تۇراتتى. ئىككىمىز كۆپ گەپلەرنى قىلىشالمىغان بولساقمۇ، لېكىن مەن ئۇنىڭغا ئىشىنەتتىم.

بىر كۈنى ئۇ مېنى تاغقا چىقىپ سەيلە قىلىشقا تەكلىپ قىلدى. بىز ئۇنىڭ دادىسى ئوۋغا چىققاندا ئىشلىتىدىغان خالىي بىر كەپىدە تۇنىمەكچى بولدۇق. مەن بىر ھازاغىچە ئىككىلىنىپ قالدىم، چۈنكى مەن گەپ توقۇپ ئاتا ـ ئانامنى خاتىرجەم قىلىشىم كېرەك ئىدى. ئۇنداق قىلمىسام ئۇلار مېنىڭ بۇ ئىشىمغا ھەرگىزمۇ قوشۇلمايتتى. شۇڭا، مەن چىرايلىق سۆز-لەرنى توقۇپ ئۇلارنى ئالدىدىم.

ئورمانلىقنىڭ ئوتتۇرىغا جايلاشقان كەپە تولىمۇ تىنچ ئى-دى، ئىككىمىزدىن باشقا ھېچكىم يوق ئىدى. ئۇ ئوت يېقىپ

قازاننىڭ ئەتراپىدا ئالدىراپ يۈردى. مەن ئۇنىڭغا يارەملىشىپ شورپا قاينىتتىم. تاماقتىن كېيىن ئىككىمىز كەپىدىن چىقىپ گۈگۈم قوينىغا چۆمگەن ئورمانلىق ئىچىدە ئاستا ماڭدۇق. ئەتىراپ جىمجىت، پەقەت يۈرەكنىڭ كۈچلۈك سوقۇشىلا ئاڭلىنىپ تۇراتتى. بۇنداق چاغدا ئادەمنىڭ ئاغزىغا گەپ كېلەمدۇ دەيسىلەر؟

بىز كەپىگە قايتىپ كەلدۇق. ئۇ ماڭا كەپىنىڭ ئىچىگە بىر كارىۋات قۇرۇپ بەردى، ئۆزى سىرتتا ياتىدىغان بولدى. ئۇ ئىشنى شۇنچىلىك ئەتراپلىق ئويلىغانىدى.

مەن كەپىگە كىرىپ كىيىملىرىمنى سېلىپ ياتتىم. ئاچقۇچ قۇلۇپتا ئىدى. ئىشىكنى ئىلىپ قويسام بولارمۇ؟ بۇنداق قىلىسام، ئۇ ئىشىك ئىلغان ئاۋازنى ئاڭلاپ قېلىپ باشقىچە خىيالىلاردا بولۇپ قېلىشى مۇمكىن ئىدى. ئۆزۈمگىمۇ ئىشىكنى ئىچىدىن ئىلىپ قويۇش تولىمۇ گۆدەكلىك ھەم كۈلكىلىك ئىشىتەك تۇيۇلدى. ئەگەر ئۇ كېچىسى نېيىتىنى بۇزۇشنى كۆڭلىگە پۈككەن بولسا، ئۇ چاغدا ئىشىكنى قۇلۇپلاپ قويغان بىلەنمۇ بىكار ـ دە. ئۇنىڭ ئۇچۇنمۇ بۇ ئىش بەكلا مۇھىم ئىدى، چۈنكى بۇ ئىش ئىككىمىزنىڭ ئۆمۈرلۈك تەقدىرىگە بىرىپ تاقىلاتتى. باشقىچە ئېيتقاندا، تەقدىرىمىزنىڭ قانداق بولىدىغانلىقىنى بەلگىلەيدىغان ئادەم ئاشۇ يىگىتىم ئىدى، شۇڭا ئۇنىڭدىن ئەنسىرىمىسەممۇ بولاتتى.

شۇ ئارىدا كۆڭلۈمگە ئاجايىپ بىر ئوي كەچتى. توغرا، مەن ئۆزۈمنى ئۆي ئىچىگە «سولىشىم» كېرەك. مەلۇم مەنىدىن ئېيتقاندا، ئۆزۈمنى قوغدىمايمۇ بولمايدۇ. مەن ئاۋايلاپ دەسسەپ ئىشىكنىڭ قېشىغا كەلدىم، بېشىمدىن بىر تال چېچىمنى يۇلۇۋېلىپ، ئىشىكنىڭ تۈنقۇچى بىلەن قۇلۇپنىڭ ئوستىگە چىرماپ باغلاپ قويدۇم. ئۇ تۈنقۇچقا قول ئۇزارتسىلا چاچ ئۈزۈلۈپ كېتەتتى.

ئەتىسى ئەتىگەندە مەن چېچىمنى ئۆز پېتى يېشۋالدىم. بۇ چاچ ئىككىمىزنى چىڭ بىرلەشتۈردى. ئۇ ھاياتتىكى ھەممە نەرسىدىن ئەلا ئىدى. شارائىت پىشىپ يېتىلگەندە بىز توي قىلدۇق. ئۇ كىم دېمەمسىلەر، ئۇ مېنىڭ ئېرىم دوگلاس. سىلەر ئۇنى تونۇيسىلەر، ئۇنىڭ مېنى ئۆمۈربويى بەختلىك قىلـ غانلىقىدىنمۇ خەۋىرىڭلار بار. مۇنداقچە ئېيتقاندا، بۇ بىر تال چاچ ئىنچىكە بولغىنى بىلەن مېنىڭ پۈتۈن تەقدىرىمنى تۈتۈپ تۇرۇۋاتىدۇ.

ۋىدالىشىش

ئارتور شنىتزلېر (ئاۋستىرىيە)

قادىر ئوسمان
ئەلا ئۆمەر باقى تەرجىمىسى

ئالبېرت بىر سائەت ساقلىدى، يۈرىكى دۈپۈلدەپ سوقۇپ، ھەتتا ئۆزىنىڭ نەپەس ئېلىۋاتقانلىقىنىمۇ ئۇنتۇپ قالدى. ئۇ بىر نەچچە قېتىم تولدۇرۇپ نەپەس ئېلىپمۇ قىلچە ئازادىلىك ھېس قىلمىدى. راستتىنى ئېيتقاندا، ئۇ بۇنداق ئەھۋالغا كۆنۈپ قالغانىدى. ھەر قېتىم بىر سائەت، ھەتتا ئىككى - ئۈچ سائەت كۈتەتتى. ئاخىرىغا كېلىپ بۇ كۈتۈشلىرى بىكار بولۇپ چىقاتتى. بۇنى ئۇ ئانىدىن كۆرمەيتتى، چۈنكى ئېرى ئۆيدە بولسا سىرتقا چىقالمايدىغان گەپ - دە. ئېرى سىرتقا چىقىپ كەتكەن چاغدىلا ئانا ئاچچىقلانغان، پەرىشان ھالدا ئالبېرتنىڭ يېنىغا كېلەتتى، ئۇنىڭ لەۋلىرىگە ئىنتىزارلىق بىلەن سۆيۈپ قويۇپلا ئىتتىك ئارقىسىغا يېنىپ پەلەمپەيدىن ئۇچقاندەك چۈشۈپ كېتەتتى. ئالبېرت يەنە ئۆزى يالغۇز قالاتتى. ھەر قېتىم بۇنداق چاغدا ئىلگىرىكىدەك ئۆزىنى سافاغا تاشلايتتى، ھاياجان ئىلكىدە سائەت - سائەتلەپ كۈتۈپ ھالىدىن كېتەتتى، ھېچ ئىشقا قولى بارمايتتى. توختىماي داۋاملىشۋاتقان بۇ خىل كۈتۈشلەر ئۇنى بارا - بارا نابۇت قىلىۋاتاتتى. بۇ ئىش بۇ يىل باھاردا باشلانغان بولۇپ، ئۈچ ئايدەك بولغانىدى. ئۇ ھەر كۈنى چۈشتىن كېيىن سائەت ئۈچتىن باشلاپ دېرىزە پەردىسى چۈشۈرۈلگەن ئۆيدە ئانىنا-

نى كۆتەتتى، ھېچ ئىشقا قولى بارمايتتى. بىرەر پارچە كىتاب ياكى گېزىت ئوقۇشقىمۇ كۆڭلى تارتمايتتى. پەقەت كەينى - كەينىدىن تاماكا چېكىپ ئۆينى ئىسقا تولدۇرۇۋېتەتتى. ئۇ ئۇ- شىكنى ھەممىشە ئوچۇق قويياتتى. ئاننا بىلەن دېيىشىپ قويغاندا ئەر خىزمەتكار ئۆيدە بولمايتتى. ھەر نۆۋەت ئىشىك قوڭغۇرىقى جىرىڭلىغاندا ئۇ قاتتىق چۆچۈپ كېتەتتى. ئاننا كەلگەندە ئال- ببرت ئېغىر بىر يۇكتىن خالاس بولغاندەك يېنىكلەپ قالاتتى. بەزىدە خۇشاللىقىدىن يىغلاپمۇ كېتەتتى.

ئالبېرت ھەر كۈنى ئاننانى سائەت يەتتىگىچە ساقلايتتى. ئۇلار شۇنداق كېلىشىۋالغاندى. سائەت يەتتىدىن كېيىن ئاننا سىرتقا چىقالمايتتى. ئۇ خېلى بۇرۇنلا ئاننىغا: «سائەت يەتتىدىن كېيىن سىرتقا چىقىپ ئايلىنىمەن. بولمىسا يولىڭىزغا قاراۋې- رىپ ئىچىم بەكلا تىتىلداپ كېتىدىكەن» دېگەنىدى. ئالبېرت تېخى بايىلا ئۆتۈپ كەتكەن بىرنەچچە سائەتنى خىيالىغا كەلتۈرۈپ ئىختىيارسىز قورقۇنچ ئىچىدە قالدى. ئۆتكەن يىلى ياز پەسلىنى ئويلاپ ئىچ - ئىچىدىن ئازابلاندى، شۇنىسى، ئۇ چاغدا ھەممىلا ۋاقىت ئۆزىنىڭ ئىلكىدە ئىدى، ھاۋا ئوچۇق كۈنلىرى چۈشتىن كېيىن دائىم سىرتلارنى ئايلىنىپ كەلگەن، دېڭىز ساھىلىغا بېرىپ سۇغا چۆمۈلگەن، كۈنلىرىنى كۆڭۈللۈك ئۆتكۈزگەن، ئۆزىمۇ بۆلەكچىلا روھلىنىپ كەتكەنىدى. ئۇ ئەركىنلىككە، سایاھەت قىلىشقا، يىراق - يىراقلارغا بېرىشقا، تەنھا يۈرۈشكە تەشنا ئىدى. لېكىن، ئاننىغا ئىچ - ئىچىدىن كۆيۈپ - پىشىپ يۈرگەچكە، ئۇنىڭدىن بىردەم ئايرىلىشقا كۆڭلى ئۇنىمايتتى.

مانا بۇگۈن ئالبېرتقا ئۆتكەن كۈنلەر ئىچىدىكى ئەڭ كۆ- ڭۈلسىز بىر كۈن بولدى، تۇنۇگۈن ئاننا كەلمىدى، ئۇمۇ ئاننا- دىن بىرەر خەۋەر ئالالمىدى. سائەت يەتتە بولاي دەپ قالدى. بۇگۈن ئۇ ئۆزىنى يېنىكلەپ قېلىۋاتقاندەك ھېس قىلىۋاتاتتى. ئەمدى نېمە قىلىشنى بىلمەيتتى. تېخىمۇ يامىنى، ئاننانى ئىز-

دەپ بارالمايتتى. ئانانىڭ ئۆيىنىڭ ئالدىدىن ئۆتۈش ۋە دېرىزە سىرتىدا ئايلىنىپ يۈرۈشتىن باشقا ھېچقانداق ئىشنى قىلالمايتتى. ئانانىڭ ئەھۋالىنى ئوقۇپ كېلىشكە بىرەرىنى ئەۋەتەلمەيتتى. ئىككىيلەننىڭ تونۇشىدىغانلىقىنى ئىنىس - جىن بىلمەيتتى، ئۇلار دىلىغۇللۇق، تەشۋىشلىك بىر خىل مۇھەببەتنى باشتىن كەچۈرۈپ كېلىۋاتاتتى، خۇپيانە مۇناسىۋەتنىنى خەقلەرنىڭ بىلىپ قېلىشىدىن ئەنسىرەپلا يۈرەتتى. ئالبېرت ئۆزلىرىنىڭ مۇناسىۋىتىنىڭ قانتتىق مەخپىيەتلىك ئىچىدە داۋاملىشىشىنى خالايتتى. لېكىن بۇگۈنكىدەك كۈن كىشىنى تولىمۇ ئازابلايدۇ - دە!

سائەت سەككىزدىن ئاشتى، ئانىنا تېخىچە كەلمەيۋاتاتتى. ئالبېرت بىر سائەتنى ئىشىك تۈۋىدە تۇرۇپ، كۆزنەكتىن پات - پات كارىدورغا قاراپ قويۇش بىلەن ئۆتكۈزدى. كارىدور- دىكى گازۋاي لامپا ئەمدىلا يورۇتۇلغانىدى. ئالبېرت ھۆجرىسىغا كىرىپ، خۇددى ھاردۇق يەتكەن ئادەمدەك ساپاغا ئۆزىنى تاشلىدى. چىراغ غۇۋا يورۇپ تۇراتتى. ئۇ ئاستا - ئاستا ئۇيقۇغا كەتتى. تەخمىنەن يېرىم سائەتتىن كېيىن ئۇ ئورنىدىن تۇردى ۋە سىرتىنى ئايلىنىپ كىرمەكچى بولدى. نېمىشقىدۇر، بىرنەچچە سائەت يول ماڭغان ئادەمدەك بېشى ئاغرىپ، پۇت - قوللىرى سىرقىراپ تۇراتتى.

ئالبېرت بىر ھېسىپ، ئىككى ھېسىپ، ئاخىر ئانانىڭ ئۆيىنىڭ ئالدىغا كەلدى. ئۇ ھەممە دېرىزە پەردىلىرىنىڭ چۈشۈرۈلگەنلىكىنى كۆرۈپ كۆڭلى بۆلەكچىلا خاتىرجەم بولدى. تاماقخانا بىلەن ھۆجرا ئۆيىنىڭ دېرىزە پەردىسىنىڭ ئارىلىقلىرىدىن چىراغ نۇرى چۈشۈپ تۇراتتى. ئۇ قارشىسىدىكى پىيادىلەر يولىدا دېرىزىلەردىن كۆز ئۈزمەي يېرىم سائەتتەك ئايلىنىپ يۈردى. كوچىدا ئادەملەر شالاڭ ئىدى. شۇ ئەسنادا، ئانانىڭ ئۆيىدىن بىر نەچچە ئايال خىزمەتكار بىلەن دېدەكلەر چىقىپ قالدى.

ئالبېرت ئۇلارنىڭ دىققىتىنى قوزغاپ قويماسلىق ئۈچۈن دەرھال كەينىگە ياندى. شۇ كېچىسى ئۇ بەكمۇ تاتلىق ئۇخلىدى.

ئەتىسى ئالبېرت خېلىغىچە كارىۋاتتىن چۈشمەي ياتتى. ئۇ تۈنۈگۈن ئاخشامقى خىزمەتكارنىڭ «مېنى ئويغاتما» دېگەن مەزمۇنىدا ئىككىلىنىڭ خېتى يېزىپ دەھلىزگە قويۇپ قويغانىدى. ئون بولغاندا قوڭغۇراق چالدى. خىزمەتكار ناشتىلىق ئەكىردى. پەتىنۇستا تېخى بايىلا كەلگەن خېت - چەكلەر تۇراتتى، ئېنىقكى، بۇنىڭ ئىچىدە ئاننانىڭ خېتى يوق، لېكىن ئالبېرت دەرھال كۆڭلىدە: «ئاننا چۈشتىن كېيىن كېلىدۇ، بۇ تېخى ياخشى ئەمەسمۇ! ئەمدى سائەت ئۈچكىچە بولغان ۋاقىتنى خاتىرجەم ئۆتكۈزىدىغان بولدۇم» دېدى.

ئالبېرت چۈشلۈك تامىقىنى يەپ بولۇپ، سائەت دەل ئۈچ بولغاندا ئۆيگە قايتىپ كەلدى ۋە دەھلىزدىكى ئورۇندۇقتا ئولتۇردى. بۇ يەردە ئولتۇرۇپ پەلەمپەيدىكى ھەر ھەرقانداق ئاياغ تىۋىشى ئاڭلانسا ئالبېرت بەكلا خۇشال بولۇپ كېتەتتى، چۈنكى ئاياغ تىۋىشى يېڭى بىر ئۈمىدتىن دېرەك بېرەتتى. لېكىن ئۇنىڭ ھەر قېتىمقى خۇشاللىقى ھە دېگەندىلا يوققا چىقاتتى. سائەت تۆت، بەش، ئالتە، ھەتتا يەتتىمۇ بولدى. ئاننا كەلمىدى. ئالبېرت ئۆي ئىچىدە ئۇياقتىن - بۇياققا مېڭىپ يېنىك ئۇھ تارتاتتى. ئاخىر بېشى قايغاندەك بولۇپ كارىۋاتقا چىقىپ ياتتى. پۈتۈنلەي ئۈمىد ئۈزگەن ئالبېرت يەنە كۆتۈۋېرىشكە تاقىتى قالماي بولدى قىلىش نىيىتىگە كەلدى. ئۇ بۇ بەختكە تولىمۇ يۇقىرى بەدەل تۆلەۋاتاتتى... ئەمدى ئۇ باشقىچە يول تۇتمىسا بولمايتتى. ئېيتايلۇق، بىر سائەت ياكى ئىككى سائەت ساقلىسىمۇ مەيلى، ئىشقىلىپ، يەنە ساقلاۋېرسە بولمايدۇ - دە، بولمىسا ئۇنىڭ زېھنىي - قۇۋۋىتى، سالامەتلىكى ھەتتا مۇھەببىتىمۇ بەربات بولۇپ كېتىشى تۇرغان گەپ. ئالبېرت ئاننانى خىيالىدىن چىقارماي، ئۇي - خىياللىرىنىڭ خۇددى قالايمىقان چۇش كۆرۈ-

ۋاتقاندەك چىگىشلىشىپ كېتىۋاتقانلىقىنى بىلدى. ئالبېرت كا-
رىۋاتتىن شاققىدە چۈشتى - دە، دېرىزىنى ئېچىۋېتىپ كوچىغا
قارىدى. خىرە كېچە مەنزىرىسىگە تەزەر سالدى ... ئاھ
... ئۇ يەردە ... ئاشۇ دوقمۇشتا... ھەممىلا ئايال ئۇنىڭغا خۇددى
ئانناداەك كۆرۈنۈپ كەتتى. ئالبېرت دېرىزە يېنىدىن ئايرىلدى.
ئانىا ئەمدى كەلمەيدىغاندەك ئىدى. ۋاقىتمۇ بىر يەرگە بېرىپ
قالغانىدى. تۈيۈقسىز، ئاننانى سائەتلەپ كۈتۈپ تازىمۇ ئەخمەق-
لىق قىلىۋاتىمەنمۇ قانداق، بەلكىم ئۇنىڭ سىرتقا چىقىشىغا
ئەمدى پۇرسەت كەلگەندۇ ... بۇگۈن چۈشتىن بۇرۇن يېنىمغا
كېلىپ قېلىشى مۇمكىن، دەپ ئويلىدى. «ھازىردىن باشلاپ
كەچكىچە سىزنى كۈتىمەن، ـــ ئالبېرت ئۆز - ئۆزىگە پىچىر-
لىدى، ئارقىدىنلا كۈلۈۋەتتى، ـــ مەن سىراڭ بولۇپ قالىمەن،
ئالجىپ قالىمەن! » ئۇ خۇددىنى بىلىپ - بىلمەي ئاننانىڭ ئۆيىگە
ماڭدى. ئىش يەنە تۈنۈگۈنكىدەكلا بولدى، يېپىشقلىق دېرىزىدىن
چىراغنىڭ يورۇقى چۈشۈپ تۇراتتى. ئۇ ئۇدۇلدىكى پىيادىلەر
يولىدا يېرىم سائەتتەك ئويلان - بۇيان مېڭىپ يۈردى. بىر چاغدا
ئايال خىزمەتكار بىلەن دېدەكلەر چىقىپ قېلىۋىدى، دەرھاللا
ئارقىسىغا ياندى. بۇگۈن ئالبېرت: «ئۇلار مېنى كۆرۈپ قال-
دى. ئۇلار چوقۇم ئاۋۇ يىگىت تۇنۇگۈنمۇ مۇشۇ چاغدا بۇ يەردە
ئايلىنىپ يۈرگەن، دەپ گېپىمنى قىلىشىۋاتىدۇ» دەپ ئويلا-
دى. شۇنداقتىمۇ ئۇ يەنە ئاننانىڭ ئۆيىنىڭ ئالدىغا كېلىپ
دېرىزىلىرىگە سىنچىلاپ قارىدى. ئەڭ چەتتىكى بىر دېرىزىلا
يورۇق تۇراتتى، ئۇ ئاننانىڭ ھۇجرىسى ئىدى. ئالبېرت خۇددى
سېھىرلەنگەندەك ئاشۇ دېرىزىلەرگە كۆز ئۇزمەي قاراپ قالدى.
ئالبېرتنى قوقۇنچ باستى. بىر ئاخشام، بىر كۈندۈز سائەت
ئۈچكىچە ئېرى بار ئايالنى ئىشكىدە ساقلاپ تۇرسا قانداق بول-
غىنى! بوپتۇ، سائەت ئۈچكىچىمۇ ساقلىسۇن... مۇبادا ئاننا چىق-
مايى قالسىچۇ؟...

ئالبېرت يېنىدىن ئۆتۈپ كېتىۋاتقان بىر پەيتۈنغا چىقىپ جىمجىت قاراڭغۇ كوچىدا ئاستا يۈرۈپ كەتتى ... ئۇ ئالدىنقى قېتىم ئاننا بىلەن بىرگە بولغان چاغدىكى ئىشلارنى ئېسىگە ئالدى ... «ياق ... ياق، ئاننا ماڭا بولغان مۇھەببىتىدىن ۋاز كەچمەيدۇ. ياق، ھەرگىز ئۇنداق قىلمايدۇ. ئۇنىڭ ئۆيىدىكىلەر ئۈچۈن قالغانمىدۇ؟ ... ياق، بۇ ھەرگىز مۇمكىن ئەمەس... ھازىرغىچە بۇنىڭ قىلچىلىك ئالامىتى كۆرۈلمىدى. ئۇ تولىمۇ ئېھتىيات بىلەن ئىش تۇتۇۋاتىدۇ. دېمەك، چىقالماسلىقىدا بىرلا سەۋەب بار: ئۇ ئاغرىپ قالدى. شۇڭا ماڭا خەۋەر قىلالمىغان بولۇشى مۇمكىن ... ئۇ ئەتە ساقىيىپ كېتىدۇ. ئىككىلىك خەت يېزىپ ماڭا تەسەللىي بېرىدۇ ... شۇنداق، ئىككى كۈندىن كېيىن ياكى بىرنەچچە كۈندىن كېيىن كارىۋاتىن چۈشكۈدەك ھالغا كېلەلىسلا ... ناۋادا ئۇ ئېغىر كېسەل بولسىچۇ ... ئاھ، خۇدا! راستتىنلا شۇنداق بولسا... ياق ... ئۇ نېمىشقا ئېغىر كېسەل بولۇپ قالغۇدەك! ... »

تۇيۇقسىز، ئالبېرتنىڭ كاللىسىدىن بىر خىيال كەچتى: ئەگەر ئاننا راستتىنلا ئاغرىپ قالغان بولسا، بۇگۈنلا بىرىنى ئەھۋال ئۇقۇپ كېلىشكە ئەۋەتىش كېرەك.

ئالبېرت ئاننادىن ھېچقانداق خەۋەر ئالالمىدى. لېكىن، شۇ كۈنى كېچە بىلەن ئەتىسى كۈندۈزنى خېلى تىنچ ئۆتكۈزدى، ھەتتا چۈشتىن كېيىنمۇ باشقا كۈندىكىدەك ئۇنچىلىك ھاياجانلىنىپ كەتمىدى، بۇگۈن كەچكىچىمۇ ئاننادىن بىرەر خەۋەر ئالالمايدىغانلىقى ئۈنىڭغا ئايان ئىدى.

ئالبېرت كەچ سائەت سەككىزدە ئۆيدىن چىقتى. سەل نېرىراقتىكى بىر دوقمۇشقا كەلگەندە ناتونۇش بىر ئادەمنى توختىتىپ ئۇنىڭغا ئۆزى بىلەن بىللە مېڭىشنى ئېيتتى. ئاننانىڭ ئۆيىگە ئاز قالغاندا ئۇ كىشىگە ئۆز مەقسىتىنى تەپسىلىي چۈشەندۈردى.

ئالبېرت سائىتىگە قاراپ قويۇپ، ئۇياقتىن - بۇياققا مېڭىشقا باشلىدى. ئۇنىڭ كاللىسىدىن «مۇبادا ئانانىنىڭ ئېرى گۇمانلىنىپ قېلىپ ئۇنى سوراق قىلسا، يەنە ئۇنى يېنىمغا ئەكەلسە، ئۇ چاغدا قانداق قىلغۇلۇق؟» دېگەن خىيال كېچىپ، ئەلچىنىڭ ئارقىسىدىن قارا كۆرۈنەر ماڭدى. ئالبېرت ئەلچىنىڭ ئانانىڭ ئۆيىگە كىرىپ كەتكەنلىكىنى كۆردى. ئالاھەزەل ئۇچ مىنۇتتىن كېيىن ئۇ ئادەم قايتىپ چىقتى. ئارقىسىدا ئادەم بار - يوقلۇقىنى بىلىپ بېقىش ئۈچۈن ئالبېرت يەنە بىر نەچچە مىنۇت كۈتۈپ تۇردى. ئارقىسىدا ئادەم يوقلۇقىنى بىلگەندىن كېيىن ئىتتىك ئۇنىڭغا يېتىشۈۋالىپ سورىدى:

— قانداقراق؟

— ئۇ ئەپەندى سىزگە سالىمىنى يەتكۈزۈپ قويۇشۇمنى ئېيتتى، — دېدى ئەلچى جاۋاب بېرىپ، — خانىم تېخى ياخشى بولالماپتۇ، بىرنەچچە كۈندىن كېيىن كارىۋاتتىن چۈشسە كېرەك.

— كىم بىلەن سۆزلەشتىڭىز؟

— بىر ئايال خىزمەتكار بىلەن، ئۇ ھۇجرا ئۆيگە كىرىپ ھايال بولمايلا قايتىپ چىقتى، دوختۇر شۇ ئۆيدە بولسا كېرەك ...

— ئۇ نېمە دېدى؟ — ئەلچى بايامقى گەپلىرىنى يەنە بىر قېتىم تەكرارلىدى. ئاخىر ئالبېرت ئۇنىڭ كۆپ نەرسىدىن خەۋەردار بولالمىغانلىقىنى بىلدى. ئانانىڭ كېسىلى ھەقىقەتەن ئېغىر ئىدى. ئۇنى يوقلاپ كېلىۋاتقانلارمۇ كۆپ بولغاچقا، ئالبېرتنىڭ كىرگۈزگەن ئادىمى خەقلەرنىڭ دىققىتىنى تارتمىغاندى، ئالبېرت ئۇ ئادەمنى ئەتە مۇشۇ چاغدا يەنە بىر كېلىشكە تەكلىپ قىلدى.

ئانا يەنە بىرنەچچە كۈندىن كېيىن ساقىيىپ كېتىدۇ ... ئالبېرتنىڭ بىلىدىغىنى شۇلا ئىدى ... ئانا ئۇنىڭ

دىن غەم قىلامدىغاندۇ، بۇلار ئالبېرتقا قاراڭغۇ ئىدى ...
«ئۇلار مېنىڭ ئەھۋال ئۇقۇپ كېلىشكە ئادەم ئەۋەتكەنلە-
كمىنى بىلىپ قالغانمىدۇ؟ ئاننا ئەمەس ئۇنىڭ ئېرى ماڭا سالام
ئېيتىپتۇ، ئۇلار ناتونۇش بىرىنىڭ ھال سوراپ كەلگەنلىكىنى
ئاننىغا ئېيتماسلىقى مۇمكىن ... بىچارە ئاننا زادى نېمە كېسەلگە
گىرىپتار بولدىكىنە؟ — شۇ تاپتا ئالبېرت بىرمۇنچە كېسەل
ناملىرىنى كۆڭلىدىن ئۆتكۈزدى، — بىر نەچچە كۈندىن كېيىن
ئاننا كارىۋاتتىن چۈشىدۇ. بۇنىڭدىن قارىغاندا ئانچە ئېغىر كې-
سەل بولمىسا كېرەك ... لېكىن، كىشىلەر ئالبېرتقا دادىسىنىڭ
سەكراتتا يانقاندىمۇ كارىۋاتتىن چۈشكەنلىكىنى سۆزلەپ بەرگەن
ئەمەسمىدى ...» ئالبېرت ئەنە شۇنداق خىياللار بىلەن ئاۋات بىر
كوچىغا كېلىپ قالغانلىقىنى بىلمەي قالدى. ئەمدى ئەتە مۇشۇ
چاغقىچە بولغان ۋاقىتنى ئۆتكۈزۈش ئۇنىڭغا تولىمۇ تەسكە چۈ-
شەتتى.

ۋاقىت سائەتلەپ ئۆتمەكتە ئىدى. مەشۇقىنىڭ ئېغىر كې-
سەلگە گىرىپتار بولغانلىقىغا ئۇنىڭ زادىلا ئىشەنگۈسى كەلمەيت-
تى، بۇنىڭغا ئۇ ئۆزىمۇ ھەيران قالدى. كۆڭلىنىڭ ئارام تېپىپ
قالغانلىقى ئۇنىڭغا بىر خىل جىنايەتتەك تۇيۇلۇپ كەتتى ...
چۈشتىن كېيىن ئالبېرت خۇددى ئەنسىرەپ كېتىدىغان ھېچ
ئىش يوقتەك، ئۇمىد كۈتىدىغان ھېچنېمە قالمىغاندەك كىتاب
ئوقۇپ چىقتى. ئۇنىڭ بۇنداق قىلمىغىنىغا ئۇزاق بولغانىدى.
كەچتە ئالبېرت كوچا دوقمۇشىغا كەلدى، ھېلىقى ئادەممۇ
شۇ يەردە كۈتۈپ تۇراتتى.

— ئامال بار ئايال خىزمەتكار بىلەن سۆزلىشىپ، خانىم-
نىڭ كېسىلىنىڭ زادى قانداقلىقىنى بىلىپ چىقىڭ، — دېدى
ئالبېرت جىددىي تەلەپپۇزدا.

ئەلچى ئاننانىڭ ئۆيىگە كىرىپ كەتتى. ئالبېرتنىڭ يۈرىكى
دۈپۈلدەپ سوقۇشقا باشلىدى. تەخمىنەن چارەك سائەتتىن كې-

يىن ئەلچى قايتىپ چىقتى. ئالبېرت ئۇنىڭ ئالدىغا يۈگۈرۈپ باردى.

— خانىمنىڭ ئەھۋالى بەكلا ئوسال ئوخشايدۇ...

— نېمە؟ — ئالبېرت ئىختىيارسىز ۋارقىرىۋەتتى.

— خانىمنىڭ ئەھۋالى بەكلا ئوسال ئوخشايدۇ، — دېدى ئۇ ئادەم بايامقى گېپىنى تەكرارلاپ.

— كىم بىلەن سۆزلەشتىڭىز؟ ئۇ سىزگە نېمە دېدى؟...

— ئايال خىزمەتكار خانىمنىڭ ھاياتى خەۋپ ئىچىدە... دوختۇرمۇ كېلىپ كەتتى، دېدى. ئاڭلىسام، ئېرىمۇ ئۇمىدىنى ئۈزۈپتۇ.

— سۆزلەڭ، ھە سۆزلەۋېرىڭ... ئۇ زادى نېمە بوپتۇ؟ سوراپ باقمىدىڭىزمۇ؟

— سوردىم، خانىم كېزىك بولۇپ قاپتۇ، ئىككى كۈندىن بېرى ھوشسىز يېتىپتۇ.

— يەنە نېمىلەرنى ئۇقتىڭىز؟ — دەپ سوردى ئالبېرت پەرىشان بولۇپ.

ئۇ ئادەم ئۇققانلىرىنى باشتىن - ئاياغ بىر قېتىم سۆزلەپ بەردى. ئالبېرت ئۇنىڭ ھەر بىر سۆزىنى خۇددى بىرەر يېڭىلىق چىقىپ قالىدىغاندەك قۇلاق سېلىپ ئاڭلىدى. ئاندىن ئۇ ئادەمنى ئازراق پۇل بېرىپ يولغا سېلىۋەتكەندىن كېيىن مەشۇقىنىڭ ئۆيىنىڭ ئالدىدىكى كوچىغا كەلدى، ئەمدى ئۇ بۇ يەردە ھېچقاندا- داق كاشىلىغا ئۇچرىمايدۇ. ئۇنىڭغا كىمدۇ دىققەت قىلسۇن؟ ئالبېرت ھەممىنى ئېنىق كۆرۈۋاتقاندەك ھۇجرىنىڭ دېرىزىلىرى- گە بىر ھازاغىچە تىكىلىپ قاردى. كېسەلنىڭ ھۇجرىسى شۇ، چوقۇم شۇ! ئاشۇ جىمجىت ھۇجرا ئىچىدە ئېغىر كېسەلگە گى- رىپتار بولغان بىرىنىڭ ياتقانلىقىدا گەپ يوق. ئۇ نېمىشقا بىرىنچى كۈنى كەچتىلا بۇ ئىشنى ئۇقمىغاندۇ؟ شۇ ئەسنادا، بىر پەيتۇن ئىشىك ئالدىغا كېلىپ توختىدى، ئالبېرت شۇ زامان

پەيتۇنغا يېقىن باردى. بىر ئەپەندى پەيتۇندىن چۈشۈپ كۆزدىن غايىب بولدى. ئۇ دوختۇر بولسا كېرەك. ئالبېرت ئىشىككە يېقىن كېلىپ دوختۇرنىڭ چىقىشىنى كۈتۈشكە باشلىدى ... مىدىر - سىدىر قىلماي بىرنەچچە مىنۇت تۇردى. ئاندىن ئۇياق - بۇياققا مېڭىشقا باشلىدى. ئۇنىڭ ئاننانىڭ ئېغىر كېسەلگە گىرىپتار بولۇپ ھاياتىنىڭ خەۋپ ئىچىدە قالغانلىقىغا زادى ئىشەنگۈسى كەلمەيتتى. «ياق... ئاننا شۇنچىلىك ياش، شۇنچىلىك چىرايلىق، شۇنچىلىك سۆيۈملۈك تۇرسا...» ئۇنىڭ كاللىسىغا «كېزىك» دېگەن قورقۇنچلۇق سۆز كىرىۋالدى... ئۇ بۇنىڭ قانداق كېسەل ئىكەنلىكىنى تازا ئېنىق بىلمەيتتى. ئۇنىڭ ئېسىدە قېلىشىچە، «كېزىك» دېگەن سۆزنى ئۆلگۈچىلەرنىڭ «ئۆلۈش سەۋەبى» دېگەن جەدۋەلدە كۆرگەنىدى. شۇ تاپتا ئالبېرت ئاننانىڭ ئىسىم - فامىلىسى ۋە يېشى بېسىلغان، يەنە «8 - ئاينىڭ 20 - كۈنى كېزىك كېسىلى بىلەن ۋاپات بولدى» دېگەن سۆزلەر كۆزگە ئېنىق تاشلىنىپ تۇرغان گېزىتنى كۆرگەندەك بولدى... ياق، بۇ مۇمكىن ئەمەس، ھەرگىز مۇمكىن ئەمەس... نەچچە كۈندىن كېيىن راستتىنلا ئاننانىڭ ئىسىم - فامىلىسى بېسىلىپ چىققان گېزىتنى كۆرسە... بۇنىڭغا قانداقمۇ ئىشەنگۈسى كەلسۇن؟... ئالبېرتنىڭ تەقدىر ئۈستىدىن غالىب كېلىدىغانلىقىغا ئىشەنچىسى كامىل ئىدى. ئاخىر دوختۇر چىقتى، ئالبېرت ئۈنى ئۈنتۈپ قالغىلى تاسلا قالغانىدى. ئۇ دېمىنى ئىچىگە يۇتۇپ تۇرۇپلا قالدى. دوختۇرنىڭ چىرايى جىددىي تۇس ئالغانىدى. ئۇ پەيتۇنچىغا بىر ئادرېسنى ئېيتتى - دە، پەيتۇنغا چىقتى، پەيتۇن يۈرۈپ كەتتى. «نېمىشقا ئۇنىڭدىن سوراپ باقمىدىم؟» دەپ ئويلىدى ئالبېرت. ئارقىدىنلا سوراپ باقمىغىنىدىن خۇشالمۇ بولدى. چۈنكى ئۇ تولىمۇ يامان بىر خەۋەرنى ئاڭلاپ قېلىشى مۇمكىن ئىدى... ئەمدى ئۇ ئۇمىد ئۈزمىسىمۇ بولىدۇ... ئالبېرت يەنە بىرەر سائەتتىن كېيىن كەلمەكچى بو-

بولۇپ، ئاننانىڭ ئۆيىنىڭ ئالدىدىن كەتتى ... ئالبېرت ئانىنا ساقايغاندىن كېيىن تۇنجى قېتىم كۆرۈشكىلى كەلگەن چاغدىكى مەنزىرىنى تەسەۋۋۇر قىلدى ... بۇ كۆرۈنۈشلەرنى كۆز ئالدىغا شۇنچىلىك ئېنىق كەلتۈرەلىگىنىدىن ئۆزىمۇ ھەيران قالدى: «ئانىنا كېلىدىغان كۈنى سىم ـ سىم يامغۇر ياغىدۇ، ئۇچىسىغا يامغۇرلۇق يېپىنىۋالغان ئانىنا ئۆيگە كىرگەندە يامغۇرلۇق يەرگە سىيرىلىپ چۈشۈپ كېتىدۇ. ئاندىن ئۆزىنى مېنىڭ قوينۇمغا ئېتىپ يىغلاپ كېتىدۇ. پېچىرلاپ: «ماڭا يەنە ئېرىشتىڭىز... مانا كەلدىم» دەيدۇ: ئالبېرتنى بىردىنلا قورقۇنچ باستى... ئويلىغانلىرىنىڭ ھەرگىزمۇ راستقا چىقمايدىغانلىقى ئۆزىگە ئايان ئىدى... مانا ئاخىر تەقدىر ئۇنى يەڭدى... ئانىنا ئەمدى ئالبېرت كۈتۈپ تۇرغان يەرگە كەلمەيدۇ. تېخى بەش كۈن ئىلگىرى ئانىنا ئەڭ ئاخىرقى قېتىم كوچا دوقمۇشىغا كەلگەن، ئىككىيلەن تەستە خوشلاشقانىدى. ئەمدى ئانىنا ئۆيدىن مەڭگۈ چىقمايدۇ، ئالبېرت ئىشىنىڭ بۇنداق بولىدىغانلىقىنى نەدىن بىلسۇن...

ئالبېرت كوچىدا كېتىۋاتقاچ چىگىش خىياللار قاينىمىغا غەرق بولدى. شۇ تاپتا ئۇ سەزگۈلىرىدىن مەھرۇم قېلىشقا بەكمۇ تەشنا ئىدى. بىر پەستىن كېيىن ئالبېرت يەنە ئاننانىڭ ئۆيىنىڭ ئالدىغا كەلدى ... دەرۋازا ئوچۇق ئىدى. بىنادىكى تاماقخانا بىلەن ھۇجرىنىڭ چىرىغى يېنىپ تۇراتتى ... ئالبېرت دەررۇ بۇ يەردىن كەتتى. ئەگەر ئۇ يەنە بىردەم تۇرغان بولسا بىناغا ئېتىلىپ كىرىپ مەشۇقى ئاننانىڭ كارىۋىتىغا ئۆزىنى ئاتقان بولاتتى. ئۇ چاغدا ئاننانىڭ ئېرى مىدىرلىماي ياتقان خوتۇنىنىڭ يېنىغا كېلىپ، ئۇنى سىلكىپ تۇرۇپ: «ئاشقىنىڭ كەلدى، ئاشقىنىڭ!» دەپ ۋارقىراپ كېتىشى مۇمكىن ئىدى. لېكىن، ئاننا ئاللىبۇرۇن بۇ دۇنيادىن كەتكەن.

ئالبېرت كېچىچە چۈش كۆرۈپ چىقتى، كۈندۈزدىكى ھارغىنلىق ئۇنى قاتتىق ئېزىۋەتكەنىدى. سائەت ئون بىرلەردە ئۇ

يەنە بىر ئەلچىنى ئەھۋال ئۇقۇپ كېلىشكە ئەۋەتتى. ئەمدى ئۇ بۇ ئىشنى ھودۇقماي قىلىۋەرسە بولاتتى، كىممۇ خەۋەر ئۇقۇشقا كەلگەنلەرگە دىققەت قىلىپ يۈرىدۇ دەيسىز؟! ئاخىر ئۇنىڭغا ھېچ ئۆزگىرىش يوق دېگەن خەۋەر كەلدى... ئالبېرت چۈشتىن كېيىنكى ۋاقتىنى ئۆيدىكى ساپاسىدا يېتىپ ئۆتكۈزدى. نېمە بولغانلىقىنى ئۆزىمۇ بىلمەيتتى، ئۇنىڭ نەزىرىدە ھەممە نەرسە بەربىر ئىدى. ئۇ كۆڭلىدە: «ھېرىپ ھالىمدىن كەتسەم ياخشى-راق ئوخشايدۇ» دەپ ئويلىدى ... ئالبېرت ئۇزاق ئۇخلىدى، قاراڭغۇ چۈشكەندە چۆچۈپ ئويغاندى. ئۇ ئەھۋالنى ئېنىق بىلە-ۋېلىشقا تولىمۇ تەشنا، شۇڭا بۇگۈن دوختۇردىن ئۆزى ئاننانىڭ ئەھۋالىنى سورىشى كېرەك ئىدى. ئالبېرت ئاننانىڭ ئۆيىنىڭ ئالدىغا بىر پەستىلا يېتىپ كەلدى، ئىشكىتە ئايال خىزمەتكار تۇراتتى، ئۇ يېقىن بېرىپ مۇلايىملىق بىلەن:

ــ خانىم قانداقراق؟ ــ دەپ سورىدى. ئۇ ئۆزىنىڭ بۇ تەمكىنلىكىدىن ھەيران قالدى.

ــ ھەي، ئەھۋالى چاتاق، ئەمدى ئورنىدىن تۇرالمايدۇ، ــ دېدى ئايال خىزمەتكار.

ــ ئاھ، بەك ئېچىنىشلىق ئىش بوپتۇ! ــ دېدى ئالبېرت ئەدەب بىلەن.

ــ ئۇنى بىر دېمەك، شۇنداق ياش، چىرايلىق بانىم قاراپ تۇرۇپ ... ــ خىزمەتكار گېپىنىڭ ئاخىرىنى دېمەيلا دەرۋازىدىن كىرىپ كەتتى.

ئالبېرت ئۇنىڭ ئارقىسىدىن قاراپ قالدى... «خىزمەتكار مەندىن گۇمانلىنىپ قالمىغاندۇ - ھەۋ، مەن تەسەۋۋۇرغىلا تايە-نىپ قالغاچقا بۇ ئۆيگە كىرىشكە جۈرئەت قىلالمايۋاتىمەن...» شۇ ئەسنادا دوختۇر چۈشكەن پەيتۇن ئۇنىڭ قېشىدىلا توختىدى. ئالبېرت ئۇنىڭغا سالام بەردى، دوختۇرمۇ ئەدەب بىلەن «رەھ-مەت» دېدى. بۇنىڭدىن ئالبېرت بەكلا خۇش بولۇپ كەتتى...

مەلۇم مەنىدىن ئېيتقاندا، ئالبېرت دوختۇر بىلەن تونۇش بولۇپ قالدى. ئەمدى ئۇ بىنادىن چۈشكەندە ئاننانىڭ ئەھۋالىنى سوراپ باقسا بولىۋېرىدۇ.

ئالبېرت ئورنىدا قاققان قوزۇقتەك مىدىرلىماي تۇرۇپ قالدى، دوختۇرنىڭ شۇ تاپتا ئاننانىڭ يېنىدا ئىكەنلىكىنى ئويلاپ كۆڭلى تىندى. دوختۇر تېخىچە چىقمىدى. «ئۇنى قۇتقۇزۇپ قالغىلى بولمىسا، دوختۇر بۇنچىلىك ئۇزۇن ھايال بولۇپ قالامتى. ئاننا سەكراتقا چۈشۈپ قالغانمىدۇ يا... ئېھتىمال...» ئالبېرت بۇ خىياللارنى كاللىسىدىن چىقىرىۋەتمەكچى بولدى، لېكىن پايدىسى بولمىدى. تۇيۇقسىز، دوختۇرنىڭ «ئۆمىد يوق» دېگەن گېپىنى ئاڭلىغاندەك بولۇپ، ئىختىيارسىز ئاننانىڭ ئۆيىنىڭ يېپىقلىق دېرىزىسىگە لاپىلدە قارىدى. «مەلۇم بىر ئەھۋال ئاستىدا، ئېيتايلۇق، مېڭىنىڭ سەزگۈ نېرۋىلىرى بەكلا ئۆتكۈرلىشىپ كەتكەندە، دېرىزىسى يېپىقلىق ئۆينىڭ ئىچىدىكى قىلىشقان گەپلەرنىمۇ ئاڭلاش مۇمكىنمۇ قانداق» دەپ ئويلىدى ئۇ. توغرا، ئۇ راستتىنلا ئاڭلىغانىدى. تەسەۋۋۇردىكى ئاۋاز ئەمەس، بەلكى ھەقىقىي ئاۋازنى ئاڭلىغانىدى. دەل شۇ چاغدا دوختۇر دەرۋازىدىن چىقتى. ئالبېرت تاپ بېسىپ ماڭدى. دوختۇر ئۇنى مۇشۇ ئائىلىنىڭ تۇغقىنى بولسا كېرەك، دەپ ئويلاپ، ئۇنىڭ سوئال ئالامىتى چىقىپ تۇرغان كۆزلىرىگە قاراپ بېشىنى چايقاپ قويدى. ئالبېرت دوختۇرنىڭ نېمە مەنىدە باش چايقىغانلىقىنى چۈشىنەلمەي: «پروفېسسور ئەپەندى» دەپ تۇرۇشىغا، دوختۇر بىر پۇتىنى پەيتۇننىڭ دەسسىگۈچىگە ئالدى.

— ئەھۋالى ناھايىتى چاتاق، — دېدى ئۇ يەنە باش چايقاپ، — سىز ئۇنىڭ تۇغقىنى بولامسىز؟

— ھەئە، — دېدى ئالبېرت دەرھاللا.

دوختۇر ھېسداشلىق نەزىرىدە ئۇنىڭغا قاراپ قويۇپ پەيتۇنغا ئولتۇردى - دە، بېشىنى چايقىغان پېتى يۈرۈپ كەتتى.

ئالبېرت ئەنسىزلىك ئىچىدە پەيتۇن يوقاپ كەتكۇچە قاراپ تۇردى. شۇ تاپتا ئۇنىڭ ئاداققى ئۇمىدىمۇ پەيتۇن بىلەن بىللە يوقاپ كېتىۋاتقاندەك بولۇۋاتاتتى. «دوختۇر كەتتى، — ئالبېرت چىشلىرىنى غۇچۇرلىتىپ، بىر نېمىلەرنى دەپ غۇدۇڭشىدى، — بۇگۇن نېمە ئىش قىلىمەن؟ يېزىغا كېتەي دېسەم بەك كەچ بولۇپ كەتتى. شۇنداق، مەن ھەسرەت چېكىۋاتىمەن! راست ھەسرەت چېكىۋاتامدىم؟ ماڭا ھەسرەت چېكىشتىن باشقا يول يوقمۇ؟ ياق، مەن ئايلىنىپ يۈرىمەن، مەندە باشقا ھېچقانداق سەزگۇ يوق. ھازىر بېرىپ ئويۇن كۆرسەمۇ، يېزىغا كەتسەمۇ بولىدۇ... ياق، راستتىنى ئېيتسام... ھەممىسى ئەسەبىي خىياللار. چۈنكى مەن قاتتىق ھاياجانلىنىپ كېتىۋاتىمەن. ۋۇجۇدۇم لەرزىگە كېلىۋاتىدۇ، بۇ بىر مۇھىم پەيت، ئۇنى قولدىن بېرىپ قويۇشقا ھەرگىز بولمايدۇ. مەندە ھېچقانداق سەزگۇ يوق... راستتىنى ئېيتسام، ھېچنېمە يوق، — ئۇنىڭ پۇتۇن ئەزايى تىترەشكە باشلىدى... — ئۆيگە قايتىش كېرەك. ئىلگىرىمۇ مۇشۇنىڭغا ئوخشاش كەچۈرمىشلەرنىڭ بولۇپ ئۆتكەنلىكى جەزمەن ... ئۇ قايسى چاغ بولغىدى، چۈشۈمدىمۇ يا؟ ... كىم بىلىدۇ، بەلكىم بۇمۇ بىر چۈشتۇ ... توغرا، مەن ھازىر ئىلگىرىكى كېچىلەرگە ئوخشاش خۇددى ھېچ ئىش بولمىغاندەك كېتىۋاتىمەن. نېمىشقا ئۆزۈمنى بۇنىڭغا ئىشەندۈرکەچکە بولمەن؟ ئەمدى ئۆيۈمدە تۇرالمايمەن. يېرىم كېچىدە بولسىمۇ مەشۇقۇمنىڭ، سەكراتتا ياتقان مەشۇقۇمنىڭ ئۆيىگە بارىمەن... » ئالبېرتنىڭ چىشلىرى غۇچۇرلاپ كەتتى.

ئالبېرت ئۆيىگە كەپقالغانلىقىنى بىلدى، لېكىن كېيىن ئۆيگە قانداق كىرگەنلىكىنى ئېسىگە ئالالمىدى. چىراغنى يېقىپ ساپادا ئولتۇردى. «نېمە ئىش بولغانلىقى ماڭا ئايان، ئازاب ئىشىكىنى چېكىۋاتىدۇ، مەن ئۇنى كىرگۈزمەيۋاتىمەن. ئۇ بوسۇغامدىلا چەكچىيىپ تۇرىدۇ. ئىشىك يوچۇقىدىن مەن ئۇنى

كۆرەلەيمەن. نېمىدېگەن ئەخمەقلىق بۇ، ئۇچىغا چىققان ئەخمەقلىق - تە! ... مەشۇقۇم سەكراتتا ... شۇنداق، ئۇ خۇدا-نىڭ دەرگاھىغا كېتىش ئالدىدا تۇرىدۇ! قىزىق، مەندە بىرەر ئۇمىد بولغاچقىلا مۇشۇنداق خاتىرجەم تۇرۇۋاتامدىمەن قانداق؟ ياق، بۇنىسى ماڭا ئايان. ھە راست، دوختۇر مېنى ئۇنىڭ بىر تۇغقىنى دەپ قالدى! ھەي، راست گەپنى ئېيتسام بوپتىكەن، نېمىشقا مەن ئۇنىڭ ئاشىقى بولمەن دېمىگەندىمەن.»

«ئاھ، خۇدا! ـــ ئالىبېرت تۇيۇقسىز ژارقىراپ ئورنىدىن سەكرەپ تۇرۇپ كەتتى - دە، ئۇياقتىن - بۇياققا مېڭىشقا باشلىدى... ـــ مەن ئازابقا ئىشىكمىنى ئېچىپ بەردىم! ئۇ ئۆيگە كىردى! ... ئانا، ئانا، سۆيۈملۈكۈم، قەلبىم تۆرىدىكى سۆيۈم-لۈك ئانايىم... شۇ تاپتا سەن بىلەن بىرگە بولالمايۋاتىمەن! گەپنىڭ راستىنى ئېيتقاندا، مەن ساڭىلا تەئەللۇق ئىدىمغۇ - ھە؟ ... سۆيۈملۈكۈم، تېخى بەدىنىڭنىڭ سېزىمى پۈتۈنلەي يو-قاپ كەتمىگەن بولۇشى مۇمكىن! بىز بۇنى قانداق قىلساق بىلە-لەرمىز - ھە! ئەجەل قويىندا مېنى سېغىنىۋاتقانسەن، لېكىن قېشىڭغا بارالمايمەن، بېرىشقىمۇ ھەددىم يوق. بەلكىم ئاداققى مىنۇتلاردا، پانىي ئالەمدىكى ھەممە غەم - غۇسسىدىن خالاس بولۇش ئالدىدا بوش ئاۋاز بىلەن «ماڭا ئالىبېرتنى چاقىرىپ بېرىڭلار، ئۇنىڭ دىدارىنى بىر كۆرۈۋالاي» دېگەنسەن.»

بىر پەستىن كېيىن بولغۇسى ئىشلار ئالىبېرتنىڭ خىيال ئېكرانىدا بىر - بىرلەپ ئۆتۈشكە باشلىدى، پۈتكۈل جەريان ئۇنىڭ كۆز ئالدىدا نامايان بولدى. مانا، ئۇ بىنانىڭ پەلەمپەيلە-رىدىن ئىتتىك چىقتى. ئاننانىڭ ئېرى ئۇنى قارشى ئالدى ۋە سەكراتتا ياتقان كېسەلنىڭ قېشىغا باشلاپ كىردى. ئاندىن-ھاڭ - تاڭ قېلىپ ئۇنىڭغا قاراپ كۈلۈمسىرىدى، ئالىبېرت ئېڭىشىپ تۇرۇپ ئاننانى قۇچاقلىدى. ئۇ قەددىنى رۇسلىغاندا ئانا جان ئۈزدى... شۇ چاغدا ئاننانىڭ ئېرى ئۇنىڭغا: «ئەپەندى،

قېنى بۇ ياقتا كېلىك، سىز بىلەن دېيىشىدىغان گەپ بار...»
دېدى. لېكىن رېئاللىق ئۇنداق ئەمەس. ھەرگىز ئۇنداق ئە-
مەس، ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس... ئاننانىڭ دىدارىنى يەنە بىر
كۆرۈش، ئۇنىڭ مۇھەببىتىدىن يەنە بىر مەرتە ھاياجانغا چۆمۈش
ھەممىسىدىن گۇزەل! «قانداقلا قىلىپ بولسۇن، ئاننانى جەز-
مەن يەنە بىر كۆرۈۋالمىسام بولمايدۇ ... شۇنداق، يەنە بىر
كۆرۈۋالمىغۇچە ئۇنى ھەرگىزمۇ ئۆلگىلى قويمايمەن. بۇنداق
قىلىش، ئېھتىمال، بەك قورقۇنچلۇقتۇ! ــ ئالبېرت تېخىچە
كۆڭۈلدىكىدەك چارە تاپالماي ئېسەنكىرەپلا قالدى، ــ ئەمدى
قانداق قىلغۇلۇق؟ يېرىم كېچە بولاي دەپ قالدى، جەزمەن بىر
باھانە تېپىش كېرەك... شۇ تاپتا ئەجەل... مۇبادا ئاننا... ئۆلۈپ
كەتسە، مەن ئۇنىڭ سىرىنى ئاشكارىلاشقا، ئۇنىڭ ئېرىگە ۋە
ئائىلىسىدىكىلەرنىڭ مۇسىبەت قايغۇسىغا چۆمگەن كۆڭلىگە داغ
تەگكۈزۈشكە ھوقۇقلۇقمۇ؟... لېكىن... مەن دەلدۇش قىياپىتىگە
كىرىۋالسام بولىدىغۇ؟ توغرا... شۇنداق بىر قاملاشتۇرايكى...
ئاھ، خۇدا، بۇ تازىمۇ بىر كومېدىيە بولىدىغان بولدى!... بۇ
رولنى مۇۋەپپەقىيەتلىك ئېلىپ چىقالىساملا مەيلى ئىدى... ئاننا
بەلكىم ساق بولۇپ مېنى سارايغا دەپ جاكارلىسا، مېنى تونۇمايـ
مەن، بۇنداق ئادەمنى ئۆمرۈمدە كۆرۈپ باقمىغان دېسە، ئۇ
چاغدا... ۋاي، بېشىم! ... ــ ئالبېرت ئۆزىنى كارىۋاتقا تاشلـ
دى، شۇ تاپتا ئۆزىنى قاراڭغۇلۇق بىلەن جىمجىتلىقنىڭ ئوراپ
تۇرغانلىقىنى بىلدى، ــ جىمجىتقىنا بىر پەس ئويلىنىۋالاي،
ئاننانى شۇنداق كۆرگۈم بار ... توغرا، قانداقلا بولسۇن... بىر
كۆرمىسەم ئارماندا قالىمەن.»

ئالبېرت يەنە خىيالغا پاتتى. ئۇ ئۆزىنى نەچچە يۈز خىل
سىياقتا ياسىنىپ ئاننانىڭ پەلەمپىيىدىن چىقىۋاتقان، پروفېسـ
سورنىڭ يارىدەمچىسى، يارىدەمچى دوختۇر، ئەر خىزمەتكار،
دەپنە ئىدارىسىنىڭ خىزمەتچىسى، تىلەمچى، ئاخىر بېرىپ مې-

يىتتىنىڭ قېشىدا ئولتۇرغاندەك، ئۇنى زادى تونۇمايدىغاندەك، مېيىتنى ئاق خەسە بىلەن ئوراپ گۆرگە سېلىۋاتقاندەك ھالەتتە كۆردى.

ئالبېرت خىرە ئۇپۇقتا تاڭ نۇرى جىلۋىلەنگەندە ئويغاندى. دېرىزە ئوچۇق ئىدى. كىيىملىرىنى سالمايلا يانقان بولسىمۇ، پۇتۇن ئەزايى تىترەپ كېتىۋاتاتتى. سىرتتا سىم - سىم يامغۇر يېغىشقا باشلىدى.

كۈز كەلدى، دەپ ئويلىدى ئالبېرت. ئورنىدىن تۇرۇپ سائىتىگە قارىدى. «بەش سائەت ئۇخلىدىممۇ؟ ئېھتىمال، شۇ-نىڭغىچىلىك... نۇرغۇن ئىشلار يۈز بەرگەندۇ، — ئۇنىڭدىكى تىترەك تېخىچە بېسىلمىدى، — قىزىق، نېمە ئىش قىلىش كېرەكلىكىنى ئەمدى چۈشەندىم. ئۇ يەرگە، ئاننانىڭ ئۆيىنىڭ ئالدىغا باراي، ياقامنى قايرىۋېتىپ... ئۆز ئاغزىم بىلەن... سوراپ كۆرەي...»

ئۇ بىر رومكا براندى قۇيۇپ گۇپپىدە ئىچىۋەتتى - دە، دېرىزىنىڭ ئالدىغا كەلدى: «ۋاي - ۋۇي، كوچىدا نېمە ئىش بولغاندۇ. بۇنچە ئەتىگەندە نېمە تولا ئادەم بۇ. سائەت يەتتىدىلا ئالدىراش ئىشقا مېڭىپتۇغۇ. توغرا، مەنمۇ سائەت يەتتىدە ئالدى-راش ئىشقا ماڭغانلارنىڭ بىرى بولاي، دوختۇر تۇنۇگۈن ئەھ-ۋال ناھايىتى چاتاق، دېگەن... لېكىن، ئاننا تېخى ئۆلمىدى... تۇنۇگۈن ئەتىگەندىن كەچكىچە مۇشۇنداق بىر تەسىراتتا بولدۇم، خۇددى ئۇ ئاللىقاچان... قېنى... ئەمدى ماڭاي...» ئۇ پەلتوسىنى كىيىپ يامغۇرلۇقنى ئالدى - دە، دەھلىزگە چىقتى. ئەر خىز-مەتكار ھەيران قالدى. ئۇ ھازىرلا كېلىمەن دەپ قويۇپ چىقىپ كەتتى.

ئالبېرت ئۇششاق قەدەملەر بىلەن ئاستا ماڭدى. ئاننانىڭ ئۆيىگە يېقىنلاشقانسېرى تولىمۇ ئوڭايسىزلاندى، ئەمدى ئالدىغا چىققانلارغا نېمە دېسە بولار؟

ئالبېرت ئاخىر ئاننانىڭ ئۆيىنى كۆردى. ئۇنىڭ نەزىرىدە بۇ ئۆي شۇ قەدەر ناتونۇش ئىدىكى، ئەزەلدىن كۆرۈپ باقمىغاندەك قىلاتتى. سىم - سىم يامغۇر شەھەرنى سۇس تۇمان بىلەن قاپلىغانىدى. نەقەدەر ئۆزگىچە مەنزىرە - ھە!

دەرۋازا ئوچۇق ئىدى. شۇ ئەسنادا، ئىچكىرىدىن سۇت قاچىسى كۆتۈرگەن بىر يىگىت چىقتى. ئالبېرت تۇيدۇرماي دەرۋازىدىن كىرىپ كەتتى. ئالبېرت پەلەمپەيگە چىققىلىۋاتقاندا، ئىلگىرى بولۇپ ئۆتكەن ۋە ئەمدى يۇز بېرىدىغان، شۇنىڭدەك بىلمەكچى بولغان ئىشلار ناھايىتى تېزلا خىيالىغا كەچتى. ئۇ ئۆزىنى يولنىڭ يېرىمىغا كەلگۈچە يېرىم ئۇيقۇلۇق ھالەتتە كەلگەندەك ھېس قىلدى. ئاننانىڭ ئۆيىنىڭ ئالدىغا كەلگەندىلا ئېسىگە كەلدى. ئۇ قوللىرىنى كۆكسىگە قويۇپ بىناغا ئاستا چىقىشقا باشلىدى. پەلەمپەي مۇشۇ ئىكەن - دە! ئالبېرت بۇنداق پەلەمپەينى كۆرۈپ باقمىغانىدى. بۇ يەر قاراڭغۇ ئىدى، تامدا بىر نەچچە كىچىك گازۇاي لامپا يېنىپ تۇراتتى... ئاننانىڭ ئۆيى ئىككىنچى قەۋەتتە ئىدى. بۇ نېمە ئىش... ئىشىك ئوچۇق تۇرىدىغۇ، ئالبېرت دەھلىزگە قاراپدى، ھېچكىم كۆرۈنمىدى. ئۇ ئىككىلىنىپ بىر پەس تۇرۇپ قالدى. شۇ ئارىدا ھۇجرا ئۆينىڭ ئىشىكى ئېچىلىپ، بىر ئايال خىزمەتكار پۇتنىڭ ئۇچىدا مېڭىپ چىقتى، لېكىن ئالبېرتنى كۆرمىدى. ئالبېرت ئۇنىڭ ئالدىغا بېرىپ:

— خانىمنىڭ ئەھۋالى قانداق؟ — دەپ سورىدى. ئايال خىزمەتكار ئۇنىڭغا پەرۋاسىز قاراپ قويۇپ:

— خانىم يېرىم سائەت ئىلگىرى ئالەمدىن ئۆتتى، — دەپلا ئاشخانىغا كىرىپ كەتتى.

ئالبېرتقا خۇددى پۈتكۈل دۇنيا ھەش - پەش دېگۈچىلا گۆرىستان جىمجىتلىقى ئىچىدە قالغاندەك، يۇرەكلەر سوقۇشمىتىن، ئادەملەر مېڭىشتىن، چاقلار ئايلىنىشتىن، سائەتلەر تەڭ-

رىنىشتىن، پۈتكۈل دۇنيا بىر دىنلا ھاياتتىن، ھەربىر كەتتىن توختاپ قالغاندەك بىلىندى، «ئەسلىدە ئۆلۈم ئەنە شۇنداق بولىدىكەن - دە، تېخى تۇنۇگۈنلا بۇنى چۈشەنمەيتتىم...» دەپ ئويلىدى ئالبېرت.

— كەچۈرۈڭ، — ئۇنىڭ قېشىدىلا بىر ئاۋاز ئاڭلاندى. قارا ئۇستۇاش كىيگەن بىر ئەپەندى پەلەمپەيدىن چۈشۈپ زالغا كىرمەكچى بولغاندا، ئىشىكتە تۇرغان ئالبېرت ئۇنى توسۇۋالغانىدى. ئالبېرت ئۇ ئەپەندىگە يول بوشتىتىپ بەردى. ئەپەندى ئۇنىڭغا پەرۋاسىز قىلماي ھۇجرا ئۆيگە كىرىپ كەتتى، ئىشىك قىيا ئوچۇق ئىدى، ئالبېرت ھۇجرىدىكى ئىشلارنى كۆرەلەيتتى. دېرىزە پەردىلىرى چۈشۈرۈۋېتىلگەچكە، ئۆي ئىچى قاراڭغۇ ئىدى. ئۇ بىر نەچچە ئادەمنىڭ بىر ئۇستەلنى چۆرىدەپ ئولتۇرغانلىقىنى، ھېلىقى ئەپەندى كىرگەندە ئورنۇلىرىدىن تۇرۇپ ئۇنىڭغا سالام بەرگەنلىكىنى كۆردى، ئۇلارنىڭ بوش ئاۋازىدا سۆزلەشكىنىنى ئاڭلىدى ... كېيىن ئۇلار ياندىكى بىر ئۆيگە كىرىپ كېتىشتى، ئالبېرت تېخىچىلا ئىشىكتە تۇراتتى. «ئانا ئاشۇ ئۆيدە ياتىدۇ... ئۇنى ئاخىرقى قېتىم باغرىمغا باسقىنىمغا تېخى بىر ھەپتىمۇ بولغان ... مېنىڭ كىرىشىمگە ئىجازەت يوق...» دەپ ئويلىدى ئالبېرت. بۇ چاغدا پەلەمپەي تەرەپتىن ئاياغ تىۋىشى ئاڭلاندى، ئىككى ئايال ئۇنىڭ يېنىدىن ئۆتۈپ كەتتى. ياشراقىنىڭ يىغدىن كۆزلىرى ئىششىپ كەتكەنىدى، چىرايى مەشۇقىغا بەكمۇ ئوخشايتتى. بۇ چوقۇم سىڭلىسى، ئىلگىرى ئۇنىڭغا گېپىنى قىلىپ بەرگەنىدى. ئىككىيلەننىڭ ئالدىغا يانشاغان بىر ئايال چىقىپ ئۇلارنى قۇچاقلىدى ۋە بۇقۇلداپ يىغلاپ تۇرۇپ:

— يېرىم سائەت ئىلگىرى... بەك تاسادىپىي بولدى، — دېگىنىچە ئۆكسۈپ يىغلاپ گېپىنىڭ ئايىغىنى ئېيتالمىدى. ئۇ چەيلەن ياندىكى ئۆيگە كىرىپ كەتتى، ھېچكىممۇ ئالبېرتقا دىقە-

قەت قىلمىدى.

ـــ «بۇ يەردە تۇردۇۋرمەي، ـــ دەپ ئويلىدى ئالبېرت، ـــ پەسكە چۈشۈپ بىر سائەتتىن كېيىن كېلەي.» ئۇ شۇئان كوچىغا چىقتى. ئەتىگەندىلا شاۋقۇن ـ سۈرەت باشلانغان، ئادەملەر ئالدىراش كېتىپ بارغان، ماشىنىلار موكىدەك ئۆتۈشۈپ تۇرغانىدى.

«يەنە بىر سائەتتىن كېيىن، ئاننانىڭ ئۆيىگە چوقۇم كۆپ ئادەم كېلىدۇ، مەن ئۇلارنىڭ ئارىسىغا غىپپىدە كىرىۋالسام بولدى، ـــ دەپ ئويلىدى ئالبېرت، ـــ تۇنۇگۈنكىدىن كۆڭلۈم خېلىلا تەسەللى تاپتى. ئاننا ئالەمدىن ئۆتتى... بۇنىڭغا يېرىم سائەت بولسىمۇ... يەنە مىڭ يىل ئۆتكەن تەقدىردىمۇ ئۇنىڭ رېئال تۇرمۇش بىلەن بولغان ئارىلىقى ھازىرقىدىن تېخىمۇ يىراقلاپ كەتمەيدۇ... شۇنداق، ئەمدى ھەر كۈنى چۈشتىن كېيىن ئاننانى كۆتۈش ۋەزىپەم ئاياغلاشتى... ـــ شۇ چاغدا ئاننا بىلەن ئۆتكەن تەسۈرلىگۈسىز ئاجايىپ گۈزەل چاغلار ئۇنىڭ ئېسىگە كەلدى، ـــ مەن تېخى نەچچە كۈن ئىلگىرىلا بەختلىك ئىدىم، راست، ھەقىقەتەن بەختلىك ئىدىم. ئۇ بىر خىل ئەنسىز ۋە تەڭداشسىز بەخت ئىدى. ئاھ، پەلەمپەينىڭ ئاخىرقى باسقۇچلىرىدىن ئالدىراش چۈشۈۋاتقان ئاننا... ئۇنىڭ باغرىمغا ئۆزىنى ئېتىشلىرى، تەنىنىڭ شېرىن جۇغۇلداشلىرى... خۇش پۇراق ھىد بىلەن تاماكىنىڭ پۇرىقى قاپلىغان قارا ئىغۇ ئۆيدە ـــ ئاپئاق چۈشەكلەر ئۈستىدە تاڭ ئاتقۇچە بىر ـ بىرىمىزگە قانماي... تۇگىدى... ھەممىسى تۇگىدى... كەلمەسكە كەتتى... سايادەتكە بارىمەن، مانا قولۇمدىن كېلىدىغان بىردىنبىر ئىش شۇ. شۇ تاپتا ئۆيۈمگە كېتەلىسەم ئەجەب ياخشى بولاتتى ـ ھە! ئۇ چاغدا ھەسرەت بىلەن ئاچچىق ياش تۆكىمەن، نەچچە كۈنلەپ يىغلايمەن، مەڭگۈگە يىغلايمەن، مەڭگۈ...»

ئالبېرت بىر قەھۋەخانىنىڭ ئالدىدىن ئۆتكەندە، تۇيۇقسىز،

تۇنۇگۇن چۈشتىن بېرى ئاغزىغا ھېچنېمە سالمىغانلىقىنى ئېسىگە ئالدى. ئۇ قەھۋەخانىغا كىرىپ ناشتا قىلدى. قەھۋەخانىدىن چىققاندا سائەت توققۇزدىن ئاشقانىدى. «ئەمدى قايتاي، ئاننانىڭ دىدارىنى بىر كۆرۈۋالاي، ئۇ يەردە نېمىش قىلارمەن؟... ئۇنى كۆرەلەيمەنمۇ؟... ئۇنى كۆرمىسەم بولمايدۇ... شۇنداق، ئاخىرقى قېتىم بىر كۆرۈۋالاي... مېنىڭ... مېنىڭ يۈرەك پارەم، ئەجەل قۇچىقىدا ئاننايىم... ئۇلار مېنى مەشۇقۇمنىڭ يېنىغا كىرگۈزەرمۇ؟... ئەلۋەتتە كىرگۈزىدۇ، ئۇ يەردە ئادەم كۆپ، ھەممە ئىشىك ئوچۇق...»

ئالبېرت قەدىمىنى تېزلەتتى. دەرۋازىدا ئايال خىزمەتكار تۇراتتى. ئۇ يېنىدىن ئۆتۈپ كېتىۋاتقان ئالبېرتقا سالام بەردى. ئۇ پەلەمپەيدە ئۆزى بىلەن تەڭ چىقىپ كېتىۋاتقان ئىككى ئەپەندىدىن ئۆتۈپ كەتتى. دەھلىزنىڭ ئىشىكىدە بىرنەچچە ئادەم تۇراتتى، ئۆينىڭ ئىشىكى ئوچۇق ئىدى. ئالبېرت ئىچكىرى كىردى. يېرىم ئوچۇق تۇرغان دېرىزە پەردىسىدىن كۈن نۇرى چۈشۈپ تۇراتتى. ئۆيدە ئولتۇرغان، ئۆرە تۇرغانلار بولۇپ ئون بىر، ئون ئىككىدەك ئادەم بار ئىدى، ئۇلار بوش ئاۋازدا سۆزلىشىۋاتاتتى. ھېلىقى ياشانغان ئايال پەرىشان ھالدا سۇس قىزىل رەڭلىك ساپادا ئولتۇراتتى. ئالبېرت يېقىنلاپ كەلگەندە ئۇ ئالبېرتقا لەپپىدە بىر قاراپ قويدى. ئالبېرت ئايال بىلەن قول ئېلىشىپ كۆرۈشتى، ئايال باش لىڭشىتىپ قويۇپ يەنە يىغا-زار قىلدى. ئالبېرت ئەتراپقا قارىدى، يان ئۆينىڭ ئىشىكى يېپىقلىق تۇراتتى. ئۇ بۇرۇلۇپ يانداپ تۇرغان ئەپەندىدىن سورىدى:

— ئاننا قەيەردە؟

دېرىزە پەردىسىنىڭ ئاراشلىرىدىن تالاغا ئەنسىز قاراپ تۇرغان ئۇ ئەپەندى قولى بىلەن ئوڭ تەرەپنى كۆرسەتتى. ئالبېرت پۇتىنىڭ ئۇچىدا مېڭىپ ئىشىكنى ئاستاغىنا ئاچتى. ئۆيگە دېرىزە

زىندىن كۈن نۇرى چۈشۈپ تۇرغاچقا، ئىچكىرىگە كىرگەن ئالـ
ىبېرت دەماللىققا ھېچ نەرسىنى كۆرەلمىدى. ئۇ ئۆزىنى تاملىرىـ
غا ئاق ۋە سېرىق قەغەز چاپلانغان، ئۆي جاھازلىرى سۇس كۆك
سىرلانغان يوپيورۇق بىر مېھمانخانىدا كۆردى. مېھمانخانىدا
ئادەم يوق ئىدى. بۇ ئىچكىرىدىكى ھۇجرا بولۇپ، ئىشىكى بوش
يېپىقلىق تۇراتتى، دېرىزىلىرى مەھكەم يېپىلغانىدى. چىراغ
سۇس يېنىپ تۇرغان ھۇجرىدىكى كارىۋاتتا ئاللىقاچان بۇ ئالەمـ
دىن ۋىدالاشقان ئانىنا تۇپتۇز ياتاتتى. ئۇستىگە يېپىلغان يوتقان
ئۇنىڭ لەۋلىرىگە تېگىپ تۇراتتى. كارىۋات بېشىدىكى شامنىڭ
يورۇقى ئانىنىڭ تاتارغان چىرايىنى يورۇتۇپ تۇراتتى. ئالبېرت
ئۆلگۈچىنىڭ كىملىكىنى بىلمىگەن بولسا ئۇنى چوقۇم تونۇيالمـ
غان بولاتتى. ئۇ ئۆلگۈچىنى ئاستا ـ ئاستا تونۇدى، ئۆلگۈچىمۇ
بارا ـ بارا ئانىناغا ئوخشىدى. مۇرىدىغا ئايلانغان ئانىاسى كۆز
ئالدىدىلا ئۇزۇن سوزۇلۇپ ياتاتتى. ئالبېرت تۇنجى قېتىم كۆزـ
لىرىگە لىققىدە ياش ئالدى. شۇ تاپتا ئۇنىڭ يۈرىكى چىدىغۇسىز
ئۆرتىنىپ قاتتىق ۋارقىرىغۇسى، كارىۋاتقا ئۆزىنى تاشلىغۇسى،
ئانىنىڭ مۇزدەك قوللىرىغا سۆيگۈسى كەپكەتتى... لېكىن، ئۆزـ
ىنىڭ بۇ يەردە يالغۇز ئەمەسلىكىنى ئېسىگە ئالدى. بىر ئادەم
كارىۋات يېنىدا يۈكۈنۈپ ئولتۇراتتى، ئۇ بېشىنى يوتقانغا قوـ
يۇپ، ئۆلگۈچىنىڭ بىر قولىنى ئىككى قوللاپ مەھكەم تۇتۇۋالـ
غانىدى. ئالبېرت كارىۋاتقا يېقىن كەلمەچى بولۇپ ئالدىغا بىر
قەدەم ئالدى. بۇ چاغدا ھېلىقى ئەر بېشىنى كۆتۈردى. «ئۇنىڭغا
نېمە دېسەم بولار؟» توساتتىن، ئالبېرت يۈكۈنۈپ ئولتۇرغان
ئادەمنىڭ ئۆزىنىڭ ئوڭ قولىنى تۇتقانلىقىنى سەزدى، «رەھـ
مەت، رەھمەت» بوغۇق بىر ئاۋاز ئاڭلاندى.

مۇسىبەت قايغۇسىدىن ئازابلىنىپ ياش تۆكۈۋاتقان بـۇ
ئـەر ئـارقىسىغا ئـۆرۈلـۈپ يەنە بېشىنى يوتقانغا قويدى ـ دە،
ئۆكسۈپ ـ ئۆكسۈپ يىغلاشقا باشلىدى. ئالبېرت يەنە بىر پەس

جىم تۇرۇپ، ئۆلگۈچىنىڭ چىرايىغا زەن سېلىپ قارىدى. ئۇ-نىڭ قەلب ئازابى بىردىنلا تۇگەپ كەتكەندەك بولدى، ھامىنى بىر كۈنى بۇ ئۈچرىشىشنىڭ ھەم قورقۇنچلۇق، ھەم قىزىق تۇيۇلىدىغانلىقى ئۈنىڭغا ئايان ئىدى. بۇ ئەر بىلەن بىللە بۇ يەردە ئازابتىن ياش تۆكۈۋاتقانلىقى ئالبېرتقا ئىنتايىن كۈلكىلىك بىر ئىشتەك تۇيۇلدى.

ئالبېرت ئارقىسىغا بۇرۇلدى. بوسۇغىغا كەلگەندە قەدەملە-رىنى توختىتىپ يەنە ئارقىسىغا قارىدى. ئۈنىڭغا شامنىڭ سۇس يورۇقىدا ئاننانىڭ لەۋلىرى بىلىنەر - بىلىنمەس تەبەسسۇم قىلىۋاتقاندەك تۇيۇلدى. ئالبېرت گويا ئاننا بىلەن ۋىدالىشىۋات-قاندەك، ئۆلۈك يانقان مەشۇقى ھەممىنى كۆرۈۋاتقاندەك باش لىڭشىتىپ قويدى. ئۇ چىقىپ كەتمەكچى بولدى، لېكىن ئاشۇ تەبەسسۇمدىن پۈتلىرى يەرگە چاپلىشىپ قالغاندەك مىدىرلىيال-ماي قالدى. توساتتىن، ئاننانىڭ تەبەسسۇمى خۇددى سۆزلەۋات-قاندەك، لېكىن ئالبېرت بۇنى چۈشىنەلمەيۋاتقاندەك ئانچىكىم، يوچۇنلا بىر تەبەسسۇمغا ئۆزگەردى. لېكىن، بۇ تەبەسسۇم ئال-بېرتقا «مەن سىزنىڭ سۆيگىنىڭىز ئىدىم، لېكىن ھازىر خۇددى ناتونۇش ئادەمدەك چەتتە قاراپ تۇرىسىز، مېنى ئېتىراپ قىلغۇ-ڭىز كەلمەيۋاتىدۇ. ئېرىمگە مېنى مېنىڭ مەشۇقۇم بولىدۇ، دەپ ئېيتىڭ. سىزنىڭ كارىۋات ئالدىدا يۇكۇنۇپ ئولتۇرۇپ قوللىرىمنى سۆيۈش ھوقۇقىڭىز بار. بۇلارنى ئۈنىڭغا ئېيتىڭ، نېمىشقا ئېيتمايسىز؟» دەۋاتقاندەك قىلاتتى.

لېكىن، ئالبېرت ئۇنداق قىلالمايتتى. ئۇ ئاننانىڭ تەبەس-سۇمىدىن ئۆزىنى قاچۇرۇپ قولى بىلەن كۆزلىرىنى تو-سۇۋالدى... پۈتىنىڭ ئۇچىدا دەسسەپ ئۆيدىن چىقتى، ھەممە ئىشكىلەرنى بىر - بىرلەپ ياپتى. قورقۇمسىرىغان ھالدا يوپيو-رۇق مېھمانخانىدىن ئۆتۈپ قاراڭغۇ ياتاق ئۆيگە كەلدى. كىشىلەر تېخىچىلا بوش ئاۋازدا سۆزلىشىۋاتاتتى. ئالبېرت ئۇلارنىڭ ئار-

سىدا تۇرسا بولمايدۇ ـ دە، شۇڭا غىپىدە ئۆتۈپ كەتتى. ئاندىن زالدىن چىقىپ پەلەمپەيدىن چۈشتى. دەرۋازىدىن چىققاندىن كېيىن قورۇ تېمىنى بويلاپ يۈگۈرۈپ دېگۈدەك ماڭدى، خۇددى بىر نەرسە ئارقىسىدىن قوغلاۋاتقاندەك قەدەملىرىنى تېخىمۇ تېز-لەتتى. قاتتىق خجىللىق ئىچىدە چوڭ ـ كىچىك كوچىلاردىن ئالدىراپ ئۆتتى. ئۆزىنى ئاننا ئۈچۈن باشقىلارغا ئوخشاش ماتەم تۇتالمايۋاتقاندەك، ئۆلۈپ كەتكەن مەشۇقىنى ئۆزى كەتكۈزۈۋەتكەندەك ھېس قىلماقتا ئىدى.

غايىب مۇھەببەت

شىلىي جەكسىن (ئامېرىكا)

ئازات سۇلتان تەرجىمىسى

ئۇ كېچىچە تۈزۈك ئۇخلىيالمىدى. جېم كەتكەندە كېچە سائەت بىر بولغانىدى. ئۇ شۇنىڭدىن كېيىن ئېرىنچەكلىك بىلەن ئورۇنغا كىرىپ ياتقان بولسىمۇ، تاڭ ئاتقۇچە ئۇيان - بۇيان ئۆرۈلۈپ چىقتى. بەزىدە كۆزى ئىلىنغاندەك قىلاتتى، ھەتتا تاتلىققىنا چۈشمۇ كۆرەتتى، ئەمما بىردەمدىلا چۆچۈپ ئويغىتىپ خىرە - شىرە يورۇق تۇرغان ئۆي ئىچىگە ئالاق - جالاق قارايتتى - دە، خىيالى ئۆتكەن ئىشلارغا كېتەتتى. ئۇ تەستە سائەتنى يەتتە قىلىپ ئورنىدىن تۇرۇپ كەتتى. ئالدى بىلەن قەھۋە قاينىتتى. ئۇلار سىرتتا ناشتا قىلمىز دەپ كېلىشىپ قويغان بولغاچقا، قەھۋەلا ئىچتى. قەھۋە ئىچىشكە ئالاھازەل بىر سائەت كەتتى. ئەمدى يۇيۇنۇپ - تارىنىشتىن باشقا ئىشى قالمىدى. كىيىملىرىنى ئېلىپ تازا سىنچىلاپ قاراشتۇرغاندىن كېيىن، ھاۋانىڭ ئېچىلمايى كېتىۋاتقانلىقىدىن ئىچى پۇشۇپ، دېرىزە ئالدىدا تۇرۇپ كەتتى. ئۇنىڭ كىتاب ئوقۇغۇسى كەلدى. لېكىن يەنە دەرھال يالتايدى. ئاخىر ھەدىسىگە خەت يازماقچى بولۇپ ئولتۇردى. ئۇ چىرايلىق پوچېركىسى بىلەن خېتىنى باشلىدى:

«سۆيۈملۈك ھەدە:

سەن بۇ خەتنى تاپشۇرۇۋالغان چاغدا مەن توي قىلىپ بولۇ-

غان بولمەن. بۇنىڭغا سەن ھەيران قالارسەن ـ ھە! بۇ ئىشقا ھەتتا ئۆزۈمنۇ ئىشەنمەي قېلىۋاتىمەن. ئەگەر پۈتۈن جەريانىنى سۆزلەپ بەرسەم تېخىمۇ ھەيران بولۇشۇڭ تۇرغان گەپ...»

ئۇ خېتىنى داۋاملاشتۇرالماي ئولتۇرۇپ قالدى. يازغانلىرىنى ئوقۇپ چىققاندىن كېيىن قەغەزنى يىرتىۋەتتى ۋە دېرىزىدىن تالاغا قارىدى. ھاۋا ئېچىلىپ كېتىدىغاندەك قىلاتتى. ئۇ ھاۋارەڭ تاۋار كۆڭلىكىنى كىيىشتىن بىردىنلا يالتىيىپ قالدى. بۇ كۆڭلەك بەكلا ئاددىي ئىدى. نازاكەتلىك كۆرۈنمەن دېسە بۇ كۆڭلەك ياراشمايتتى. ئۇ ئىشكاپنى يەنە ئاختۇرۇشقا باشلىدى. بىر پەستىن كېيىن ئۇنىڭ تېز ـ تېز ھەرىكەتلىنىۋاتقان قوللىرى بۇلتۇر يازدا كىيگەن گۈللۈك كۆڭلەكتە توختاپ قالدى. بۇ كۆڭلەك ئۇنىڭ يېشىغا ماسلاشمايتتى، ياقىسىدا كەشتىسى بار ئىدى. ئۇنىڭ ئۇستىگە ھازىر بۇنداق گۈللۈك كۆڭلەكلەرنى كىيىدىغان چاغ ئەمەستە، بىراق ...

ئۇ ئىشكاپنىڭ ئىشىكىگە ئىككى كۆڭلەكنى قاتار ئېسىپ قويۇپ، ئاشخانا ئورنىدا ئىشلىتىۋاتقان ئويۇقنىڭ ئەينەكلىك ئىشىكىنى ئاۋايلاپ ئاچتى. ئوچاققا ئوت يېقىپ قەھۋە چەينىكىنى قويدى ـ دە، يەنە دېرىزە تۈۋىگە كەلدى. كۈن نۇرى دېرىزىدىن چاراقلاپ چۈشۈپ تۇراتتى. بىر دەمدىلا چەينەك شىڭىلداشقا باشلىدى. ئۇ ئىستاكانغا قەھۋەدىن قۇيۇپ ئىچىشكە تەمشىلىۋېتىپ ئويلىنىپ قالدى: «ناشتا قىلماي تۇرۇپ قۇرۇق قورساققا كوركىرىتىپ قەھۋەلا ئىچسەم، تاماكىنى ئۈزمەي چەكسەم، بەشىمنى ئاغرىتىۋېتەر. مۇشۇنداق خۇشاللىق كۈندە بېشىم ئاغرىغىلى تۇرسا قانداق قىلىمەن!»

ئۇ تام ئىشكاپتىن بىر قۇتا ئاسپىرىن ئېلىپ كۆك رەڭلىك ھەميانغا سېلىۋالدى. «گۈللۈك كۆڭلەككىغۇ قوڭۇرراڭ ھەمىيان ماس كېلەتتى، لېكىن بۇ ھەميان بەك كونا، قانداق قىلسام بولار؟»

ئۇ بەشى قاتقان ھالدا نەزىرىنى كۆك ھەمياندىن گۈللۈك كۆڭلەككە يۆتكىدى ۋە كۆك ھەميانىنى يانچۇقىغا سېلىۋالدى، ئاندىن دېرىزە تۆۋىدە ئولتۇرۇپ قەھۋە ئىچكىلى تۇردى. قەھۋەدىن ئوتلىغاچ ئۆزىنىڭ بىر ئېغىزلىق ئۆيىگە سەپسالدى. ئۇلار بۇگۈن مۇشۇ ئۆيدە قونماقچى بولۇشقان، شۇڭا ئۆينى بىر قۇر يىغىشتۇرۇپ قويمىسا بولمايدۇ.

«ئاپلا، يېڭى يۈدۈرۈپ كەلگەن كىرلىكلەر بار تۇرۇقلۇق ئالماشتۇرۇۋەتمىگىنمىنى!» ئۇ ئالدىراپ تام ئىشكاپىنىڭ ئۈستىدىن پاكىز كىرلىك ۋە ياستۇقلارنى ئېلىپ كارىۋاتنى تۈزەشتۇرگەن بولدى. كونا كىرلىكلەرنى يىغىشتۇرۇپ مۈنچىدىكى سېۋەتكە تاشلىدى. ئېسىقلىق تۇرغان لۆڭگىنىمۇ سېۋەتكە تاشلاپ ئورنىغا يېڭىنى ئالماشتۇردى. بۇ ئىشلار تۈگەپ قەھۋە ئىچىشكە ئولتۇرغاندا قەھۋە سوۋۇپ قالغانىدى.

ئۇ سائەتكە قارىدى، توققۇزدىن ئاشقانىدى. ئەمدى تېزرەك تەييارلىق قىلمىسا بولمايدۇ. ئۇ يۇيۇندى. پاكىز لۆڭگە بىلەن بەدەنلىرىنى سۈرتتى. ئاندىن ئۇ لۆڭگىنىمۇ سېۋەتكە تاشلۇۋېتىپ ئورنىغا يېڭىسىنى ئېلىپ قويدى. ئۇچىسىدىكى كىيىملەرنىڭ ھەممىسىنى، ھەتتا كېچىلىك خالاتلىرىنىمۇ سېۋەتكە پۈرلاپ تىقىۋېتىپ، پەقەتلا كىيىلمىگەن يېڭى كىيىملەرنى ئالماشتۇردى. تېشىغا ھېلىقى ھاۋارەڭ كۆڭلەكنى كىيىپ بولۇپ تۇرۇپ قالدى: «بۇ كۆڭلەكنى يارىشىملىق، لېكىن جېم بىلەن بولغاندا بىرقانچە قېتىم كىيىلگەن. بۇگۈنكىدەك توي كۈنى يەنە ئۈنى كىيىسەم تازا بولماس. ئاۋۇ گۈللۈك كۆڭلەكمىغۇ چىرايلىق، جېمىمۇ ئۇنى كۆرمىگەن، بىراق پەسىلگە ماس كەلمەيدۇ - دە».

ئۇ ئويلا - ئويلا ئاخىر:

«بۇگۈن مېنىڭ تويۇم، كىيگەن كىيىمنىم ئۆزۈمگە يېقىشى كېرەك» دېگەن قارارغا كەلدى - دە، گۈللۈك كۆڭلەكنى كىيە-

دى. بۇ كۆڭلەكنىڭ چىرايلىقلىقىغا قىل سىغمايتتى. لېكىن، ئەينەككە قاراپ، كۆڭلەكنىڭ چىلتەكلىك ياقىسى چىرايلىق بوينىنى توسۇۋالغانلىقىنى كۆردى. ئۇنىڭ ئۇستىگە ئىتەكلىرى- نىڭ كەڭلىكىچۇ تېخى، بۇنداق كۆڭلەكنى ياش قىزلار كىيىپ يۈگۈرسە، تانسا ئويناسا، بەللىرىنى تولغاپ ماڭسا خوپ يارىشى- دۇ. بۇنى كىيسەم، جېم: «مەن بىلەن توي قىلىۋېلىش ئۈچۈن ئۆزىنى ياش، چىرايلىق كۆرسەتمەكچى» دەپ ئويلاپ قالمامدۇ؟ ئۇ ئۇچىسىدىكى كۆڭلەكنى ھاپىلا - شاپىلا سېلىۋەتتى. ئالدى- راشلىقتا كۆڭلەك تىكىشىدىن سۆكۈلۈپمۇ كەتتى، ھاۋارايى كۆڭلىكىنى كىيىۋىدى. بويىغا سىڭىشىپلا كەلدى. ئۆزىگىمۇ راھەت تۇيۇلدى. بىراق يەنىلا ئاچىمىدى. ئۇ ئۆز - ئۆزىگە: «قانداق كىيىم كىيسەم بولۇپبرىدۇ. بۇنىڭ كارايىتى چاغلىق» دەپ تەسەللى بەرگەن بولسىمۇ، كۆڭلى يەنىلا ئىمىن تاپمىدى. باشقا كىيىم تېپىش نىيىتىدە تام ئىشكاپىنى ئىزدەشتۇرگەن بول- سىمۇ، تۇزۇكرەك كىيىم تېپىلمىدى. ئۇ ئىشىك ئالدىدىكى دۇكاندىن بىرەر كۆڭلەك سېتىۋېلىشنى ئويلىدى. لېكىن يەنە سائەت سترېلكىسىنىڭ ئونغا يېقىنلاپ قالغانلىقىنى كۆرۈپ ئىك- كىلىنىپ قالدى. ئۇنىڭ قىلىدىغان تېخى نۇرغۇن ئىشلىرى تۇرۇپتۇ، چاچنىڭ ئىشىغۇ ئاسان، ئارقىسىغا تاراپ بانتىلىۋال- سىلا پۈتىدۇ، لېكىن گىرىم قىلىش تەس گەپتە. باشقىلار كۆرسىمۇ چانمىغۇدەك چىرايلىق گىرىم قىلىش كېرەك. ئۇ باشقىلارنىڭ: «توي قىلىمەن دەپ تېرىسىنىڭ سېرىقلىقىنى، كۆزىنىڭ قۇيرۇقىدىكى قورۇقلارنى ئەتەي يوشۇرۇپتۇ» دەپ ئويلاپ قېلىشىدىن بەك قورقاتتى. جېم بىلەن يانمۇ يان تۇرغاندا ئۆزىنىڭ يۈز - كۆزىنى قورۇق باسقان ھالەتتە كۆرۈشتىن تېخىمۇ قورقاتتى. بۇ نېمىدېگەن دەھشەتلىك كۆرۈنۈش - ھە! ئۇ ئەينەك ئالدىدا تۇرۇپ: «ئوتتۇز بەش يىلنىڭ ماڭا قىلغان سۇۋغىسىمۇ ئاز بولماپتۇ!» دەپ مىسكىنلىك بىلەن پىچىرلە-

دى، لېكىن ئۇ توي خېتىگە يېشىنى ئوتتۇز دەپ يازغۇزغانىدى. شۇنداق قىلىپ يۈرۈپ سائەت ئوندىن ئىككى مىنۇت ئۆتۈپ كەتتى. بىراق كېيىم، گىرىم ۋە ئۆينىڭ سەرەمجانلىنىش-لىرىنىڭ ھېچقايسىسى ئۇنىڭ دىتىغا ياقمايۋاتاتتى. ئۇ: «ئەمدى ھېچنېمىگە ئۈلگۈرگىلى بولمايدۇ» دەپ ئويلاپ، قەھۋەنى قايتا-دىن ئىسىتتى ـ دە، دېرىزە تۈۋىدىكى ئورۇندۇققا كېلىپ ئول-تۇردى. ئۇنىڭ خىيالى يەنە جېمغا يۆتكەلدى، لېكىن شۇنچە تىرىشىپمۇ جېمنىڭ چىرايىنى ۋە ئاۋازىنى زىنھار ئەسكە ئالالمە-دى. «ھەممە ئادەم مۇشۇنداق بولىدۇ، مۇھەببەت دېگەن مانا مۇشۇ» دەپ ئويلىدى ئۇ. ئۇنىڭ خىيال كەپتىرى تۇنۇگۈن ۋە بۈگۈنلەردىن ھالقىپ، يىراق ئەتىگە قاراپ قانات قاقتى: «جېم-نىڭ يېزىقچىلىق ئىشلىرى يۈرۈشۈپ كەتسە خىزمىتىمدىن چې-كىنىمەن.» ئۆتكەن ھەپتە ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ بولغۇسى «سەھرا-دىكى داچىسى» ھەققىدە شېرىن خىياللارنى قىلىشىدى. شۇ چاغدا ئۇ جېمغا ئەركىلەپ تۇرۇپ: «ئىلگىرى قولۇمدىن ھەر تۇرلۈك قورۇمىلارنى تەييارلاش كېلەتتى، ھازىر ئازراقلا ھەپىلەشسەم قالتىس مەززىلىك تورتلارنى، توخۇ گۆشلىرىنى پىشۇرالايمەن. يەنە گوللاندىيىچە چۈچىمەل لازا قىيامىنىمۇ راسلىيالايمەن» دېگەن سۆزلەرنى قىلغان. ئۇ بۇ سۆزلىرىنىڭ جېمنىڭ ئېسىدە مەڭگۈ ساقلىنىپ قالىدىغانلىقىغا ئىشىنەتتى.

سائەت ئون يېرىم بولغاندا ئۇ تېلېفون قىلىشىدى، ھېلىقى قىزنىڭ: «... ئوندىن يىگىرمە توققۇز مىنۇت ئۆتتى» دېگەن چىرقىراق ئاۋازى ئاڭلاندى. ئۇ ئويلانمايلا سائەتنى كەينىگە بىر مىنۇت سۈرۈپ قويدى. ئۇنىڭ يادىغا ئاخشام ئىشىك تۆۋىدە ئۆزىنىڭ: «ئوندىق بولسا دەل سائەت ئوندا بولسۇن، مەن تەق بولۇپ تۇرىمەن» دېگىنى كەچتى. شۇ چاغدا جېم كارىدوردا كېتىۋېتىپ قاقاقلاپ كۈلۈپ كەتكەنىدى.

سائەت ئون بىر بولغاندا ئۇ گۈللۈك كۆچلىكىنىڭ سۆكۈ-

لۇپ كەتكەن تىكىشىنى تىكىپ ئۇچىسىغا كىيىپمۇ ئالغانىدى. ئۇ يىپ - يىڭنىلەرنى يىغىشتۇرۇپ تام ئىشكاپىغا سالغاندىن كېيىن يەنە ئولتۇرۇپ قەھۋە ئىچكىلى تۇردى.

«ئۇستۇبېشىمنى يەنە ئاز - تولا تۈزەشتۈرۈۋالسامغۇ ياخشى بولاتتى، لېكىن ۋاقىت بىر يەرگە بېرىپ قالدى، ئۇ كىلىپ قېلىشى مۇمكىن. ئەمدى يەنە ئەزمەمنى ئېزىپ ئولتۇرماي» دەپ ئويلاپ، يېمەكلىك ئۈستىدە باش قاتۇرۇپ قالدى. بۇ جەھەتتە ھەر ھالدا تەييارلىق بار. ئاغزى ئېچىلمىغان بىر قۇتا تۈزلانغان چوشقا گۆشى كونسېرۋاسى، بىر كوروپكا تۇخۇم، پېچىتى بۇزۇلمىغان سېرىق ماي ۋە بولكىلار راسلاقلىق. بۇلار ئەتە ئەتىگەنلىك ناشتىغا ئاتاپ قويۇلغان، شۇڭا ئۇلارغا ھازىر تېگىشكە بولمايدۇ. ئۇ جېمغا ئىككىلىك خەت يېزىپ قالدۇرۇپ، يۇگۇرۇپلا پەستەكى يېمەكلىكلەر دۇكىنىدىن ئازراق يېمەكلىك سېتىۋېلىشنى ئويلىدى - يۇ، لېكىن يەنە شۇ زامات بۇ نىيىتىدىن يالتىيىپ، يەنە ئازراق كۈتۈپ باقماقچى بولدى.

سائەت ئون بىر يېرىم بولغاندا، ئۇنىڭ روھى چۈشۈپ، ماغدۇرسىزلىنىشقا باشلىدى. ئەگەر جېمنىڭكىدە تېلېفون بولغاندا ئىدى، تېلېفون بېرىپ باققان بولسا ياخشى بولاتتى. ئەمدى پەسكە چۈشۈپ قورساقنى ئازراق ئەستەرلىۋالماي بولمىدى. ئۇ قەغەزگە: «جېم، مەن پەستەكى دۇكانغا چىقىپ كەتتىم، بەش مىنۇتتىلا كېلىمەن» دېگەن سۆزلەرنى يازدى. قولىغا سىياھ تېگىپ كېتىۋېدى، مۇنچىغا كىرىپ قولىنى يۇيۇپ پاكىز لۆڭگىگە سۈرتتى. ھېلى يازغان باغاقچىسىنى ئىشىككە چاپلاپ قويۇپ يەنە خاتىرجەم بولالماي ئۆي ئىچىگە كۆز يۇگۈرتۈپ چىقتى. جېم كېلىپ قالسا تالادا قالمىسۇن، دەپ ئىشىكنى قۇلۇپلىماي يېپىپلا قويدى.

دۇكاندا ئۇ ئالماقچى بولغان يېمەكلىكلەر يوق بولغاچقا، پەقەت قەھۋەلا سېتىۋالدى. توساتتىن كاللىسىغا: «جېم كېلىپ

قالغان بولسا راسا جىلە بولۇۋاتامدىكىن» دېگەن ئوي كېلىپ، ئەمدىلا بىر ئوتلىغان قەھۋەسىنىمۇ تاشلاپ ئۆيگە چاپتى. بىراق ئۆيگە بىرەرى كەلگەندەك ئەمەس، ئىشىكتىكى باغاقچىمۇشۇ پېتى چاپلاقلىق تۇرۇپتۇ. ئۆينىڭ ئىچى ئىس بوپكېتىپتۇ. بايا تىن ئۇ تاماكىنى تولا چېكىپ كەتكەنىدى، شۇڭا ئۆيگە كىرىپ-لا دېرىزىنى ئېچىۋەتتى. ئورۇندۇقتا كۇتۇپ ئولتۇرۇپ مۇگ-دەشكە باشلىدى، ئاخىر ئۇخلاپمۇ قالدى. ئۇ ئويغانغاندا سائەت بىرگە يېگىرمە مىنۇت قالغانىدى.

ھازىرغىچە كۇتكەن ئادەمنىڭ قارىسىمۇ كۆرۈنمىسە، بۇ قانداق بولغىنى؟ ئۇ سارا سىمگە چۈشۈپ قالدى. «ئەمدى ئۇنى ئىزلىمەي بولمايدۇ.» ئۇ دەررۇ ئورنىدىن تۇرۇپ مۇنچىغا كىر-دى - دە، يۇزىنى مۇزدەك سۇ بىلەن چالا - بۇلا يۇيۇپلا قۇرۇق لۆڭگە بىلەن سۈرتتى. بۇ قېتىم ئىلگىرىكىدەك لۆڭگىنى يەڭ-گۈشلەپ ئولتۇرمىدى. ئالدىراپ - تېنەپ ئۇچىسىدىكى گۈللۈك كۆڭلەكنىڭ ئۈستىگە چاپىنىنى كىيدى. بېشىغا ھېچ نەرسە كىيمەيلا، كۆڭلەكگە ماسلاشمايدىغان ھېلىقى ئاسپىرىن سە-لىنغان كۆك ھەميانىنى ئېلىپ، خەتمۇ قالدۇرماي ئىشىكنى سولىدى. كوچىغا چىقىپ تاكسى كىرا قىلدى. جېمنىڭ تۇرار جايىمۇ ئانچە يىراق ئەمەس ئىدى. ئۇ جېمنىڭ تۇرار جايىغا يېقىنراق بىر دوقمۇشقا كەلگەندە ماشىنىدىن چۈشۈپ قالدى. چۈنكى جېمنىڭ ئۆزىنى ماشىنا بىلەن ئىزلەپ كەلگەنلىكىنى كۆرۈپ قېلىشىدىن خىجىل بولغانىدى.

ماشىنىنى كەتكۇزۇۋەتكەندىن كېيىن، قالغان يولنى پىيادە ماڭدى. ئۇ بۇ يەرلەرگە ئىلگىرى زادىلا قەدەم بېسىپ باقمىغان-دى. ئۇ كىرمەكچى بولغان بىنا كونا پاسوندىكى خېلىلا كۆركەم ئىمارەت ئىدى. جېمنىڭ ئىسمى - شەرىپى ئىشكىلەرنىڭ ئالدى-دىكى خەت ساندۇقلىرىدىمۇ، ئىشىك قوڭغۇراقلىرىدىمۇ كۆرۈن-مىدى. ئادرېسىنى سېلىشتۇرۇپ كۆرۈۋېدى، ئادرېس توغرا،

ئۇ ئامالسىز «ئۆي باشقۇرغۇچى» دېگەن خەت يېزىلغان ئىشىك-تىكى كۇنۇپكىنى باستى. قوڭغۇراق جىرىڭلىغاندىن كېيىن، ئىشىكنى ئېچىپ قاپقاراڭغۇ كارىدورغا كىردى. ئاڭغىچە كارى-دورنىڭ ئىچكىرىسىدىن بىر ئىشىك ئېچىلىپ «كىم؟» دېگەن ئاۋاز ئاڭلاندى.

نېمە دېيىش كېرەك؟ ئۇ نېمە دېيىشىنى بىلمەي قالدى.

— كىمنى ئىزلەيسىز؟

ئىشكىتە كۆڭلەكچان بىر ئەر كىشى تۇراتتى. كارىدور قاراڭغۇ بولغاچقا ئۇنىڭ چىرايىنى ئىلغا قىلغىلى بولمايتتى، بۇ كىشىمۇ قارشى تەرەپنى ئېنىق كۆرەلمەيتتى.

قىز بىردىنلا غەيرەتلىنىپ زۇۋانغا كىردى:

— مەن مۇشۇ بىنادىكى بىرىنى ئىزلەيتتىم، لېكىن ئۇ-نىڭ ئىسمى خەت ساندۇقلىرىدىمۇ كۆرۈنمەيدۇ.

— كىمنى ئىزلەيتىڭىز.

— جاموس خالىسنى.

ئۇ كىشى تۇرۇپ كېتىپ، «خالىس؟» دەپ پىچىرلاپ قويدى، ئاندىن كەينىگە قاراپ:

— مارگى، بۇ يەرگە كېلىڭا؟ — دەپ توۋلىدى. ئۆينىڭ ئىچىدىن: «نېمە ئىش؟» دېگەن ئاۋاز ئاڭلىنىپ، خېلىدىن كېيىن بىر ئايال پەيدا بولدى.

— بۇياق خالىس ئىسىملىك بىرىنى ئىزلەيدىكەن. مۇشۇ بىنادا تۇراتتى، دەيدۇ. بۇ بىنادا شۇنداق ئادەم بارمۇ؟

— ياق، بۇ بىنادا خالىس ئىسىملىك ئادەم يوق، — بۇ ئايالنىڭ ئاۋازى ئۇنىڭغا ناھايىتى كۇلكىلىك تۇيۇلۇپ كەتتى.

— كەچۇرىسىز، — دېدى ئەر كىشى ئىشىكنى يېپىشقا تەمشىلىپ، — ئادرېس خاتا ئوخشايدۇ، — ئۇ ئاخىردا پەس ئاۋازدا، — ياكى ئۇ ئادەمنىڭ ئىسمىنى خاتا بىلە-ۋالغان ئوخشايسىز، — دەپ قوشۇپ قويدى. شۇ گەپتىن

كېيىن ئەر ـ خوتۇن تەڭلا قاقاقلاپ كۈلۈشۈپ كەتتى.
ئىشىك يېپىلدى. قاراڭغۇدا قالغان قىز ئىشىك يوچۇقىدىن چۈشۈۋاتقان يورۇقتىن كۆزىنى ئۇزمەي:
— ئۇنىڭ مۇشۇ يەردە تۇرىدىغانلىقى ئېنىق، بۇنى مەن ئوبدان بىلىمەن، — دېدى.
ئىشىك سەلگىنە ئېچىلدى.
— بۇنداق غەلىتە ئىشلارنى بىز تولا كۆرگەن، — دېدى هېلىقى ئايال دىمىغىنى قېقىپ.
بۇ سۆز قىزغا هار كەلدى. شۇنداقتىمۇ ئۆزىنى زورىغا تۇتۇۋېلىپ، ئېغىر بېسىقلىق بىلەن جاۋاب بەردى:
— باشقىچە ئويلاپ قالماڭلار، سىلەر مېنىڭ گېپىمنى چۈشەنمىگەندەك قىلىسىلەر.
— ئۇ قانداق ئادەم ئىدى؟ — دەپ سورىدى ئايال بىر ئاز ئوڭايسىزلانغان هالدا.
— ئېگىز بوي، كېلىشكەن يىگىت. ئادەتتە كۆك كىيىم كىيىپ يۈرىدۇ، ئۆزى يازغۇچى.
— ئۇقمايدىكەنمەن، — دېدى ئايال ۋە سەل توختىۋېلىپ يەنە، — ئۇياق ئوچىنچى قەۋەتتە تۇرامتى يا؟ — دەپ قوشۇپ قويدى.
— بۇنىسى ماڭا ئېنىق ئەمەس.
— مەن مۇشۇنداق بىر ئادەمنى كۆرگەندەك قىلىمەن. ئوچىنچى قەۋەتتىكى دوئېرسىت ئەپەندى بىلەن خانىمى تۇغقان يوقلاپ شىمالغا كەتكەندە ئۆيىنى شۇ كىشىگە بېرىپ تۇرغان.
— ئەمىسە شۇمىكىن؟ لېكىن...
— ئۇ كىشى هەمىشە كۆك كىيىم كىيىپ يۈرىدۇ. بىراق، بويىنىڭ ئېگىزلىكىگە تازا دىققەت قىلماپتىكەنمەن، ئۇ بۇ يەردە بىر ئاي تۇردى.
— بىر ئاينىڭ ئالدىدا ...

— ئۇ تەرەپلىرىنى دوئېرسىت ئەپەندى بىلەن ئۇنىڭ خانىمىدىن سوراڭ، — دېدى ئايال، — ئۇلار بۈگۈن چۈشتىن ئىلگىرى قايتىپ كېلىشتى. ئۇچىنچى قەۋەت B نومۇرلۇق ئۆيگە كىرسىڭىز بولىدۇ.

ئۇ سۆزدىن كېيىن ئىشىك يېپىلىپ، كارىدورنىڭ ئىچىنى گۆرىستان قاراڭغۇلۇقى باستى.

كارىدورنىڭ تۆڭلۈكىدىن يورۇق چۈشۈپ تۇرغاچقا، ئىككىنچى قەۋەت ھەر ھالدا يورۇق ئىدى. ئۆيلەرنىڭ ئىشىكلىرى ھەم يېپىقلىق بولۇپ، ھېچقانداق ئاۋاز ئاڭلانمايتتى. بۇ قەۋەتتە تۆت ئۆيلۈك ئادەم بارەك قىلاتتى. C نومۇرلۇق ئىشىكنىڭ تۈۋىدە بىر بوتۇلكا سۇت تۇراتتى.

ئۇ ئۇچىنچى قەۋەتكە چىقىپ سەل تۇرۇۋالدى. B نومۇرلۇق ئۆيدىن مۇزىكا ئاۋازى ۋە گەپلەشكەن ئاۋازلار ئاڭلىنىپ تۇراتتى. ئۇ ئىشىكنى چەكتى، ئارقىدىن يەنە چەكتى. ئۇزۇن ئۆتمەي ئۆيدىن بىر ئايال چىقتى:

— ياخشىمۇسىز، سىز دوئېرسىت خانىمغۇ دەيمەن؟ — دەپ سورىدى ئۇ ئەدەب بىلەن.

— ھەئە، — دېدى دوئېرسىت خانىم. ئۇ ئۇخلاش كىيىملىرى بىلەن ئىدى.

— كەچۈرۈڭ، سىزدىن بىر ئىشنى سوراي دېگەنتىم.

— قېنى سوراڭ، — دېدى دوئېرسىت خانىم ئورنىدىن قىمىر قىلماي.

— خالىس ئەپەندىگە مۇناسىۋەتلىك ئىش ئىدى.

— خالىس ئەپەندى دېگەن كىم؟ — دوئېرسىت خانىم قىلچە ئويلىنىپ باقمايلا سورىدى.

— سىزلەرنىڭ ئۆينىڭزلەردە تۇرغان جاموس خالىس ئەپەندىچۇ.

— ۋاي خۇدايىمەي، — دەۋەتتى دوئېرسىت خانىم خۇد-

دى ئۇيقۇدىن چۆچۈپ ئويغانغاندەك، ــ ئۇ نېمە ئىش قىپتۇ؟
ــ ھېچنېمە قىلمىدى، مەن ئۇنى ئىزلەپ كەلگەنىدىم.
خانىم يەنە «ۋاي توۋا» دەپ قويۇپ، ئۇنى ئۆيگە كىرىشكە تەكلىپ قىلدى. ئاندىن:
ــ ۋېرىنى! ــ دەپ ۋارقىرىدى.
ئۆي ئىچىدە مۇزىكا ئاۋازى ياڭراپ تۇراتتى. ئورۇندۇق، دىۋان ۋە پول ئۈستىدە ئاغزى ئېچىقلىق بىرنەچچە چامادان تۇراتتى. بۇلۇڭغا قويۇلغان ئۈستەلنىڭ ئۈستىدە تەخسە ـ ئىستاكانلار قالايمىقان تاشلاقلىق ياتاتتى. ئۇ يەردە ياشقىنا بىر ئەركىشى ئولتۇراتتى. ئۇ بىر قارىماققا جېمغىمۇ ئوخشاپ كېتەتتى. ئۇ ئورنىدىن تۇرۇپ ئۇلارنىڭ يېنىغا كەلدى.
ــ نېمە گەپ؟
ــ دوئېرىست ئەپەندى، ــ دەپ مۇراجىئەت قىلدى قىز مۇزىكا ئاۋازى ئىچىدە كۈچىنىپ سۆزلەپ، ــ پەستىكى ئۆي باشقۇرغۇچىنىڭ ئېيتىشچە، جاموس ئەپەندى سىزلەرنىڭكىدە تۇرغانمىكەن.
ــ ھەئە، ئەگەر ئۇنىڭ ئىسمى ھەقىقەتەن جاموس بولسا، ئۇياق بىزنىڭكىدە تۇرغان.
ــ مەن تېخى ئۇنىڭغا سىزنى بېرىپ تۇرغان ئوخشايدۇ دەپ ئويلاپتىكەنمەن. بۇ گەپچە سىز ئۇنىڭ بىلەن تازا تونۇشمايدىكەنسىز ـ دە.
ــ مەن ئۇنى ئەسلا تونۇمايمەن. ئۇ تاۋدېنىڭ دوستى.
ــ ئۇ نەدە يۈرۈپ مېنىڭ دوستۇم بولسۇن؟ ــ دوئېرىست خانىم ئۈستەلنىڭ يېنىغا بېرىپ بىر پارچە بولكىغا خاسىڭ قىيامىنى سۈركىدى ـ دە، بىر چىشلىۋېتىپ، قوپاللىق بىلەن ئېرىگە رەددىيە بەردى، ــ ئۇ ھەرگىزمۇ مېنىڭ دوستۇم ئەمەس.
ــ سەن ئۇنىڭ بىلەن ھېلىقى قارغىش تەگكۈر ئولتۇ-

رۇشتا تونۇشۇپ قالمىدىڭمۇ؟ — دوئېرسىت ئەپەندى رادىئو-نىڭ يېنىدىكى ئورۇندۇققا قويۇلغان چامادانىنى ئېلىۋېتىپ ئول-تۇردى ۋە يەرگە تاشلاقلىق تۇرغان بىر ژۇرنالنى ئېلىپ ۋاراقلىغاچ، — مەن ئۇنىڭ بىلەن جىق بولسا ئون ئېغىز گەپ قىلىشقاندىمەن، — دەپ قوشۇپ قويدى.

دوئېرسىت خانىم بولكىنى يەنە بىر چىشلىۋېتىپ، ئېرىگە رەددىيە بەردى:

— ئۆينى ئونىڭغا بېرىشكە ئۆزۈڭ قوشۇلغان. ئەجەب بۇرۇن ئۇ توغرۇلۇق بىر نېمە دېمىگەنتىڭغۇ؟

— مەن سېنىڭ دوستلىرىڭنى ئەزەلدىن ئۇنداق - مۇنداق دەپ باقمىغان، بۇنى بىلىسەنغۇ؟

دوئېرسىت خانىمنىڭ قاپاقلىرى تۇرۇلدى. ئۇ زەردە بىلەن:

— ئەگەر ئۇ ھەقىقەتەن مېنىڭ دوستۇم بولغان بولسا، سېنىڭ تاپا - تەنەڭدىن قۇتۇلالمىغان بولاتتىم. بۇ راستقۇ؟ سەن بۇنىڭدىن تانالمايسەن.

— بولدى، بەس! — ژۇرنال كۆرۈۋاتقان دوئېرسىت ئەپەندى بېشىنى كۆتۈرۈپ گەپنى ئۈزدى، — يېتەر ئەمدى.

دوئېرسىت خانىم بولكا تۇتقان قولىنى ئېرىگە جونۇپ تۇ-رۇپ:

— كۆرە بۇنىڭ تەلەتىنى، ئەتىدىن - كەچكىچە مۇشۇنداق ھۇرپىيىپلا تۇرغان، — دېدى.

ھەممەيلەن جىمجىت بولۇپ قالدى. پەقەت رادىئودىن ياڭ-راۋاتقان مۇزىكا ساداسىلا بىر خىلدا ئاڭلىنىپ تۇراتتى. بىر ھازادىن كېيىن قىز پەس ئاۋازدا:

— ئۇنداقتا ئۇ كېتىپ قالدىمۇ؟ — دەپ سورىدى.

— كىمنى دەيسىز؟ — دەپ سورىدى دوئېرسىت خانىم خۇاسىڭ قىيامى قاچىلانغان قۇتىدىن بېشىنى كۆتۈرۈپ.

— جامۇس خالىس ئەپەندىنى دەۋاتىمەن.

— بىز ئەتىگەن كەلسەك ئۇ كېتىپ قاپتىكەن، ھازىرغىچە ئۇنىڭ قارىسىنى كۆرمىدۇق.

— كېتىپتۇ؟!

— بىراق ئۆيدىكى نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى شۇ پېتى، ساپساق، بۇزۇلغان، چېچىلغان نەرسە يوق، — سۆز شۇ يەرگە كەلگەندە خانىم ئېرىگە قاراپ قويدى، — مەن سىزگە، ئۇ ئۆيدىن ئوبدان خەۋەر ئالالايدۇ، دەپ ئېيتقانغۇ.

— بۇ قېتىم سېنىڭ تەلىيىڭگە شۇنداق بوپقاپتۇ.

— ھەممە نەرسە ئۆز ئورنىدا، ھەممىسى بىز ئىلگىرى قويغان ئورۇندا تۇرۇپتۇ.

— سىز ھازىر ئۇنىڭ نەدە ئىكەنلىكىنى بىلەمسىز؟

— زادى بىلمەيمەن. مەن سىزگە دېدىمغۇ، ئۇ ھېچ نەرسىگە تەگمەپتۇ، ھەممە نەرسە شۇ پېتى.

خانىم توساتتىنلا سوراپ قالدى:

— ئۇنىڭدا بىرەر ئىشىڭىز بارمىدى؟

— شۇنداق، مۇھىم بىر ئىشىم بار ئىدى.

— كەچۈرىسىز، ئۇ كېتىپ قاپتۇ.

قىز ئىشىككە قاراپ ماڭدى. دوئېرست خانىم ئەدەب بىلەن ئۇنى ئۇزىتىپ چىقتى.

بۇ چاغدا ژۇرنال كۆرۈپ ئولتۇرغان دوئېرست ئەپەندىمۇ:

— ئۇنىڭ كەتكىنىنى ئۆي باشقۇرغۇچى كۆرگەن بولسا ئەجەب ئەمەس، — دەپ قويدى.

قىز قارىغۇ كاربىدورغا چىققاندا رادىئونىڭ ئاۋازىمۇ ئاڭلانماي قالدى. ئۇ پەلەمپەيدىن چۈشۈپ كېتىۋاتقاندا ئارقىسىدىن دوئېرست خانىمنىڭ ئاۋازى يەنە جارانلىدى:

— ئەگەر ئۇنى ئۇچرىتىپ قالسام، سىزنىڭ ئىزلەپ كەلگىنىڭىزنى ئېيتىپ قويىمەن.

«ئەمدى نېمە قىلىشىم كېرەك؟ جېمىنى تاپماي تۇرۇپ

ئۆيگە كەتمەيمەن» ئۇ شۇ خيال بىلەن كوچىغا چىقىپ يول بويىدا خېلى تۇرۇپ قالدى. شۇ ئەسنادا قارشى تەرەپتىكى بىر ئۆينىڭ دېرىزىسىدىن بىر ئايال بېشىنى چىقىرىپ ئۇنىڭغا قاراپ قويۇپ، ئۆينىڭ ئىچىدىكى كىشىلەرنىمۇ دېرىزە تۇۋۇگە چاقىرىدى. بۇ ئىشتىن ئاچچىقى كەلگەن قىز بىنانىڭ بېقىنىدىكى تەييار يېمەكلىكلەر دۇكىنىغا كىرىپ كەتتى. پوكەيگە يۆلىنىپ گېزىت كۆرۈۋاتقان پاكارغىنا پرىكازچىك ئۇنى كۆرۈپ پوكەينىڭ ئىچىدىن چىقتى.

قىز مۇزلىتىلغان پىششىق گۆش، ئىرىمچىكلەر تىزىلغان ئەينەك پوكەينىڭ ئالدىغا كېلىپ پرىكازچىكتىن:

— يېنىڭىزلاردىكى بىنادا تۇرىدىغان بىر كىشىنى ئىزلەيتتىم، سىز ئۇ كىشىنى تونۇمسىزكىن؟ — دەپ ئېھتىيات بىلەن سورىدى.

پرىكازچىك ئۇنىڭ چىرايىغا سىنچىلاپ قارىغىنىچە:

— ئۇنى شۇ بىنادىكىلەردىن سورىسىڭىز بولمىدىمۇ؟ — دېدى.

ئۇ، مەن ئۇنىڭ نەرسىسىنى سېتىۋالمىغاچقا مۇشۇنداق قوپال گەپ قىلىۋاتىدۇ، دەپ چۈشىنىپ، يەنە گەپ قىلدى:

— كەچۈرۈڭ، مەن ئۇلاردىنمۇ سورىدىم، لېكىن ئۇلار ئۇنىڭ نەگە كەتكەنلىكىنى بىلمەيدىكەن. ئۇ مۇشۇ بىنادىن بۇگۈن ئەتىگەن چىقىپ كەتكەن ئوخشايدۇ.

— بۇ ئىشتا سىزگە ياردەم قىلالمايدىكەنمەن، — پرىكازچىك شۇنداق دەپ قويۇپ گېزىت كۆرۈشنى يەنە داۋاملاشتۇردى، — مەن ئەتىدىن كەچكىچە ئۆتكەن - كەچكەنلەرگە قاراپ ئولتۇرمايمەن - دە.

قىز ئالدىراپ ئىزاھات بەردى:

— مېنىڭ باشقا غەرىزىم يوق، پەقەت سىزنى دىققەت قىلغانمىكىن دېگەن خيالدا سوراپ بېقىشىم. ھەرگىز رەنجىمە-

مەك، ئۇ بۇ يەردىن بەلكىم سائەت ئونلار ئەتراپىدا ئۆتكەن بولۇشى مۇمكىن. ئۇنىڭ بويى ناھايىتى ئېگىز، ھەمىشە كۆك كىيىم كىيىپ يۈرىدۇ.

— خانىم، ھەر كۈنى بۇ يەردىن ئۆتۈپ تۇرىدىغان كۆك كىيىملىكلەرنى ئاز دەمسىز؟ سىزچە مەن بىكار قېلىپ مەخسۇس...

— رەنجىمەك.

ئۇ كەينىگە بۇرۇلۇپ ئىشىكتىن چىقىپ كېتىۋېتىپ، پەرىكازچىكنىڭ «توۋا!» دېگىنىنى ئاڭلاپ قالدى.

«چوقۇم مۇشۇ يولدا ماڭدى، — دەپ قىياس قىلدى ئۇ كوچىدا كېتىۋېتىپ، — چۈنكى بىزنىڭكىگە بېرىش ئۈچۈن جەزمەن مۇشۇ يولدىن مېڭىش كېرەك، بۇنىڭدىن باشقا يولمۇ يوق. جېم كوچىنى قەيەردىن كېسىپ ئۆتكەندۇ؟ بىزنىڭ بىنانىڭ ئالدىدىن ئۆتكەندىمۇ ياكى باشقا يەردىن ئۆتكەندىمۇ؟»

كوچا دوقمۇشىدا گېزىت ساتىدىغان بوتكا بار ئىدى. قىزدا: «بوتكىدىكىلەر جېمنى كۆرگەن بولۇشى مۇمكىن» دېگەن پىكىر تۇغۇلۇپ، ئىتتىك مېڭىپ بوتكىنىڭ ئالدىغا كەلدى. بوتكىدىن بىر ئەر كىشى گېزىت سېتىۋالدى، ئاندىن بىر ئايالدىن پول سورىۋېلىپ كېتىپ قالدى. ئۇلار كەتكەندىن كېيىن گېزىت ساتقۇچى قىزغا قارىدى:

— سىز بۇگۈن ئەتىگەن سائەت ئونلاردا كۆك كىيىم كىيگەن ئېگىز بويلۇق بىر يىگىتنىڭ مۇشۇ يەردىن ئۆتكىنىنى كۆردىڭىزمۇ؟ — گېزىت ساتقۇچى ئاغزىنى ئېچىپ چەكچىيىپ قاراپلا قالدى. قىز، ئۇ ماڭا چاقچاق قىلىۋاتىدۇ دەپ قالغان ئوخشايدۇ، دەپ ئويلاپ ئىزاھات بېرىشكە ئالدىرىدى، — بۇ ناھايىتى مۇھىم بىر ئىش ئىدى. سىزدىن ئۆتۈنۈپ قالاي، سۆزۈمگە ئىشىنىڭ، مەن چاقچاق قىلىۋاتقىنىم يوق.

گېزىت ساتقۇچى گەپكە ئەمدىلا تەمشىلىپ تۇرۇشىغا، قىز

هاپىلا ـ شاپىلا يەنە:

ـــ ئۇياق يازغۇچى ئىدى، شۇڭا سىزدىن گېزىت سېتىۋالـ غان بولۇشى مۇمكىن، ـــ دېدى.

ـــ ئۇنىڭدا نېمە ئىشىڭىز بار ئىدى؟ ـــ دەپ سورىدى گېزىت ساتقۇچى ھېجىيىپ. قىز ئۆزىنىڭ كەينىدە گېزىت ئالىدىغان بىرىنىڭ تۇرغانلىقىنى سەزدى. گېزىت ساتقۇچى ئاشۇ خېرىدارغا قاراپ ھېجىيىۋاتاتتى.

ـــ بولدى، سورىماپتىمەن، ئىشىڭىزنى قىلىۋېرىڭ، ـــ قىز شۇنداق دەپلا كېتىپ قالماقچى بولۇۋىدى، گېزىت ساتقۇچـ ىنىڭ سۆزى ئۇنى توختاشقا مەجبۇر قىلدى.

ـــ ماڭا قارامسىز، سىز ئىزلەۋاتقان ئادەمنى كۆرگەندەك قىلىمەن، ئەمما كېسىپ ئېيتالمايمەن. بۇگۈن چۈشتىن ئىلگـ رى سىز ئېيتقاندەك بىر يىگىت مۇشۇ يەردىن ئۆتكەندەك قىلـ غان.

ـــ سائەت ئون ئەتراپىدىمۇ؟

ـــ ھەئە، سىز دېگەندەك ئېگىز بوي، كۆك كىيىم كىيـ گەن كىشى. مەن ئۇنىڭغا ئانچە دىققەت قىلىپ كەتمەپتىمەن.

ـــ ئۇ قايسى كوچا بىلەن ماڭدى؟ ـــ سورىدى ئۇ تەقەز زالىق بىلەن، ـــ ئاھالىلەر رايونى تەرەپكە كەتتىمۇ؟

گېزىت ساتقۇچى بېشىنى لىڭشىتتى.

ـــ ئاھالىلەر رايونى تەرەپكە كەتتى. ئۇ دەل شۇ تەرەپكە ماڭدى. ئەپەندى، سىز نېمە گېزىت ئالمىسىز.

قىز چاپىنىغا چىڭ پۈركەنگىنىچە بىر چەتكە داجىدى. بايىاتىن ئۇنىڭ كەينىدە تۇرغان كىشى ئالدىغا ئۆتۈپ ئۇنىڭغا قايرىلىپ قاراپ قويدى، قىز گېزىت ساتقۇچىغا ئازراق ھەق بەرسەممىكىن، دەپ ئويلاپ تۇرۇشىغا، ئۇ ئىككىسى قاقاقلاپ كۈلۈشۈپ كەتتى. قىز دەرھال بۇ يەردىن كەتتى.

«ئاھالىلەر رايونى تەرەپكە ماڭغان بولسا دەل جېمىنىڭ

ئۆزى شۇ. ئاھالىلەر رايونغا بېرىش ئۈچۈن كوچىنى كېسىپ ئۆتمەي، ئالدىغا ئازراق مېڭىپ، بىزنىڭ كوچىغا بۇرۇلسىلا بولدى» ئۇ بىرئاز مېڭىپ بىر گۇل دۇكىنىنىڭ ئالدىغا كەلدى. دۇكان دېرىزىسىگە گۇللەر تىزىۋېتىلگەنىدى.

«بۇگۈن مېنىڭ تويۇم، شۇڭا ئۇ گۇل كۆتۈرۈپ كېلىشى مۇمكىن» ئۇ شۇ خىيالدىن كېيىن گۇل دۇكىنىغا كىردى. رەتلىك كىيىنگەن دۇكان خوجايىنى كۇلۇمسىرىگىنىچە ئىچكىرىدىن چىقىپ كەلدى. خوجايىن گەپ قىلىپ بولغۇچە قىز ئالمان ـ تالمان سۆزلەپ كەتتى:

ـــ ناھايىتى مۇھىم بىر ئىش بىلەن كەلگەنىدىم. مەن بىر ئەپەندىنى ئىزلەيتىتىم. ئۇ بۇگۈن چۈشتىن ئىلگىرى دۇكىنىڭىزدىن گۇل ئالغان بولۇشى مۇمكىن. مەن شۇ كىشىنى نەدىن بولسۇن تاپمىسام بولمايدۇ، ـــ ئۇ بۇ گەپلەرنى بىر تىنىقتىلا دەپ بولدى.

ـــ ئۇنىڭ سېتىۋالغىنى قانداق گۇل؟ ـــ سورىدى خوجايىن. بۇ كۇتۇلمىگەن سوئال قىزنى تەمتىرىتىپ قويدى.

ـــ بۇنى مەن بىلمەيدىكەنمەن، ـــ دېدى ئۇ ۋە يەنە قوشۇپ قويدى، ـــ ئۇ يىگىت سائەت ئونلاردا مۇشۇ دۇكانغا كىرگەن بولۇشى مۇمكىن.

ـــ چۈشەندىم، ـــ دېدى خوجايىن، ـــ ئەمما، ھەم...

ـــ بۇ بەك زۆرۈر ئىش ئىدى، ـــ دېدى قىز دۇدۇقلىنىپ تۇرۇپ، ـــ ئۇ چوقۇم ئىنتايىن ئالدىراش ماڭغان بولۇشى مۇمكىن.

خوجايىن مۇلايىملىق بىلەن كۇلۇمسىرىدى، ئاپئاق چىشلىرى كۆرۈنۈپ قالدى. ئۇ بىر دەپتەرنى ئېلىپ ۋاراقلاپ تۇرۇپ:

ـــ قېنى بىر قاراپ باقاي، ئەگەر بىرەر خانىمغا ئەۋەتىلىغان گۇل بولسا، گۇلنى نەگە ئاپىرىپ بېرىشىمىزنى ئېنىق تىزىملىتىپ قويىدۇ، ـــ دېدى.

ـــ مېنىڭچە، ئۇ گۈلنى سىلەر ئارقىلىق ئەمەس، ئۆزى ئاپىرىپ بەرسە كېرەك.

ـــ خانىم، ـــ دېدى خوجايىن سەل تېرىككەندەك قىلىپ، ـــ راستىمنى ئېيتسام، سىزنىڭ زادى نېمە دېمەكچى ئىكەنلىكىڭىزنى زادىلا چۈشىنەلمىدىم...

ـــ خاپا بولماي ئەسلەپ باققان بولساڭىز، ـــ دېدى قىز يالۋۇرۇش ئاھاڭىدا، ـــ ئۇ ئۇچىسىغا كۆك كىيىم كىيگەن ئېگىز بويلۇق يىگىت، سائەت ئون ئۆچۈرىسىدە مۇشۇ كوچىدىن ئۆتكەن.

خوجايىن تىرىنقىنى چىشلەپ، كۆزلىرىنى يۇمغىنىچە خاتىرسىگە ئېلىشقا تىرىشىپ كۆردى. ئاخىر:

ـــ پەقەتلا ئېسىمگە ئالالمىدىم، ـــ دەپ بېشىنى چايقىدى.

ـــ ئۇنداق بولسا بوپتۇ، رەھمەت سىزگە، ـــ دېدى قىز روھسىزلانغان ھالدا ئىشىككە مېڭىپ.

خوجايىن بىردىنلا ئۇنى چاقىرىپ قالدى:

ـــ توختاڭا! ـــ دېدى ئۇ بىردەم ئويلىنىۋالغاندىن كېيىن، ـــ ئۇ جۇخار گۈلى ئالغانمىدى؟

ـــ ياق، ـــ قىزنىڭ ئاۋازى تىترەپ كەتتى، ـــ جۇخار گۈل ئۇ باردىغان سورۇنغا ماس كەلمەيدۇ.

خوجايىننىڭ لەۋلىرى چىڭ يۇمۇلدى.

ـــ بەلكىم شۇنداقتۇ، ـــ غۇدۇڭشىدى ئۇ باشقا تەرەپكە قاراپ، ـــ گۈلنىڭ قانداق سورۇنغا ئىشلىتىلىدىغانلىقىدىن، ئەلۋەتتە، مېنىڭ خەۋىرىم يوق. لېكىن، سىز سۈرۈشتۈرۈۋاتقان ئاشۇ ئەپەندىنىڭ بۇگۈن چۈشتىن ئىلگىرى دۇكاندىن جۇخار گۈل سېتىۋالغانلىقى ئېنىق، گۈلنى ئۆزى ئېلىپ كەتتى.

ـــ سىز بۇنى جەزم قىلالامسىز؟

ـــ ئەلۋەتتە، ـــ دېدى خوجايىن ئىشەنچ بىلەن، ـــ

سىز ئىزلىگەن كىشى دەل شۇ.

— سىزگە كۆپ رەھمەت، ئاۋارە قىلدىم.

خوجايىن ئۇنى ئۇزىتىپ ئىشىككە كەلگەندە:

— ئەتىرگۈلدىن بولامدۇ ياكى شاتارى گۈلدىن بولامدۇ، بىرەر تال ئېلىۋالمامسىز؟ — دەپ قالدى.

— رەھمەت، — دېدى قىز ئىشىكتە توختاپ، — سىزنى بەكلا ئاۋارە قىلىۋەتتىم.

خوجايىن ئۇنىڭغا يېقىن كېلىپ گېپىنى يەنە تەكرارلىدى:

— خانىملار مەيدىسىگە بىرەر تال گۈل قىستۇرۇۋالسا بەكلا يارىشىدۇ. كەكرەن گۈلدىن ئېلىۋالامسىز يا؟

— رەھمەت، گۈلنىڭ ماڭا لازىمى يوق.

— يىگىتىڭىزنى تېپىۋېلىشىڭىزغا تىلەكداشمەن، — دېدى خوجايىن سوغۇق ۋە مەنىستىمىگەندەك دىمىغىنى قېقىپ قويۇپ.

قىز كوچىدا كېتىۋېتىپ: «بۇ ئىش ھەممەيلەنگە كۈلكىلىك تۇيۇلۇۋاتىدۇ» دەپ ئويلىدى. ئۇ دوقمۇشتا تۇرغان ساقچىنى كۆرۈپ ساقچىدىن سوراشنىمۇ ئويلاپ، بۇ پىكرىدىن يەنە تېزلا يالتايدى. شۇ قىسقىغىنا ئارىلىقتا ئۇ ئۆزىنى ساقچى ئىدارىسىدە تۇرغاندەك: «بىز بۇگۈن توي قىلماقچى ئىدۇق، لېكىن يىگىتىم كەلمىدى» دەۋاتقاندەك، ئۇچ ـ تۆت ساقچى ئۇنى ئورۇۋېلىپ، ئۇنىڭ گۈللۈك كۆڭلىكىنى، يۇز ـ كۆزىگە بولۇشچە سۈرگەن ئۇپا ـ ئەڭلىكلىرىنى تاماشا قىلىۋاتقاندەك ئويلاپ قالدى.

ئۇ يەنە بىرئاز مېڭىپ ئۆزىنىڭ تۇرالغۇ جايىغا يېقىنلاپ قالغاندا، كوچىنىڭ بىر بۇلۇڭىدا ئولتۇرغان ئاياغ مايلايدىغان بوۋاينىڭ ئالدىغا كەلدى. بوۋاي ئورۇندۇقتا مۈگدەپ ئولتۇراتتى. قىز كۆتۈپ تۇرۇۋىدى ئۆزۈن ئۆتمەي بوۋاي ئويغاندى ۋە ئۇنىڭغا قاراپ كۈلۈمسىرىدى.

— كەچۈرۈڭ، سىزگە مالالىق يەتكۈزدۈم، — دېدى قىز تىلىنىڭ ئۇچىغا كېلىپ قالغان سۆزلەرنى دېيىشكە ئالدىراپ، — مەن بىر كىشىنى ئىزلەۋاتاتتىم. ئۇ بۇگۈن چۈشتىن كېيىن سائەت ئونلاردا مۇشۇ كوچىدىن ئۆتكەن. سىز ئۇنى كۆرگەنمۇ؟ ئۇ ئېگىز بوي، كۆك كىيىم كىيگەن، قولىدا بىر دەستە گۈل كۆتۈرگەن بىر يىگىت.

— كۆردۈم، — دېدى بۇۋاي ئۇنىڭ گېپىنى تۈگىمەيلا، — ئۇ سىزنىڭ دوستىڭىزمىدى؟

— ھەئە، — دەپ جاۋاب بەردى قىز ئۆزىنى كۈلكىگە زورلاپ تۇرۇپ.

بۇۋاي كۆزلىرىنى چىمچىقلىتىپ قويۇپ سۆزىنى داۋام ئەتتى:

— مەن ئۇنى كۆرۈپ ئىچىمدە: يىگىت، دېسەم - دېمەسەم، مۇھەببىتىڭنىڭ يېنىغا كېتىۋاتسەنغۇ، دەپ ئويلىدىم. يىگىتلەر يارىنىڭ يېنىغا بارماي نەگە بارالىتى، شۇنداققۇ؟

— ئۇ قايسى يول بىلەن ماڭدى؟ مۇشۇ كوچىنى بويلاپ مېڭىپ ئۈدۈل ئالدى تەرەپكە كەتتىمۇ؟

— شۇنداق. ئۇ مېنىڭ يېنىمغا كېلىپ ئايىغىنى مايلاتتى. قولىدا گۈلى بار ئىكەن، كىيىنىشلىرىمۇ پۈزۈر، مېڭىشلىرى بەك ئالدىراش. مەن كۆڭلۈمدە، يارىڭنىڭ يېنىغا ئالدىراۋاتسەنغۇ ھەقاچان، دەپ ئويلىدىم.

قىز بۇۋايغا رەھمەت ئېيتقاچ يانچۇقىدىن پارچە پۇل ئىزدىدى.

— بۇ يىگىتنىڭ كىيىنىشلىرى سۆيگىنىنى جەزمەن خۇش قىلىۋېتىدۇ.

قىز بۇۋايغا يەنە رەھمەت ئېيتىپ يانچۇقىدىن پۇل ئەمەس، قۇرۇق قولىنى چىقاردى. ئۇ بۇۋاينىڭ سۆزىدىن جېمىنىڭ ئۆزىنى كۆتۈپ تۇرۇۋاتقانلىقىغا رەسمىي ئىشىنىپ قالغاندى. قالـ

غان يولنى ناھايىتى چاپسان ماڭدى. دوقمۇشتىن بۇرۇلغاندا ئۆزى تۇرۇۋاتقان بىنا كۆرۈندى، لېكىن بۇ يەردىن ئۆز ئۆيىنىڭ دېرىزىسىنى، دېرىزىدىن بېشىنى چىقىرىپ قاراپ تۇرغان جېمنى كۆرگىلى بولمايتتى. ئۇ بىنا تەرەپكە يۈگۈرگەندەك مېڭىپ كەتتى. بىنانىڭ ئىشىكىگە كىلەر ـ كەلمەيلا قولىغا ئۆينىڭ ئاچقۇچىنى ئېلىۋىدى. ئاچقۇچ تۇتقان قوللىرى دىرىلدەپ تىترەپ كەتتى. شۇ ئەسنادا، بىنانىڭ ئالدىدىكى دۇكانغا كۆزى چۈشۈپ، ئەتىگەندە قەھۋە ئىچىۋېتىپ قورقۇپ كەتكىنىنى يادىغا ئېلىپ ئىختىيارسىز كۈلۈۋەتتى. ئۆز ئۆيىنىڭ ئىشىكىگە كەلگەندە ئۆزىنى زادىلا تۇتالماي قالدى، ھەتتا ئىشىكنىمۇ ئاچماي «جېم مەن قايتىپ كەلدىم، سىزدىن تولىمۇ ئەنسىرىدىم جۇمۇ!» دەپ ۋارقىراپ كەتتى.

ئۆي ئۇنى يەنىلا جىمجىت قارشى ئالدى. ئادەمسىز ئۆي ھۆۋۈلداپ تۇراتتى، ئۇنىڭ كۆزلىرى ئۇستەلدە تۇرغان ئىستاكانغا چۈشۈپ قالدى «ئۇ مېنى ساقلاپ بېقىپتۇ ـ دە» دېگەن خىيال ئۇنىڭ ئىچىنى پاللىدە يورۇتۇۋەتتى. بىراق، ئۇمىد ئۇچقۇنى قانچە تېز پەيدا بولغان بولسا شۇنچە تېز ئۆچتى، چۈنكى بۇ ئىستاكاننى ئۇستەلگە ئۆزىنىڭ قويۇپ قويغانلىقى ئۇنىڭ يادىغا كەچكەندى. ئۇ ئۆينىڭ ھەممە يېرىنى تىمىسقىلاپ ئاختۇرۇپ چىقتى. قارىمىغان ئامبار، مۇنچىلارمۇ قالمىدى، جېمنىڭ ئۆزى تۇرماق ساياسىمۇ كۆرۈنمىدى.

ـــ مەن ئۇنداق ئادەمنى كۆرمىدىم، ـــ دېدى بىنانىڭ بېقىنىدىكى دۇكاننىڭ خىزمەتچىسى، ـــ ئەگەر سىز دەۋاتقان كىشى دۇكىنىمىزغا كىرگەنلا بولسا جەزمەن يادىدا ساقلايتتىم، چۈنكى ئۇنىڭ قولىدىكى گۈلگە دىققەت قىلمەن ـ دە، ئەپسۇس، مۇنداق كىشى زادىلا كىرمىدى.

مۇگدەپ ئولتۇرغان ئاياغ مايلايدىغان بوۋاي كۆزىنى ئېچىپ، ئالدىدا بايىقى قىزنىڭ تۇرغانلىقىنى كۆرۈپ:

ـــ يەنە سىزمىدىڭىز، ئەھۋال قانداقراق؟ ـــ دەپ كۈ-
لۈمسىرىدى.
ـــ سىز ئۇنىڭ مۇشۇ يول بىلەن كېتىپ قالغانلىقىنى
جەزملەشتۈرەلەمسىز؟
بوۋاي قىزنىڭ كەيپىياتىدىكى جىددىيچىلىكنى بايقىغان
بولغاچقا، ۋەزمىن تۇرۇپ جاۋاب بەردى:
ـــ مەن ئۇنى كۆردۈم، ئۇنى كۆرۈپ: يەنە بىر يىگىت
سۆيگىنىنىڭ يېنىغا مېڭىپتۇ ـ دە، دەپ ئويلىغانىدىم. مەن
ئۇنىڭ سۆيگىنىنىڭ ئۆيىگە كىرىپ كەتكەنلىكىنى ئېنىق
كۆردۈم.
ـــ قايسى بىناغا؟ ـــ دەپ سورىدى دېمى ئىچىگە چۈشۈپ
كەتكەن قىز.
ـــ ئاۋۇ بىناغا، ـــ دەپ كۆرسەتتى بوۋاي ئورۇندۇقتىن
ئازراق كۆتۈرۈلۈپ تۇرۇپ، ـــ ئاۋۇ بىنانى دەۋاتىمەن. ئۇنىڭ
قولىدا گۈل بار، ئىياغلىرى پارقىراپ كەتكەن. يارى بىلەن
كۆرۈشكىلى كەپتىكەن، ئۇدۇل ئۇنىڭ ئۆيىگە كىرىپ كەتتى.
ـــ قايسى ئۆيگە؟
ـــ ئوتتۇرىدىكى ئۆيگىنۇ دەيمەن، ـــ بوۋاي شۇ گەپتىن
كېيىن گۈمانلانغاندەك نەزەر بىلەن قىزنىڭ باش ئايىغىغا سەپ ـ
سالدى، ـــ سىز نېمانچە سۈرۈشتۈرۈپ كەتتىڭىز؟ ئۇنى ئىز-
لەپ نېمە قىلىسىز؟
قىز ھەتتا رەھمەتمۇ دېمەي يۈگۈرگەندەك كېتىپ قالدى.
ئۇ ئۇدۇل بېرىپ بوۋاي كۆرسەتكەن بىنادىكى ئۆيلەرگە بىر ـ
بىرلەپ قاراشتۇرغىلى تۇردى. جېم بېشىنى چىقىرىپ تۇرامدە-
كىن دەپ دېرىزىلەرگە تەلمۈرۈپ قاراپ چىقتى، جېمىنىڭ ئاۋازە-
نى ئاڭلاپ قالمەنمىكىن، دېگەن ئۈمىدته قۇلىقىنى دىڭ تۇتۇپ
تىڭ ـ تىڭلاپمۇ باقتى.
بىر ئۆينىڭ ئىشىكى ئالدىدا ئۇنىڭغا بىر ئايال ئۇچراپ

قالدی. بۇ ئايال بالىلار هارۋىسىنى ئۇياق - بۇياققا ئىتتىرىپ يۈرەتتى، هارۋىدا بىر بوۋاق تاتلىققىنە ئۇخلاۋاتاتتى. قىز بۇ ايالنى كۆرۈپلا ئاغزىغا رەم بولۇپ قالغان سۆزلىرىنى ئاپتوماتىك ئېيتىۋەتتى:

— رەنجىمىسىڭىز، مەن سىزدىن بىر ئىشنى سورىسام، سىز بۇگۈن چۈشتىن بۇرۇن سائەت ئونلاردا بىر يىگىتنىڭ مۇشۇ ئەتراپتىكى ئۆيلەرنىڭ بىرەرىگە كىرىپ كەتكەنلىكىنى كۆردىڭىزمۇ؟ ئۇنىڭ بويى ئېگىز، ئۇچىسىدىكى كىيىمى كۆك رەڭ، قولىدا تېخى بىر دەستە گۈلمۇ بار.

ئۇ سۆزلەۋاتقاندا تەخمىنەن ئون ئىككى ياشلار چامىسىدىكى بىر بالا ئۇلارنىڭ قېشىغا يېقىنلاپ كېلىپ گەپگە قوشۇلاق سالدى. ئۇ بىر دەم ئۇنىڭ چىرايىغا، بىردەم بالىسى بار ئايالنىڭ چىرايىغا قارايتتى، هارۋىدىكى بوۋاققىمۇ قاراپ - قاراپ قويىاتتى.

سائەت ئوندا مەن بالىنى يۇيۇندۇرۇۋاتاتتىم، — دېدى ئايال، — ئۇنداق چاغدا مەن نەدە يۈرۈپ ئەتراپتا مېڭىپ يۈرگەن خەقلەرگە دىققەت قىلاي.

شۇ ئارىدا هېلىقى كىچىك بالا گەپ قىستۇرۇپ قالدى:

— قولىدا گۈلى بارمىدى؟ — دېدى ئۇ قىزنىڭ ئېتىكىنى تارتىپ، — قولىدا گۈلى بولسا مەن ئۇنى كۆردۈم.

قىز نەزىرىنى بۇ بالىغا ئاغدۇردى. شاكىچىك ئۇنىڭغا ئەيمەنمەي قاراپ تۇراتتى، هەتتا شوخلۇق قىلىپ ئۇنىڭغا قاراپ كۈلۈپمۇ قويدى.

— كۆرگەن بولساڭ دەپ باقە، ئۇ قايسى ئۆيگە كىرىپ كەتتى؟

— سىز ئۇنىڭ بىلەن ئاجرىشامسىز؟

— خانىملارغا بۇنداق گەپلەرنى قىلىش ئەدەبسىزلىك بولىدۇ، — دەپ ئەيىبلىدى بالا ئۇخلىتىۋاتقان ئايال.

— ئۇنى راست كۆردۈم. ئۇ ئاۋۇ يەرگە كىرىپ

كەتتى، ــ دېدى بالا ياندىكى بىنانى كۆرسىتىپ، ــ مەن ئۇنىڭغا ئەگىشىپ ماڭدىم. ئۇ ماڭا يىگىرمە بەش تىيىن پۇل بەردى. بۇگۈن مېنىڭ ياخشى كۈنۈم، ئالە ئۇكام، دېدى.

گېپىنىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە ئۇنىڭ ئاۋازى تۆۋەنلەپ كەتتى. قىز بۇ بالىغا بىر دوللار بېرىپ:

ــ قانچىنچى قەۋەت؟ ــ دەپ سورىدى.

ــ مەن ئۇنىڭغا ئەگىشىپ ئەڭ تۆپىسىگىچە چىقتىم، يىگىرمە بەش تىيىننى بەرگەندە ئاندىن قايتىپ چۈشتۈم.

بالا بىر دوللارنى تۇتقىنىچە پىيادىلەر يولىدا كېتىۋېتىپ:

ــ سىز ئۇنىڭ بىلەن ئاجرىشىپ كېتەمسىز؟ ــ دەپ سورىدى.

ــ سەن كۆرگەن كىشىنىڭ قولىدا گۈل بارمۇ؟

ــ بار، ــ بالا ئېنىق جاۋاب بەردى، ــ خانىم سىز ئۇنىڭ بىلەن ئاجرىشامسىز؟ سىز ئۇنىڭ چاتىقىنى تېپىۋالدىڭىزمۇ؟ ــ ئۇ قايتىلاپ سوراۋەردى، ــ ئۇنىڭ چاتىقى چىقتى، بىچارە بايقۇش قاپقانغا چۈشتى، ــ ئۇنىڭ گەپلىرى بالا هارۋىسىنى ئىتتىرىپ يۈرگەن ئايالنى كۈلدۈرۈۋەتتى.

بۇ بىنانىڭ ئىشىكى قۇلۇپلانمىغان، ئىشكىتە قوڭغۇراقمۇ يوق ئىدى، هەتتا بىنادا ئولتۇرىدىغانلارنىڭ ئىسىملىرى يېزىلمىدىغان كارتۇچكىمۇ كۆرۈنمەيتتى. قىز تار هەم پاسكىنا پەلەمپەيدىن يۇقىرىغا كۆتۈرۈلدى. ئەڭ ئۈستىدىكى قەۋەتتە ئىككىلا ئىشىك بار ئىدى. ئۇ ئوڭ تەرەپتىكى ئىشىكنىڭ ئالدىغا كېلىپ توختىدى. ئىشىك تۈۋىدە پۈرلەنگەن قەغەز پارچىسى ۋە پۇكلەڭگەن باغاقچە تاشلاقلىق ياتاتتى. بۇ پارچە ــ پۈرات قەغەزلەر كىشىگە خۇددى ئۇلارغا ئاللىقانداق تېپىشماقنىڭ جاۋابى پۈتۈلگەندەك بولۇپ تۇيۇلاتتى. قىز ئىشىكنى چەكتى ۋە شۇ ئارىدا قانداقتۇر ئاۋازلارنى ئاڭلىغاندەك بولدى. ئۇ ئۇشتۇمتۇتلا: «ئەگەر جېمى مۇشۇ ئۆينىڭ ئىچىدە بولۇپ قېلىپ، شۇ تاپتا ئىشكىنى ئېچىپ چىقىپ قالسا نېمەمۇ دەرمەن» دېگەن خىيالدا دەككە ــ دۈككىگە چۈشۈپ قالدى.

شۇ ئاردا ئۇنىڭغا ئەمدى ئۆينىڭ ئىچىدىكى پاراڭ قىلغان ئاۋازلار جىمىپ قالغاندەك بولۇپ تۇيۇلدى. ئىشىكنى يەنە چېكىۋىدى، ھېچقانداق جاۋاب چىقمىدى. جىمجىتلىقنى پەقەت يىراقتىن ئاڭلىنىۋاتقان ئاجىزغىنا ئاۋازلار بۇزۇپ تۇراتتى. بۇ كۆلكە ئاۋازىغا ئوخشاپمۇ قالاتتى.

«ئۇ مېنى دېرىزىدىن كۆرگەن بولۇشىمۇ مۇمكىن. بايىقى كىچىك بالا تاشقىرىقى ئۆيگە كىرىپتۇغۇ، جېم ھازىر ئىچكىرىكى ئۆيدە بولۇشى مۇمكىن» ئۇ سەل توختىۋېلىپ ئىشىكنى يەنە ئۇردى، ئىشىك يەنىلا ئېچىلمىدى.

ئۇ ئاخىر ئۇمىدسىزلىنىپ يەنە بىر ئىشىكنىمۇ چېكىپ كۆردى، ئاندىن ئاستاغىنا ئىتتىرىۋىدى ئىشىك ئېچىلىپ كەتتى. بۇ ئەسلىدە بىنالارنىڭ ئۇستىدىكى چىدىر ئۆيلەر بولۇپ، قۇپقۇرۇق ئىدى. تۆت تام ياغاچتىن ياسالغان، پول سىرلانمىغانىدى. ئۇ ئۆينىڭ ئىچىگە كىرىپ ئەتراپقا كۆز يۈگۈرتتى. ئۆيدە سېمونت قاچىلايدىغان قاپلار ۋە توپ - توپ كونا گېزىتلەر تاشلاقلىق ياتاتتى. بىر بۇلۇڭدا بىر ئەسكى ساندۇق تۇراتتى. ئۇ چاشقانلارنىڭ كىتىرلىغان ئاڭلىدى، بىر چاغدا ئۇنىڭ كۆزى تام تۈۋىدە ئۆزىگە ھۇشيارلىق بىلەن قادىلىپ تۇرغان چاشقانغا چۈشۈپ، چاشقاننىڭ يىرگىنچلىك تەلەتىدىن شۇركۈنۈپ كەتتى. شۇڭا ئالدىراش - تېنەش تاشقىرىغا چىقىپ ئىشىكنى يېپىپ قويدى. جىددىيچىلىكتە گۇللۇك كۆڭلىكىنىڭ ئېتىكى ئىشىككە قىسىلىپ قېلىپ يىرتىلىپمۇ كەتتى. ئۇ شۇ تاپتا ئىشىكى ئېچىلمىغان ئۆيدە ئادەم بارلىقىدىن شۈبھىلەنمەيتتى، چۈنكى ئۇ پىچىرلاشقان ھەتتا قاقاقلاپ كۈلگەن ئاۋازلارنى ئاڭلىغانلىقىغا ئىشىنەتتى.

شۇنىڭدىن كېيىن ئۇ بۇ ئىشىككە تولا كەلدى. بىر ھەپتىگىچە ئۇزمەي كېلىپ تۇردى. ھەر كۈنى ئىشقا ماڭغۇچە كەلدى، كەچقۇرۇن ئىشتىن چۈشۈپ ئۆيگە قايتقۇچە كېلىپ كېتەتتى. لېكىن، ئۇ قانچە كەلسىمۇ، ئىشىكنى قانچە كۈچەپ ئۇرسىمۇ ئىشىك پەقەتلا ئېچىلمىدى.

ژانىنا ژانىنى

سېتىندال (فرانسىيە)

رۇسچىدىن ئابدۇشۇكۇر تۇردى تەرجىمىسى

1827 - يىلى باھارنىڭ بىر ئاخشىمى، پۇتۇن رىم زىلزىلىگە كەلگەنىدى. نامدار بانكىر گېرېتسوگ B ژېنتسىيە مەيدانىدىكى يېڭى سېلىنغان سارىيىدا چوڭ بەزمە ئۆتكۈزدى. بۇ سارايىنى زىننەتلەشتە ئىتالىيىنىڭ ئىنتايىن كۆركەم سەنئىتى ژە لوندون، پارىژلارنىڭ بارلىق ھەشەمەتلىك بۇيۇملىرى ئىشقا سېلىنغانىدى. مېھمانلار ناھايىتى كۆپ كەلدى. ئەنگلىيىلىك ئاقسۆڭەك خانىملار، سېرىق چاچ، تەكەببۇر گۈزەللەرمۇ بانكىر ئۆتكۈزگەن بۇ بەزمىگە قاتنىشىش شەرىپىگە مۇيەسسەر بولغانلىقىلىرىنى ئۆزلىرى ئۇچۇن ئابرۇي دەپ بىلىشكەنىدى، ئۇلار توپ - توپى بىلەن كېلىشمەكتە، رەمنىڭ ئەڭ چىرايلىق ئاياللىرى گۈزەللىكتە ئۇلار بىلەن رىقابەت قىلىشماقتا ئىدى.

زالغا دادىسىنى قولتۇقلىغان ھالدا بىر قىز كىرىپ كەلدى. يېنىپ تۇرغان كۆزلىرى، قاپقارا چاچلىرى ئۇنىڭ رىملىق ئىكەنلىكىدىن دېرەك بېرىپ تۇراتتى. ھەممىنىڭ نەزىرى شۇ قىزغا ئاغدى. قىزنىڭ ھەر بىر ھەرىكىتى ئادەتتىن تاشقىرى بىرخىل غۇرۇرنى ئىپادىلەپ تۇراتتى.

بۇ بەزمىنىڭ ھەشەمىتى چەت ئەللىك مېھمانلارنى ھەيرەتتە قالدۇردى. ئۇلار «ياۋروپا خانلىرىنىڭ ھەرقانداق زىياپىتىمۇ بۇنىڭغا تەڭ كېلەلمەيدۇ» دېيىشەتتى.

ياۋروپا خانلىرىنىڭ بۇنداق رەم پاسوندا قۇرۇلغان سارايـ
لىرى يوق، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئۇلار پەقەت ئۆز ئوردا ئايالـلىرىنىلا
تەكلىپ قىلايدۇ، ھالبۇكى بانكىر B بولسا، مەخسۇسلا گۈزەل
ئايالالارنى چاقىرغانىدى. ئۇنىڭ بۇگۈنكى تاللىشى مۇڭەپپەقىيەتـ
لىك بولۇپ چىقتى. بۇ يىغىلىش بارلىق ئەرلەرنىڭ كۆزىنى
قاماشتۇرۇۋەتكەنىدى. مەپتۇن قىلغۇچى گۈزەللەر شۇنچە كۆپ
ئىدىكى، بىرىنچى دەرىجىنى كىمگە بېرىش مەسىلىسىنى ھەل
قىلىش قىيىنغا توختىدى، شۇنداقتىمۇ، بىرمۇنچە تەۋرىنىشلەرـ
دىن كېيىن، بۇگۈنكى بەزمىنىڭ شاھلىقىنى قاپقارا چاچلىق،
كۆزلىرى يېنىپ تۇرىدىغان ژانىنا ژانىنى خېنىمغا بېرىشكە ھەمـ
مەيلەن ماقۇل كېلىشتى. چەت ئەللىك ۋە رەسمىنىڭ ياش يىگىتلەـ
رى دەرھال مېھمانخانىنى تاشلاپ، قىز تۇرغان تانسا زالىغا
توپلىنىشتى.

قىزنىڭ دادىسى كىنەز ئازىدروۋالو ژانىنى ئۆز قىزىدىن
ھەممىدىن ئاۋۋال ئىككى - ئۈچ مۇلۇكدار نېمىس شاھزادىلىرى
بىلەن تانسا ئويناشنى تەلەپ قىلدى. كېيىن قىز يەنە بىر نەچچە
داڭدار، ئىنتايىن چىرايلىق ئىنگلىزلارنىڭ تەكلىپىنى قوبۇل
قىلدى. بىراق، ئۇلارنىڭ گىدەيگەن تۇرقى قىزنى تېزلا زېرىكـ
تۈردى. تۇرقىدىن ژانىنانى ناھايىتى ياخشى كۆرۈپ قالغانىدەك
بىلىنگەن ياش يىگىت لۈبۈئو ساۋاللىنى ئازابلاش بۇ قىزغا
ھەممىدىن بەك ھۇزۇر بېغىشلايتتى. لۈبۈئو ناھايىتى كېلىشكەن
رەم يىگىتلىرىنىڭ بىرى ئىدى، شۇنداقلا ئۇنىڭ كىنەزلىك
ئۇنۋانىمۇ بار ئىدى. لېكىن، ئۇنىڭغا ئوقۇپ چىقىش ئۇچۇن
بىرەر رومان بەرسە، يىگىرمە بەت ئوقۇمايلا، بېشىم ئاغرىپ
كەتتى دەپ كىتابنى تاشلاپ قويۇاتتى، ژانىنانىڭ نەزىرىدە بۇ ئىش
ئۇنىڭ ئەڭ چوڭ نۇقسانى ئىدى.

يېرىم كېچىگە يېقىنلاشقاندا، بەزمە مەيدانىدا بىر خەۋەر
تارقىلىپ غۇلغۇلا قوزغىدى: دەل شۇ كېچىسى قاماققا ئېلىنغان

ياش كاربۇناريى كىيىمىنى ئۆزگەرتىپ مۇقەددەس پەرىشتە قەلـ
ئەسىدىن قاچقان ۋە تۇرمىنىڭ ئاخىرقى دەرۋازىسىغا كەلگەندە،
رومانتىك جاسارىتى قاينىاپ تېشىپ، قاراڭغۇلدا تۇرغان ساقچىغا
خەنجەر بىلەن ھۇجۇم قىلغان، ئۆزىمۇ ياردار بولغان. ساقچىلار
قان ئىزلىرى بويىچە ئۇنى قوغلاپ يۇرۇپتۇ، قولغا چۈشۈرۈش
ئۈمىدىدە ئىكەن.

ھەممەيلەن مۇشۇ ئىش ئۈستىدە پاراڭغا چۈشۈپ كەتكەندە،
ۋاننىنانىڭ گۈزەللىكى ۋە بۇگۈنكى مۇڭەپپەقىيەتتىن ھاياجانغا
كەلگەن دون لۇئېئوساڭۋللى تانىسىدىن كېيىن قىزنى ئۆز ساپاـ
سىغا ئۆزىتىپ كېتىپ بېرىپ، مۇھەببەت كۈچىدىن مەست بولـ
غان ھالدا خىتاب قىلدى:

ـــ خۇدا ھەققى، ئېيتىپ بېقىڭا، كىم سىزگە يېقىشى
مۇمكىن؟

ـــ قەلئەدىن قاچقان ياش كاربۇناريى. قانداقلا بولسۇن،
ئۇ بىرەر ئىش قىلىدىغۇ، پەقەت دۇنياغا يارالغىنى بىلەنلا كۇپاـ
يىلەنمىدى ①، ـــ دېدى ۋاننا.

كىنەز ئازدۇرۇبالو قىزىنىڭ قېشىغا كەلدى. بۇ يىگىرمە
يىلدىن بېرى ئىگىلىك باشقۇرغۇچىسىدىن ھېسابات ئېلىپ باقـ
مىغان دۆلەتمەن ئادەم ئىدى. باشقۇرغۇچىسى ئۇنىڭ ئۆز پۇلىنى
ئۆزىگە يۇقىرى ئۆسۈم بىلەن قەرزگە بېرەتتى. ئەگەر كىنەزنى
كوچىدا ئۇچراتسىڭىز، ئۇنى پېشقەدەم ئارتىسمىكىن، دەپ قالاـ
تىڭىز، ھەتتا ئۇنىڭ قولىدىكى چوڭ بريلىيانت كۆزلۈك ئۈزۈكـ
لىرىگىمۇ سەپسالمىغان بولاتتىڭىز. ئۇنىڭ ئىككى ئوغلى ئېيـ
زوئىتلار تەشكىلاتىغا ② قاتناشقان ۋە ئەقلىدىن ئېزىپ ئۆلگەنـ

---

① دۇنياغا يارالغانلىقى بىلەنلا كۇپايىلەنمىدى — 18 ـ ئەسىردە ئۆتكەن فرانسۇز يازغۇچىسى بومارشېنىڭ «فىگارۇنىڭ ئويلىنىشى» دېگەن كومېدىيىسىنىڭ باش قەھرىمانى فىگاـ رۇنىڭ كۆپ ئېيتىدىغان سۆزى.

② ئېيزوئىتلار تەشكىلاتى — 1534 ـ يىلى ئىتالىيىدە قۇرۇلغان ئەكسىيەتچى كاتولىك دىنى تەشكىلاتى. ئۇ پاپا ھاكىمىيىتىنى مۇستەھكەملەش ئۈچۈن كۈرەش قىلغان.

دى. ئۇ ئوغۇللىرىنى ئۇنتۇپ كەتتى، لېكىن بىردىنبىر قىزى بولغان ژانىنانىڭ ئەرگە تەگمەيۋاتقانلىقىدىن قايغۇراتتى. قىزى ژانىنا ئۇن تۆققۇزغا كىرگەن بولسىمۇ، ناھايىتى ئوبدان لايىقلارنى رەت قىلاتتى. ئۇنىڭ سەۋەبى نېمە؟

تانسا بولغان كۈننىڭ ئەتىسى ئەتىگەندە، ژانىنا دادىسىنىڭ — ئۆتۈپ كەتكەن بىغەم، ئۆمرىدە بىرەر قېتىم قولىغا ئاچقۇچ ئېلىپ كۆرمىگەن بۇ ئادەمنىڭ تۆتىنچى قەۋەتكە چىقىدىغان تار پەلەمپەينىڭ ئىشىكىنى ناھايىتى ئېھتىيات بىلەن يېپىپ قويۇۋاتقانلىقىنى بايقاپ قالدى. ئۇستۈنكى قەۋەتتىكى بۇ ئۆينىڭ دېرىزىسى چوڭ تۆڭلارغا ئاپېلسىن دەرەخلىرى تىكىلگەن بالكونىغا قارايتتى.

ژانىنا شەھەرگە مېھمانغا كەتتى. ئۇ قايتىپ كەلگەندە، چوڭ دەرۋازا چىراغ بېزەكلىرى ئورنىتىش ئۈچۈن توساپ قويۇلغاندى، ھارۋا ئارقا ھويلا بىلەن كىرىشكە توغرا كەلدى. ژانىنا يۈكلىرىغا قاراپ ھەيران بولدى. ئۇنىڭ دادىسى ئېھتىيات بىلەن ئىشىكىنى قۇلۇپلاپ قويغان تۆتىنچى قەۋەتتىكى ئۆيلەردىن بىرىنىڭ دېرىزىسى ئوچۇق تۇراتتى. ئۇ ئايال خىزمەتچىسىنى ماڭدۇرۇۋەتكەندىن كېيىن، بىنانىڭ ئەڭ ئۈستۈنكى چېدىرىغا چىقىتى ۋە ئىزلەپ يۈرۈپ رىشاتكىلىق كىچىك پەنجىرىنى تاپتى. پەنجىرە ئاپېلسىن قويۇلغان بالكونىغا قارايتتى، ژانىنانى قىزىقتۇرغىنى ئوچۇق دېرىزە ئىدى. ئېنىقكى، ئۆيدە بىرى تۇرۇۋاتىپتۇ. ئەمما ئۇ كىم؟ ئەتىسى ژانىنا ئاپېلسىن قويۇلغان بالكونىغا چىقىدىغان ئىشىكنىڭ ئاچقۇچىنى ئىزلەپ تېپىپ يوشۇرۇنچە دېرىزىگە يېقىنلاشتى، دېرىزە يەنىلا ئوچۇق ئىدى. ژانىنا رىشاتكىلىق دېرىزە قاپقىقى كەينىگە يوشۇرۇندى. ئۆينىڭ يۇقىرىقى تېمى يېنىدا بىر كارىۋات تۇراتتى، كارىۋاتتا بىرى ياتاتتى. ژانىنا ھودۇقۇپ دەررۇ قايتىپ چۈشمەكچى بولدى ـ يۇ، لېكىن شۇ پەيتتە ئورۇندۇق ئۈستىگە تاشلاپ قويۇلغان ئايالچە كۆڭلەك-

نى كۆرۈپ قالدى. ئۇ سەپسېلىپ قاراپ، ياستۇق ئۈستىدىكى سېرىق چاچلىق بىر باشنى ئېنىق بايقىدى، كۆرۈنۈشىدىن خېلى ياشتەك قىلاتتى. ئەمدى ۋاننا بۇ ياتقان كىشىنىڭ قىز ئىكەنلىگىگە كۆزى يەتتى. ئورۇندۇق ئۈستىدىكى كۆڭلەك تامامەن قانغا بويالغانىدى. ئۈستەل ئۈستىدە تۇرغان توپلىيىغىمۇ قان ئۇيۇپ قالغانىدى. ناتونۇش ئايال ئاستا مىدىرلىدى، شۇندىلا ۋاننا ئۇنىڭ يارىدار ئىكەنلىكىنى بايقاپ قالدى. ئۇنىڭ كۆكرىكى قان داغلىرى چۈشكەن لاتا بىلەن تېڭىلغان، تېڭىق ئۈستىدىن قانداقتۇر تاسمىلار بىلەن ماتالغان ئىدى، بۇنىڭ دوختۇرنىڭ قولى بىلەن قىلىنمىغانلىقى ئېنىق كۆرۈنۈپ تۇراتتى.

ۋاننا دادىسىنىڭ ھەر كۈنى سائەت توتلەردە ئۆز ئۆيىگە كىرىپ ئىشىكنى ئېتىۋالىدىغانلىقىنى، ئاندىن ناتونۇش ئايالنى يوقلاشقا چىقىدىغانلىقىنى كۆزىتىشكە باشلىدى. دادىسى ئۇ يەردە ئۇزۇن تۇرمايتتى، قايتىپ چۈشۈپلا پەيتۇنغا ئولتۇرۇپ گىراف خانىم ۋىنتېلبېكانىڭ قېشىغا كېتەتتى. ئۇنىڭ كېتىشى بىلەن ۋاننا كىچىك بالكونغا كۆتۈرۈلەتتى ـ دە، ناتونۇش ئايالنى كۆزىتەتتى. شۇنچە بەختسىز ياش ئايالغا ۋاننا ئىنتايىن ئىچ ئاغرىتاتتى، ھېسداشلىق قىلاتتى ۋە ئۇنىڭ سەزگۈزەشتىسى ئۈستىدە ئويلىناتتى. ئورۇندۇق ئۈستىدىكى قانغا بويالغان كۆڭلەك خەنجەر بىلەن تېشىلگەندەك قىلاتتى، ۋاننا بۇ كۆڭلەكتىكى تۆشۈكلەرنىمۇ ساناپ چىقتى.

بىر كۈنى ئۇ ناتونۇش ئايالنى ناھايىتى ئېنىق كۆردى. ئۇ ئايال، خۇددى ئىبادەت قىلىۋاتقاندەك زەڭگەر كۆزلىرىنى ئاسمانغا تىككىنىچە مىدىر قىلماي ياتاتتى، بىر پەستىن كېيىن بۇ گۈزەل كۆزلەر ياش بىلەن تولدى. بۇ چاغدا ۋاننا ئۇنىڭغا گەپ قىلىپ تاشلاشتىن ئۆزىنى ئارانلا تۇتۇۋالدى. ئەتىسى ۋاننا دادىسى يوقلاشقا چىقىشتىن ئاۋۋال دادىللىق قىلىپ بالكونغا يوشۇرۇنۇۋالدى. ئۇ دادىسى دون ئازىدرۇبالونىڭ ناتونۇش ئايال-

ىنىڭ قېشىغا كىرگىنىنى ئېنىق كۆردى. دادىسى يېمەك ـ ئىچمەك سېلىنغان سېۋەتنى كۆتۈرۈۋالغانىدى. كىنەز ناھايىتى تەشۋىشلەنگەن بولۇپ، بەكمۇ ئاز گەپ قىلاتتى. ئۇ شۇنچىلىك پەس ئاۋازدا سۆزلىدىكى، ھەتتا ئەينەكلىك ئىشىك ئوچۇق تۇرسىمۇ ۋاننىنا ھېچ نەرسە ئاڭلىيالمىدى. كۆپ ئۆتمەي كىنەز چىقىپ كەتتى.

«دادام شۇنچە بىپەرۋا ئادەم تۇرۇقلۇق، يەنە ھېچكىمگە ئىشەنمەي، كۇندە شۇنچە كۆپ پەلەمپەينى ئۆزى باسقىنىغا قارىغاندا، بۇ ئايال بىچارىنىڭ دۇشمەنلىرى خەتەرلىك ئوخشايدۇ» دەپ ئويلىدى ۋاننىنا.

بىر كۇنى كەچقۇرۇن ۋاننىنا ئېھتىيات بىلەن ناتونۇش ئايالىنىڭ دېرىزىسىدىن قارىغانىدى، ئۇنىڭ كۆزلىرى ئۇ ئايالنىڭ كۆزلىرى بىلەن ئۇچرىشىپ قېلىپ، ھەممە ئىش ئاشكارىلىنىپ قالدى. ۋاننىنا دەرھال تىزلىنىپ:

ـــ مەن سىزنى ياقتۇرۇپ قالدىم، مەن سىزنىڭ دوستىڭىز! ـــ دەپ خىتاب قىلدى.

ناتونۇش ئايال ئىما بىلەن ئۇنى ئۆيگە كىرىشكە شەرەت قىلدى.

ـــ مېنى كەچۇرۇڭ، مېنى كەچۇرۇشىڭىزنى سورايمەن! ـــ دەپ تەكرارلىدى ۋاننىنا، ـــ مېنىڭ ئەخمىقانە ھەۋىسىم سىزگە نەپرەتلىك سېزىلسە كېرەك. قەسەم قىلىپ بېرەي، بۇ سىرنى ھېچكىمگە ئېيتمايمەن، ئەگەر سىز كەلمە دېسىڭىز بۇنىڭدىن كېيىن ھەرگىز كەلمەيمەن.

ـــ سىزنى كۆرۈشنى كىممۇ بەخت ھېسابلىمىسۇن! ـــ دېدى ناتونۇش ئايال، ـــ سىز مۇشۇ سارايدا تۇرامسىز؟

ـــ ئەلۋەتتە، ـــ جاۋاب بەردى ۋاننىنا، ـــ قارىغاندا، سىز مېنى تونۇمايدىغان ئوخشايسىز مەن ۋاننىنا، كىنەز ئازدىرۇبالونىڭ قىزى.

ناتونۇش ئايال ھەيران بولۇپ قىزغا قاردى ۋە پوكاندەك قىزىرىپ كەتتى، كەينىدىن قوشۇپ قويدى:

— كۇندە كېلىپ تۇرۇشىڭىزنى ئۈمىد قىلىمەن. لېكىن، سىزنىڭ كەلگەنلىكىڭىزنى كىمنىڭ بىلىپ قالماسلىقىنى خالايمەن.

ۋاننىنىڭ يۈرىكى دۈپۈلدەپ كەتتى. ئۇ ناتونۇش ئايالنىڭ ھەممە ھەرىكىتىدىن بىرخىل ئالىيجانابلىق سەزدى. بۇ بەختسىز ياش ئايال، ئېھتىمال، بىر يۇقىرى مەنسەپدارنى ھاقارەت قىلغاندۇ ياكى رەشىك ئوتىدا يېنىپ، ئۆز سۆيگىنىنى ئۆلتۈرگەندۇ. ۋاننا، ئۇنىڭ بەختسىزلىكىنىڭ سەۋەبى ھەرگىز ئادەتتىكى ئىش ئەمەس، دېگەن خىيالنى كاللىسىدىن كەچۈردى. ناتونۇش ئايال ئۇنىڭغا يەلكىسى ۋە كۆكرىكىدىن يارىلانغانلىقىنى، ھازىر بەكمۇ ئاغرىۋاتقانلىقىنى ئېيتتى. تېز - تېزلا ئۇنىڭ ئاغزىدىن قان كېلەتتى.

— سىزگە دوختۇر چاقىرمىدىمۇ؟ — ھەيران بولدى ۋاننا.

— سىزمۇ بىلىسىز كېرەك، — دېدى ناتونۇش ئايال، — رېمدىكى دوختۇرلار ئۆزلىرى داۋالىغان يارىدارلار توغرىسىدا دەرھال ساقچى ئىدارىسىگە خەۋەر قىلىشى شەرت. كىمنىڭ ئىنتايىن غەمخور كىشى، ئۆزى يارامنى مانا بۇ لاتا بىلەن تېڭىپ تۇرىدۇ.

ناتونۇش ئايال ئالىيجانابلىق بىلەن ئۆزىنى تۇتۇۋالدى، ئۆز بەختسىزلىكى ئۈستىدە ناله قىلىپمۇ قويمىدى. ۋاننىنا ئۇنىڭغا قايىل بولدى.

پەقەتلا بىر نەرسە، يەنى جىددىي پاراڭ ئارىسىدا ناتونۇش ئايالنىڭ بىرنەچچە قېتىم تۇيۇقسىز كۈلۈپ تاشلاشتىن ئۆزىنى ئاران تۇتۇپ قالغانلىقى ۋاننىنانى ھەيران قالدۇراتتى.

— ئىسمىڭىزنى ئۇقۇش ئىستىكىم بار ئىدى، — دەپ

سوربدی ژاننا ئۇنىڭدىن.

— مېنىڭ ئىسمىم كلىمېنتىنا.

— خوپ، كلىمېنتىنا، ئەتە سائەت بەشتە سىزنى يەنە يوقلاپ كېلىمەن.

ئەتىسى ژاننا يېڭى دوستىنىڭ ئەھۋالىنىڭ ئېغىرلىشىپ قالغانلىقىنى بايقىدى.

— مەن سىزگە دوختۇر چاقىرتاي، — دېدى ژاننا ئۇنى سۆيۈپ تۇرۇپ.

— ياق، ئۇنىڭدىن ئۆلگىنىم ياخشى، — دەپ قارشىلىق قىلدى ناتونۇش ئايال، — ماڭا خەيرىخاھلىق قىلغانلارغا زىيان سالمىغان ئىشنى قىلىشقا ھەرگىز قوشۇلمايمەن.

— توختاپ تۇرۇڭ! رىم ژالىيسى ساۋاللى كاتانتسارانىڭ دوختۇرى بىر خىزمەتچىمىزنىڭ ئوغلى بولىدۇ، — دېدى ئالدىراپ ژاننا، — ئۇ بىز بىلەن ناھايىتى ياخشى ئۆتىدۇ. ئۇنىڭ ئورنى يوقىرى بولغاچقا، ھېچكىمدىن قورقۇپ كەتمەيدۇ. دادام بىكاردىنلا ئۇنىڭ بىزگە بولغان ساداقىتىگە ئىشەنمەي يۈرىدۇ، مەن ھازىرلا ئۇنىڭغا ئادەم ئەۋەتىمەن.

— ھاجىتى يوق، ھاجىتى يوق! — ناتونۇش ئايال ھاياجان بىلەن ئېتىراز بىلدۇرۇپ ژاننانى ھەيران قالدۇردى، — مېنى يوقلاشقا كېلىپ تۇرۇڭ، ئەگەر خۇدا مېنى ئۆز دەرگاھىغا چاقىرسا، قولىڭىزدا جان ئۇزسەم شۇنىڭ ئۆزى ماڭا بەخت، ئەتىسى ناتونۇش ئايالنىڭ ئەھۋالى تېخىمۇ يامانلىشىپ كەتتى.

— ئەگەر سىز مېنى ياخشى كۆرسىڭىز، دوختۇر ئەپكېلىشىكە ماقۇل بولۇڭ، — دېدى ژاننا ئۇنىڭ بىلەن خوشلىشىپ تۇرۇپ.

— ئەگەر دوختۇر كېلىدىغان بولسا، پۈتۈن بەختىم بەربات بولىدۇ.

— دوختۇرغا ئادەم ئەۋەتمەن، — دەپ چىقىپ تۇردى ۋاننا.

ناتونۇش ئايال جاۋاب بەرمەستىن ۋاننانى تۇتۇۋالدى ۋە ئۇنىڭ قولىغا لەۋلىرىنى ياقتى. ئۇز ۇنغا سوز ۇلغان جىملىق ھۆكۈم سۈردى. ناتونۇش ئايالنىڭ كۆزلىرىدە ياش ئەگىدى. ئاخىر ئۇ ۋاننانىڭ قولىنى قويۇپ بېرىپ، خۇددى ئۆلۈمگە كېتىپ بارغان بىر قىياپەتتە:

— سىزگە راست گېپىمنى قىلاي، ئالدىنقى كۈنى ئۆزۈمنى كۆمۈۋەتمەكچى بولغانىدىم، ئۇنداق ئەمەس، مەن بىر بەختسىز كاربۇنارىي... — دېدى.

ۋاننا ئۇنىڭغا ھەيران بولۇپ تىكىلدى ۋە ئۆزىنى قاچۇرۇپ ئورۇندۇقتىن قوزغالدى.

— سېزىپ تۇرىمەن، — كاربۇنارىي سۆزىنى داۋاملاشتۇردى، — مۇشۇ ئىقرارىم بىلەن مېنى ھايانقا باغلاپ تۇرغان بىردىنبىر شادلىقتىن مەھرۇم بولدۇم. لېكىن، سىزنى ئالداشىنى خالىمايمەن، بۇ ماڭا مۇناسىپ ئىش ئەمەس. مېنىڭ ئىسمىم پېترو مىسسىرىللى، ئون توققۇز ياشقا كىردىم. دادام كەمبەغەل دوختۇر، سېنت - ئانجېلو - ئىن - ۋادۇدا ياشايدۇ. ئۆزۈم كاربۇنارىي. بىزنىڭ ئىشىمىز پاش بولۇپ قالدى. مېنى روما-نىيەدىن كىشىلەپ رىمغا ئېپكېلىپ قاراڭغۇ زىندانغا تاشلاشتى. ئۇ يەردە كېچە - كۈندۈز كىچىككىنە بىر لامپىلا يېنىپ تۇرىدۇ. ئون ئۈچ ئاي ئەنە شۇ يەردە ياتتىم. بىر رەھىمدىل ئىنسانداً مېنى قۇتۇلدۇرۇۋېلىش پىكرى پەيدا بوپتۇ. ئۇ مېنى ئايالچە كىيىندۈردى. تۇرمىدىن چىقىپ ئاخىرقى دەرۋازىغا كەلگىنىمىدە، كاربۇنارىيلارنى قەبىھلىك بىلەن ھاقارەت قىلغان قاراۋۇللاردىن بىرىنى تەستەك بىلەن كېلىشتۇرۇپ بىرنى سالىدىم، ئىشىنىڭكى، مەن بۇنى مەقسەتسىز جاساراتتىن قىلغىنىم يوق، ئۆزۈمنى يوقىتىپ قويۇپتىمەن. بۇ ئالدىراقسانلىقىم نەتى-

جىسىده ئەسكەرلەر كەينىمدىن قوغلاشتى. نەيزە بىلەن ياربلانغا-
نىدىم، قانسىراپ ماغدۇرسىزلىنىپ كەتتىم، كېچە قاراڭغۇلۇ-
قىدا ئۆزۈمنى كىمنىڭدۇر ئىشكى ئوچۇق تۇرغان ئۆيىگە ئاتا-
تتىم. قۇلاق سالسام، كەينىمدىن ئەسكەرلەر پەلەمپەي بويلاپ
قوغلاپ كېلىۋېتىپتۇ. مەن دېرىزىدىن باغقا سەكرىدىم ۋە باغدا
ئايلىنىپ يۈرگەن بىر ئايالدىن نەچچە قەدەملا نېرىغا يېقىلدىم.
ـــ گىراف خانىم ۋىنتېلىكامۇ؟ ئۇ دادامنىڭ يېقىن دوس -
تى! ـــ دەۋەتتى ۋاننا.
ـــ ھە! ئۇ سىزگە ئېيتىپ بەرگەنمۇ؟ ـــ خىتاب قىلدى
مىسسىرىللى، ـــ ئۇ ئايالنىڭ كىم بولۇشىدىن قەتئىينەزەر،
ئۇ مېنىڭ ھاياتىمنى ساقلاپ قالدى. ئۇنىڭ ئىسمىنى ھېچقانداق
ۋاقىتتا ئېغىزدىن چىقارماسلىق كېرەك. ئەسكەرلەر مېنى تۇ-
تۇش ئۈچۈن ئۇنىڭ قېشىغا كىرىشكەندە دادىڭىز مېنى پەيتۇنىغا
سېلىپ ئېپكەتكەنىدى. مېنىڭ ھالىم خاراب، بەك خاراپ.
نەچچە كۈندىن بېرى مۇرەمدىكى يارا مېنى بەكمۇ بىئارام قىلىۋا-
تىدۇ، تېز ئارىدا ئۆلىمەن، ئەمدى سىزنى مەڭگۈ كۆرەلمەيدىغان
بولدۇم، دېگەن ھەسرەت بىلەن ئۆلىمەن ...
ۋاننا ئۇنىڭ سۆزلىرىنى تاقەتسىزلىك بىلەن ئاڭلىدى ۋە
چىقىپ كېتىشكە ئالدىرىدى. مىسسىرىللى ئۇنىڭ گۈزەل كۆزلە-
رىدە ئېچىنىش ئالامەتلىرىنى ئەمەس، بەلكى ھاقارەتكە ئۇچرا-
غان بىر خىل غۇرۇرنى سەزدى.
كېچىسى يارىدارنىڭ قېشىغا دوختۇر كەلدى. دوختۇر يال-
غۇز ئىدى. مىسسىرىللى بۇنىڭدىن كېيىن ۋاننانى كۆرەلمەس-
لىكىدىن ئەندىشە قىلىپ ئۇمىدسىزلەندى. ئۇ دوختۇردىن سۇ-
رۇشتۇرۇشكە باشلىدى. دوختۇر ئۇنىڭ يارىسىنى تاڭدى، ئەمما
سوئاللىرىنىڭ بىرىگىمۇ جاۋاب بەرمىدى. كېيىنكى كۈنلەردىمۇ
شۇنداقلا جىمجىتلىق ھۆكۈم سۈردى. پېترو ۋاننا كىرىپ كې-
لىدىغان بالكونىنىڭ ئەينەكلىك ئىشىكىدىن كۆز ئۈزمەي ياتاتتى،

ئۇ ئۆزىنى بەختسىز ھېس قىلاتتى. بىر كۈنى يېرىم كېچە بولاي دېگەندە، ئۇنىڭغا قاراڭغۇ بالكوندا كىمدۇر بىرى تۇرغاندەك سېزىلدى. ئەجەبا، ۋاننا بولسا ـ ھە؟!

ۋاننا ھەر ئاخشىمى كېلەتتى ۋە ئەينەك ئىشىكنى يېقىنلىشىپ مىسسىرللىغا قارايتتى.

«ئەگەر ئۇنىڭ بىلەن گەپلەشسەم ھالاك بولغىنىم شۇ، ــ دەپ ئويلىدى ۋاننا، ــ ياق، ئەمدى ئۇنى ھەرگىز كۆرمەسلىكىم كېرەك.

لېكىن، ۋاننا ئۆز قارارىنىڭ ئەكسىچە، ساددا دىللىق بىلەن مىسسىرللىنى ئايال دەپ يۇرگەن ۋاقىتلىرىدا، بۇ يىگىت كە قانچىلىك چوڭقۇر دوستلۇق باغلىغانلىقىنى ئىختىيارسىز ھالدا ئەسلەيتتى. شۇنچىلىك سەمىمىي يېقىنلىقتىن كېيىن ئۇنى ئۇنتۇيالامدۇ؟

ۋاننا ھۇشيار پىكىر قىلغان ۋاقىتلىرىدا، مىسسىرللى ئۆز ئىسمىنى مەلۇم قىلغاندىن تارتىپ، ئۆزى ئۇچۇن ھەممە نەرسىنىڭ قانداقتۇر ئاجايىپ بىر ئۆزگىرىپ كەتكەنلىكى ئۇنى قورقۇتاتتى، ئۇنىڭ بالدۇر ئويلىغان ئويلىرى، داۋاملىق ئەتراپىتا كۆرۈپ يۇرگەن نەرسىلىرىنىڭ ھەممىسى قايىقلارغىدۇر يىراقلىشىپ، تۇمان بىلەن قاپلىنىپ كەتكەندى.

تېخى ھەپتە بولماستىنلا چىرايى تاتارغان ۋاننا تىترىگەن ھالدا دوختۇر بىلەن بىللە كاربۇنارىيىنىڭ خانىسىگە كىرىپ كەلدى. ئۇ ئاغرىق كۆتۈش ئۇچۇن بىرەر خىزمەتكار چىقىرىپ بېرىشكە كىنەزنى كۆندۇرۇش لازىملىقىنى ئېيتىپ قويۇشقا كىرگەندى. ئۇ بۇ يەردە بىر مىنۇتلا تۇردى. بىرنەچچە كۈن ئۆتكەندىن كېيىن، ئۇ يەنە دوختۇر بىلەن بىللە كىردى. بۇ قېتىم پەقەت ئادەمگەرچىلىك يۇزىسىدىنلا كىرگەندى. مىسسىرللى خېلى تۇزىلىپ قالغانىدى، گەرچە ئۇنىڭ ھاياتى ئۇچۇن ئەنسىرەشكە ئەمدى ئاساس قالمىغان بولسىمۇ، بىر كۈنى كەچقۇرۇن

لۇقى ۋاننا ئۇنىڭ يېنىغا يالغۇز كىرىشكە پېتىنالىدى. مىسسىر-
رىللى ئۇنى كۆرۈپ ئىچ - ئىچىدىن خۇشال بولۇپ كەتتى.
بىراق، ئۆز مۇھەببىتىنى يوشۇرۇپ قېلىشقا تىرىشتى. ھەممە-
دىن ئاۋۋال ئۇ ئۆزىنىڭ ئەرلەرگە مۇناسىپ قەدىر - قىممىتىنى
يوقىتىپ قويۇشنى خالىمىدى. ۋاننا ئۇنىڭ يېنىغا كىرگىنىدە،
نومۇستىن ئوت بولۇپ يانغان، مۇھەببەت توغرىسىدىكى پاراڭلار-
نى ئاڭلاشتىن ئىنتايىن قورقاندى. بىراق، مىسسىرىللىنىڭ
قىلچىمۇ مېھىر - مۇھەببەت ئۇچقۇنىنى ئىپادىلىمەي، پەقەت
ئالىيجاناب ۋە سەممىي دوستلۇققا ئائىت سۆزلەر بىلەنلا قارشى
ئالغانلىقى ۋاننانى گاڭگىرىتىپ قويدى. ئۇ كېتىش ئۈچۈن
تەدەددۇتلانغاندا پېترو ئۇنى تۇتۇپ قېلىشقىمۇ ھەرىكەت قىلمە-
دى.

بىرنەچچە كۈن ئۆتكەندىن كېيىن، ۋاننا يەنە پېترونىڭ
قېشىغا كەلدى. بۇ قېتىمقى ئۇچرىشىشمۇ ئۆتكەنكىگە ئوخشاشلا
ئىخلاسمەنلىك ۋە مەڭگۇ رازىمەنلىككە ھۆرمەت بىلەن ئىشەندۈ-
رۈشتە ئۆتتى. ۋاننا ئەمدى ياش يىگىتنىڭ زوقىنى سۈرۈتۈشقا
ئىنتىلىش ئەمەس، ئەكسىچە، ئۇنىڭ ئۆز مۇھەببىتىگە ئورتاق
بولماسلىقىدىن قورقۇشقا باشلىدى. ئىلگىرى غۇرۇر بىلەن تول-
غان بۇ قىز ئەمدىلىكتە ئۆزىنى قانچىلىك يوقىتىپ قويۇۋاتقانلى-
قىنى ئەلەم بىلەن ھېس قىلماقتا ئىدى. قىز ئۆزىنى خۇشال،
ھەتتا بەپەرۋا كۆرسىتىشكە تىرىشاتتى. ئۇ ئاغرىق قېشىغا ئاز
كېلىدىغان بولۇپ قالغان بولسىمۇ، لېكىن مىسسىرىللىنى يوق-
لاشتىن تامامەن ۋاز كېچىشكە ھېچ جەزم قىلالمايتتى.

مىسسىرىللى سۆيگۈ ئوتىدا يېنىۋاتاتتى، لېكىن ئۆزىنىڭ
تۆۋەن تەبىقىدىن ئىكەنلىكىنى ئەسلەپ ۋە ئۆز قەدىر - قىممىتە-
نى ساقلاشقا ئىنتىلىپ، پەقەت بىر ھەپتىگىچە ۋاننانى كۆرەل-
مەي قالغان ئەھۋال ئاستىدىلا، ئاندىن مۇھەببەت توغرىسىدا سۆز
ئېچىشقا قارار قىلدى. مەغرۇر كىنەز قىزىمۇ ئۆزىنى مۇستەھ-

كەم مۇداپىئە قىلاتتى.

«نېمە بوپتۇ! ــ دېدى ئۆز ـ ئۆزىگە ئاخىر ۋاننا، ــ مەن ئۇنى يوقلاپ تۇرۇۋېرىمەن، بۇ مەن ئۈچۈن كۆڭۈللۈك، لېكىن ئۇنىڭغا ھەرگىز ھېسسىياتىمنى ئاشكارىلىمايمەن.»

ۋاننا ئاغرىقنىڭ قېشىدا ئۇزاق ئولتۇراتتى، پېترو بولسا ئۇنىڭ بىلەن يىگىرمە ئادەمنىڭ ئالدىدىمۇ بولۇۋېرىدىغان سۆز بىلەن سۆزلىشەتتى. بىر قېتىم، ۋاننا كۇن بويى مىسسىرىللىغا نەپرەتلىنىپ، بۇنىڭدىن كېيىن تېخىمۇ سوغۇققان ۋە سۇرلۇك مۇئامىلە قىلىش توغرىسىدا ئۆزىگە ئۆزى ۋەدە بەرگەن كۇنى ئاخشىمى بىردىنلا مىسسىرىللىغا ئۇنى ياخشى كۆرۈپ قالغانلىقىنى ئېيتتى. شۇنىڭ بىلەن، ئۇلار تېزلا ئۆز ھېسسىياتلىرىغا بېرىلىپ كېتىشتى.

ۋاننا بەكمۇ ھېسسىياتچان بولۇپ كېتىۋاتاتتى، بىراق ئىقرار قىلىش كېرەككى، ئۇ ئىنتايىن بەختلىك ئىدى. مىسسىرىللىمۇ ئەمدى ئۆزىنىڭ ئەرلىك قەدىر ـ قىممىتىنى ساقلاشقا تىرىشمايدىغان بولدى. ئۇ يىگىرمە ياشلىق يىگىتنىڭ تۇنجى مۇھەببىتىدە بولىدىغان، ئىتالىيىچە ياخشى كۆرۈش بىلەن ۋانىنانى سۆيەتتى. ئۇ ھەتتا بۇ مەغرۇر كىنەز قىزنىڭ ئالدىدا، ئۇنىڭ سۆيگۈسىگە سازاۋەر بولۇش ئۈچۈن ئىشلەتكەن ھىيلىسىنىمۇ سەمىمىي كۆڭۈل ۋە سادىق قىزغىنلىق بىلەن ئىقرار قىلدى. ئۇ بەختلىك ئىدى، ئۆزىنىڭ بۇنچىلىك بەختكە ئېرىشكەنلىكىگە ئۆزىمۇ ھەيران بولاتتى.

تۆت ئاي سېزىلمەستىن ئۆتۈپ كەتتى. دوختۇر كېسەلگە «ئەمدى ئەركىن قوپۇپ يۇرسەڭ بولىدۇ» دەيدىغان كۇنمۇ يېتىپ كەلدى.

«قانداق قىلىشىم كېرەك؟ ــ دەپ ئويلايتتى مىسسىرىللى، ــ يەنە ئاۋۋالقىدەكلا رىمدىكى ئەڭ چىرايلىق قىزنىڭ كىندە يوشۇرۇنۇپ يېتىۋېرەيمۇ؟ ئۇنداق قىلسام مېنى قۇياش

نۇرىدىن مەھرۇم قىلىپ ئون ئۇچ ئاي زىندانغا قامىغان رەزىل ۋەھشىيلەر ئۇنى مەغلۇپ قىلدۇق دەپ ئويلاشمامدۇ؟ ئېخ ئىتا-لىيە، ئوغۇللىرىنىڭ سېنى شۇنداق ئاسان تاشلاپ كېتىدىغان بولسا، سەن ھەقىقەتەن بەختسىز ئىكەنسەن!»

ۋاننىنا پېترو مەڭگۈ ئۆزى بىلەن قالسا، بۇنىڭ پېترو ئۈچۈن ئەڭ زور بەخت سانىلىدىغانلىقىغا گۇمان قىلمايتتى. پېترو ھەقىقەتەن بەختلىك، بىراق گېنېرال بوناپارتنىڭ قەھر-لىك چاقچىقى بۇ ياشىنىڭ يۈرىكىدە ئاچچىق تەسىر قالدۇرغان بولۇپ، ئۇنىڭ ئايالالارغا بولغان مۇناسىۋىتىگە تەسىر كۆرسەتكە-نىدى. 1796 - يىلى گېنېرال بوناپارت بېتتىيەنى تاشلاپ چىققان، ئۇنى شەھەر دەرۋازىسىغىچە ئۇزىتىپ چىققان شەھەر ئەمەلدارلىرى ئۇنىڭغا: «بېتتىيەلىكلەر ئەركىنلىكنى باشقا بارلىق ئىتالىيىلىكلەردىن بەكرەك قەدىرلەيدۇ» دېگەنده، ئۇ: «شۇنداق، ئۇلار ئۆز ئاشىنىلىرى بىلەن ئەركىنلىك ھەققىدە سۆزلىشىشىنلا ياخشى كۆرىدۇ.» دەپ جاۋاب بەرگەنىدى.

پېترو خىجىل بولغان ھالدا ۋاننىناغا مۇنداق دېدى:

— بۇگۈن قاراڭغۇ چۈشۈش بىلەن مەن بۇ يەردىن چىقىپ كېتىشىم كېرەك.

— پەخەس بولۇڭ، تاڭ ئاتقۇچە قايتىپ كېلىشكە ھەرە-كەت قىلىڭ، مەن سىزنى كۈتىمەن.

— تاڭ يورۇغاندا مەن رىمىدىن نەچچە كىلومېتىر يىراق-لىقتا بولىمەن.

— بۇ قانداق گەپ! — دېدى ۋاننىنا سوغۇقلا قىلىپ، — نەگە بارماقچىسىز؟

— رومانياغا، ئىنتىقام ئېلىش ئۈچۈن.

— مەن بىلەي، — دېدى ۋاننىنا ناھايىتى خاتىرجەم ئاۋازدا، — مەندىن قورال ۋە پۇل قوبۇل قىلىشىڭلارغا ئىشىنىمەن.

مىسسىرىللى بىر پەس ئۇنىڭ كۆزلىرىگە تىكىلىپ قارىدى ۋە بىردىنلا ئۇنى قۇچاقلىۋالدى.

ـــ مېنىڭ قەلبىم، مېنىڭ ھاياتىم! سىز مېنى ئۆز بۇرچۇمنى ئۇنتۇپ قېلىشقا مەجبۇر قىلىۋاتىسىز، ـــ دېدى ئۇ ژانىناغا، ـــ سىز ئالىيجاناب قەلب ئىگىسى، مېنى چۈشىنىڭ كېرەك.

ژانىنا كۆپ ياش تۆكتى، ئاخىر مىسسىرىللى رېمدا يەنە بىر كۈن تۇرىدىغان بولدى.

ـــ پېترو، ـــ دەپ سۆز باشلىدى ژانىنا ئەتىسى، ـــ سىز دائىم ماڭا، مۇبادا ئاۋسترىيە چېگرىسىدىن يىراق بىر يەردە جىددىي ئۇرۇشقا قاتنىشىپ قالسا، شۆھرەتلىك ئادەم، مەسىلەن، رېمنىڭ كىنەزلىرىدىن بىرى جىق پۇل تەقدىم قىلسا، ئۇ ئازادلىق ئىشى ئۈچۈن چوڭ خىزمەت كۆرسەتكەن بولاتتى، دەيتتىڭىز. مەن سىزگە ئۆزۈمنى ۋە ئىككى يۈز مىڭ فرانىك پۇل تەقدىم قىلىمەن، دادامنىڭمۇ رازىلىقىنى ئالالايمەن.

پېترو ئۇنىڭ ئاينىغا تاشلاندى. خۇشاللىقتىن ژانىنانىڭ پۈتۈن بەدىنى ئوت بولۇپ ياندى.

ـــ مەن سىزنى بەك ياخشى كۆرىمەن، ـــ دېدى مىسسىرىللى، ـــ بىراق، مەن ۋەتىنىمنىڭ بىر بەختسىز مالىيەمەن. ئىتالىيە قانچە بەختسىز بولغانسېرى، ئۇنىڭغا بولغان ساداقىتىمنى شۇنچە ساقلىشىم كېرەك. كىنەز ئازىدر ۋىالونىڭ رازىلىقىنى ئېلىش ئۈچۈن ماڭا بىرنەچچە يىل ناھە قىلغۇچىنىڭ رولىنى ئېلىشقا توغرا كېلىدۇ. ژانىنا، مەن سىزنى قوبۇل قىلالمايمەن.

مىسسىرىللى مۇشۇ سۆزلەرنىڭ ياردىمى بىلەن ئۆزىنى تۇتۇۋالماقچى بولدى، چۈنكى ئۇنىڭدىكى غەيرەت ـ جاسارەت ئاجىزلاپ كېتىۋاتاتتى.

ـــ بەختىمگە قارشى، ـــ دەپ خىتاب قىلدى ئۇ، ـــ

مەن سىزنى ئۆز ھاياتىمدىنمۇ ئارتۇق ياخشى كۆرىمەن. رەھمى تاشلاپ كېتىش مەن ئۈچۈن چىدىغۇسىز ئازاب! ئاھ، نېمىشقا ئىتالىيە تېخىچە ۋەھشىيلەردىن قۇتۇلالمىدى ـ ھە! بولمىسا، مەن خۇشاللىق بىلەن سىزنى ئېلىپ ئامېرىكىغا كەتكەن بولاتتىم!

ۋاننىنانىڭ پۈتۈن بەدىنى مۇزلاپ كەتتى. ئۇنىڭ تەلىپى رەت قىلىنغان، غۇرۇرى مەنسىتىلمىگەنىدى! ئەمما، بىر مىنۇتتىن كېيىنلا ئۇ ئۆزىنى مىسسىر بىللىنىڭ قۇچىقىغا ئاتتى.

ـــ ھېچقاچان مەن ئۈچۈن بۇ گۈنكىدەك قەدىرلىك بولمىغان ئىدىڭىز! ـــ دەپ خىتاب قىلدى ۋاننا، ـــ مەن سىزنىڭ، شۇنداق، مەڭگۈگە سىزنىڭ ... سۆيۈملۈك يېزىلىق دوختۇرۇم، سىز خۇددى قەدىمكى رىملىقلىرىمىزدەك ئۇلۇغسىز!

كېلىچەك توغرىسىدىكى قايغۇرۇشلار، دانالىق ھەققىدىكى ئۇمىدسىز مەسلىھەتلەرنىڭ ھەممىسى ئۇنتۇلدى. بۇ ساپ مۇھەببەتكىلا تەئەللۇق مىنۇتلار ئىدى. پەقەت ئۇلار ئەقىل بىلەن ئويلاپ گەپ قىلىش ھالىتىگە قايتقاندىلا ۋاننا ئېيتتى:

ـــ مەنمۇ رومانياغا سىز بىلەن بىر ۋاقىتتا يېتىپ بارىمەن. ماڭا پوررېتتو ئارشاڭىدا داۋالىنىش ئۈچۈن قەغەز يېزىپ بېرىشنى بۇيرۇيمەن. فورلىنىڭ يېنىدىكى سان ـ نىكولو دېگەن سارىيىمىزغا چۈشىمەن ...

ـــ ئەنە شۇ يەردە ئىككىمىز مەڭگۈ بىللە ياشايمىز، ـــ دېدى مىسسىر بىللى.

ـــ ھازىردىن باشلاپ مېنىڭ قىسمىتىم ھەممە نەرسىگە جۇرئەت قىلىش بولىدۇ، ـــ دېدى ۋاننا ئۇلۇغ ـ كىچىك تىنىپ، ـــ سىز ئۈچۈن ئۆز نوموسىمنىمۇ قۇربان قىلىشقا تەييارمەن. بەربىر ئەمەسمۇ ... شەرمەندە بولغان بىر قىزنى كەلگۈسىدە ياخشى كۆرەمسىزكىن ـ تاڭ؟

ـــ سىز مېنىڭ ئايالىم ئەمەسمۇ؟ ـــ دېدى مىسسىر بىللى

خىتاب بىلەن، ـــ مېنىڭ ئەڭ سۆيۈملۈك ئايىلىمسىز! مەن سىزنى ياخشى كۆرىمەن ۋە قانداق ھىمايە قىلىشنى بىلىمەن.

ۋاننىنانىڭ مېھمانغا بېرىشى كېرەك ئىدى. مىسسىر للى يالغۇز قالغاندىن كېيىن، ئۆزىنىڭ قىلغان قىلىقى ئۆزىگە يات بىر ئىشتەك تۇيۇلدى.

«ۋەتەن دېگەن نېمە؟ ـــ دەپ سورايتتى ئۇ ئۆزىدىن، ـــ ئۇ مېھرى ـ شەپقىتى ئۈچۈن بىزنى مىننەتدار بولۇشقا مەجبۇر-لايدىغان ياكى بىز يۇز ئۆرۈسەك بەختسىز بولۇپ قالغانلىقى ئۈچۈن بىزگە لەنەت ئوقۇيدىغان جانلىق مەۋجۇدات ئەمەسمۇ! ياق! ۋەتەن ۋە ئەركىنلىك مەن ئۈچۈن بىر پەلتو، ئۇ ئەگەر دادامدىن مىراس بولۇپ قالمىغان بولسا، ئۆزۈم سېتىۋېلىشقا تېگىشلىك كىيىم. مەن ۋەتەننى، ئەركىنلىكنى سۆيىمەن، چۈن-كى ئۇلار مەن ئۈچۈن پايدىلىق. ئەگەر ئۇ ماڭا ھاجەت بولمىسا، ئۇلار مەن ئۈچۈن خۇددى تومۇزدىكى پەلتودەك بىر نەرسە بولۇپ قالسا، مەن ئۇنى نېمىشقا سېتىۋالىمەن؟ يەنە كېلىپ شۇنچىلىك قىممەت! ۋاننىنا كارامەت گۈزەل، ئاجايىپ ياخشى قىز. ھەممە كىشى ئۇنىڭ كۆڭلىنى ئېلىشقا ئىنتىلىدۇ. لېكىن، ئۇ مېنى ئۇنتۇپ كېتىدۇ. ئايال كىشىنىڭ جاھاندا قانداقمۇ يالغۇز بىرلا سۆيگىنى بولسۇن؟ مەن بىر پۇقرالىق سۈپىتىم بىلەن رىم كىنەزلىرىنى پەس كۆرىمەن، ئەمما ئالدىمدا ئۇلارنىڭ شۇنچە ئەۋزەللىكلىرى تۇرۇپتۇ. ئۇلارنى، ئەلۋەتتە، رەت قىلىپ بول-مايدۇ! شۇنداق، مەن كېتىدىغانلا بولسام، ئۇ مېنى ئۇنتۇپ قالىدۇ، مەن ئۇنى مەڭگۈ يوقىتىپ قويىمەن.»

كېچىسى ۋاننىنا ئۇنى يوقلاپ كەلدى. پېترو ئۆزىنىڭ ئىك-كىلىنىشلىرىنى ۋە ۋاننىناغا بولغان مۇھەببىتى سەۋەبىدىن «ۋە-تەن» دېگەن بۇ ئۇلۇغ سۆز توغرۇلۇق قەلبىدە پەيدا بولغان غەلىتە مۇلاھىزىلىرىنىڭ ھەممىسىنى ئۇنىڭغا سۆزلەپ بەردى. ۋاننىنا ناھايىتى خۇشال بولدى.

«ئەگەر ئۇنىڭغا ۋەتەننى ياكى مېنى تاللىۋېلىشقا توغرا كەلسە، ــ دەپ ئويلىدى ئۇ، ــ ئەلۋەتتە، مېنى تاللىۋالىدۇ.»

چېركاۋنىڭ قوڭغۇرىقى سائەت ئۇچكە داڭ ئۇردى، ئاخىرقى ئايرىلىش ۋاقتىمۇ يېتىپ كەلدى. پېترو ۋانىننىڭ قۇچىقىدىن يۇلقۇنۇپ چىقتى. ئۇ پەلەمپەيدىن چۇشۇپ كېتىۋاتقىنىدا، ۋانىنا كۆز ياشلىرىنى ئاران توختىتىپ، كۇلۇمسىرىگەن هالدا ئۇنىڭغا مۇنداق دېدى:

ــ ماڭا قاراڭ، ئەگەر سىز ئاغرىق ۋاقتىڭىزدا بىرەر يېرىڭىزنى غەمخورلۇق قىلىپ سىزنى كۇتكەن بولسا، ئۇنىڭغا هېچنېمە بىلەن مىننەتدارلىق بىلدۇرمىگەن بولاتتىڭىزمۇ؟ ئۇنىڭ هەققى ئۇچۇن بىرەر نەرسە تەقدىم قىلمايتتىڭىزمۇ؟ ئالدىمىزدىكى ئىشلار غۇۋا ۋە ئىشەنچسىز! سىز كېتىسىز، يول بويى ئەتراپىڭىزدا قانچىلىك كۆپ دۇشمەنلەر بولىدۇ! مېنى بىچارە يېرىڭىزنى هېسابلاپ، ماڭا يەنە ئۇچ كۇن ۋاقىت تەقدىم قىلىڭ. بۇ، ئەجرىم ئۇچۇن تۆلەنگەن هەق بولسۇن!

مىسسىرىللى يەنە ئۇچ كۇن تۇرۇپ قالدى.

ئاخىرى ئۇ رىمدىن ئايرىلىپ، چەت ئەل ئەلچىخانىسىدىن سېتىۋېلىنغان پاسپورتنىڭ ياردىمى بىلەن ئۆز يۇرتىغا يېتىپ باردى. بۇ ئۇنىڭ پۇتۇن ئەل - يۇرتى ئۇچۇن ناهايىتى زور خۇشاللىق ئىدى، چۇنكى ئۇنى هەممىسى ئۆلگەن دەپ يۇرۇشەتتى. دوستلىرى بىر - ئىككى ژاندارمىنى ئۆلتۇرۇپ، ئۇنىڭ قايتىپ كەلگەنلىكىنى تەبرىكلەشمەكچى بولۇشتى.

ــ چوڭ زۆرۇرىيەتى بولمىسا، قورال ئىشلىتىشنى بىلدىغان ئىتالىيەلىكلەرنى ئۆلتۇرمەيلى، ــ دەپ ئېتىراز بىلدۇردى مىسسىرىللى، ــ بىزنىڭ ۋەتىنىمىز بەختىيار ئەنگلىيىگە ئوخشاش بىر ئارال ئەمەس. ياۋروپا خانلىرىنىڭ باسقۇنچىلىقىغا تاقابىل تۇرۇش ئۇچۇن بىزگە ئەسكەرلەر لازىم بولىدۇ.

ئانچه ۋاقىت ئۆتمەيلا، مىسسىرىللى ئۆزىنىڭ پىيىگە چۈش-
كەن ئىككى ژاندارمىنى ۋاننىنا تەقدىم قىلغان تاپانچا بىلەن
ئېتىپ ئۆلتۈردى. شۇنىڭدىن كېيىن ھۆكۈمەت مىسسىرىللە-
نىڭ كاللىسى ئۈچۈن مۇكاپات بېرىشنى ئېلان قىلدى.

ۋاننىنا تېخى رومانىياغا كەلمىگەنىدى، شۇڭا مىسسىرىللى
ۋاننىنا مېنى ئۈنتۈپ قالدى، دەپ ئويلىدى. بۇ ئىش ئۇنىڭ
كۆڭلىگە تەگكەنىدى. ئۇ ئۆزلىرىنىڭ مۇھەببىتى ئۈچۈن تۇس-
قۇن بولغان نەرسە ئىجتىمائىي ئورۇنلىرىدىكى پەرق، دەپ ئوي-
لايتتى. مىسسىرىللى ئۆتۈپ كەتكەن بەختى توغرۇلۇق ئېچىنە-
غان پەيتلىرىدە، رېمغا بېرىپ ۋاننىنانىڭ نېمە قىلىۋاتقانلىقىنى
ئۇقۇپ باققۇسى كېلەتتى. ئۇنىڭ بۇ تەنتەك ئويلىرى ئۆز بۇرچە-
نى ئادا قىلىش ئىرادىسى ئۇستىدىن غەلبە قىلىشقا ئاز قالغان
كۈنلەرنىڭ بىرىدە، تۇيۇقسىز تاغ بېشىدىكى چېركاۋنىڭ قوڭغۇ-
رىقى، گويا قوڭغۇراقچىنىڭ بېشىغا بىر ۋەھىمە كەلگەندەك،
غەلىتە بىر ئاۋاز بىلەن جارانلاپ كەتتى. بۇ كاربۇناريلارنىڭ
يىغىلىش سىگنالى ئىدى. مىسسىرىللى رومانىياغا قايتىپ كې-
لىپلا تەشكىلات بىلەن ئالاقە باغلىغانىدى.

شۇ كۈنى كاربۇناريلار ئورمان ئىچىدىكى ئىبادەتخانىدا
يىغىلىشتى. ئىبادەتخانىدىكى ئىككى دەرۋىش ئەپيۇننىڭ كەيپى
بىلەن قاتتىق ئۇيقۇدا بولۇپ، ئۆز ماكانلىرىنىڭ قانداق مەقسەتتە
پايدىلىنىۋاتقانلىقىدىن خەۋەرسىز ئىدى. يىغىلىشقا مىسسىرىللى
ئىنتايىن كەيپى بۇزۇلغان ھالدا كەلدى. ئۇ بۇ يەردە ئۆز باشلە-
نىڭ قولغا ئېلىنغانلىقىنى، شۇنداقلا، ئۆزىنى ــ ئەمدىلا
يىگىرمە ياشقا كىرگەن بىر ياش يىگىتنى ــ باشلىق سايلىغان-
لىقىنى ئۇقتى. ئەمما بۇ تەشكىلاتقا قاتناشقانلار ئىچىدە ئەللىك
ياشتىن ھالقىغانلار، 1815 ـ يىلى مىۋرات ① يۈرۈش باشلىغان-

① مىۋرات — ناپالېئوننىڭ مارشالى ۋە كۇيئوغلى، نىسابۇلنىڭ پادىشاھى بولغان. ناپالىئون I يىقىلغاندىن كېيىن قولدىن كەتكەن پادىشاھلىقىنى قايتۇرۇۋېلىشقا ھەرىكەت قىلغان.

دىن تارتىپ ھەربىرىكە قاتناشقانلار بار ئىدى. پېترو بۇ كۆتۈل-مىگەن شەرەپنى قوبۇل قىلغاندا يۇرىكىنىڭ دۈپۈلدەپ كەتكەنلى-كىنى ھېس قىلدى. ئۇ ئۆزى يالغۇز قالغاندىن كېيىن، ئۆزىنى تېزلا ئۇنتۇپ قالغان رىم قىزى توغرىسىدا ئارتۇق ئويلىماسلىق-قا، بارلىق ئۇي - پىكرىنى ئىتالىيىنى ۋەھشىيلەر قولىدىن ئازاد قىلىش ئىشىغا بېغىشلاش قارارىغا كەلدى.

مىسىرلىلى باشلىق بولغانلىقى ئۈچۈن، ئۇنىڭغا كېلىپ - كېتىپ تۇرغانلارنىڭ رويخېتىنى بېرەتتى. يىغىلىشتىن كېيىن-كى ئىككىنچى كۈنى، مىسىرلىلى ئۆزىگە بېرىلگەن رويخەتتىن ۋاننانىڭ سان - نىكولادىكى قورغىنىغا كەلگەنلىكىنى بىلدى. بۇ نام قايتىدىن ئۇنىڭ كۆڭلىگە ھەم شادلىق، ھەم پەرىشانلىق سالدى. ئۇ ۋەتەنگە بولغان ساداقىتىنى ساقلاپ قېلىش ئۈچۈن، شۇ كۈنلا سان - نىكولاغا بېرىش نىيىتىدىن ۋاز كەچتى، بىراق، بۇ بىھۇدە ئىدى. چۈنكى، ئۇ مەنسىتمىگەن ۋاننانىڭ ئوبرازى ئۇنىڭغا ئۆز بۇرچى ئۈستىدە پىكىر يۈرگۈزۈشكە ئىمكا-نىيەت بەرمەيتتى. ئەتىسى ئۇلار ئۈچراشتى. ۋاننا خۇددى رىم-دىكىگە ئوخشاشلا ئۇنى ياخشى كۆرەتتى. ۋاننانىڭ دادىسى ئۇنى ياتلىق قىلماقچى بولۇپ، رىمدىن كېتىشكە يول قويمىغانلىقتىن كېچىكىپ قالغانىدى. ۋاننا ئۆزى بىلەن ئىككى يۈز مىڭ تىس-فىن ① پۇل ئېلىپ كەلگەنىدى. بۇ كۈتۈلمىگەن قوللاش مىس-سىرلىلىغا يېڭى، شەرەپلىك ۋەزىپىسىنى ئورۇنداشتا كۆپ يار-دەم قىلدى. ئۇلار كاربۇناريلارنى تەقىب قىلىشقا رەھبەرلىك قىلىدىغان پاپا ئەلچىسىنىڭ شەخسىي كاتىپىنى سېتىۋالدى، شۇنىڭ بىلەن ھۆكۈمەت ئۈچۈن ئىشپىيونلۇق قىلىدىغان روھا-نىلارنىڭ تىزىملىكىنى قولغا چۈشۈردى.

دەل مۇشۇ پەيتتە، ئازاب چېكىۋاتقان ئىتالىيىدە ئىخلاس

---

① تىسفىن — قەدىمكى ۋىنتسىيىنىڭ ئالتۇن ئاقچىسى.

بىلەن ئويۇشتۇرۇلغان يوشۇرۇن ھەرىكەتلەردىن بىرى پىلانلانغا-
نىدى. مەن بۇنىڭ تەپسىلاتىنى سۆزلەپ ئولتۇرمايمەن، سۆز-
لەشمۇ ئارتۇقچە پەقەت شۇ نەرسىنىلا ئېيتىپ ئۆتىمەنكى، ئەگەر
بۇ ئىش مۇۋەپپەقىيەت قازانغان بولسا مىسسىرىللىغا كۆپ
شان - شەرەپ كەلتۈرەتتى. ئۇنىڭ رەھبەرلىكىدە، بەلگىلەنگەن
سىگنال بويىچە مىڭلىغان قوزغىلاڭچىلار قولىغا قورال ئېلىپ
چىققان ۋە ئۆز يولباشچىلىرىنى كۈتۈۋالغان بولاتتى. ھالبۇكى،
ھەل قىلغۇچ مىنۇتلار يېقىنلاشقاندا، رەھبەرلىرىنىڭ قولغا ئې-
لىنغانلىقى سەۋەبىدىن بۇ ھەرىكەت مەغلۇبىيەتكە ئۇچرىدى.

ۋاننا رومانياغا كەلگەن چېغىدىلا، مىسسىرىللىنىڭ ۋەتە-
گە بولغان مۇھەببىتى ئۇنىڭدىكى باشقا ھەۋەسلەرنى بېسىپ
چۈشكەنلىكىنى بايقىغانىدى. بۇنىڭغا بۇ ياش رىم قىزىنىڭ غۇ-
رۇرى يول قويمىدى. ئۇ ئۆزىنى بېسىپ كۆردى - يۇ، ئەمما
پايدىسى بولمىدى. ئۇنىڭ قەلبىنى قايغۇلۇق بىر ئەلەم چۈلغە-
ۋالغانىدى، ھەتتا ئۇ ئۆزىدە ئەركىنلىككە قارىتا نەپرەت پەيدا
بولۇۋاتقانلىقىنى ھېس قىلاتتى. بىر كۈنى ئۇ مىسسىرىللى بە-
لەن كۆرۈشۈش ئۈچۈن رومانياغا كەلدى، گەرچە ئۇنىڭ غۇرۇ-
رى شۇ چاغقىچە ئۆز ھەسرىتىنى يوشۇرۇشقا ياردەم بېرىۋاتقان
بولسىمۇ، ئەمدى ئۆزىنى تۇتالماي قالدى.

ـــ راستىنى ئېيتسام، سىز مېنى خوتۇنۇم دەپ قارايدە -
كەنسىز، ـــ دېدى ئۇ مىسسىرىللىغا، ـــ ئەمما سىزدىن مەن
ئۇنى كۈتمىگەنىدىم.

بىردىنلا ۋاننا ياش تۆكۈشكە باشلىدى، ئۇ پەقەتلا نومۇس
كۈچىدىن، مىسسىرىللى تەرىپىدىن كەمسىتىلگەنلىكىدىنلا يىغ-
لاۋاتاتتى. مىسسىرىللى ئۇنى بەزلىدى، لېكىن مىسسىرىللىنىڭ
يەنىلا ئۆز غېمىدە پەرىشان بولۇۋاتقانلىقى كۆرۈنۈپ تۇراتتى.
بىردىنلا ۋاننادا مىسسىرىللىنى تاشلاپ رىمغا قايتىپ كېتىش
پىكرى پەيدا بولدى. ئۇ ۋەھشىيانە بىر شادلىق بىلەن. «بۇ

ئاجىزلىقىنىڭ جاجىسى، نېمىگە ئۇنىڭغا ناله قىلىشىم ھاجەت ئىدى!» دەپ ئويلىدى. بىر پەس جىملىقتىن كېيىن، ئۇنىڭ بۇ قارارى تېخىمۇ كۈچەيدى. ئەمدى ئۇ ئەگەر مىسسىرىللىنى تاشلاپ كەتمىسە ئۆزىنىڭ ئۇنىڭغا مۇناسىپ بولالمايدىغانلىقىنى ھېس قىلدى. ئۇ مىسسىرىللىنىڭ ئۆزىنى بېھۇدە كۈتۈپ، ئىزلەپ تاپالمىغاندا، قاتتىق ھەسرەت ئىچىدە قالىدىغانلىقىنى كۆز ئالدىغا كەلتۈرۈپ، ئىنتايىن لەزەتلىنىپ كەتتى. لېكىن، بىر پەستىن كېيىنلا، مىسسىرىللى ئۇچۇن شۇنچە بىمەنە تەلۈلىكىلەرنى قىلغانلىقىنى، ھازىر بولسا ئۇنىڭ مۇھەببىتىنىڭ ھۆددىسىدىن چىقالمايۋاتقانلىقىنى ئويلاپ قاتتىق بىئارام بولدى. ۋاقىنا جىمجىتلىقنى بۇزۇپ ئۇنىڭ بىلەن پاراڭلاشتى. ۋاقىنا پۈتۈن زېھنىي كۈچىنى ئىشقا سېلىپ ئۇنىڭدىن بىرەر ئېغىز مۇھەببەت كەلىمىسى سۆز ئاڭلاشقا تىرىشاتتى. مىسسىرىللى بولسا شۇنچە مۇلايىم ۋە شۇنچە مېھرىبانلىق بىلەن، ئەمما پەرىشان ھالدا جاۋاب قايتۇراتتى. ئۇ ئۆز سىياسىي خاھىشلىرى ئۈستىدە سۆزلىگەندىلا، ئۇنىڭ ئاۋازىدا ناھايىتى چوڭقۇر بىر ھېسسىيات ئەكس ئېتەتتى.

— ئاھ، ئەمدى ئىشىمىز پاش بولۇپ قالسا، مەن جەزمەن بۇ ئىشتىن ۋاز كېچىمەن! — دېدى مىسسىرىللى ئەلەم بىلەن.

ۋاقىنا قېتىپلا قالدى. ئۆز سۆيگىنىمنى ئاخىرقى قېتىم كۆرۈۋاتىمەن، دېگەن پىكىر ئۇنىڭغا بارغانسېرى قورقۇنچ سالماقتا ئىدى. بىراق، پېترونىڭ ھازىرقى سۆزى ئۇنىڭ پىكرىنى بىر شۇملۇق يالقۇنى بىلەن يورۇتۇۋەتتى.

«كارىۋىنارىيىلار مەندىن نەچچە مىڭ تىسىفىن پۇل ئالىدى، — دەپ ئويلىدى ۋاقىنا، — ئۇلار مېنىڭ بۇ ھەرىكەتكە بولغان ساداقەتلىكىمدىن گۇمان قىلمايدۇ.»

ۋاقىنا خىيالىنى بۆلۈپ، پېتروغا مۇراجىئەت قىلدى:

— سىزدىن سورايدىغىنىم، مەن بىلەن سان ـ نىكولوغا

بىرىپ بىرەر سوتكا بولسىمۇ تۇرۇپ كېلىدۇ. بۇگۈنكى يىغىلىش-قا سىز قاتناشمىسىڭىزمۇ بولىدۇ. ئەتە ئەتىگەن بىز سان - نىكولوغا يېتىپ بارىمىز، تالا - تۈزدە ئايلىنىپ يۈرسەك ئارام ئېلىپ سەگىپ قالىسىز. سىز ناھايىتى زور ئىشقا دۇچ كېلىۋا-تىسىز، سىزگە كۈچ توپلاش، سوغاققان بولۇش لازىم.

پېترو ماقۇل بولدى.

ۋاننا يولغا تەييارلىق قىلىش ئۈچۈن سىرتقا چىقتى. ئۇ ھەر دائىم قىلغىنىدەك پېترو تۇرىدىغان ئۆينىڭ ئىشىكىنى قۇلۇپلاپ قويدى. ۋاننالارنىڭ بىر خىزمەتچىسى بولۇپ، ئۇ ياتلىق بولغاندىن كېيىن ئۇلارنىڭ ئۆيىدىن كېتىپ فورلىدا كىچىك بىر دۇكان ئېچىۋالغانىدى. ۋاننا شۇنىڭ قېشىغا بې-رىپ، ئۇ ئايالىنىڭ ئۆيىدىن بىر تىلاۋەتنامىنى تېپىپ، كىتاب ۋاربقىنىڭ چېتىگە بۇگۈن كاربۇناريلار يىغىلىش قىلىدىغان ئورۇننىڭ ئادرېسىنى ئېنىق يازدى. ئۇ ئۆز مەلۇماتىنى تۆۋەندە-كى سۆزلەر بىلەن تۇگەتتى. «بۇ تەشكىلات 19 كىشىدىن تە-كىب تاپقان، ئۇلارنىڭ ئىسمى ۋە ئادرېسى مۇنداق...» ئۇ پەقەت مىسىرلىلىنىڭ ئىسمىدىن باشقا بارلىق تەشكىلات ئەزالىرىنىڭ تىزىملىكىنى ئېنىق يېزىپ، ئۆزىگە ناھايىتى ئىتائەتمەن ئايال-نىڭ قولىغا بەردى ۋە ئۇنىڭغا:

ـــ بۇ كىتابنى پاپانىڭ ئەلچىسى ئېپىسكوپقا بەر. ئۇ بۇنىڭ-غا يېزىلغان خەتلەرنى ئوقۇپ بولۇپ كىتابنى ساڭا قايتۇرۇپ بەرسۇن. مە، ماۋۇ ئون تىسقىمىنىمۇ ئال. پاپانىڭ ئەلچىسى بىرەر قېتىم ئىسمىڭنى ئاتاپ قالىدىغان بولسا ئۆلگىنىڭ شۇ. مەن يازغان نەرسىلەرنى ئۇنىڭغا بىر ئىلاج قىلىپ ئوقۇتساڭ مېنىڭ ھاياتىمنى ساقلاپ قالىسەن، ـــ دېدى.

ھەممە ئىش ئىنتايىن ئوڭۇشلۇق بولدى. ئەلچى قورقۇپ كەتكەنلىكىدىن، مەنسەپدارلىق كىبىرلىسىنىمۇ ئىشلىتەلمىدى. ئۇ خەۋەر يەتكۈزمەكچى بولغان ئاددىي ئايالغا كۆرۈشۈش ئۈچۈن

ئىجازەت بەردى، ھەتتا ئۇنىڭ چۈمپەردىسىنىمۇ ئالغۇزمىدى، بىراق، قولىنى باغلىتىپ قويدى. بۇ دۇكاندار ئايال ئەنە شۇنداق قىياپەتتە بۇ كاتتا ئەمەلدارنىڭ ئالدىدا پەيدا بولدى، ئەمەلدار بولسا يېشىل سوكنا قاپلىغان يوغان ئۇستەل ئارقىسىدىن قوزغالمىدى.

پاپانىڭ ئەلچىسى تىلاۋەتنامىنىڭ زەھەرلەنگەن بولۇشىدىن ئېھتىيات قىلىپ، ئۆزىدىن يىراق تۇتۇپ ئوقۇدى. كېيىن كەتابنى دۇكاندار ئايالغا قايتۇرۇپ بەردى، ھەتتا كەينىدىن پايلاقچىمۇ ئەۋەتمىدى.

ۋاننا قايتىپ كەلگەن خىزمەتچىسى بىلەن كۆرۈشكەندىن كېيىن، بۇنىڭدىن مىسسىرىللى مەڭگۈ ئۆزىنىڭ بولىدىغانلىقىغا ئىشەنگەن ھالدا ئۆيگە قايتتى، ئۇ مىسسىرىللىدىن ئايرىلغىنىغا قىرىق مىنۇت ئۆتمەستىنلا يەنە ئۇنىڭ قېشىدا پەيدا بولدى. ۋاننا قايتىپ كېلىپ مىسسىرىللىغا شەھەردە پەۋقۇلئاددە بىر ھادىسە يۈز بەرگەنلىكىنى، ھەممىلا يەردە، ھەتتا ئەزەلدىن ساقچى پەيدا بولۇپ باقمىغان كوچىلاردىمۇ ژاندارمىلارنىڭ يۈرگەنلىكىنى خەۋەر قىلدى ۋە:

— گېپىمگە ئىشىنىڭ، — دەپ قوشۇمچە قىلدى، — ھازىرلا سان - سىكولوغا كېتەيلى.

مىسسىرىللى كېتىشكە قوشۇلدى. ئۇلار شەھەردىن پىيادە چىقىشتى، شەھەر دەرۋازىسىدىن ئانچە ئۇزاق بولمىغان يەردە، ۋاننانى بىر پەيتۇن كۈتۈپ تۇراتتى. پەيتۇندا ئۇنىڭ دوستى، جىمغۇر ۋە سېخىي سىردىشى ئولتۇراتتى.

ئۇلار سان - سىكولاغا يېتىپ كەلگەندىن كېيىن، ۋاننا بىمەنە قىلمىشىدىن ئەندىشىگە چۈشۈپ، ناھايىتى نازاكەت بىلەن پېتروغا ئەركىلەلمىدى. ئۇ مۇھەببەت توغرىسىدا سۆزلىگىنىدە، ئۆزىگە گويا كومېدىيە ئوينىۋاتقاندەك سېزىلەتتى. بىر كۈن ئاۋۋال خائىنلىق قىلغان ۋاقتىدا، ۋىجدان ئازابى تارتىدىغانلىقىدا

نى ئويلىمىغانىدى. ھازىر سۆيگىنىنى قۇچاقلاپ تۇرۇپ، «پېتـ
روغا بىرلا ئېغىز سۆزۈم بار، شۇ سۆزنى ئېيتسامىلا ئۇ ماڭا
مەڭگۈ نەپرەتلىنىدۇ» دەپ ئويلايتتى.

يېرىم كېچىدە ۋاننانىڭ بىر خىزمەتچىسى ئۆيگە كىرىپ
كەلدى. ئۇ كارىۋارىلار تەشكىلاتىنىڭ ئادىمى ئىدى، بۇنى
ۋاننا بىلمەيتتى. دېمەك، مىسسىرىللى ۋاننادىن سىر ساقلاي-
دىكەن ـ دە! ۋاننا سەسكىنىپ كەتتى. خىزمەتكار مىسسىرىل-
لىغا خەۋەر يەتكۈزۈشكە كىرگەنىدى. ئۇنىڭ ئېيتقىنىچە، بۇ-
گۈن كېچە فورلىدا ئون توققۇز كارىۋارىنىڭ ئويلىرى قورشـ
ۋېلىنغان ۋە ئۇلار مەجلىستىن قايتقاندا قولغا ئېلىنغان. ئۇلارغا
تۆيۇقسىز ھۇجۇم قىلىشقان بولسىمۇ، توققۇز كارىۋارىي قې-
چىپ كېتىشكە مۇۋەپپەق بولالىغان، قالغان ئون كىشىنى قەلئە-
گە ئېلىپ كېتىشكەن. ئۇلارنى تۇرمە ھويلىسىغا ئېپكىرىشكەنـ
دە، بىرى چوڭقۇر قۇدۇققا ئۆزىنى تاشلاپ ئۆلگەن.

ۋاننانىڭ چىرايى ئۆزگىرىپ كەتتى، پېترو بۇنى بايقىمـ
دى، بولمىسا ۋاننانىڭ كۆزلىرىدىن ئۇنىڭ جىنايىتىنى بىلىۋې-
لىش مۇمكىن ئىدى... خىزمەتكار سۆزىنى داۋام قىلىپ:

ـــ فورلى گارنىزونىنىڭ ئەسكەرلىرى پۈتۈن شەھەرنى
قاپلاپ كەتتى، ئۇلار بىر ـ بىرىگە شۇنچىلىك يېقىن تۇرىدۇكى،
ھەتتا گەپ قىلىسىمۇ ئاڭلايدۇ. كىشىلەرنى پەقەت ئوفىتسېر
تۇرغان يەردىنلا ئۆتكۈزۈۋاتىدۇ، ـــ دېدى.

خىزمەتكار چىقىپ كەتكەندىن كېيىن، پېترو ئويلىنىپ
قالدى ۋە:

ـــ ھازىر ھېچ نەرسە قىلىش مۇمكىن ئەمەس، ـــ دېدى
ئاخىر.

ۋاننانىڭ چىرايى خۇددى ئۆلۈكنىڭ چىرايىدەك تاتارغانـ
دى. ئۇ سۆيگىنىنىڭ ھەر بىر قارىشىدىن تىترەيتتى.

ـــ نېمە بولدىڭىز ۋاننا، مەجەزىڭىز يوقمۇ؟ ـــ دەپ

سوربدی ئۇنىڭدىن پېترو. كېيىن باشقا ئىشلار ئۈستىدە خىيالغا چۆمۈپ ژانناغا قارىماي قويدى.

چۈشكە يېقىن ژانىنا پېتروغا گەپ قىلىشقا پېتىنالمىدى:

— مانا، يەنە بىر تەشكىلاتمۇ پاش بولدى. ئەمدى سىز يەنە بىر مەزگىل خاتىرجەم بولۇپ قالىسىزغۇ دەيمەن.

— بەكمۇ خاتىرجەم بولۇپ قالمەن، — دېدى پېترو مەسخىرىلىك كۈلۈپ. بۇ مەسىخىرىدىن ژانناغا تىترەك ئولاشتى.

ژانىنا سان - سان قىشلىقىدىكى بىر پوپنىڭ يېنىغا بېرىپ كېلىشىنى زۆرۈر تاپتى، چۈنكى ئۇنىڭ ئېيىزوئىتلار تەشكىلاتىنىڭ ئىشپىيونى بولۇش ئېھتىماللىقى بار ئىدى. ژانىنا كەچكى تاماقتا ئۇلگۈرۈپ قايتىپ كېلىپ سۆيگىنىنى يوشۇرۇپ قويغان ئۆينىڭ بوش تۇرغانلىقىنى كۆردى. ئۇ ھودۇققان ھالدا ھەممە ئۆيلەرنى ئاختۇرۇپ چىقتى، ھېچ يەردىن تاپالمىدى. ئۇ ئۇمىدسىزلىنىپ، مىسسىرىللى تۇرغان خانىغا قايتىپ كىردى، شۇ چاغدىلا ئۈستەل ئۈستىدە تۇرغان بىر پارچە خەتكە كۆزى چۈشتى. ئۇ خەتنى ئوقۇپ چىقتى:

مەن پاپانىڭ ئەلچىسىگە ئۆزۈمنى تاپشۇرۇشقا كەتتىم. ئىشىمىزنىڭ غەلىبىسىگە بولغان ئىشەنچىمنى يوقاتتىم، خۇدامۇ بىزگە قارشى. بىزگە كىم خائىنلىق قىلدى؟ بەلكىم ئۆزىنى قۇدۇققا تاشلىغان ئاشۇ رەزىل بولسا كېرەك. مېنىڭ ھاياتىم بەختسىز ئىتالىيە ئۈچۈن ھاجەت ئەمەس. يالغۇزلا مېنىڭ قولىغا ئېلىنمىغانلىقىمدىن يولداشلىرىمنىڭ مېنى خائىنمىكىن دەپ ئويلاپ قېلىشىنى خالىمايمەن. خەير! ئەگەر مېنى ياخشى كۆرسىڭىز، بىزنىڭ ئىنتىقامىمىزنى ئېلىشقا پۈتۈن كۈچىڭىزنى سەرپ قىلىڭ. رەزىل خائىن مۇبادا مېنىڭ دادام بولغان تەقدىردىمۇ ئۇنىڭغا جازا بېرىڭ، ئۇنى يوق قىلىڭ.

ژاننا ئەس ـ هوشىنى يوقاتقان هالدا ئۆزىنى ئورۇندۇققا تاشلىدى. ئېغىر قايغۇ ئۇنى ئىلكىگە ئالغانىدى. ئۇ بىر ئېغىزمۇ سۆز قىلالمىدى، بىر تامچە ياشمۇ تۆكمىدى، كۆزلىرى ئوت بولۇپ كۆيۈۋاتاتتى.

ئاخىرى ئۇ تىزلىنىپ ئولتۇرۇپ خۇداغا ئىلتىجا قىلىشقا باشلىدى:

«ئەي، ئۇلۇغ پەرۋەردىگار! قەسىمىمنى قوبۇل قىل! مەن رەزىل خائىننى جازالايمەن! لېكىن، ئالدى بىلەن ماڭا پېترونى قۇتۇلدۇرۇشقا يارىدەم قىل.»

بىر سائەتتىن كېيىن ژاننا رېمغا قايتىپ كەتتى. دادىسى خېلى بۇرۇنلا ئۇنى يېنىپ كېلىشكە ئۇندىگەن، ئۇ رېمدا بولمىغان مەزگىلىدە ئۇنى كىنەزلىۋېئو ساۋۇللغا ياتلىق قىلىشقا ۋەدە قىلىپمۇ قويغانىدى. ژاننا رېمغا كېلىشى بىلەنلا دادىسى ئۇنىڭغا مۇشۇ مەسىلىنى ئەندىشە ئارىلاش ئېيىتتى. كۇتمىگەن يەردىن، سۆز ئېچىشىغىلا ژاننا ماقۇل بولدى. كىنەز شۇ كۇنى كەچتە ۋېنتېلېكا خانىمنىڭ مېھمانخانىسىدا دۇن لىۋېئونى رەسمىي لايىق سۇپىتىدە ئۆز قىزىغا تونۇشتۇردى. ژاننا لىۋېئو بىلەن ئۇزۇن پاراڭلاشتى. بۇ ياش كىنەز قاملاشقان يىگىت ئىدى، ئاجايىپ ياخشى ئاتلارنى باقاتتى. كىشىلەر ئۇنى ئەقىللىق، بىراق يەڭگىل تەبىئەتلىك ئادەم ھېسابلايتتى. ھۆكۈمەتنىڭ ژا-ننادىن گۇمان قىلىشى مۇمكىن ئىدى، شۇڭا ژاننا ئۇنىڭ بېشىنى ئايلاندۇرۇپ، ئۇنى ئۆز پىلانىنى ئەمەلگە ئاشۇرۇشنىڭ ۋاستىسى قىلىشنى ئويلىدى. لىۋېئو رىم ژالىيسى ۋە ساقچى مىنىستىرى ساۋۇللى كاتانتسارانىڭ جىيەنى بولغاچقا، ئۇنىڭ ئارقىسىدىن ھەرقانداق ئىشپىيونمۇ پايلاقچىلىق قىلالمايدىغانلى-قىنى ژاننا ھېسابقا ئالغانىدى.

بىر نەچچە كۇنگىچە ژاننا قەدىرلىك دون لىۋېئوغا ناھايىتى ياخشى ئىلتىپات بىلەن مۇئامىلە قىلدى. كېيىن ئۆزىنىڭ لىۋې-

ئوغا تەگمەيدىغانلىقىنى، چۈنكى ۋانسانىڭ نەزىرىدە ئۇ كالتە پەم كىشى ئىكەنلىكىنى ئېيتتى.

— ئەگەر سىز بالىلىق قىلمىسىڭىز، تاغىڭىزنىڭ خىز-مەتكارلىرى سىزدىن سىر يوشۇرمىغان بولاتتى، — دېدى ۋاننا، — مەسىلەن، فورلىدا قولغا ئېلىنغان كاربۇنارىيلارنى نېمە قىلماقچى بولۇشۇۋاتىدۇ؟

ئىككى كۈندىن كېيىن لۈبئو فورلىدا قولغا ئېلىنغان كاربۇنارىيلارنىڭ ھەممىسىنىڭ قېچىپ كەتكەنلىكىنى ئېيتىپ كەلدى.

ۋاننا ئاچچىق مەسخىرە بىلەن كۈلدى ۋە يوغان، قاپقارا كۆزلىرىنى ئۇنىڭغا تىكتى. شۇ كۈنى ئۇ ئۇنىڭغا بىر ئېغىز مۇ گەپ قىلمىدى.

ئەتىسى لۈبئو قىزارغان ھالدا ئۇلارنىڭ ئۆزىنى ئالداپ قويغانلىقىنى ۋاننىغا ئىقرار قىلدى ۋە:

— تاغامنىڭ ئىشخانىسىنىڭ ئاچقۇچىنى تېپىپ ئۇ يەردە-كى ھۆججەتلەرنى كۆرۈپ چىقتىم، — دېدى ۋاننىغا، — قىزىل تونلۇق پوپلار ۋە دىنىي ئەمەلدارلاردىن بىر ھەيئەت تۈزۈلۈپتۇ. يېقىندا ئۇلار ناھايىتى مەخپىي يىغىن ئۆتكۈزۈپ كاربۇنارىيلارنى راۋاننادا ياكى رىمدا سوت قىلىش مەسىلىسىنى ھەل قىلىدىكەن، ھازىر توققۇز كاربۇنارىيلارنىڭ ھەممىسى، ھېلىقى ئۆزىنى ئۆزى تۈتۈپ بەرگەن مىسسىرىللى دېگەن ئەخمەق باشلىقىمۇ سان - لىئون قەلئەسىدە ئىكەن.

«ئەخمەق» دېگەن سۆزنى ئاڭلىغاندا، ۋاننا كىنەز لۈبئو-غا قاراپ ئالىيىپ قويدى.

— تاغىڭىزنىڭ ئىشخانىسىغا سىز بىلەن بىللە كىرىپ ھۆججەتلەرنى ئۆز كۆزۈم بىلەن كۆرىمەن، — دېدى ۋاننا، — بەلكىم سىز خاتا كۆرگەنسىز.

بۇ سۆزلەرنى ئاڭلاپ لۈبئو قورقۇپ كەتتى. ۋاننا ئۇنىڭ-

دىن ھەل قىلىپ بولمايدىغان قىيىن ئىشنى تەلەپ قىلىۋاتاتتى. يەنە بىر تەرەپتىن، قىزنىڭ ئۆز گەپىدە چىڭ تۇرغانلىقى لىۋە- ئۇنىڭ ئۇنىڭغا بولغان مۇھەببىتىنى تېخىمۇ كۈچەيتىۋەتكەنىدى. بىرنەچچە كۈندىن كېيىن ۋاننىا ساۋاللىلارنىڭ ئۆيىدىكى خىز- مەتچىلىرى كىيىدىغان ئەرچە چىرايلىق كىيىم كىيىپ، ساقچى مىنىستىرى ئىشخانىسىدا يېرىم سائەت ئەڭ مەخپىي ھۆججەتلەر- نى كۆرۈپ چىقتى. ھۆججەتلەر ئارىسىدىن «جىنايەتچى پېترو مىسسىرللى ئۈستىدىكى سوراقنىڭ كۈندىلىك خاتىرىسى» نى تاپقاندا، ئۇنىڭ پۈتۈن بەدىنى خۇشاللىقتىن سىلكىنىپ كەتتى. ئۇنىڭ ھۆججەتنى تۇتقان قوللىرى دىرىلدەپ تىترەيتتى. ئۇ ھۆججەتنى يەنە بىر قېتىم ئوقۇغاندا ھوشىنى يوقىتىپ قويۇشقا تاسلا قالدى. ۋاننىا ۋالىينىڭ سارىيىدىن چىققاندىن كېيىن، لۇبۇنىڭ ئۆزىنى سۆيۈپ قويۇشىغا رۇخسەت قىلدى ۋە ئۇنىڭغا:

ـــ سىزنى سىناپ كۆرمەكچى ئىدىم، سىناقلاردىن ناھايى- تى ياخشى ئۆتۈۋاتىسىز، ـــ دېدى.

بۇنداق ماختاشنى ئاڭلىغان ياش كىنەز ۋاتىكانغا ئوت قو- يۇشقىمۇ تەييار ئىدى. شۇ كۈنى كەچتە فرانسىيە ئەلچىخانىسىدا تانسا بولدى. ۋاننىا ناھايىتى كۆپ تانسىغا چۈشتى، دائىم دېگۈ- دەك لۇبۇ بىلەن ئويناتتى. لۇبۇ ئۆز بەختىدىن مەست بولغا- نىدى. ۋاننىانىڭ ئويىچە ئۇنىڭغا ئەس ـ ھوشىنى يىغىش ئىمكا- نىيىتىنى بەرمەسلىك كېرەك ئىدى.

بىر كۈنى ۋاننىا ئۇنىڭغا:

ـــ بەزىدە دادامنىڭ مىجەزى غەلىتە بولۇپ قالىدۇ. بۇ- گۈن ئەتىگەن ئۇ ئىككى خىزمەتچىمىزنى قوغلاپ چىقىرىپتۇ. ئۇلار ماڭا يىغلاپ كەلدى. بىرى ۋالىينىڭ ئۆيىگە خىزمەتكار قىلىپ ئورۇنلاشتۇرۇپ قويۇشۇمنى ئىلتىماس قىلدى؛ يەنە بە- رى فرانسىيە توپچى قىسمىدا ئەسكەر بولغان ئادەم، ئۇنىڭ

مۇقەددەس پەرىشتە قورغىنىدا خىزمەت قىلغۇسى بار ئىكەن.

— ئىككىسىنىلا ئۆزۈمگە خىزمەتكە ئالىمەن، — دەپ تېزلا جاۋاب بەردى ياش كىنەز.

— مەن سىزدىن بۇنى تەلەپ قىلغىنىم يوققۇ! — دېدى ۋاننا تەكەببۇرلۇق بىلەن، — مەن سىزگە بۇ ئىككى بىچارە-نىڭ تەلىپىنى ئەينەن يەتكۈزدۈم، ئۇلار تەلەپ قىلغان ئىشنى ئورۇنلىشىشى لازىم.

بۇ ئىنتايىن قىيىن ئىش ئىدى. مونسىنئور كاتانتسارا ھېچكىمگە ئىشەنمەيدىغان ئادەم بولۇپ، ئۆيىدە ئۆزىگە ياخشى مەلۇم بولغان كىشىلەرنىلا ئىشلىتەتتى. كۆرۈنۈشىدىن ۋاننا-نىڭ ھاياتى بۇرۇنقىدەكلا خۇشال - خۇراملىققا تولغاندەك قىلسە-مۇ، لېكىن ئۇ ئەلەم، پۇشايمان بىلەن ئورتىنىپ، ئۆزىنى بەختسىز ھېس قىلاتتى. ۋەقەنىڭ تەرەققىياتىنىڭ ئاستىلىقى ئۇنى ئۆلگۈدەك قىينايتتى. دادىسىنىڭ بىر يېقىنى ئۇنىڭغا پۇل ھەل قىلىپ بەردى. نېمە قىلىش كېرەك؟ رومانىياغا بېرىپ پېترونى قۇتۇلدۇرۇشقا ئۇرۇنۇپ كۆرسەنمۇ؟ بۇ گەرچە بىمەنە بىر ئۇي بولسىمۇ، ئۇ بۇنى ئورۇنداشقا تەييار ئىدى. تۇيۇقسىز يۇز بەرگەن بىر ئىش ئۇنىڭغا ياخشى ئىمكانىيەت يارىتىپ بەر-دى.

دون لىۋىئو ئۇنىڭغا خەۋەر يەتكۈزدى:

— مىسسىرىللى تەشكىلاتىدىكى توققۇز كاربۇناريىنى يې-قىندا رىمغا ئېلىپ كېلىدىكەن، ئەگەر ئۇلارنى ئۆلۈمگە ھۆكۈم قىلسا رومانيادا ئىجرا قىلىدىكەن. بۇ تاغام تېخى ئاخشاملا ئاڭلىغان پاپانىڭ بۇيرۇقى، پۈتۈن رىم بويىچە بۇ سىرنى ئىككە-مىزلا بىلىمىز، مەندىن رازىمۇ سىز؟

— سىز ھەقىقىي ئەرگە ئايلىنىپسىز، — دېدى ۋاننا ئۇنىڭغا، — رەسىمىڭىزنى ماڭا تەقدىم قىلىڭ!

مىسسىرىللىنى رىمغا ئېلىپ كېلىشتىن بىر كۈن ئاۋۋال

ۋاننا چىتتا ـ كاستېللىناغا بېرىش ئۈچۈن بىر باھانە تاپتى. ۇمانيادىن رېمغا ئېلىپ كېلىۋاتقان كاربۇنارىيلارنى مۇشۇ شە- ھەرنىڭ تۇرمىسىدە قوندۇرۇش بەلگىلەنگەنىدى. ئەتىگىنى مىس- سىز بىللىنى تۇرمىدىن ئېلىپ چىققاندا ۋاننا ئۇنى كۆردى. ئۇ- نىڭ پۈت ـ قولى زەنجىرلەنگەن بولۇپ، ئۆزى يالغۇزلا بىر ھارۋىغا ئولتۇرغۇزۇلغانىدى. ئۇنىڭ چىرايى تاتارغان بولسىمۇ، ھېچقانچە روھسىز چۈشۈرمىگەندەك كۆرۈنەتتى. قانداقتۇر بىر مومايى ئۇنىڭغا بىر دەستە گۈل تاشلىدى، مىسسىرىللى كۈلۈپ مومايغا مىننەتدارلىق بىلدۈردى.

ۋاننا ئۆز سۆيگىنىنى كۆرگەندىن كېيىن قايتا جانلىنىپ كەتتى، يېڭىدىن جاسارەتكە تولۇپ تاشقانەدەك بولدى. بۇ كۆرۈ- شۈشتىن ئىلگىرى، ۋاننا كاي ئىسىملىك بىر مۇناستىر باشلى- قىنىڭ ئورنىنى ئۆستۈرۈپ، ئۇنى مىسسىرىللى قامىلىدىغان پەرىشتە قورغىنىغا پوپ قىلىپ ئورۇنلاشتۇرۇشقا مۇۋەپپەق بولا- لىغانىدى. شۇنداقلا، بۇ ئاق كۆڭۈل دىندار ئادەمنى ئۆزىنىڭ توۋا ئىستىغپارىنى قوبۇل قىلغۇچى دىنىي ئۇستاز تۇتقانىدى. كىنەز ئايال ئۇچۈن، يەنە كېلىپ، رىم ۋاتىسىنىڭ جىيەن كېلىنى ئۇچۈن دىنىي ئۇستاز بولۇش رىمدا ناھايىتى چوڭ ئابرۇيلۇق ئىش ئىدى.

فورلى كاربۇنارىيلىرىنى سوت قىلىش ئىشى ئۇزۇنغا سو- زۇلمىدى. ئوڭچىلار گۇرۇھى سوتنىڭ رىمدا بولۇشىغا توسقۇن- لۇق قىلالمىدى، بىراق ئۆچ ئېلىش ئۇچۈن ھەددىدىن ئاشقان شۆھرەتپەرەس ياۋۇز روھانىي ئەمەلدارلاردىن سوت ھەيئىتى تەشكىل قىلىشقا ئېرىشەلىدى. سوت ھەيئىتىنىڭ رەئىسى ساق- چى مىنىستىرى بولدى.

كاربۇنارىيلارغا قارشى قانۇن ناھايىتى ئېنىق بولۇپ، فور- لى كاربوناريلىرىدا ھېچقانداق بىر ئۇمىد قالمىغانىدى، لېكىن شۇنداق بولۇشىغا قارىماي ئۇلار ئۆزلىرىنى دادىل تۇتتى ۋە

ماھىرلىق بىلەن ئۆز ھاياتىنى قوغدىدى. ئۇلارنى ئۆلۈمگە ھۆكۈم قىلىپلا قالماستىن، بەزى ھەيئەتلەر تېخىمۇ دەھشەتلىك جازا بېرىشنى — تۆت پارە قىلىش، قوللىرىنى كېسىپ تاشلاشقا ئوخشاشلارنى تەلەپ قىلىشتى. ساقچى مىنىستىرى ئۆزى ئۆچۈن مەنسەپ ھازىرلاپ بولغانىدى (ھازىرقى ئورنىدىن ئېپىسكوپ دەرىجىسىگە كۆتۈرۈلەتتى)، شۇڭا ئۇنىڭ ئۆچۈن كاربۇناريلارنىڭ قولىنى كېسىشنىڭ ھاجىتى يوق ئىدى. ئۇ ھۆكۈمنامىنى تەستىقلىتىش ئۆچۈن ئېلىپ بارغاندا، پاپانى ئۆلۈم جازاسىنى ئۇزۇن يىللىق قاماققا ئۆزگەرتىشكە كۆندۈردى. بىراق، مىنىستىرللى ئۆچۈن ھۆكۈمنامە ئۆز كۈچىگە ئىگە بولۇپ قالدى. چۈنكى ساقچى مىنىستىرى مىنىستىرللىنى ئىنقىلابقا ئىشقىۋاز خەۋپلىك ئادەم ھېسابلىدى، ئۇنىڭ ئۈستىگە پېترو، يۈقىرىدا سۆزلەپ ئۆتكىنىمىزدەك، ئىككى ژاندارمنى ئۆلتۈرگىنى ئۆچۈن بۇرۇنلا ئۆلۈمگە ھۆكۈم قىلىنىپ بولغانىدى. ساقچى مىنىستىرى پاپانىڭ يېنىدىن قايتىپ ئۇزۇن ئۆتمەيلا، ژاننا ھۆكۈمنامىدىن ۋە بېرىلگەن جازانىڭ ئۆزگەرتىلگەنلىكىدىن خەۋەر تاپتى.

ئەتىسى مونسىنيور كاتانتسارا يېرىم كېچىدە ئۆيىگە قايتىپ كەلگەندە ئۆي خىزمەتچىسىنى ئۇچراتمىدى. ئۇ ھەيران بولۇپ، بىرنەچچە قېتىم قوڭغۇراق چالدى. ئاخىر ئەقلىدىن ئازاي دەپ قالغان قېرى خىزمەتكار پەيدا بولدى. مىنىستىر تاقەتسىزلىنىپ كىيىملىرىنى ئۆزى يېشىمەك بولدى. ھاڭا ئىنتايىن ئىسسىق ئىدى. ئۇ فراكىنى يېشتى — دە، ئۇنى غىجىملاپ ئورۇندۇق ئۈستىگە ئاچچىقى بىلەن تاشلىدى. پەردە ئارقىسىدا قانداقتۇر بىر ئادەمنىڭ قارىسى پەيدا بولدى، مىنىستىر دەرھال كارىۋاتقا تاشلىنىپ تاپانچىسىنى قولىغا ئالدى. ئۇ دېرىزە ئالدىغا كەلگەندە، پەردە ئارقىسىدىن ئۆز خىزمەتچىلىرى كىيىدىغان كىيىم كىيگەن بىر ياش يىگىت تاپانچا تۇتقان ھالدا چىقىپ

كەلدى. مىنىستىر ئەھۋالىنىڭ يامانلىقىنى بايقاپ تاپانچىنى قارىغا ئېلىپ ئېتىشقا تەييارلاندى، لېكىن يىگىت كۆلۈپ تۇرۇپ:

— قانداق مۇنسىنىئور، ژانىنا ژاندىنى تونۇمىدىڭىزمۇ؟ — دېدى.

— بۇ بولمىغۇر ئويۇنىڭ مەنىسى نېمە؟ — دەپ سورىدى مىنىستىر ئاچچىقلىنىپ.

— بىز سوغۇققانلىق بىلەن گەپلىشەيلى، — دېدى ژانىنا، — تاپانچىڭىزنىڭ ئوقى يوق.

مىنىستىر ھەيران بولۇپ، بۇنىڭ راستلىقىغا ئىشەنگەندىن كېيىن، كەمزۇلىنىڭ يانچۇقىدىن خەنجىرىنى چىقاردى. ژانىنا مەپتۇن قىلغۇچى بىر خىل بۇيرۇق ئاھاڭى بىلەن:

— قېنى، ئولتۇرايلى، مونسىنىئور، — دېدى ژە خانىم ھالدا بىر دىۋانغا كېلىپ ئولتۇردى.

— ئۆزىڭىز يالغۇزمۇ؟ — سورىدى مىنىستىر.

— قەسەم قىلىمەنكى، مۇتلەق يالغۇزمەن، — خىتاپ قىلدى ژانىنا.

مىنىستىر تەكشۈرۈپ كۆرمەكچى بولۇپ ئۆينى بىر ئايلىنىپ چىقتى، ھەممە يەرگە سەپسالدى. كېيىن، ژانىنادىن ئۇچ قەدەم نېرىدىكى بىر ئورۇندۇققا ئولتۇردى. ژانىنا خاتىرجەم ھالدا يۇمشاقلىق بىلەن دېدى:

— پاراسەتلىك بىر ھاكىمنىڭ ھاياتىغا قەست قىلسام، ئۇنىڭ ئورنىغا، ئېھتىمال ئۆزى ژە باشقىلارنى تەڭلا ھالاكەتكە ئۇچرىتىدىغان يارىماس بىر ئادەم ئولتۇرۇشى مۇمكىن، بۇنىڭدىن ماڭا نېمە نەپ تەگسۇن؟

— سىزگە زادى نېمە كېرەك، خېنىم؟ — دېدى مىنىستىر ئەلەم بىلەن، — بۇنداق قاملاشمىغان ئويۇننى مۇمكىنقەدەر تېزرەك توگىتىشىڭىزنى سورايمەن!

ژانىنا خوش مۇئامىلە كەيپىياتىنى بىردىنلا ئۆزگەرتىپ:

— تۆۋەندىكى سۆزلىرىم، — دېدى تەكەببۇرلۇق بىلەن، — ماڭا قارىغاندا سىز ئۇچۇن مۇھىمراق. كاربۇنارىي مىسسىرىللىنىڭ هايات قېلىشىنى خالايدىغان كىشىلەر بار. ئەگەر ئۇ ئۆلتۈرۈلسە سىزنىڭ هاياتىڭىزمۇ بىر هەپتىگە بارماي-دۇ. مىسسىرىللىنىڭ هاياتى مەن ئۇچۇن ئەهمىيەتسىز، سىزگە تەلۇبلىك بولۇپ تۇيۇلغان بۇ هەرىكەتنى، بىرىنچىدىن كۆڭۈل ئېچىش ئۇچۇن، ئىككىنچىدىن، بىر قىز دوستۇمنىڭ رايى ئۇچۇن قىلدىم. مەن يەنە... — ۋاننا ئەمدى ئاقسۆڭەك خانىم-لارغا خاس ئاهاڭ بىلەن داۋام قىلدى، — يېقىندىلا ماڭا قېيناغا بولغۇچى ئەقىللىق كىشىگە يارەدەم قىلىشنى خالىدىم، هازىرقى ئەهۋالدىن قارىغاندا، خانداندىمىزنىڭ شۆهرىتى شۇ كىشىگە باغلىق.

مىنىستىر بىردىنلا يۇمشاپ كەتتى، بۇنداق پەۋقۇلاددە ئۆز-گىرىشكە ۋاننانىڭ گۇزەللىكى كۆپ يارەدەم كۆرسەتكەنىدى. مونىسىنئۇر كاتانتىسارانىڭ گۇزەل ئايالارنىڭ ئالدىدىكى ئا-جىزلىقىنى هەممە رىملىقلار بىلەتتى. ۋاننا ساۋللى ئائىلىسى-نىڭ كىيىمىدە — هىم يېپىشىپ تۇرغان پايپاق، قىزىل كەمزۇل، كۇمۇشرەڭ جىيەكلىك كۆڭ كوپتا كىيىپ، قولىغا تاپانچا تۇتقان هالەتتە ئىنتايىن گۇزەللىشىپ كەتكەنىدى.

— مېنىڭ بولغۇسى كېلىنىم، — دېدى مىنىستىر كۆڭ-لى كۆتۈرۈلگەن هالدا، — سىز بەكمۇ تەلۇبلىك قىلدىڭىز، ئېهتىمال، بۇ ئاخىرقىسى بولمىسا كېرەك.

— سىزدەك بىر پاراسەتلىك كىشىنىڭ بۇ ئىشنى هېچ-كىمگە ئېيتماسلىقىغا، بولۇپمۇ لۇبۇدىن سىر تۇتۇشىغا ئىشە-نىمەن. ئەگەر دوستۇم باشپاناه بولۇشنى ئىستىگەن كاربۇنارى-نىڭ هاياتىنى ساقلاپ قالماقچى بولسىڭىز، بۇ ئىشقا سىزنى رىغبەتلەندۇرۇش ئۇچۇن سۆيۇپ قويىمەن.

سۆهبەت رىم ئاقسۆڭەك ئايالىرى مۇهىم ئىشلار ئۇستىدە

مۇھاكىمە يۈرگۈزگەندە ئىشقا سالىدىغان يېرىم چاقچاق ئاھاڭىدا داۋام قىلدى، نەتىجىدە ۋاننىنا تاپانچا تەھدىتى بىلەن باشلانغان بۇ ئۇچرىشىشنى بولغۇسى كىنەز خانىم ساۋاللىنىڭ ئۆز تاغىسى رىم ۋالىيسى ھۆزۈرىدا قىلغان زىيارىتىگە ئايلاندۇرۇشقا مۇۋەپپەق بولالىدى.

ئانچە ئۆتمەيلا، مونسىنىئور كاكاتانتسارا ئۆزىنى ئەنسىرەتكەن بارلىق پىكىرلەرنى تەكەببۇرلۇق بىلەن قايرىپ قويۇپ، مىسسىر ئاللىنى قۇتۇلدۇرۇش يولىدا ئۆزىگە ئۇچرايدىغان توسالغۇلارنى بولغۇسى كېلىنىگە سۆزلەپ بەردى. ئۇ بۇ ھەقتە سۆزلىگىنىدە، ۋاننىنا بىلەن ئۆي ئىچىدە ئۇياق - بۇياققا ماڭاتتى. ئۇ تام مەش ئالدىدا توختاپ بىر بوتۇلكا لىمۇن سۇيى ئېلىپ خرۇستال ئىستاكانغا قۇيدى. ئۇ ئىستاكانىنى لېۋىگە ئاپىرىشىغا ۋاننىنا ئىستاكانىنى تارتىۋالدى ۋە بىر پەس قولىدا تۇتۇپ تۇرۇپ، ئاندىن باغقا تاشلىۋەتتى. بىر پەستىن كېيىن، مىنىستىر كەمىپۇت قۇتىسىدىن بىر دانە شاكالاتنى ئالدى، ۋاننىنا ئۇنىمۇ قولىدىن تارتىۋېلىپ:

— ئېھتىيات قىلىڭ! — دېدى كۈلۈپ تۇرۇپ، — ئۆيىڭىزدىكى ھەممە نەرسە زەھەرلەنگەن، سىزنى ئۆلتۈرۈشمەكچى. مەن ساۋاللىلار خانىدانغا قۇرۇق قول كىرمەسلىكىم ئۈچۈن، سىزگە — بولغۇسى قېيناغامغا بۇ ياخشىلىقنى قىلىۋاتقانلىقىمدىن.

مۇنسىنىئور كاتانتسارا ھەيران بولغان ھالدا كېلىنىگە مىننەتدارلىق بىلدۈردى ۋە مىسسىر ئاللىنىڭ ھاياتىنى ساقلاپ قېلىشقا چوڭ ئۈمىدى بارلىقىنى ئېيتتى.

— شۇنداق قىلىپ، سىز بىلەن پۇتۇشتۇق، بۇنىڭ مۇكاپاتى ئۇچۇن...

ۋاننىنا مىنىستىرنى بىرنى سۆيۈپ قويدى.

مىنىستىر بۇ مۇكاپاتنى قوبۇل قىلدى.

— سىزگە شۇنى ئېيتىشىم كېرەككى، قەدىرلىك ۋانىنا، — دەپ ئەسكەرتتى مىنىستىر، — مەن ئۆزۈم قان تۆكۈشنى ياخشى كۆرمەيمەن، ئۇنىڭ ئۈستىگە، سىزگە قېرىندەك كۆرۈنگىنىم بىلەن تېخى ياشمەن، ھەتتا بۇگۈن تۆكۈلگەن قان ئۆز نامىمغا ھاقارەت دېگى چۈشۈرىدىغان زامانلارغىچە ياشايمەن تېخى!

كېچىسى سائەت ئىككىدە، مۇنىسىنئور كاتانىتسارا ۋانىنانى ئۆز بېغىنىڭ يان ئىشىكىگىچە ئۇزىتىپ قويدى.

ئەتىسى مىنىستىر پەرىشان ھالدا، خۇددى ئۆز زېمىسىگە چۈشكەن ۋەزىپىدەك ئېغىر قەدەم بىلەن پاپانىڭ ئالدىغا كىردى. كۈتمىگەندە پاپا ھەزرەتلىرى ئۇنىڭغا:

— ئالدى بىلەن سىزدىن بىر ئادەمگە كەڭچىلىك قىلىشنى سورايمەن، فورلى كاربۇناريلىرىدىن بىرىنىڭ جازاسى تېخى يەڭگىللىتىلمىدى، بۇ ھەقتىكى ئۇي ماڭا ئۈيقۇ بەرمەيۋاتىدۇ. ئۇكىشىنىڭ ھاياتىنى ساقلاپ قېلىش كېرەك ئىدى، — دېدى.

مىنىستىر پاپانىڭ بۇ مەسىلىدە ئۆزىنىڭ ئالدىغا ئۆتۈۋالغىنىنى كۆرۈپ بىر مۇنچە ئېتىراز بىلدۈرگەن بولدى ۋە نىھايەت ئۆز ئىختىيارى بويىچە كۆرسەتمە يازدى. بۇنىڭغا قائىدىگە خىلاپ ھالدا پاپا ئۆزى قول قويدى.

ۋانىنا دەسلەپتە سۆيگىنىنى قۇتۇلدۇرۇپ قېلىشقا مۇۋەپپەق بولىدىغانلىقىنى پەملىدى، بىراق يەنە بەزىلەرنىڭ ئۇنى زەھەرلەپ قويۇش ئېھتىمالى بارلىقىنىمۇ ئويلىدى. پاپانىڭ كۆرسەتمىسى چىقىشتىن بىر كۈن ئاۋۋال، ئۇ روھانىي ئاتىسى مۇناسىتىر باشلىقى كارى ئارقىلىق مىسسىرىللىغا بىرنەچچە بولاق قۇرۇتۇلغان بولكىنى كىرگۈزگەن ۋە ئۇنى ھۆكۈمەت بەرگەن تاماقنى يېمەسلىككە ئاگاھلاندۇرغانىدى.

كېيىن ۋانىنا، فورلى كاربۇناريلىرىنى سان - لىئونى قورغىنىغا يۆتكەيدىغانلىقىنى ئاڭلىدى ۋە قانداقلا بولسۇن، ئۇ-

لارنىڭ قونالغۇسى بولغان چىتتا ـ كاستېللانادا مىسسىرىللى بىلەن ئۇچرىشىش قارارىغا كەلدى. ژانىنا، مەھبۇسلار يېتىپ كېلىشتىن بىر كۈن ئاۋۋال بۇ جايغا باردى. ئۇ بۇ يەردە مۇناسىۋەتنى باشلىقى كارى بىلەن ئۇچراشتى، كارى بۇ يەرگە بىر نەچچە كۈن ئاۋۋال يېتىپ كەلگەنىدى. ئۇ، تۇرمە قاراۋۇلىدىن، مىسسىرىللىنىڭ كېچىلىك ئىبادەتنى تۇرمە ئىبادەتخانىسىدا ئۆتكۈزۈشىگە رۇخسەت ئالالىدى. ھەتتا تېخىمۇ قىيىن ئىشقا ـــ ئەگەر مىسسىرىللى پۈت ـ قولىنى زەنجىرلەپ قويۇشقا رازى بولسا قاراۋۇلنى ئىبادەتخانا ئىشىكىدە تۇرۇشقىنىمۇ كۆندۈردى، ئۇنداقتا قاراۋۇل جىنايەتچىنى يىراقتىن كۆزىتىپ تۇراتتى، ئوتتۇرىدا بولغان سۆزلەرنى ئاڭلىيالمايتتى.

ئاقىۋەت، ژانىنانىڭ تەقدىرى ھەل بولىدىغان كۈنمۇ يېتىپ كەلدى. شۇ كۈنى ئەتىگەندىن تارتىپلا ئۇ تۇرمە ئىبادەتخانىسىغا يوشۇرۇنۇۋالدى. كۈن بويى ئۇنى قانداق خىياللار ئەندىشىگە سالغانلىقىنى كىممۇ ئېيتىپ بېرەلىسۇن؟ مىسسىرىللى ئۇنى گۇناھىنى كەچۈرگۈدەك دەرىجىدە ياخشى كۆرەمدىغاندۇ؟ ژانىنا ئۇلارنىڭ تەشكىلاتىنى تۇتۇپ بەردى، لېكىن مىسسىرىللىنىڭ ھاياتىنى ساقلاپ قالدى. ئىچكى دۇنياسىدىكى گاڭگىراش ئۇسۇلىدىن ئىدراك كۈچى غەلىبە قىلسا، پېترونىڭ ئىتالىيىنى تاشلاپ ئۆزى بىلەن كېتىشىگە ژانىنا ئىشىنەتتى. چۈنكى، ژانىنا ئۇنى ئىنتايىن ياخشى كۆرگەنلىكى ئۈچۈنلا جىنايەتكە يول قويغان ئەمەسمىدى! سائەت تۆتكە داڭ ئۇرۇلدى، ژانىناغا يىراقتىن كېلىۋاتقان ئات تۇياقلىرىنىڭ ئاۋازى ئاڭلاندى، ئاتلىق ساقچىلار شەھەرگە كىرگەنىدى. ھەربىر تۇياق ئاۋازى ئۇنىڭ يۈرىكىگە ئەكس سادا بېرەتتى. تېز ئارىدا گۇناھكارلارنى سالغان ھارۋىنىڭ تاراقشىغان ئاۋازى ئاڭلىنىشقا باشلىدى. ھارۋىلار تۇرمە ئالدىدىكى كىچىك مەيدانغا توختىدى. ژانىنا ئىككى ساقچى كېلىپ، مىسسىرىللىنى تۇرغۇزغانلىقىنى ئوچۇق كۆرۈپ تۇر-

دى. مىسسىرىللى يالغۇز ھارۋىدا بولۇپ، پۈت - قوللىرى كىشەنگەنلىكتىن ئۆزى قوزغىلالمايتتى. «ھەر ھالدا تىرىك ئىكەن، — دەپ پىچىرلىدى ژانىنا كۆز يېشى قىلىپ، — ئۇلار تېخى ئۇنى زەھەرلىمەپتۇ.

كېچە قورقۇنچلۇق ئىدى. مېھراب ئۇستىگە ئېگىز قىلىپ بىر چىراغ ئېسىپ قويۇلغان بولۇپ، قاراڭغۇ ئۇنىڭغا مايىنى ئىنتايىن بېخىللىق بىلەن قۇيغاچقا، چىراغ قاراڭغۇ ئىبادەتخانىنى ئاران - ئاران يورۇتاتتى. ژانىنا ياندىكى تۇرمىدە ئۆلگەن ئوتتۇرا ئەسىر ئەربابلىرىنىڭ قەبرىسىگە نەزەر تاشلىدى. قەبرە ئۇستىدىكى ھەيكەل گويا ژانىناغا زەھەرلىك قاراڭغۇلۇقاندەك تۇيۇلاتتى.

ئەتراپ ئاللىقاچان جىملىققا چۆمگەنىدى، ژانىنا مەيۈس خىيالىلارغا پاتقان ھالدا كۆتمەكتە. يېرىم كېچىگە قوڭغۇراق چېلىنىدى. كۆپ ئۆتمەي، گويا شەپەرەڭ ئۇچۇپ ئۆتكەندەك بىر تۇيۇق ئاڭلاندى. ژانىنا كەينىگە ئايلىنىپ ماڭماقچى بولدى - يۇ، ئۆزىنى يوقاتقان ھالدا مېھرابنىڭ توسقىغا يۆلىنىپ قالدى. دەل شۇ پەيتتە ئۇنىڭ كۆز ئالدىدا ئۇن - تۇيۇقسىز ئىككى سايە پەيدا بولدى. بۇ، قاراڭغۇل بىلەن مىسسىرىللى ئىدى. مىسسىرىللىنىڭ پۈتۈن بەدىنى زەنجىر بىلەن ماتاپ تاشلانغاندى. قاراڭغۇل چىراغنىڭ ئىشىكچىسىنى ئېچىپ، ئۇنى ژانىنانىڭ يېنىدىكى مېھراب توسقىنىڭ ئۇستىگە قويدى. بۇ ئۇنىڭ چىراغ مىسسىرىللىنى ئوبدانراق يورۇتۇپ تۇرسۇن دېگىنى ئىدى. ئاندىن ئۇ ئىشىك تەرەپكە ماڭدى. قاراڭغۇل كېتىشىگىلا ژانىنا مىسسىرىللىغا تاشلىنىپ، ئۇنىڭ بوينىدىن قۇچاقلاپ ئۇنى باغرىغا باستى. ئۇ سوغۇق ۋە ئۆتكۈر زەنجىر قىرلىرىنى سەزدى. «ئۇنى مۇنچىلىك زەنجىرلىگەن كىم؟» دەپ ئويلىدى ژانىنا. كەينىدىن دەھشەتلىك بىر ئاغرىق ئۇنىڭ يۈرىكىگە سانجىلدى. ئۇنىڭغا ئۆتكۈزگەن جىنايىتىنى مىسسىرىللى بىلىپ

قالغاندەك، شۇڭا مۇشۇنداق سوغۇق قارشى ئېلىۋاتقاندەك تۇيۇلـ
دى.

ـــ قـەدىرلىك دوستـۇم، ـــ دېدى ئاخىرى مىسسـ
ـرىللى، ـــ سىزنىڭ مېنى ياخشى كۆرۈپ قالغانلىقىڭىز ئۈ-
چۈن قاتتىق ئېچىنىمەن. مەن سىزنىڭ مۇھەببىتىڭىزگە ئەرزـ
گۈدەك خىسلەتكە ئىگە ئەمەسمەن. سۆزۈمگە ئىشىنىڭ، ئەگ
ياخشىسى، بىز ئەمدى باشقىچە ھېسسىياتقا، تېخىمۇ مۇقەددەسـ
ـرەك ھېسسىياتقا بېرىلەيلى. بىر مەزگىل بىزنى قايمۇقتۇرغان
خىياللاردىن ۋاز كېچەيلى. مەن سىزگە تەئەللۇق ئەمەسمەن.
مەن باشلىغان ئىشلارنىڭ داۋاملىق بەختسىزلىككە ئۇچرىشى،
ئېھتىمال، ئۆزۈمنىڭ ئېغىر گۇناھقا پاتقانلىقىمدىن بولسا كېـ
ـرەك. مەن نېمىشقا ئاشۇ پالاكەتلىك كېچىدە ئۆز يولداشلىرىم
بىلەن بىللە قولغا ئېلىنمىدىم؟ نېمىشقا خەتەرلىك پەيتتە خىز-
مەت ئورنۇمنى تاشلاپ كەتتىم؟ نېمىشقا مېنىڭ بولمىغانلىقىم
قەبىھ گۇمانلارنى تۇغدۇردى؟ چۈنكى، مەن يالغۇزلا ئىتالىيـ
نىڭ ئازادلىقىغا مۇھەببەت باغلىمىدىم، مەندە باشقىمۇ ھەۋەسلەر
بولدى.

ۋاننىنا ئۆزىنى يوقىتىپ قويۇش دەرىجىسىدە ھەيران قالدى.
مىسرىللى نېمىدېگەن ئۆزگىرىپ كەتكەن ـ ھە! ئۇ ئانچە ئورۇق-
لىمىغاندى، بىراق ئوتتۇز ياشلاردىكى كىشىدەك كۆرۈنەتتى.
ۋاننىنا بـۇنىڭ سـەۋەبىنـى تۇرمىدىكى قىيىن ـ قىستاق دەپ
ئويلىدى ـ دە، يىغلاپ تاشلىدى.

ـــ ئاھ! تۇرمە قاراۋۇللىرى بۇنىڭدىن كېيىن ساڭا ياخ-
شى مۇئامىلە قىلىشقا ۋەدە بېرىشتى، ـــ دېدى ئۇ مىسسىرىلـ
لىغا.

يېقىنلىشىپ قالغان ئۆلۈم ياش كاربۇنارىينىڭ يۈرىكىدە
ئىتالىيە ئازادلىقى ئۈچۈن كۆرەش قىلىشقا يارەدەم بېرىدىغان
دىنىي تۇيغۇلارنى قوزغىغانلىقىنى ۋاننىنا بىلمەيتتى. ئۇ سۆيگەـ

نىدىكى ھەيران قالغۇدەك بۇ خىل ئۆزگىرىشنىڭ ھەرگىزمۇ جىسمانىي ئازابنىڭ نەتىجىسىدىن بولماستىن، بەلكى روھىي سەۋەبلەر ئاقىۋىتىدە يۈز بەرگەنلىكىنى ئاستا - ئاستا چۈشەندى. ژاننانىڭ ئەڭ چېكىگە يەتكەندەك بىلىنگەن قايغۇسى يەنمۇ ئۆرلەپ كەتتى.

مىسسىرىللى گەپ قىلمايتتى، ژاننانىڭ يىغىدىن دېمى ئىچىگە چۈشۈپ كەتكەنىدى. پېترو بىرئاز ھاياجانغا كەلدى ۋە:

— ئەگەر دۇنيادا بىرەرىنى ياخشى كۆرىدىغان بولسام، ئۇ پەقەت سىزلا بولاتتىڭىز، ژاننا، — دېدى ژاننىغا قاراپ، — لېكىن، خۇداغا شۈكۈر، ھاياتىمدا بىرلا مەقسىتىم بار: يا تۇرمىدە چىرىيمەن، يا ئىتالىيە ئازادلىقى ئۈچۈن جەڭدە ئۆلىمەن.

يەنە ئارىغا جىملىق چۈشتى. ژاننا بىرەر ئېغىز بولسىمۇ سۆزلەشكە تىرىشتى - يۇ، بىراق ئېغىز ئاچالمىدى. مىسسىرىللى سۆزىنى داۋام قىلدى:

— مېنىڭ بۇرچۇم ئىنتايىن ئېغىر، دوستۇم، ئۇنى ئاسانلا قولغا كەلتۈرگىلى بولىدىغان بولسا، بۇ قانداق قەھرىمانلىق بولىدۇ؟ بۇندىن كېيىن مەن بىلەن ئۈچراشماسلىققا سۆز بېرىڭ، — مىسسىرىللى چىڭ ماتالغان زەنجىرنىڭ ئىمكان بېرىشىچە قوللىرىنى مىدىرلىتىپ ژاننىغا سۈندى، — بىر ژاقتىلاردا سىز ئۈچۈن قىممەتلىك بولغان كىشىنىڭ سىزگە ئاقىلانە مەسلىھەت بېرىشىگە رۇخسەت قىلىڭ! دادىڭىز سىزگە مۇناسىپ بىر لايىق تېپىپ قويغان، شۇنىڭغا تېگىڭ. ئەمما، ئۇنىڭغا ھەسرەتلىك ئىشلىرىڭىزنى ئېقرار قىلماڭ، بۇنىڭدىن كېيىن مەن بىلەن يەنە ئۈچرىشىشنىڭ ئامالىنى ئىزلەپ يۈرمەڭ. ھازىردىن باشلاپ بىر - بىرىمىزگە ياتمىز. سىز ۋەتەن ئازادلىقى ئۈچۈن كۆپ پۇل سەرپ قىلدىڭىز، ۋەتىنىمىز ئازادلىققا ئېرىشكەندە بۇ پۇل دۆلەت مۇلكىدىن تولۇقى بىلەن قايتۇ-

رۇلىدۇ.

ژاننا ھەيران قالدى. پۈتۈن سۆھبەت جەريانىدا پەقەت «ۋەتەن» دېگەن سۆزنى ئېيتقاندىلا، پېترونىڭ كۆزلىرى يېنىپ كېتەتتى.

ئاخىر ياش كىنەز قىزغا غۇرۇر يارەدىم قىلدى. ئۇ مىسسىرىللىغا جاۋاب بەرمەستىنلا ئۆزى بىلەن بىللە ئېلىپ كەلگەن ئالماس بىلەن كىچىك ئىكەكنى ئۇنىڭغا سۇندى.

— مەن بۇلارنى قوبۇل قىلىشقا مەجبۇرمەن، — دېدى مىسسىرىللى، — چۈنكى مېنىڭ بۇرچۇم قېچىشقا ھەرىكەت قىلىش، سىزنىڭ بۇ يېڭى ياخشىلىقىڭىزغا قارىماي ئەمدى مەڭگۈ سىز بىلەن كۆرۈشمەسلىككە قەسەم قىلىمەن، خەير - خوش، ژاننا! مەڭگۈ ماڭا خەت يازماسلىققا، ھەرگىز مەن بىلەن كۆرۈشۈش ئۈچۈن ھەرىكەت قىلماسلىققا ۋەدە قىلىڭ. ھازىردىن باشلاپ مەن پۈتۈنلەي ۋەتەنگە مەنسۇپ، سىز ئۈچۈن مەن ئۆلگەنگە ھېساب، خەير!

— ياق! — دېدى ژاننا ئەسەبىيلىك بىلەن، — توختاڭ، سىزگە بولغان مۇھەببىتىمنىڭ كۈچىدىن نېمە ئىش قىلغانلىقىمنى بىلىپ قېلىشىڭىزنى خالايمەن!

ژاننا مىسسىرىللى سان - سالمولو قورغىنىدىن كېتىپ، ئۆزىنى پاپا ئەلچىسىگە تاپشۇرغان كۈندىن تارتىپ ئۇنى قۇتۇلدۇرۇش يولىدا قىلغان تىرىشچانلىقلىرىنىڭ ھەممىسىنى سۆزلەپ بەردى. ئۇ سۆزىنى تۈگەتكەندىن كېيىن، ئاستا پىچىرلاپ:

— بۇلار تېخى ھېچگەپ ئەمەس! سىزنى ياخشى كۆرگەنلىكىمدىن يەنىمۇ چوڭ بىر ئىشنى قىلدىم.

ژاننا ئۆزىنىڭ خائىنلىق قىلغانلىقىنى ئېيتىپ بەردى.

— ئاھ، ياۋۇز! — پېترو غەزەپ بىلەن ژارقىرىدى ۋە ئۆز بەدىنىدىكى زەنجىر بىلەن ئۇرۇپ ئۆلتۈرمەك بولۇپ ژاننىغا تاشلاندى.

قاراۋۇل ۋارقىرىغان ئاۋازنى ئاڭلاپ يېتىپ كەلمىگەن بولسا ۋاننىنانى ئۇرۇپ ئۆلتۈرۈۋەتكەنمۇ بولاتتى. قاراۋۇل مىسسىرىللىنى تۇتۇۋالدى.

— ئال بۇنى، ئەبلەخ! ساڭا ھېچنېمە ئۈچۈن قەرزدار بولۇشنى خالىمايمەن! — مىسسىرىللى زەنجىر ئىمكانىيەت بەرگەن دەرىجىدە ھەرىكەتلىنىپ، ئالماس بىلەن ئىكەكنى ۋاناغا قارىتىپ ئاتتى - دە، دەرھال چىقىپ كەتتى.

ۋاننىنا ھاڭ - تاڭ بولۇپ تۇرۇپلا قالدى.

ئۇ رىمغا قايتىپ كەتتى. ئۇزۇن ئۆتمەي گېزىتلەر ئۇنىڭ كىنەز لىۋېئو ساۋۇللى بىلەن توي قىلغانلىقىنى خەۋەر قىلدى.

ھەمياندىن چىققان خەت

ئارنولد فايىن (ئامېرىكا)

ئىنگلىزچىدىن شاھزادەم سېيىت تەرجىمىسى

ئاتمىش يىل ئىلگىرى يېزىلغان بىر پارچە خەتنىڭ ئىگىسى- نى ئىزدەش جەريانىدا مۇنداق بىر ھەقىقەتنى چۈشىنىپ يەتتىم: «ئەگەر سەن قەتئىي نىيەت بىلەن مۇھەببەت گۈلىنى ئېچىلدۇر- ماقچى بولساڭ، چوقۇم مۇرادىڭغا يېتىسەن ...»

بىر نەچچە يىل ئىلگىرى يولدىن بىر ھەمىيان تېپىۋالدىم. ھەمياندىن ئۇچ ئامېرىكا دوللىرى بىلەن پۇرلىشىپ كەتكەن بىر كونۇبرتتىن باشقا ھېچنېمە چىقمىدى. كونۇبرتنىڭ ئىگىسىنىڭ يېنىدا ساقلانغىنىغا خېلى يىللار بولغاندەك قىلاتتى. كونۇبرت- نىڭ ئۈستىدىكى خەت يازغۇچىنىڭ ئادرېسىنى تەستە ئىلغا قىل- غىلى بولاتتى. مەن ھەمياننىڭ ئىگىسىگە مۇناسىۋەتلىك بىرەر يېپ ئۇچى چىقىپ قالارمىكىن دەپ خەتنى تەپسىلىي ئوقۇپ چىقتىم. بۇ، ئاتمىش يىل ئىلگىرى مىكائىل ئىسىملىك بىر يىگىتكە يېزىلغان خەت ئىكەن. خەت ناھايىتى چىرايلىق يېزىل- غان، قارشى تەرەپ خەتنى «قەدىرلىك جون» دەپ باشلىغان. ئۇ خېتىدە ئاپىسىنىڭ ئۇلارنى قايتا كۆرۈشۈشكە يول قويمايدى- غانلىقىنى، شۇنداقتىمۇ ئۇ يىگىتنى مەڭگۈ سۆيىدىغانلىقىنى ئىزھار قىپتۇ. ئاخىرىغا ئۆزىنىڭ ئىسمىنى «خانناخ» دەپ يېزىپتۇ. ئەمما، مەن مىكائىل دېگەن ئىسىمدىن باشقا، ھەمياد- نىڭ ئىگىسىگە مۇناسىۋەتلىك ھېچقانداق يېپ ئۇچىغا ئېرىشەل-

مىدىم. ئاخىر تېلېفون نومۇرىنى سۈرۈشتۇرۇش ئورنىغا بېرىپ تېلېفون بېرىپ، كونۇبرتتىكى ئادرېس بويىچە خەت يازغۇچىنى تېپىش قارارىغا كەلدىم.

— كەچۈرۈڭ، مەن بىر ھەمياننىڭ ئىگىسىنى ئىزدەۋاتىمەن، ھەمياندا بىر پارچە خەت بار ئىكەن. سىز بىر ئامال قىلىپ خەتتىكى ئادرېس بويىچە ھەمياننىڭ تېلېفون نومۇرىنى تېپىپ بەرگەن بولسىڭىز.

تېلېفونىست ئۆزىنىڭ مەسئۇلى بىلەن سۆزلىشىپ كۆرۈشۈمنى ئېيتتى.

— بۇ ئادرېسنىڭ تېلېفون نومۇرى بار، لېكىن سىزگە ئېيتىپ بېرەلمەيمەن، مەن قارشى تەرەپكە تېلېفون قىلىپ ئەھۋالنى چۈشەندۈرەي، ئەگەر سىز بىلەن سۆزلىشىشنى خالىسا سىزگە تېلېفوننى ئۇلاپ بېرەي، — دېدى تېلېفون ئىدارىسىنىڭ مەسئۇلى.

مەن بىر مىنۇتتىن ئارتۇقراق ساقلىدىم.

— بىر ئايال سىز بىلەن سۆزلىشىشنى خالايدىكەن، — دېدى ئۇ ماڭا تېلېفون قايتۇرۇپ.

— خەنناخنى تونۇمسىز؟ — سورىدىم مەن ئۇ ئايالدىن.

— ئەلۋەتتە تونۇيمەن، بۇ ئۆينى مەن ئوتتۇز يىل ئىلگىرى خەنناختىن سېتىۋالغان.

— ئۇنىڭ ھازىر قەيەردە تۇرىدىغانلىقىنى بىلەمسىز؟

— ئۇ خېلى يىللار ئىلگىرى ئاپىسىنى بىر خۇسۇسىي ساناتورىيىگە ئاپىرىپ قويغاندى، شۇ يەردىن بىرەر يىپ ئۇچى تېپىلىپ قېلىشى مۇمكىن.

ئايال ماڭا ساناتورىيىنىڭ ئادرېسىنى ئېيتىپ بەردى. مەن ئۇ يەرگە تېلېفون بەردىم. خەنناخنىڭ ئاپىسى بۇرۇنلا ئالەمدىن ئۆتۈپتۇ. مېنىڭ تېلېفونىمنى ئالغان ئايال: «سىز ئۇنى شۇ يەردىن تاپالمىسىڭىز مۇمكىن» دەپ بىر ئادرېسنى ئېيتىپ بەر-

دى. مەن يەنە شۇ ئادرېس بويىچە تېلېفون قىلدىم. تېلېفون ئالغۇچىدىن خەنناخنىڭمۇ بىر ساناتوريىدە تۇرۇۋاتقانلىقىدىن خەۋەر تاپتىم. ئاندىن مەن ئۇ يەرگىمۇ تېلېفون قىلدىم.

ـــ ھە شۇنداق، خەنناخ مۇشۇ يەردە تۇرۇۋاتىدۇ.

ـــ ئۇنىڭ بىلەن كۆرۈشسەم بولامدۇ؟

بۇ كەچ سائەت ئوندىن ئېشىپ كەتكەن چاغ ئىدى.

ـــ خەنناخ ئۇخلاپ قالمىغانلا بولسا كۆڭۈل ئېچىش ئۈيىدە تېلېۋىزور كۆرۈۋاتقان بولۇشى مۇمكىن، ـــ دېدى ساناتوريىيە-نىڭ مۇدىرى.

ساناتوريىنىڭ مۇدىرى بىلەن مۇھاپىزەتچى ئىشىك ئالدىدا مېنى كۈتۈۋالدى. بىز ئۇچىنچى قەۋەتكە چىقىپ بىر كۇتكۇچىگە يولۇققۇق. ئۇ بىزگە خەنناخنىڭ تېلېۋىزور كۆرۈۋاتقانلىقىنى ئېيتتى. بىز كۆڭۈل ئېچىش ئۈيىگە كىردۇق. خەنناخ چاچلىرى تۈچتەك ئاقارغان، چىرايلىق قېرىغان، مېھرى ئىسسىق موماي ئىكەن. ئۇ بىزگە قاراپ كۈلۈمسىرەپ قويدى. مەن ئۇنىڭغا ھەمىيان توغرىسىدا سۆزلەپ بەردىم. ئۇ خەتنى كۆرۈپ ئولۇغ ـ كىچىك تىندى.

ـــ يىگىت، ـــ دېدى ئۇ ماڭا، ـــ بۇ مېنىڭ مىكائىلغا يازغان ئەڭ ئاخىرقى بىر پارچە خېتىم، ـــ ئۇ سۆزلەۋېتىپ باشقا تەرەپكە قارىۋالدى، ـــ مەن مىكائىلنى ياخشى كۆرەتتىم. لېكىن ئۇ چاغدا مەن ئەمدىلا ئون ئالتە ياشقا كىرگەن. ئاپام مېنى بەك كىچىك دەپ قارايتتى. بىلەمسىز، ئۇ ناھايىتى كېـ-لىشكەن يىگىت ئىدى، ـــ ئۇ سۆزلەۋېتىپ كۆزلىرىگە ياش ئالدى. مۇدىر ئىككىمىز ھەيران قالدۇق، مۇدىر مېنى خەنناخ بىلەن يالغۇز قالدۇرۇپ چىقىپ كەتتى.

ـــ دېگەنلىرىمنىڭ ھەممىسى راست، بالام. ئۇنىڭ ئىسمى مىكائىل كولدستېن. ئەگەر ئۇنىڭ بىلەن كۆرۈشۈپ قالسىڭىز ئېيتىپ قويۇڭ، مەن تا ھازىرغىچە توي قىلمىدىم، ئۇنى دائىم

ئەسلەيمەن، ــ مومانىڭ كۆزلىرى ياشقا تولدى، ئەمما چىرا-يىدىن ئۇمىدۋارلىق چىقىپ تۇراتتى.

ــ مەن دۇنيادا مىكائىلغا يېتىدىغان ئادەم يوق دەپ قا-رايمەن، ــ دېدى ئۇ يەنە.

مەن خەنناخانىڭ يېنىدىن خوشلىشىپ چىقتىم، لىفىت بە-لەن بىرىنچى قەۋەتكە چۈشۈپ چوڭ ئىشىكنىڭ ئالدىغا كەلدىم.

ــ ئۇ موماي سىزگە ياردەم بېرەلىگۈدەكمۇ؟ ــ سورىدى مۇھاپىزەتچى.

ــ ھەئە، موماي مېنى بىر يېپ ئۇچى بىلەن تەمىنلىدى. قانداقلا بولسۇن، ھەمياننىڭ ئىگىسىنىڭ ئىسىم ـ فامىلىسىنى بولسىمۇ بىلىۋالدىم. ئەمما ئۇنى تېپىش ئاسانغا توختىمايدىغاندەك قىلىدۇ. بۇ ھەمياننىڭ ئىگىسىنى بىر كۈن ئىزدىدىم، ــ مەن شۇنداق دېگەچ ھەمياننى چىقىرىپ ئۇنىڭغا كۆرسەتتىم. مۇھاپىزەتچى جىگەر رەڭ ھەمياننى قولىغا ئېلىپ سىنچىلاپ قاراپ كەتتى.

ــ ھوي، مەن بۇ ھەمياننى بىر يەردە كۆرگەندەكلا قىلى-مەنغۇ، راست، بۇ كولدستېن ئەپەندىنىڭغۇ، ئۇ بۇ ھەمىيىنى دائىم يېتىۋرۇپ قوياتتى. مەن زالىنىڭ ئىچىدە ئاز دېگەندىمۇ ئۇچ قېتىم تېپىۋالغان.

ــ كولدستېن ئەپەندى دېگەن كىم؟ ــ سورىدىم مەن.

ــ ئۇنىڭ سەككىزىنچى قەۋەتتە تۇرۇۋاتقىنىغا خېلى ئۇ-زۇن بولدى. قىلچە خاتاسى يوق، بۇ مىكائىل كولدستېنىنىڭ ھەمىيىنى، ئۇ دائىم سىرتقا چىقىپ ئايلىنىپ كېلەتتى، ــ دېدى مۇھاپىزەتچى كېسىپ گەپ قىلىپ.

مەن مۇھاپىزەتچىگە رەھمەت ئېيتىپ، مۇدىرنىڭ ئىشخانا-سىغا قاراپ چاپتىم. مەن مۇھاپىزەتچىنىڭ ئېيتقانلىرىنى ئۇ-نىڭغا سۆزلەپ بەردىم. ئۇ مېنىڭ بىلەن سەككىزىنچى قەۋەتكە چىقتى. كولدستېن ئەپەندى ئۇخلاپ قالمىغان بولسا بولاتتىغۇ.

— مېنىڭچە ئۇ كۆڭۈل ئېچىش ئۈيىدە، ئۇ دائىم ئاخشى كىتاب ئوقۇيدۇ ... ئۇ بىر سۆيۈملۈك بوۋاي، — دېدى كۈتكۈچى.

بىز چىراغ يېنىپ تۇرغان ئۆيگە قاراپ ماڭدۇق. ئۇ ئۆيدە بىر ئادەم يالغۇز ئولتۇرۇپ كىتاب كۆرۈۋاتاتتى.

— ھەمىينىڭىز يىتۈپ كەتكەنمىدى؟ — سورىدى مۇدىر بوۋايدىن.

مىكائىل كولدستېن شىمىنىڭ كەينى يانچۇقىنى سىلاپ بېقىپ:

— ھە، راستىنلا چۈشۈپ قاپتۇ، — دېدى.

— ياخشى نىيەتلىك بۇ يىگىت تېپىۋاپتىكەن، قاراپ بېقىڭ، سىزنىڭمىكىن.

ئۇ ھەمياننى قولىغا ئېلىپ قاراپ، خاتىرجەم بولغان ھالدا كۈلدى.

— شۇ، دەل ئۆزى. بۇگۈن چۈشتىن كېيىن سىرتقا چىققاندا چۈشۈپ قالغان ئوخشايدۇ. سىزگە سۆيۈنچە بېرەيمۇ؟ — سورىدى بوۋاي.

— ياق، رەھمەت سىزگە. مەن سىزدىن بىر ئىشنى سورىماقچى. مەن بۇ ھەمياننىڭ ئىگىسىنى تېپىش نىيىتىدە بۇ خەتنى ئوقۇپ چىقتىم.

ئۇنىڭ چىرايىدىن كۈلگە شۇئان ئۆچتى.

— بۇ خەتنى ئوقۇدىڭىز؟

— ئوقۇپلا قالماي، يەنە خەنناخنىڭ ھازىر قەيەردە تۇرىدىغانلىقىنىمۇ بىلىپ كەلدىم.

ئۇنىڭ چىرايى جىددىيلەشكەنلىكتىن تاتىرىپ كەتتى.

— خەنناخ؟ سىز ئۇنىڭ قەيەردىلىكىنى بىلەمسىز؟ ئۇ قانداقراق تۇرۇپتۇ؟ ئۇ بۇرۇنقىدەكلا چىرايلىقمىكەن؟ — سورىدى بوۋاي ئالدىراپ.

مەن ئىككىلىنىپ قالدىم.

— تېز ئېيتىپ بەرسىڭىز! — ئالدىراتتى مىكائىل.

— ئۇ ناھايىتى ياخشى تۇرۇۋېتىپتۇ، سىز كۆرگەن چاغ-
دىكىدەك چىرايلىق ئىكەن، — دېدىم بوۋاينى خاتىرجەم قى-
لىپ.

— سىز ئۇنىڭ نەدە تۇرۇۋاتقانلىقىنى ئېيتىپ بېرەلەم-
سىز؟ مەن ئەتىلا ئۇنىڭغا تېلېفون بېرەي. بۇنىڭ نېمە ئىشلىقى-
نى چۈشەنگەنسىز؟ ئۇ خەتنى تاپشۇرۇۋېلىپلا ئۇنىڭ بىلەن بول-
غان مۇناسىۋىتىم ئۈزۈلۈپ قالدى. مەن ھازىرغىچە توي قىلمى-
دىم، ئۇنى ھېلىھەم ياخشى كۆرىمەن، — دەپ يالۋۇردى بوۋاي
قولۇمنى چىڭ قىسىپ.

— مىكائىل، مەن بىلەن يۈرۈڭ، — دېدىم مەن.

ئۇچىمىز لىفتقا چىقىپ ئۇچىنچى قەۋەتكە چۈشتۇق، خەن-
ناخ يەنىلا كۆڭۈل ئېچىش ئۈيىدە تېلېۋىزور كۆرۈۋاتقانىكەن.
مۇدىر ئۇنىڭ يېنىغا بېرىپ پەس ئاۋازدا:

— خەننا‌خ، ئۇ ئادەمنى تونۇمسىز؟ — دەپ سورىدى.
مىكائىل ئىككىمىز بوسۇغىدا تۇراتتۇق، خەننا‌خ كۆزەينەكىنى
سەل كۆتۈرۈپ قاراپ قېتىپلا قالدى.

— خەننا‌خ، مەن مىكائىل! مىكائىل كولدستېن، ئېسى-
ڭىزدىمۇ؟

— مىكائىل، مىكائىل! بۇ سىزمۇ، مىكائىل؟

مىكائىل ئاستا ئۇنىڭ يېنىغا باردى. خەننا‌خ ئورنىدىن
تۇردى. ئۇلار قۇچاقلاشتى، ئاندىن دېۋاندا ئولتۇرۇپ قوللىرىنى
تۇتۇشقان ھالدا ئەھۋال سورىشىپ كەتتى. بىز ئاستا ئۆيدىن
چىقىپ كەتتۇق، ھايـاجـانـدىن كۆزلىرىمىزگە ئىسسىق ياش
كەلدى.

— شەپقەتلىك ئىگەمنىڭ بۇلارنىڭ تەقدىرىنى ئورۇنلاشتۇ-
رۇشىنى قارايلى، — دېدىم مەن، — ئادەم بىر ئىشقا ئىرادە

قىلسىلا جەزمەن مۇرادىغا يېتەلەيدىكەن ...

ئاربىدىن ئۈچ ھەپتە ئۆتكەندە، ماڭا ساناتورىيىنىڭ مۇدىرى تېلېفون قىلدى.

— يەكشەنبە كۈنى ۋاقىت چىقىرىپ بىر توي مەرىكىسىگە قاتنىشالارسىزمۇ؟ — سورىدى ئۇ. مېنىڭ جاۋابىمنى كۈتمەيلا يەنە، — مىكائىل بىلەن خەنناخ توي قىلماقچى، — دېدى.

توي ناھايىتى قىزىپ كەتتى. ساناتورىيىدىكىلەرنىڭ ھەممىسى كېلىپ ئۇلارنى قىزغىن تەبرىكلىدى ھەم ئۇلارغا چىن كۆڭلىدىن بەخت تىلىدى. خەنناخ ناۋات رەڭ توي كۆڭلىكى كىيگەن، ناھايىتى چىرايلىق بولۇپ كەتكەنىدى. مىكائىلنىڭ قارامتۇل كۆك كاستۇم - بۇرۇلكىسى كېلىشكەن ئېگىز بويىغا تولىمۇ ياراشقان، خەنناخنىڭ يېنىدا كۆلۈپ تۇراتتى.

ساناتورىيىدىن ئۇلارغا بىر يېڭى ئۆي ئاجرىتىپ بەردى. ئەگەر سىز 74 ياشلىق قىز بىلەن 78 ياشلىق يىگىتنىڭ تۇنجى قېتىم توي قىلغىنىنى ئاڭلىسىڭىز، بۇ بىر جۈپ ئاشىق - مەشۇقنىڭ تويىنى ئۆز كۆزىڭىز بىلەن كۆرگۈڭىز كېلەر.

مانا بۇ ئاتمىش يىل دەۋر سۈرگەن مۇھەببەتنىڭ نەتىجىسى.

توي كېچىسىنى سېتىۋالغان ئادەم

ژان پىئېر شابرول (فرانسىيە)

لوقمان ئاقنىياز تەرجىمىسى

ۋېست تېغىنىڭ ئۈستىدە، يوسىف كاردىرو بىلەن يۈرىس كراپا بىر چارۋىچىلىق فېرمىسىنىڭ يولغا ئۆرۈلۈپ چۈشكەن قورۇق تېمىنىڭ تاش - كېسەكلىرىنى يىغىشتۇرۇۋاتاتتى. تۆ-ۋەندە، ئادرېس تېغى باغرىغا ياماشقان ئەگرى - بۈگرى يولدا بىر پىكاپ ئالاھەزەل بىر يېرىم كىلومېتىرچە ماڭغاندىن كې-يىن، ماتوردىن چاتاق چىقتى.

— سۈچ ئوت چىقىرالمايۋاتىدۇ، ياخشىسى ماشىنىنى توختاتساق بولاتتى.

— شاتۇن سۇنۇپ كەتتىمكىن دەيمەن، — دېدى يۈرىس كراپا ۋە لاي بولۇپ كەتكەن قولىنىڭ دۈمبىسى بىلەن پېشانىسى-دىكى تەرنى سۈرتتى، — يوسىف، ماۋۇ تاشنى كۆتۈرۈشۈۋېتە-كىنە، بەك يوغانكەن. ئىلگىرىكى كىشىلەر قورۇق تام قوپۇر-غاندا ...

— ئىلگىرىكى كىشىلەر غەيرەتلىك ئىكەن جۈمۇ، كاشتان دەرىخىنىڭ يىلتىزىغا ھاۋا ئۆتۈشۈپ تۇرسۇن دەپ دائىم دەرەخ تۈۋىدىكى توپىنى يۇمشىتىپ تۇراتتىكەن.

— ھوي، يۈرىس، قارىغىنا، ئۇ چىرايلىق پىكاپ ئىكەن. ئىككىسى قەددىنى رۇسلىدى ۋە قوللىرىنى سۈرتۈۋېتىپ، ئۆزلىرىگە قاراپ جالاقشىپ كېلىۋاتقان پىكاپقا قاراپ تۇردى.

— سۈنچىنىڭ چاتىقى.

— ياق، شاتۇن سۇنۇپ كەتكەن. ئاڭلا، ماتوردىن ئاۋاز چىقىۋاتامدۇ.

— بۇ شارىمسۇن ماركىلىق پىكاپ ئوخشىمامدۇ؟

— ياق، چەت ئەلنىڭ، ئالبا رومىئو ماركىلىق پىكاپ بولسا كېرەك.

— ئوھوي، ئەمدى ئوتى بىراقلا ئۆچۈپ قالدى.

ئۇلار تاغ باغرىدىن ئاستا چۈشۈپ يىگىرمە مېتىر نېرىدا تۇرغان پىكاپقا قاراپ ماڭدى.

— ياخشىمۇسىز، ئەپەندى، سۈنچىنىن چاتاق چىقتىمۇ، قانداق؟

— ياخشىمۇسىز، ئەپەندى، ئاۋازىدىن قارىغاندا، شاتۇنىنىڭ چاتىقىغۇ دەيمەن؟

— ھە!... سىلەر ماتورنىڭ ئەھلىمۇ، قانداق؟

— ئۇقمايمىز، ئانچە - مۇنچە ئاڭلىۋالغان شۇ، بۇنىڭغا ئوخشاش ...

— بىز بەزىدە كۈستۈنىڭ دۈكىنىنىڭ پاكار تېمىغا چىقىۋېلىپ ئۇنىڭ ئىشلىرىغا قاراپ تۇرىمىز.

— كۈستۇ ماشىنا رېمونت قىلىدىغان ئادەم.

— ھە؟ يېقىن ئەتراپتا ماشىنا رېمونت قىلىدىغان يەر بارمۇ؟

— بار، بۇ يەرگە تۆت كىلومېتىر كېلىدىغان شامبان كەنتىدە.

— ئوھوي! تۆت كىلومېتىر دەڭ!

— ھەئە، كۆرۈنۈپ تۇرغان ئاۋۇ ئېگىز جايىنىڭ ئۇ تەرىپى پۈتۈنلەي يەر تۆۋىنى.

— ماشىنىڭىزنى ئىتتىرىپ ئاشۇ دۆڭنىڭ ئۈستىگە چىقىرىشىپ بېرەيلىمۇ؟

— سىلەر بەك ياخشى ئىكەنسىلەر.

— ھەممىز بىر دەريانىڭ سۈيىنى ئىچىۋاتقان ئادەملەر. غۇ! مۇنچىلىك ياردەم نېمىتتى؟ قېنى ماشىنىغا چىقىڭ، يۈرىس، بۇياققا كەل!

— ۋاي - ۋۇي، نېمىدېگەن ئېغىر ماشىنا بۇ!

— توختاڭلار، خوتنى خالاستويغا سېلىۋالاي.

ئېگىز جايغا چىقىپ ماشىنىنى تۆۋەنگە ئىتتىرىشتىن ئىلگىرى، يۈرىس ئۇ ئەپەندىگە تاپىلىدى:

— شامبان كەنتىگە بارغۇچە يەنە بىر دۆڭ بار، ئەللىك مېتىر ماڭسىڭىزلا ئۇنىڭ ئۇستىگە چىقىسىز. بۇ يەردىن تۆۋەنگە قاراپ ماڭغاندا، ماشىنىغا تورمۇز بېرمىسىڭىز ماشىنا ئۆزىنىڭ كۈچى بىلەن ئۇ دۆڭنىڭ ئۇستىگە چىقىپ كېتەلەيدۇ، ئۇنىڭدىن كېيىن ماشىنىنى ئىختىيارىغا قويۇۋەتسىڭىز بولىدۇ.

— رەھمەت، ماڭا كۆپ ياردەم قىلدىڭلار، تاماكا چېكەمسىلەر؟

— بىرەر تالدىن چېكىپ قويساق قويدۇق.

ماشىنا تاغ جىلغىسىغا قاراپ ئۇنسىز يۈرۈپ كەتتى.

— ئۇ نېمە ماركىلىق ماشىنا ئىكەن، يۈرىس؟

— قاراپ بېقىش خىيالىمغا كەلمەپتۇ.

— تاماكىسى داڭلىق تاماكا ئىكەن.

— ياخشى ئەمەسكەن، قويە سېنى، داڭلىق تاماكا دەيسەن تېخى.

— ئۇ چەت ئەللىك نېمىمۇ قانداق؟

— ئۇنىڭ تىلى بىزنىڭكىگە تازا ئوخشىمىغانلىقى ئۈچۈنلا فرانسىيىلىك ئەمەس دېگىلى بولمايدۇ. مەن لىللىق ① بەزى كىشىلەرنى تونۇيمەن، ئۇلارنىڭ گېپىنى ئاڭلىساڭ گېرمانىيىد-

① فرانسىيىنىڭ نۇر ئۆلكىسىنىڭ مەركىزى.

لىك ئوخشايدۇ، دەپ قالىسەن.

كۇستۇ كەلگەن كىشىگە قاراپمۇ قويماي سورىدى:

— نېمە ئىشىڭىز بار؟

— ماشىنام بۇزۇلۇپ قالدى. تېزرەك رېمونت قىلىپ بېرەلەرسىزمۇ؟ بەك ئالدىراش ئىشىم بار ئىدى.

— ماشىنىڭىز قەيەردە؟ — سورىدى كۇستۇ.

— ئۇنى بۇ يەرگە ھەيدەپ كېلەلمىدىم ...

— ئۇنى «تەنتەربىيە قەھۋەخانىسى» نىڭ دوقمۇشىدا توختىتىپ قويدىڭىزمۇ؟

— ھەئە.

— ئۇنداقتا يانتۇلۇقتىن چۈشكۈچە ماشىنىغا تورمۇز بەرگەن ئوخشىمامسىز؟

— ھەئە.

— سىز ۋېست تېغىنىڭ ئېتىكىگە چىقىپ كېتىۋاتقاندا ماتورنىڭ «قارس» قىلغانلىقىنى ئاڭلىدىڭىز، شۇنىڭ بىلەن ماشىنىڭىز ماڭالماي قالدى، شۇنداقمۇ؟

— توغرا ... بۇنى سىز قانداق بىلدىڭىز؟

كۇستۇ ماتورنىڭ قاپقىسى ئاستىدىن چىقىپ كۆلۈچنى قويىدى، ئاندىن ماتورنىڭ قاپقىسى ئۇستىدە تۇرغان مايلىشىپ كەتكەن مايلىقنى ئېلىپ قولىنى سۈرتكەچ:

— بۇنداق ئەھۋالنى تولا ئۇچرىتىپ كۆزۈم پىشىپ قاپتۇ. ۋېست تېغىنىڭ ئېتىكى ئادەمنى بەك ئەخمەق قىلىدۇ، ئۇنىڭغا كىم نوچىلىق قىلسا ماشىنىسىنىڭ شاتۇنىنى ياكى ۋېنتىلىنىڭ تەۋرەنمە يەلكىسىنى سۇندۇرۇۋالىدۇ، — دېدى.

يولنىڭ نېرىقى تەرىپىدىكى كىچىك مەيدانداتوپ ئويناۋاتقان ۋە تاماشا كۆرۈۋاتقان كىشىلەر بار ئىدى، كۇستۇ ئۇلاردىن بىر نەچچىنى چاقىرىپ ماشىنىنى ئىتتىرگۈزۈپ ئەكەلدى. ئۇ ماتور قاپقىسىنى ئاچماقچى بولۇۋېتىپ، بىردىنلا قەددىنى رۇسلاپ،

قۇلىقىنى دىڭ تۇتۇپ تۇرۇپ قالدى، چىركاۋ قوڭغۇرىقى چىلدىرىغان ئۇۋاتاتتى. كۇستۇ ھەجىيىپ قويۇپ:

— بۇ دوئارۇ بىلەن فرانسىنىڭ تۇيغا ئاتاپ چىلىنىغان قوڭغۇراق، ئىككىسى ئاق كۆڭۈل ياشلار، لېكىن بەك نامرات، — دېدى.

— ھوي، سىزگە ئېيتتىمغۇ، مەن بەك ئالدىرايتتىم.

— تولا ۋارقىرىماڭ! مەن سىزنىڭ قۇلىڭىز ئەمەس. ئالدىرىسىڭىز كېتىۋېرىڭ، مەن سىزنى چاقىرىپ كەلمىدىم.

— مەلۇم مەنىدىن ئېيتقاندا، چاقىرىپ كەلدىڭىز. دۇكىنىمىنىڭ ئىشىكىگە «ماشىنا رېمونت قىلىمىز» دەپ يېزىپ قويغانىكەنسىز، خەق ماشىنىسى بۇزۇلۇپ قالسا، ئەلۋەتتە، سىزنى تاپىدۇ - دە.

— دۇكىنىمنىڭ ئالدىغا قاراپ بېقىڭ، «ماشىنا رېمونت قىلىمىز» دېگەن خەت يوق. مەن تىجارەت بىجىمۇ تاپشۇرمايمەن. قانداق، ئەمدىغۇ بىر نېمە دېيەلمەسسىز.

كۇستۇ ئېڭىشىپ ماتورنىڭ قاپقىسىنى ئاچتىيۇ، يەنە قەدىنى رۇسلاپ ئاخىرقى ئاگاھلاندۇرۇشنى بەردى:

— ئەگەر ماشىنا رېمونت قىلدۇرماقچى بولسىڭىز، بۇلۇمۇ ئالدىراش بولسىڭىز، مەيلى چەت ئەللىك بولۇڭ - بولماڭ، بىر ئېغىز گەپ، ئاددىي ئادەملەرگە بەھۇرمەتلىك قىلماڭ.

كۇستۇ ماتورنىڭ قاپقىسىنى ئاچتى، كۇلۇچنى ئىككى قېتىم تولغاپ، ماتورنىڭ ئۇلىغۇچى ۋە سۇرئەت ئۆزگەرتكۈچىسىنىڭ قاپقىقىنى چىقىرىپ، قاراماي ئىچىدىن سۇنۇپ كەتكەن ۋېنتىلىنىڭ تەۋرەنمە يەلكىسىدىن ئاجراپ كەتكەن ئۇچ بۇرجەك تۆمۈرنى تاپتى.

— كۆردىڭىزمۇ، ۋېنتىلىنىڭ تەۋرەنمە يەلكىسى سۇنۇپتۇ، بۇنى باشتىلا سىزگە ئېيتقانمەن.

— ئوڭشاشقا ئۇزاق ۋاقىت كېتەمدۇ؟

— ئوڭشاشقىغۇ ئۇزۇن ۋاقىت كەتمەيدۇ، لېكىن زاپچاس-نى ئارىستىن ئېلىپ كېلىدىغان گەپ. مەن دەرھال بېرىپ تېلېفون بېرەي. ئەگەر ئۇلاردا بۇ زاپچاس بولسا، ئەتە ئەتىگەن سائەت بەشنىڭ پويىزىدا ماڭا يەتكۈزۈپ بېرىدۇ، بار بولسا دەڭا...

— ئۇنداقتا بۇگۈن كېتەلمەيدىكەنمەن - دە؟

— كېتىشتىن ئۈمىد كۈتمەڭ.

— بۇ ئەتراپتىن بىرەر مېھمانخانا ...

— «چوڭ مېھمانخانا»غا بېرىڭ، مېنى ئەۋەتتى دېسىڭىز بولىدۇ.

— ئۇ مېھمانخانا ياخشىمۇ؟

— چاتاق يوق، خوجايىنى مېنىڭ ئىنىم.

كايفانىڭ يېمەكلىك ۋە مىلىچ مال ساتىدىغان ماشىنىسى ئەمدىلا توختىشىغا، ئۆي - ئۆيلەردىن ئايالار چۈۋۈلداپ چې-قىشتى. نەرسە - كېرەك سېتىۋالغىلى چىققان ئايالار كايفانىڭ ئارقىسىغا ئولاشتى ۋە كەينىگە بۇرۇلۇپ:

— ماشىنىسى بۇزۇلۇپ قالغان كىشى شۇمىكەن؟ — دەپ سوراشتى.

— ھەئە، ماشىنىسى چىرايلىق ماشىنا ئىكەن.

— ماشىنا كۈستۈنىڭكىدە ئىكەن.

— ئۇ ئېدموننىڭ مېھمانخانىسىغا بېرىپ ياتسا كېرەك.

مۆكۈشمەك ئۈيناۋاتقان بالىلار خۇددى خاتا ئىش قىلىپ قويۇپ تۈتۈلۈپ قالغاندەك بىردىنلا ئۆيۈنلىرىدىن توختاشتى.

«چوڭ مېھمانخانا» ئۇزۇنچاق دېھقان ئۆيى ئىدى. ئوتتۇرا-دىكى ئۆيدە كۈلكە - چاقچاق قاينىۋاتاتتى، سول تەرەپتىكى ئۆيدىن ساپلىقنىڭ تاراق - تۇرۇڭ ئاۋازى ئاڭلىنىپ تۇراتتى،

ئۇ ئاشخانا ئىدى. بىر قىز چوشقا گۆشىدە قىلىنغان بىر تەخسە قورۇمىنى كۆتۈرۈپ مەيخانىدىن ئىتتىك ئۆتۈپ كەتتى. ئۇ كۇل-كە - چاقچاق قاينىاۋاتقان ئۆينىڭ ئىشىكىنى تېپىپ قويدى، ئىشىك ئېچىلىپ كۇلكە ئاۋازى قەھۋەخانىنى بىر ئالدى، ئىشىك يېپىلغاندىن كېيىن ئاۋازلار بىر ئاز بېسىقتى.

ھايال ئۆتمەي، ئىشىك يەنە ئېچىلىپ ئىدمون چىقىپ كەلدى.

— ياخشىمۇسىز، ئەپەندى؟ — دېدى ئۇ، — نېمە كەلتۈرىمەن؟

— ماشىنام بۇزۇلۇپ قالغان، بۇ يەردە قونۇپ قېلىشقا مەجبۇر بولدۇم، بىكار ئۆي بارمۇ؟

— ھەي! ... بارمىكىنتاك!

— بۇنداق جايدا سايامەتچىلەر كۆپ بولماس!

— ئۇنداق دېمەڭ، بىزنىڭ بۇ يەرنىڭمۇ خېلى داڭقى چىقىپ قېلىۋاتىدۇ.

قىز ياندىكى ئۆيدىن قۇرۇق قول قايتىپ چىقتى - دە، ئىككى بوتۇلكا ھاراق ئېلىپ يەنە كىرىپ كەتتى.

ئىدمون پوكەيگە چاپلىشىپ تۇرۇپ كۆزىنى قىسىپ قويۇپ:

— بۇ يەردە توي بولۇۋاتىدۇ، — دېدى.

— قانداق ھاراقلىرىڭىز بار، ئىشتىھا ئاچىدىغان ئىچىملىكلەر بارمۇ؟

— قاندىقىنى دېسىڭىز شۇندىقى بار.

— ئۇنداق بولسا فېرنېر - برانگا ھارىقىدىن بىر رومكا بېرىڭ.

— نېمە ھاراق دېدىڭىز؟

— مارتىن ئەبجەش ھارىقىدىن بىر رومكا.

— بەدىيان ھارىقىدىن بىرەر رومكا ئىچىپ باقامسىزيا؟

ئۇنى ئۆزۈم ياسىغان.

— مەيلى، سىزمۇ بىر رومكا ئىچىپ قويۇڭ.

— مەن تاماق يەۋاتاتتىم، ئەگەر قوشۇلسىڭىز بىرەر رومكا ۋىنو ئىچىپ قويايي.

— ئىختىيارىڭىز.

ئېدمون ھاراق قۇيدى، ئاندىن سەل ئالدىغا ئېڭىشىپ:

— مەن تويغا قاتنىشۋاتاتتىم، — دېدى ئۇ — تويى بولۇۋاتقان قىز - يىگىت مېنىڭ بىر ئېغىز ئۆيۈمنى ئىجارىگە ئالدى، ئەمدى ئۇلار...

— ئوھوي؟ ئۇلار بۇ يەرلىك ئەمەسمۇ؟

— مۇشۇ يەرلىك، زامانغا بېقىپ شۇنداق قىلىۋاتىدۇ. ئۇلار تويدىن كېيىن باشقا جايلارغا بېرىپ ساياھەت قىلالمايدىغان بولغاندىن كېيىن، مېھمانخانىدا قونسىمۇ سىرتقا بارغانغا ئوخشاش بىر ئىش بولىدۇ، ئەمدىغۇ چۈشەنگەنسىز؟

— ئەلۋەتتە.

— گەپنىڭ نەق يېرىنى ئېيتقاندا، ئۇلارنىڭ پۇلى يوق، يىگىت ئىجتىمائىي قۇتقۇزۇش فوندى بىلەن چوڭ بولغان، چۈشىنىشلىكرەك قىلىپ ئېيتسام، ئۇ ئون بىر يېشىدىن تارتىپ باشقا بىر ئائىلىنىڭ بېقىشىغا ھاۋالە قىلىنغان... قىزمۇ ئۇنىڭغا ئوخشاش يېتىم، ئۇلاردا نە ئۆي، نە بىر غېرىچ يەر يوق. بۇنداق دېسەم ئۇلارنى باشقىچە چۈشىنىپ قالماڭ ... ئۇلار تۇزۇك ئادەملەر.

— مەن ئۇلار توغرۇلۇق باشقا بىر نېمە دېمىدىمغۇ.

— ئۇغۇ شۇنداق ... بىزنىڭ يېزىدا قانداق ياشايدىغانلىقىمىزنى چۈشەنمەيدىغان كىشىلەرگە ... بۇ گەپلەرنى قىلىشتىن مەقسىتىم، سىزگە ئۆي ئېلىشنىڭ تەسلىكىنى ئۇقتۇرۇپ قويۇش...

— بۇ يەردە قورساق توينۇزۇۋالسام بولامدۇ؟

— ئەلۋەتتە بولىدۇ. كەچۈرۈڭ، تاماقخانا ماڭۇ ياقتا ئىدى. مالال كۆرمىسىڭىز، تويغا قاتنىشىۋاتقان مېھمانلارغا تەسىر يەتكۈزمەسلىك ئۈچۈن سىزگە بۇ يەرگە بىر ئۇستەل قويۇپ بەرسەك، ئەنە ئاۋۇ دېرىزىنىڭ قېشىغا ...

— بولىدۇ.

— كەچلىك تاماقنىمۇ مۇشۇ يەردە يەمسىز؟

— ئەلۋەتتە.

— ماقۇل، بىر ئاماللا قىلىپ كۆرەي. دېمەكچىمەنكى، ياتاقنىڭ ئىشىنى ... سىزنى كوچىغا ھەيدەپ چىقىرىۋەتسەك بولماس.

— ئېدمون، بۇ كىشى كىم بولىدۇ؟

— يولۇچى ئىكەن، ماشىنىسى بۇزۇلۇپ قاپتۇ. ھۇي، ئۇ ساڭا غەلىتە قىياپەتتە قاراپ كەتتىغۇ.

— مېنىڭ ئۇنىڭ يېنىغا بېرىپ سۈرىتىمنى ئالىدىغان - ئالمايدىغانلىقىنى سوراپ باققۇم كېلىۋاتىدۇ، ئۇ ئۆزىچە يوغان چىلىق قىلىپ كېتىپتۇ، ھىم!

— بولدى، خاپا بولما، فرانس! كىرىپ ئورنىڭغا ئول-تۇر، تويى بولغان قىز مېھمانلارنى تاشلاپ بۇ ياقتا چىقىۋالسا بولمايدۇ، تېز كىرىپ كەت.

ئەمدى ئۇلار ناخشا ئېيتىشقا باشلىدى، ناخشا تولىمۇ يېقىم-سىز ئىدى. ئۇلار ئوبدانلا تەڭشىلىپ قالغان، ساق ئادەمگە ناخشىسى تولىمۇ تېتىقسىز ئاڭلىناتتى.

— قەھۋە ئىچەمسىز؟

— ئىچسەم ئىچەي، قورۇماڭلار بەك ئوخشاپتۇ.

— ئەگەر خالىسىڭىز، قەھۋەنى ئۆزۈم بارىڭىنىڭ ئاستىغا ئاپىرىپ بېرەي. ئۆينىڭ ئارقىسىدا بىر كىچىك گۈللۈك بار.

— بولىدۇ، خوجايىن، ئېيتىڭچۇ، گەپ ئىككىمىزنىڭ

ئوتتۇرىمىزدىلا قالسۇن، ماقۇلمۇ؟...

— بولىدۇ، ئەپەندى.

— توپى بولۇڭاتقان بۇ قىز - يىگىت راستىنلا شۇنداق نامراتمۇ؟

— ھەئە، شۇنداق.

— نېمىشقا شۇنداق؟

— بۇ نېمە دېگىنىڭىز؟

— ئۇلار نېمىشقا شۇنچە نامرات دەيمىنا؟

ئېدمون ئالىقىنى بىلەن ئېڭىكىنى تىرىدى.

— مەن، مەن ئېنىق ئۇقمايدىكەنمەن، ئۇلارنىڭ يېرى يوق. بۇ يەردە قىلىدىغان ئىش كۆپ ئەمەس... مۇنداق گەپ... بۇ يەردە نامراتلار خېلى بار، لېكىن بۇ ئىككىسىنىڭ ھالى بەكلا ئېغىر. مانا ئەمدى ئىككى نامرات توپ قىلدى، خەقنىڭ ئالدىدا تېخىمۇ چېنىپ قالىدۇ دەڭا. يەنە كېلىپ ئۇلار تېخى ياش، ياشىغانلارنىڭ تۇرمۇشى ناچار بولسىمۇ ئانچە چېنىپ كەتمەيدۇ، — ئېدمون كۆزلىرىنى بىر پەس يۇمۇۋالدى، — يەنە بىرى، ئۇ ئىككىسى خەقنىڭ ئۆيىدە خىزمەتكار، ئۇلاردا ھېچقانداق ئەركىنلىك يوق.

— ئۇنداقتا بۇ جايىنى قانداق ئالدى؟

— ئۇنىڭمۇ ئامالى بولۇپ قالدى، مەرىكىگە تەكلىپ قىلىنغانلار ئازراقتىن نەرسە - كېرەك ئالغاچ كەپتۇ. ئەلۋەتتە، بۇنى كاتتا توپ دېگىلى بولمايدۇ.

— مەڭ، بۇنى ھېچكىمگە بىلىندۇرمەي يىگىتكە بېرىپ قويۇڭ.

— دوئارۇغىما؟ — ئېدمون ئون مىڭ فرانكلىق پۇلنى قارسىلدىتىپ قويدى، — سىز، سىز بەك غەلىتە ئادەمكەنسىز!

دوئارۇ ئېگىز بوپ، ئورۇق يىگىت ئىدى، مۇكچەيگەن

گەۋدىسى ئورغاقىلا ئوخشايتتى. ئۇچىسىدىكى كىيىمى بەك قىسقا، بەل قىسمى كەڭرى، مۇرىسى كېلەڭسىز ئىدى. گالستۇكىنى بوشتىپ قويغان، كۆڭلىكىنىڭ تۈگمىسىنى ئېچىۋەتكەنىدى. ئۇ ئاستا كېلىۋېتىپ، ئىككى مېتىر ئارىلىق قالغاندا ھۆرمەت بىلەن توختىدى:

— ئەپەندى، مەن سىزنى تونۇمايمەن، لېكىن ... — ئۇ ھاسىرايتتى، — ... لېكىن ... راستىمنى دېسەم، مەن سىزدىن تولىمۇ مىننەتدارمەن.

— ئولتۇرۇڭ، سىزگە دەيدىغان گېپىم بار.

— نېمە؟

— قېنى ئولتۇرۇپ گېپىمنى ئاڭلاڭ.

— رەھمەت، مەن سىزدىن بەك مىننەتدارمەن، چۈنكى...

— بولدى، بۇ گەپنى دەۋەرمەڭ، مېنىڭ سىزگە دەيدىغان گېپىم بار.

دوئار ۇ كۆڭلىكىنىڭ تۈگمىسىنى ئەتتى، گالستۇكىنى چىڭتتى، ئاندىن ئىككى قولىنى يوتىسىغا قويۇپ تۇز ئولتۇردى.

— مەن سىز بىلەن ئوچۇق پاراڭلاشماقچى...

— ماقۇل!

— توختاپ تۇرۇڭ، سىزگە غەلىتە بىر تەكلىپ قويماقچىمەن. سىز قوشۇلىدىغان - قوشۇلمايدىغانلىقىڭىزنى ئېنىق ئېيتىسىڭىزلا بولىدۇ. سىزنى ھازىرلا جاۋاب بېرىڭ دېمەيمەن. ھازىر سائەت تۆت بولدى. سائەت سەككىزدە، كەچلىك تاماقتىن كېيىن جاۋابىنى بەرسىڭىز بولىدۇ.

— كەچۇرۇڭ، گېپىڭىزنى ئازراقمۇ چۈشىنەلمىدىم.

— سۆزۈمگە قۇلاق سېلىڭ، مېنىڭ پۈلۈم ناھايىتى كۆپ. مەن كۆڭۈل خۇشلۇقى ئۈچۈن پۇل بىلەن ھەرقانداق ئىشنى قىلالايمەن، ئۇقتىڭىزمۇ؟

— ئۇقتۇم. سىزنىڭ پۇلىڭىز ناھايىتى كۆپ، سىز كۆڭۈل خۇشلۇقى ئۈچۈن پۇل بىلەن ھەرقانداق ئىشنى قىلالايسىز.

— ياخشى، مەن بۇگۈن كۆڭۈل خۇشلۇقى ئۈچۈن سىزنىڭ توي كېچىڭىزنى سېتىۋالماقچى.

— نېمە؟

— مەن بىر مىليون فرانكقا سىزنىڭ توي كېچىڭىزنى سېتىۋالماقچى، بىر مىليون فرانىك دەڭا!

دوئارۇ لاسسىدە بولۇپ بېشىنى ساڭگىلاتتى.

— سىز لۇكچەك ئىكەنسىز! — دېدى ئۇ بېشىنى چايقاپ.

— بېرىپ بېشىڭىزنى سۇدا بىر يۇيۇۋېتىپ كېلىڭ.

— بولىدۇ، لېكىن مۇرەمگە ئۇرماڭ، ماڭا تەگكۈچى بولماڭ.

ئۇ بېشىنى يۇيۇپ قايتىپ كەلدى.

— بايىقى گېپىڭىز چاقچاقمۇ؟ — سورىدى ئۇ.

— سىز ھازىرنىڭ ئۆزىدىلا بىر مىليون فرانكقا ئېرىشىشىنى خالىمامسىز، مۇشۇ يەردە، مۇشۇ ئۇستەلنىڭ ئۈستىدە؟

— بېشىمنى يەنە بىر قېتىم چايقاپ كېلەي، بەكلا بىئارام بولۇپ كېتىۋاتىمەن.

دوئارۇ قايتىپ كەلگەندە، ھەربىرى ئون مىڭ فرانكلىق بىر دەستە پۇل ئۇستەلنىڭ ئۈستىدە يوق تۇراتتى.

— سوئالىڭىز بولسا مەندىن سوراڭ، ئەندىشىلىرىڭىزنى ئوتتۇرىغا قويۇڭ. بىر مىليون فرانكتىن سىرت، مەن يەنە سىزنى پەلسەپە، دىن، ئەخلاق جەھەتتىكى ئاساسلار بىلەن تەمىن ئېتىپ، ۋىجدانىي ئازابتىن خالاس قىلىشقىمۇ تەييار.

دوئارۇ بېشىنى چايقايتتى. سۇ تامچىلىرى ئۇنىڭ كىيىمى ئۈستىگە چاچرايتتى.

— سىزنى تازا دۇمبالىغۇم كېلىۋاتىدۇ، ئەمما قانداقتۇر

بىر نەرسە قولۇمنى تۇتۇۋېلىۋاتىدۇ...

— بىر مىليون فرانك كۆچىنى كۆرسىتىۋاتىدۇ، ئىنىم.

— قانداقسىگە؟

— چۈنكى سىز ماڭا تېخى مۇشت كۆتۈرمىدىڭىز. دېمەك، بۇ سىزنىڭ بۇ سودىدا ئويلىنىپ قېلىۋاتقانلىقىڭىزنى چۈشەندۈرۈپ بېرىدۇ. سىز مۇھىم بىر قەدەمنى باستىڭىز.

— مەن ئەھۋالنىڭ تەپسىلاتىنى ئۇقمايمەن، لېكىن بۇنىڭ بىر رەزىل ئىش ئىكەنلىكى ماڭا ئايان.

— توپتوغرا بىر مىليون فرانك، تاپاۋەت بېجىمۇ، مىراس بېجىمۇ تاپشۇرۇش كەتمەيدۇ، خۇددى دۆلەت تارقاتقان لاتارىيە بىلىتى مۇكاپاتىغا ئېرىشكەندەكلا بىر ئىش. پۇل بولسا يەر، مۇستەقىللىك ۋە ئىستىقبال سېتىۋالغىلى، پۇل بولسا ھەقىقىي ئائىلە قۇرغىلى بولىدۇ، ھەتتا بىرەر پادىشاھلىق قۇرۇۋالغىلىمۇ بولار. بۇلارنىڭ ھەممىسى بىر كېچىلىك بەدەلگە كېلىدۇ. سىزنى يەنە يىگىرمە بەش يىل ياشايدۇ، دېسەك، سىزنىڭ يەنە يىگىرمە مىڭ كېچىڭىز بار. دېمەك، بۇ ئىشنى ئۇنتۇپ كېتىشكە سىز ئۇچۇن ۋاقىت يېتەرلىك.

— بولدى! ئاغزىڭىزنى يۇمۇڭ. سىز مېنى ئىلەشتۇرۇۋەتتىڭىز.

— خوتۇنىڭىز كۇنىگە قانچە پۇلغا ئىشلەيدۇ؟

— ئېيىغا ئون بەش مىڭ فرانك ئالىدۇ.

— ئەمدى ھازىر ئۇ بىر كېچىدە ئىككى مىڭ كۇنلۇك، يەنى ئاز كەم ئالتە يىللىق ئىش ھەققىگە ئېرىشىپ، ئالتە يىللىق ئەمگەكتىن ئازاد بولىدۇ...

— سىزنىڭ مۇنداق قىلىشقا ھەققىڭىز يوق، ئاڭلىدىڭىزمۇ؟ ھەققىڭىز يوق!

— نېمىشقا؟ مەن سىزنى ھاقارەتلىمىدىم. پەقەت تەكلىپ بەردىم. سىز قوبۇل قىلمىسىڭىزمۇ بولىدۇ.

دۇ. سىز ئەركىن ئادەم، مەنمۇ ئەركىن ئادەم.

— مەن ئەركىن ئادەم ... مەن ئەركىن ئادەم ... دېمەكتۇ ئاسان.

— سىز رىۋايەت، تارىخ ياكى دىن جەھەتتىكى مىسالالارغا ئېھتىياجلىق بولسىڭىز كېرەك. بەزى ئايال ئەۋلىيالار...

— بۇنىڭ بىلەن مېنىڭ كارىم يوق.

— سىز قانچىلىك ئايالالارنىڭ ئۆز ئەرلىرىنى ئالدايدىغان-لىقىنى، قانچىلىك ئەرلەرنىڭ بۇنىڭدىن خەۋەرسىز ئىكەنلىكىنى بىلەمسىز؟

— ئاغزىڭىزنى يۇمۇڭ.

— ماقۇل.

دوئارۇ ئورۇندۇقتا ھالسىز ئولتۇراتتى، گاڭگىراش چەقىپ تۇرغان كۆزلىرى شېغىللىق يولغا تىكىلگەنىدى.

— بىر مىليون فرانكىڭىز بولسا ھەر قانداق قىزنى قولغا چۈشۈرەلەيسىز، چىرايلىقىنى تاپالايسىز.

— ماڭا كېرىكى مۇشۇ قىز، بۇ ئۆزۈمنىڭ ئىشىم.

— نېمىلا دېگەنبىلەن مېنىڭمۇ ئىشىم، شۇنداق ئەمەسمۇ؟

— سىزنىڭ ئىشىڭىز ماۋۇ بىر مىليون فرانك.

— ئەجەبا، سىز ئەسلىدىكى جايىڭىزدا تۇرالمامسىز؟

دوئارۇنىڭ ئاۋازى تولىمۇ جانسىز ئىدى، لېكىن ئاخىرقى بىر نەچچە سۆزنى دېگەندە ئاۋازى ھاياجاندىن تىترەپ چىقتى:

— بۇگۈن مېنىڭ خاسىيەتلىك كۈنۈم، ئۇقتىڭىزمۇ؟

— قۇلاق سېلىڭ دوستۇم، «موزدۇز بىلەن بانكىر»، بۇ دېگەن داڭلىق مۇزىكا.

— نېمە، موزدۇز؟...

— ھەئە، فېرنېل ـ برانگا ھارىقىدەكلا داڭلىق. بىز يەنىلا بەدىيان ھارىقى ئىچەيلى.

— مەن ھېچنېمىنى چۈشەنمىدىم.

— سىز چۈشىنىسىز، بىر مىليون فرانكقا توي كېچىكىز- نى تېگىشىدىغان ئىشنى چۈشەندىڭىز، بۇنىڭدىن باشقا چۈشىنىۋا- لىدىغان ئىش قالمىدى.

مەستلەرنىڭ ناخشىسى توختاپ تاماقخانىدا جىمجىتلىق ھۆ- كۈم سۈردى. مېھمانلار يېگىتنى كۈتۈشمەكتە ئىدى. ئېدمون بوسۇغىغا كېلىپ، بىر - بىرىگە ئۇنسىز قارىشىپ ئولتۇرغان بۇ ئىككى ئەرگە قاراپ قويۇپ يەنە كېتىپ قالدى.

— بۇ ئىشقا مەن بىر نېمە دېيەلمەيمەن، سىزگە خوتۇنۇم- نىڭ ئۆزى جاۋاب بېرىشى كېرەك. مېنىڭچە، ئۇ مەڭگۈ ماقۇل بولمايدۇ.

— سىزچۇ؟ سىز قوشۇلدىڭىزغۇ ...

— ياق! ئۇنداق ئىش يوق!

— قانداقسىگە يوق بولسۇن، سىز بۇ بىر مىليون فرانكنى قوبۇل قىلدىڭىز، ھەتتا ئۇنى خەجلۈەتكەن بولۇشىڭىزمۇ مۇم- كىن. ئالماشتۇرۇش شەرتىنى قوبۇل قىلىڭ، بۇ بىر نەچچە مىنۇت ئويلانسىلا پۈتىدىغان ئىش. سىزگە ئىشىنىمەن. سىز ئەقىللىك ئادەم، خوتۇنىڭىزغا بۇنىڭ قانداق چۈشەندۈرۈشنى بىلىسىز.

— ياق، سىز بۇ خىيالىڭىزدىن كېچىڭ.

— سىزنىڭ بۇ سودىنى قىلغۇڭىز يوق ئىكەن - دە؟

دوئارۇ ئورنىدىن تۇردى، ئىككى پۈتىدا جان يوق، ئىككى قولىنى ئورۇندۇقنىڭ تۇتقۇچىدىن ئالالمايتتى.

— قارىڭ، مەن تەكلىپىڭىزنى رەت قىلمۇېتىپ يەڭگىل- لەپ قالدىم، — دېدى ئۇ كۈلۈمسىرەپ، — ھازىر قانچىلىك راھەتلىنىپ كېتىۋاتقانلىقىمنى تەسەۋۋۇر قىلالمايسىز، — ئۇ قەدىنى رۇسلىغاندىن كېيىن، ئارىسالدىلىق بىلەن كۈلۈپ قويدى، — ئۇنداق قىلغىلى بولمايدۇ، ئويلاپ بېقىڭ، بۇ يەردىلىكلەر مېنى نېمە دەيدۇ؟

— بۇنىڭدىن خاتىرجەم بولۇڭ، ئۇلار ھېچنېمىنى بىلمەيدۇ. مەن سىلەرنىڭ ھۇجراڭلارنىڭ يېنىدىن بىر ئېغىز ئۆينى ئىجارىگە ئالدىم. ئورۇن ئالمىشىش يېرىم كېچىدە ئېلىپ بېرىلىدۇ، ئىنس - جىن تۈيمايدۇ.

دوئارۇ ئالدىغا بىر قەدەم ئالدى.

— خەپ، سىزنى تازا بىر دۇمبالىغۇم كېلىۋاتىدۇ.

— ھەي! ھېزى بولۇڭ. «ئادەم ئۇرغانلار، زىيان - زەخمەت يەتكۈزگەنلەر» زور بەدەل تۆلەيدۇ جۇمۇ، پۇلى بولمىسا تۇرمىدە ياتىدىغان گەپ. ئۇ چاغدا بۇ بەكمۇ غەلىتە بىر شەھەر ئاي بولىدۇ!

— ھۇي خۇمپەر!

— مەن سىزگە دېدىم، ھازىرلا جاۋاب ئالماقچى ئەمەس-مەن. مەن سىرتلارنى ئايلىنىپ، كەچ سائەت يەتتىدە كەچلىك تاماققا كېلىمەن. سائەت سەككىزدە مۇشۇ گۈللۈكتە سىزنى ساقلايمەن، — ئۇ ئاۋازىنى كۆتۈرۈپ قوشۇپ قويدى، — سىزنى مۇشۇ يەردە كۈتىمەن.

ئىشىك «تاراق» قىلىپ يېپىلدى. بىر ئازدىن كېيىن مەستلەرنىڭ ناخشا ئاۋازى يەنە ئاڭلاندى.

فرانس جەۋەك قىز ئىدى. ئاددىيلا بۇدۇر قىلىۋالغان چېچى سول كۆزىگە ساڭگىلاپ تۇراتتى، پېشانىسى كەڭ ئىدى، قاشلىرىنى تېرىپ ئىنچىكە قىلىۋالغانىدى. بىر - بىرىدىن يىراق قوي كۆزلىرى قارامتۇل قاپقىنىڭ بېسىمىدا ئارانلا ئېچىلىپ تۇراتتى. بۇرنى كىچىك ئىدى. قېلىن لەۋلىرىگە ئەرزان باھالىق لەۋسۇرۇخ سۈرۈلگەن، ئۇچىسىغا ئارقىسىدىن تۇگمىلىنىدىغان يېشىل رەڭلىك تار كۆڭلەك، پۇتىغا ئېگىز پاشنىلىق ئاياغ كىيىۋالغانىدى. ئۇ ئون سەككىز ياشقا كىرگەنىدى.

— دوئارۇ، سىز خۇشالمۇ، سۆيۈملۈكۈم؟...

— ئەلۋەتتە خۇشال ...

ئۇلار بىردەم پىچىرلىشىۋېلىش ئۈچۈن سىرتقا چىقتى. مېھمانلارنىڭ بەزىلىرى قارتا ئويناۋاتاتتى، بەزىلىرى مۇگدەپ ئولتۇراتتى. ئۇلار ئىككىنچى قېتىم تارتىلىدىغان قەھۋەنى كۈتەتتى، قەھۋە كەلسە يەنە بىر رومكىدىن هاراق ئىچەتتى.

— كۈئادېتىڭ تېمىنىڭ تۈۋىگە بېرىپ بىردەم ئولتۇرايلىمۇ، سۆيۈملۈكۈم؟

ئۇلار ئامبار بىلەن ئاتخانا ئارىلىقىدىكى يول بىلەن ماڭدى، بۇ يولنىڭ ئاياغ تەرىپى ئۈزۈمزارلىق ئىدى. ئىككىسى تاشتا قوپۇرۇلغان تامغا بىر مېتىر كېلىدىغان جايدىكى چىملىقتا ئارقىسىنى تامغا، يۈزىنى ئاپتاپقا قىلىپ ياتتى.

— دوئارۇ، ئېسىڭىزدىمۇ؟ ئەجەب قىزىق - هە، ئاۋۇ يەردە سىز تۇنجى قېتىم ماڭا تاش ئاتقانىدىڭىز، — فرانس كۆزىنى يۇمۇۋېلىپ ئۆزىچىلا كۈلۈۋەتتى، — ئۇ كۈنى مەن كىر يۇغىلى ماڭغان، سىز ئارقا هويلىدا پۇرچاق تېرىۋاتىپتىكەنسىز، سىز ماڭا تاش ئاتتىڭىز، ئۇ قاملاشمىغان ئىش ئىدى. ئۇ چاغدا سىز ئون بەش ياشقا كىرگەن، مەن تېخى توققۇز ياشقىمۇ توشمىغانىدىم. سىز نېمىشقا كېچىك بالىغا تاش ئاتتىڭىز؟ بۇ ياخشى ئىش ئەمەس، — ئۇ بىر تال چۆپنى يۇلۇپ ئاغزىغا سېلىپ چاينىدى، — سىز تاشنى ئېتىۋەردىڭىز، ئاتقان تاشلىرىڭىز بارغانسېرى كېچىكلەپ باردى، — ئۇ بىر مىنۇت تۇرۇۋېلىپ، سۆزىنى يەنە داۋاملاشتۇردى، — كېيىن بىز بۇنىڭغا ئادەتلىنىپ كەتتۇق. سىز بەك كەپسىز ئىدىڭىز، — ئۇ ئۆزى چايناپ قويغان چۆپنى دوئارۇغا بەردى، — مەك، مەن چاينىپ بولالمىدىم.

دوئارۇ كۆزلىرىنى يۇمۇپ، كۆڭلى چېچىلغان هالدا ئوتنى چاينىشقا باشلىدى.

— ياخشى - يامان كۈنلەردە بىللە بولۇش، بۇگۈن چۈش-

تىن بۇرۇن شەھەر باشلىقى بىزگە مۇشۇنىڭغا ئوخشاپراق كېتە-
دىغان گەپلەرنى قىلدى①...

فرانس يېنىچە ياتتى، ئۇنىڭ گەجكىسى دوئارۇنىڭ بىر ئۆرلەپ، بىر پەسىيىپ تۇرغان قورسىقىغا تېگىپ تۇراتتى.

— گەپ قىلمىڭا، سۆيۈملۈكۈم، ھېچ بولمىغاندا خۇشالغۇ بولۇۋاتقانسىز؟

— ئەلۋەتتە.

دوئارۇ ئۇنىڭ چېچىنى سىلىدى.

— ئۇنداق قىلماڭ، چېچىمنى بۇزۇۋېتىسىز.

ئۇ قولىنى تارتىۋېلىپ، يەنە بىر قولىنى فرانسىنىڭ مۇرە-
سىگە قويدى.

— ھە، سۆيۈملۈكۈم، ياۋاشراق بولۇڭ جۇمۇ...

— فرانس، قەدىرلىكىم، قېنى دەپ بېقىڭا، ئەگەر بىزدە بىر مىليون بولغان بولسا قانداق قىلغان بولاتتۇق؟

— بىر مىليون نېمە؟

— فرانك.

— تىللاما؟

— ياق، ھازىرقى فرانك.

— يوق گەپنى قىلماڭا!

— راست، فرانس، ئويلاپ بېقىڭا، بىر مىليون فرانك پۇلمىز بولسا قانداق قىلغان بولاتتۇق؟

— ئىلگىرى بىز، ئەگەر سېنىڭ ئۇچ تىلىكىڭ ئەمەلگە ئاشسا نېمە قىلاتتىڭ؟ ئەگەر سەن قۇشلاردەك ئۇچالىغان بولساڭ نېمە قىلاتتىڭ؟ ... دېگەنگە ئوخشاش قىزىق ئويۇنلارنى ئوينايتە-
تۇق.

— مەن ئويۇن ئەمەس، راست گەپ قىلۋاتىمەن،

---

① فرانسىيىلىكلەر توي قىلغاندا چېركاۋغا بېرىپ توي مۇراسىمى ئۆتكۈزگەندىن سىرت، يەنە شەھەرلىك ھۆكۈمەتكە بېرىپمۇ مۇراسىم ئۆتكۈزىدۇ.

فرانس، بىر مىليون فرانك بار.

— سىز پۇل بولسا خەجلەشنى قىيىن دەپ ئويلامسىز... ئاڭلاپ تۇرۇڭ، بىر مىليون فرانك بولسا مەن كۆڭلەكتىن ئۇچ يۈز ئاتمىشنى سېتىۋېلىپ، كۈنىگە بىرنى ئالماشتۇرۇپ كىيەتتىم، يەنە ئېشىپ قالسا قالپاقتىن ئۇچ يۈز ئاتمىشنى ئالاتتىم.

— ئالجىپ قاپسىز، بىزنىڭ كاتەكتەك بىرلا ئېغىز ئۆيىمىز بار، ئۆي جاھازلىرىمۇ يوق. يەنە كېلىپ خەقنىڭ ئۆيىدە ئىشلەيمىز. ئەپسۇس، سىز بىر مىليون فرانك بولسا ئۇنىڭغا كۆڭلەك ئالاتتىم دەيسىز!

— ھەي كالۋا، ئەگەر مەندە بىر مىليون فرانك بولىدىغان بولسا، ئۇ چاغدا قورغىنىم، بىر پىكىپىم بولمامدۇ...

— ياق، سىز چۈشەنمەيۋاتىسىز. مۇبادا، ئالدىمىزدا بىر-دىنلا بىر مىليون فرانك پەيدا بولۇپ قالسا، مەسىلەن، بىزگە لاتارىيە مۇكاپاتى چىقىپ قالدى دەيلى، قاراڭ...

— دوئاررۇ، — پىچىرلىدى فرانس، — بىز ھېچقاچان مۇنداق ئويۇننى ئويناپ باقمىغان.

— راست، ئويناپ باقمىغان، لېكىن بۇ قېتىمقىسى ئويۇن ئەمەس، شۇڭا...

— ماقۇل، ئەمما ئىككىمىز بىللە ئويناپلى، مېنىڭ يالغۇز ئويىنىغۇم يوق.

— بولىدۇ، گەپنى مەن باشلاي. مەنچۇ، ئالدى بىلەن ئېسپارنېتتىن ياخشى بىر چارۋىچىلىق فېرمىسى سېتىۋالىمەن، ئاندىن كىرىكۇ بوۋاينىڭ ئويماندىكى ئۇزۇمزارلىقىنى سېتىۋالىمەن، ئۇنىڭ ئۇ يەرنى ساتماقچى بولۇپ يۈرگىنىگە خېلى بولدى، باھانى بەك ئۆرە قويمايدۇ. سىز نېمە سېتىۋالىسىز؟

— لېئوننىڭ ئۆيىنى سېتىۋالىمەن، ئۇ ئۆلۈپ كەتتى،

ئوغلى داكاردا[1]، ئۇنىڭ قايتىپ كەلگۈسى يوق ئىكەن. ئۆيدىكى جاھازلار، كىيىم - كېچەكلەرنىمۇ قوشۇپ سېتىۋالىمەن، بۇ ئوبدان سودا. ئۆينى قايتىدىن ھاكلايمەن، دېرىزە پەردىلىرىنى يېڭىلايمەن. ئەمما، ھەي، دوئارۇ...

— مەنچۇ، ئاتتىن بىرنى سېتىۋالىمەن، قالغان پۇلغا ئاكسىيە چېكى ئالىمەن. ھەر ئېھتىمالغا قارشى ئازراق مال - مۇلۇك ساقلاپ قويمىسا، بولمايدۇ.

— دوئارۇ، بۇ ئادەمنى بىزار قىلىۋېتىدىغان ئويۇن ئىكەن، ئوينىغانسېرى راستقىلا ئوخشاپ قېلىۋاتىدۇ.

قۇياش پارلاپ تۇراتتى. بىر قاپاق ھەرە ئۇلارنىڭ بېشىدىن ئۇچۇپ ئۆتتى. دوئارۇ قولى بىلەن ئۇنى قوغلىۋېتىپ، بىردىنلا:

— ئەگەر بىرى سىزگە قاپاق ھەرە سىزنى بىر قېتىم چاقسۇن، ئۇنىڭ بەدىلىگە سىز بىر مىليون فرانكقا ئىگە بولىسىز، دېسە سىز ئۇنامسىز؟

— نېمىشقا ئۇنىمىغۇدەكمەن؟!

— قاپاق ھەرە بەك قاتتىق چاقىدۇ. ئەگەر، قاپاق ھەرە ئەجەللىك يېرىڭىزنى چېقىۋالسا، جېنىڭىزدىن ئايرىلىسىز، دېسىچۇ؟

— بىر مىليون فرانك ئۇچۇن بۇنداق خەتەرگە تەۋەككۇل قىلىشقا رازىمەن.

— بىر مىليون فرانك ئۇچۇن سىز يەنە نېمىلەرنى قىلىشقا رازى؟

— بىلمەيمەن، مەن ... ھەرقانداق ئىشنى قىلىشقا رازى!

— بىر تال بارمىقىڭىزنى كېسىمىز دېسىچۇ؟

— ئىككىسىنى كەسسىمۇ مەيلى!

---

① سېنېگالنىڭ پايتەختى.

— قولىڭىزنى كەسسىمۇ ماقۇل دەمسىز؟ بولمايدۇ، قولـ
نى كېسىشكە بولمايدۇ! نېمىلا دېگەنبىلەن...
فرانس قاقاقلاپ كۈلۈپ كەتتى.
— ئەلۋەتتە ماقۇل دەيمەن، ناھايىتى بىر قولغۇ! بىر
مىليون فرانك ئۇچۇن، سىز ئويلاپ بېقىڭ!
— قارىڭ سىزنى، ھېچقانداق ئىشقا ئەستايىدىل مۇئامىلە
قىلمايدىكەنسىز، — دېدى دوئارۇ خاپا بولۇپ.
— نېمە، ئەستايىدىل مۇئامىلە قىلمايدىكەنسىز دەمسىز؟
بىر مىليون فرانك دېگەن كاپالەتكە ئىگە تۇرمۇش، ئەركىنلىك،
خاتىرجەملىك دېگەنلىققۇ! بىر قول ئۇنىڭ ئالدىدا نېمىتتى؟
ئادەم دېگەن بىرەر ۋەقەگە ئۇچراپ بىر قولىدىن ئايرىلىپ قېلـ
شىمۇ مۇمكىنغۇ؟
— ئەمما سىز كۈلۈۋاتىسىز...
— كۈلمەيمىز دېيىشمىگەنغۇ.
دوئارۇ سەل پەسكە سىيرىلىپ ئولتۇردى. فرانسىڭ بېشى
ئۇنىڭ ئېڭىكىگە تىرىلىپ قالدى. ئۇ فرانسىڭ قۇلىقىنىڭ
كەينىگە سۆيۈپ تۇرۇپ:
— ئەگەر بىرى سىزگە، بىر ئەر بىلەن بىللە ياتساڭ بىر
مىليون فرانكقا ئېرىشىسەن، دېسىچۇ؟
— سىز بىلەن ياتسامۇ؟
— دۆت.
— باشقا بىرى بىلەن؟
— نەچچە قېتىم؟
— ئۇقمايمەن. ماقۇل، بىر قېتىم دەيلى.
فرانس يەنە قاقاقلاپ كۈلۈپ كەتتى:
— دەرھال ماقۇل دەيتتىم. بۇگۈن ئاخشاملا.
— بۇگۈن ئاخشاملا...؟
— ھەئە، مەن بايىلا بىر بارمىقىمدىن ئايرىلدىم، بىر

قولۇم كېسىلدى، ھەتتا قاپاق ھەرىمۇ چاقتى، ئەمدى سىز تەپتارتماي مېنى بىر مىليون فرانك ئۇچۇن بىر ئەرنىڭ قوينىغا تاشلاپ بەرمەكچى بولۇۋاتىسىز! ئىككى، ئۇچ ئەرگە بولسىمۇ ماقۇل دەيمەن!

— سىز بىردەم ئەستايىدىل بولۇپ باقسىڭىز بولمامدۇ؟

— سىزگە شۇنى ئېيتىپ قويايلى، تويى بولۇۋاتقان يىگىت ئۇچۇن ئېيتقاندا، مۇنداق گەپلەرنى قىلىش تولىمۇ غەلىتە ئىش. سىز مەندىن بىر جاۋاب ئالماقچىغۇ، بۇنىڭغا ھازىرلا ئېرىشەلەيسىز.

— ھۇ شەيتان!

قىز «ۋىلىققىدە» كۇلۇپ دوئارۇنىڭ بوينىغا گىرە سالدى، ئۇنى ئۆزىگە تارتىپ لەۋلىرىگە سۆيدى، ئاندىن لەۋلىرىنى ئۇنىڭ لەۋلىرىگە تەگكۈزۈپ تۇرۇپ، ھاياجان بىلەن شىۋىرلىدى:

— ئەگەر ماڭا، سېنى مەڭگۇ ئالدىمايمەن، دېگۈزۈش ئۇچۇن بۇ چارىنى تېپىپ چىققان بولسىڭىز، بۇ قاملاشمايتۇ. ئاڭلاپ تۇرۇڭ، دوئارۇ، ماڭا گەپ ئوينىتىشىڭىزنىڭ ھاجىتى يوق. مەن سىزنى سۆيىمەن، چىن قەلبىمدىن سۆيىمەن. باشقىلار ماڭا ئون مىليون، يۈز مىليون فرانك بەرگەن تەقدىردىمۇ سىزدىن باشقا ھەر قانداق ئادەمگە قولۇمنىڭ ئۇچىنى تۇتقۇزمايمەن.

ئۇ دوئارۇنى مەھكەم قۇچاقلاپ تۇراتتى، لېكىن بىردىنلا ئۇنى ئىتتىرىۋەتتى:

— سۆيۇشلىرىڭىز بۇرۇنقىغا زادىلا ئوخشىمايدىغۇ، سۆيۇملۇكۇم؟ كۆڭلىڭىزدە بىر ئىش بارەك قىلىدۇ...

— ئۇنداق ئىش يوق.

— يوق دېمەك، نېمە ئىش بولدى، ماڭا ئېيتىڭ، مەن ھازىر سىزنىڭ خوتۇنىڭىز، قانداق ئىش بولسا ماڭا ئېيتىشىڭىز كېرەك.

— لېكىن مەن...

— توختاڭ، ئالدى بىلەن شۇنى دەڭا، سىز نېمە ئۈچۈن بۇ بىر مىليون فرانكلىق ئويۇننى ئوينىماقچى بولۇپ قالدىڭىز؟ ئادەتتە ئويۇنلارنىڭ ھەممىسىنى مەن ئويلاپ تاپاتتىمغۇ؟

— بۇ ئويۇن ئەمەس.

— ئەمىسە نېمە؟

دوئارۇ بىردىنلا ئورنىدىن تۇرۇپ كەتتى، فرانسۇ ئۆرە ئولتۇردى. دوئارۇ قوللىرىنى كەينىگە قىلىپ، خورسىنغان ھالدا:

— بۇ ئويۇن ئەمەس! — دېدى.

فرانسىنىڭ چاچلىرى كۆزلىرىگە چۈشۈۋالغانىدى، ئۇ قولى بىلەن يەرنى تىرەپ، چىملىقتا ئۇزىراپ تۇرغان سايىگە تىكىلىپ ئولتۇراتتى.

— گەپنى ئېنىقراق قىلسىڭىزچۇ!

دوئارۇ ئۇلۇغ - كىچىك تىنىدى، ئاندىن مۇرىسىنى ئېتىپ قويۇپ غۇدۇڭشىدى.

— ھېلىقى ئەبلەخ، ئېدمونىنىڭ قەھۋەخانىسىدا تاماق يەگەن ھېلىقى خېرىدار ناھايىتى باي ئادەم ئىكەن ...

— ھە! ... توغرا... ئۇ ماڭا شۇنداق قاراپ كەتكەن، كۆزلىرىدىن بۇزۇقلۇق چىقىپ تۇرىدىغۇ ئۇنىڭ.

— شۇنداق، ئۇ ... ئۇ مەن سىزگە ئېيتقان مۇشۇ تەكلىپنى قويدى. بىر مىليون فرانكقا ...

— بۇ چاقچاقتۇ؟

دوئارۇ فرانسقا بۇرۇلۇپ، ئون مىڭ فرانكلىق پۇلدىن بىرنى چىقاردى.

— چاقچاق؟ مانا، ماۋۇ پۇلغا قارا، ئۇ ماڭا قالغان پۇللىرىنمۇ كۆرسەتتى. مۇشۇنداق پۇلدىن يۈزنى ئۈستەلنىڭ ئۈستىگە قويۇپ قويدى. قولۇمنى سوزسامىلا ئېلىۋالالايتتىم...

— ئۇنداقتا، — دېدى فرانس ئويغا پاتقان ھالدا، — ئۇنى چاقچاق دېگەندەمۇ، ئىككىمىز ئۇچۇن چوڭ ھاقارەت.

— نېمىلەرنى دەۋاتىسىز؟

— ھېچنېمە، بولدى قىلايلىلا.

دوئارۇ پۇلنى قاتلاپ خۇرۇم ھەميېنىغا سېلىپ قويدى.

— دېمەك، — دەپ پىچىرلىدى فرانس، — سىز پۇلنىڭ بىر قىسمىنى قوبۇل قىلىپمۇ بوپسىز - دە!

— سارىڭ بولۇپ قالدىڭىزمۇ؟ ئۇ بۇ پۇلنى ئېدموندىن كىرگۈزۈپتۇ، مەقسىتى مېنى قارماقتا ئىلىندۇرۇش بولسا كېرەك. ئۇنىڭغا رەھمەت ئېيتىپ قويماي دەپ كۆرۈشسەم، ئۇ ماڭا بۇ تەكلىپنى قويدى.

— لېكىن سىز بۇ پۇلنى ئاپىسىزغۇ.

— ئۇ پۇلنى قايتۇرۇۋالمەن دېمىسە.

— دوئارۇ، مەن سىزدىن قورقۇۋاتىمەن.

ئۇزاققا سوزۇلغان سۈكۈت باشلاندى. قۇياش لوزىر تېغىنىڭ ئارقىسىغا مۆكۈندى. پاقىلار سۇ چۆپلىرى ئىچىدە بىر - بىرىگە ماسلىشىپ مۇڭلۇق ماتەم ناخشىلىرىنى باشلىدى. كىمدۇر ئۇلۇغ - كىچىك تىندى. فرانس يىغلاشقا باشلىدى. دوئارۇ يىغىدىن توختىتىش ئۈچۇن، ئۇنىڭ بېشىنى مەيدىسىگە ياقتى.

— مەن بېرىپ ئۇنىڭ سېپىق پۇلىنى قايتۇرۇپ بېرەمەن. ئەندىشە قىلمايلا، يىغلىمايلا، فرانس، ئۇ دېگەن چاقچاق، بىمەنە چاقچاق، ئۇ ئىشنى قايتا تىلىڭىزغا ئالمايلا، ئويلىمايلا، مەن مەڭگۈ مۇنداق ئىشنى قىلمايمەن، ماڭا ئىشىنەمسىز؟

فرانسىنىڭ يىغىسى پەسەيدى. ئۇ كۆز ياشلىرىنى سۈرتۈپ چاچلىرىنى بىر قۇر تۈزەشتۈردى:

— مۇشۇ ھالىتىم بىلەن مېھمانخانىغا كىرسەم سەت بولىدۇ. بىراق، سومكامنى ئۇ يەردە ئۇنتۇپ قاپتىمەن!

— كېرەك يوق، فرانس، مەن سىزنىڭ مۇشۇ قىياپىتىڭىزنى

كۆزنى ياقتۇرىمەن.

— كىرىپ كېتەيلىمۇ؟ مەن سەل توڭلاۋاتىمەن.

ئۇلار ئورنىدىن تۇردى، دوئارۇ ئۇنى قولتۇقلىۋالماقچى بولۇۋىدى، ئۇ نېمىشقىدۇر ئۆزىنى قاچۇردى.

— بۇ ئىش راستمۇ؟

— سىزگە دېسەم، ئۇ ئادەم بىر سارائكەن.

— بىر مىليون فرانكقا بىزنىڭ توي كېچىمىزنى سېتىۋالماقچى بولغان سارائ.

— يەنە كېلىپ بۇ ھەقتىمي توي كېچىسى ئەمەس دەڭا.

— دوئارۇ، نېمە دېدىڭىز؟

— راست شۇنداق، ئىككىمىز... مۇنداقچە ئېيتقاندا، بۇنى ھېچكىم بىلمەي قالىدۇ. شۇنداقمۇ، فرانس؟

— مەن ئۇ ئىشنىڭ كاللامىدىن چىقىرىۋەتتىم. دېمىسىمۇ... بىز ئۇنىڭغا، ئۇ سارائغا ھېچنېمە دېمەيمىز... سىز مۇشۇنداق دېمەكچىمۇ ـ ھە، دوئارۇ؟

— نېمە؟

— سىزگە مەلۇم، سۆيۈملۈكۈم، مەن ئوبدان بىر چارە تېپىپ ئۇنىڭغا تاقابىل تۇرالايمەن، ئۇ مەندىن ھېچ نەرسىگە ئېرىشەلمەيدۇ.

— فرانس، نېمىلەرنى دەۋاتىسىز؟

— شۇنداق، بىر قولۇم، بىر تال بارمىقىمنىمۇ ئۇنىڭغا بەرمەيمەن، قاپاق ھەرگە چاقماق ئۇشتىن ئېغىز ئاچقىلىمۇ بولمايدۇ. چۈشەندىڭىزمۇ، دوئارۇ؟

فرانسىنىڭ ئاۋازى غەلىتە، سۇزۇك، جارانلىق ئىدى.

— چۈشەنمىدىم، نېمە دېمەكچى ئىكەنلىكىڭىزنى چۈشەنەلمىدىم.

فرانس ئۇنىڭ ئىككى مۇرىسىدىن تۇتۇپ سىلكىشلىدى. چىرايىغا تىكىلىپ تۇرۇپ ئاغرىنغان ھالدا دېدى:

— بۇ بىر مىليون فرانك مەن بىلەن مۇناسىۋەتلىك، شۇنداقمۇ، ئۇ ماڭىمۇ تېگىشلىك، شۇنداق ئەمەسمۇ؟ بىر مىلـ
يون فرانك تاپمىز! شۇنىڭ بىلەن بىز نامرات تۇرمۇشتىن ...
— ئەمما، فرانس ...
— بېرىڭ، تۆلەيدىغان بەدەل يۇقىرى ئەمەسكەن! يۇقىرى ئەمەس، ئاڭلاۋاتامسىز؟ مېڭىڭ، يۈگۈرۈڭ...
— نېمە قىلىمەن؟
— بېرىپ ئۇنىڭغا «قوشۇلدۇق» دەڭ، تېز بولۇڭ.
— ئاھ! مېنىڭ بېشىم ئاغرىۋاتىدۇ، بۇ ھاراق، ماۋۇ ئاپتاپ...
— چاپسان بولۇڭ، سىزنى تېز بېرىڭ دەۋاتىمەن، مېنى بارسۇن دەمسىزيا؟
— ياق، ئۇنداق قىلىسىڭىز بولمايدۇ.
— بېرىڭ، دوئارۇ، بولمىسا مېھمانخانىغا كىرىپ ۋارقـ
راپ، ئالەمنى مالەم قىلىمەن، ئۇقتۇڭىزمۇ!
ئۇ دوئارۇنى ئىتتەردى، دوئارۇ دەلدەڭشىگىنىچە مېھمانخاـ
نىغا قاراپ يول ئالدى.
— ھەي، ئاغزىڭىزنى ئېرتىۋېتىڭ، لەۋ سۇرۇخ يۇقۇپ قاپتۇ.

ئىدموننىڭ ئاپىسى كېرىدانس ئانىنىڭ ئۆيىدە بىر ئاسما سائەت بار ئىدى. ئۇ يېرىم كېچە سائەت ئون ئىككىگە قوڭغۇراق چالدى، ئۇنىڭ ئاۋازى خۇددى ئون ئىككى قەۋەتلىك بىناغا مېڭىپ چىققان بوۋاينىڭ ھاسىرىشىغا ئوخشايتتى.
كارىدوردا ئاستا ماڭغان ئاياغ تىۋىشى ئاڭلاندى.
دوئارۇ مەيخانىغا كىردى ۋە تۇنۇچىنى ئاستا بۇراپ ئىشكـ
نى يېپىپ قويدى. ئۇ ئۇستەللەر ئارىسىدا تىمىسقىلاپ يۈرۈپ ئىچكىرىگە كىرىپ، دېرىزىنىڭ بىر قانىتىنى ئاچتى. كەنتتىكى

پاقىلار ئومۇمخورغا چۈشكەنىدى. يول بويىدىكى چىنارلار خۇش-پۇراق چېچىپ تۇراتتى. بىر مۇشۇكياپىلاق بىر تۆپىلىكتە دەم - دەم سايراپ قويياتتى.

دوئارۇ سىرتىنىڭ ساپ ھاۋاسىدىن قېنىپ نەپەس ئالغاندىن كېيىن، ئارقا تەرەپكىرەك قويۇلغان بىر ئۈستەلنىڭ ئالدىغا كېلىپ بېشىنى ساڭگىلىتىپ ئولتۇرۇپ كەتتى.

ئۇ يەنە ئورنىدىن تۇرۇپ، ئاستا مېڭىپ پوكەينىڭ ئىچىگە كىردى، بىر نەچچە ھاراق بوتۇلكىسىنى تۇتۇپ بېقىپ، ئارىسىدىن بىر بوتۇلكىنى ئالدى - دە، دېرىزىنىڭ قېشىغا ئاپىرىپ سىنچىلاپ قارىدى، ئۇ سېرىق نەشپۈت ھارىقى ئىدى. ئۇ چىراغىنى ياندۇرۇپ ئۇ ھاراقنى ئورنىغا قويۇپ قويۇپ يەنە بىر بوتۇلكىنى ئالدى، بوتۇلكىنىڭ ئۈستىدە «ئاق ھاراق» دېگەن خەتلەر بار ئىدى. ئۇ چىراغنى ئۆچۈرۈپ ئورۇندۇقتا ئولتۇردى. بىر-دەمدىن كېيىن يەنە ئورنىدىن تۇرۇپ دېرىزىنى ئېھتىيات بىلەن يېپىپ قويدى.

ھاراقنى يۇتقاندا چىققان ئاۋاز بىلەن ھاراق بوتۇلكىسىنىڭ ئۈستەلگە تەگكەندە چىققان ئاۋازى قاراڭغۇدا ئاڭلىنىپ تۇراتتى. كىرىدانس ئاننىڭ ئاسما سائىتى يەنە بىر قېتىم كۆڭۈلسىز داڭ ئۇردى.

ئېدمون ھەر كۈنى سەھەردىكىدەك چىراغنى ياندۇرمايلا مەيخانىدىن ئۆتۈپ ئۈدۈل دېرىزىنىڭ قېشىغا كەلدى. ئۇ رامنى بىر ئىتتىرىۋىدى، رام «جالاق» قىلىپ تامغا تەگدى. ئاسمان سۈت رەڭدە ئىدى، كوردىرۇدىكى قارىغايلىقنىڭ ئارقىسىدا تاڭ شەپىقى جىلۋىلىنىشكە باشلىغانىدى. بارباشىلىنىڭ خورىزى بىر-لەن كوردىرۇنىڭ خورىزى تۇتۇشۇپ قالدى، تاغ جىلغىسىدىكى خورازلار ئۇلارغا مەدەت بېرىۋاتقاندەك چىللىشىپ كەتتى.

ئېدمون ئاشخانىغا كىرىپ ئوت ياقتى. ئاندىن سۇپۇرگىنى

قولىغا ئېلىپ مەيخانىغا كىرىپ، پوكەينىڭ ئاستىدىن باشلاپ سۈپۈرۈشكە باشلىدى. بىر چاغدا قەددىنى رۇسلاۋېتىپ دوئارۇنى كۆرۈپ قالدى.

— سەن، سەن بۇ يەردە نېمە ئىش قىلىۋاتىسەن؟

ئېدمون مۇرىسىنى چىقىرىپ قويدى ۋە قەھۋە چۆگۈنىنىڭ تاشاي دەپ قالغانلىقىنى كۆرۈپ، دەرھال چۆگۈن تەرەپكە ماڭدى. ئۇ ئۆزىگە بىر ئىستاكان قەھۋە قۇيۇپ، سۈت ئارىلاشتۇردى، بولكىدىن بىر كېسىم كېسىپ ئۈستىگە ئالدىرىماي قېلىن بىر قەۋەت سېرىق ماي سۈركىدى.

— نېمە، بىرەر ئىش يۈز بەردىمۇ؟ — سورىدى ئۇ تاماق يەۋېتىپ. دوئارۇ ئۇن - تىنسىز ئولتۇراتتى.

— گېپىمگە قۇلاق سال، ئەگەر قانداق ئىش يۈز بەرگەنلىكىنى ئېيتىشنى خالىمىساڭ، ئۇ ئۆزۈڭنىڭ ئىختىيارى.

— ھەي! ... — دوئارۇ ئازابلانغان ھالدا ئۇلۇغ - كىچىك تىندى.

— راست، ئېيتىش - ئېيتماسلىق ئۆزۈڭنىڭ ئىختىيارىدا. ئاۋۋال قەھۋەنى ئىچىۋالغىن، سوۋۇپ قالمىسۇن.

دوئارۇ قەھۋەدىن بىر يۇتۇم ئىچىۋىدى، تېنى شۇركۈنۈپ كەتتى.

— ئىچىۋەتكىن، بۇ قىزىق ھەم قويۇق قەھۋە، ئىچىۋالساڭ ئوڭۇشلىپ قالىسەن.

دوئارۇ ئىستاكاندىكى قىزىق قەھۋەنى بىراقلا ئىچىۋېتىپ كۆزلىرىگە ئىسسىق ياش ئالدى.

— ھېلىقى ياقا يۈرتلۇقىنىڭ ئىشىمۇ؟

— بۇنى سىزگە كىم دېدى؟ — سورىدى دوئارۇ ھاياجان بىلەن.

— ماڭا بىرى دېگىنى يوق، قارىسام، تۇنۇگۈن ئۇنىڭ بىلەن بەك ئۇزۇن سودىلىشىپ كەتتىڭ ...

— سىزنىڭ كارىڭىز بولمىسۇن ...

— كەچتىمۇ شۇنداق بولدى، سەن ئۇنىڭ بىلەن ئۆزۈن سۆزلەشتىڭ.

— ئاغزىڭىزنى يۇمامسىز، يوق؟

— ھىم، ماقۇل، مېنىڭ قۇلىقىم بەك ئىتتىك، دوئارۇ.

— ئۇنداق بولسا نېمە بوپتۇ؟

— نېمە بوپتۇ؟

— ئۇنداقتا، سىز ھەممىنى بىلىپ بوپسىز - دە؟

— مەن ھېچنېمىنى بىلمەيمەن، — ئېدمون ئورنىدىن تۇردى، — پەقەت بۇنىڭ ياخشى ئىش ئەمەسلىكىنىلا بىلىمەن. دوئارۇ ئىككى جەينىكىنى ئۇستەلگە قويۇپ بېشىنى بىلەكلىرىنىڭ ئارىسىغا تىقىۋالدى.

— ھوي، ياخشىمۇسەن، ئېدمون! ئورنۇڭدىن تۇرمۇ ئەتىگەن تۇرۇۋاپسەنغۇ.

— ھەي، تىجارەتچى دېگەن شۇ - دە ...

يوسىف كاردىرو بىلەن يۈرىس كراپا ۋارقىراپلا كىرىپ كەلدى.

— بۇگۈن ھاۋا بەك ياخشى بولغۇدەك.

— ماڭا ئاق ھاراقتىن بىر رومكا بەرگىن.

— ماڭمۇ بىر رومكا بەرگىن. گۈرنېگېرې يەنىلا سوغۇق ئىكەن.

— ئەكىلەلمىدىڭلارمۇ؟

— قاراپ باقمامسەن، ئېدمون.

يۈرىس كاناپ تاغارنىڭ ئاغزىنى ئاچتى:

— ئېغىرلىقى ئۈچ كىلو كېلىدىغان تروت بېلىقى، يەنە بىر مۇنچە تاشپاقا بار.

— ۋۇي، ئاۋۇ دوئارۇغۇ؟ توي كېچەڭ بەك قىسقا بولۇپ قاپتۇغۇ، بايقۇش!

ئېدمون ئۇلارغا يېقىن كېلىپ:

— ئۇنى ئۆز مەيلىگە قويۇپ بېرىڭلار، — دەپ پىچىرلىدى.

— نېمە ئىش بولدى؟ — سورىدى يۇرىس.

ھېچ ئىش يوق، لېكىن كىشىنى مەيۇسلەندۇرىدۇ.

— كىشىنى مەيۇسلەندۇرگەندىكىن، ھېچ ئىش يوق دېگىلى بولمايدۇ - دە، — دېدى يوسۇف كارىدىرو كېسىپلا.

ئېدمون ئۇلارنىڭ سۆزىنى ئۈزۈۋەتتى.

— ئۇنداق دېيىشمەڭكى سەۋەب، ئۇ ئىش سىرتقا يېيىلىپ كەتسە بولمايدۇ. ئەھۋال مانا شۇ.

يوسۇف بىلەن يۇرىس ئاق ھاراقتىن ئوتلاپ، گەپنى يۆتكىدى:

— ھېلىقى ياقا يۇرتلۇق تېخىچە سېنىڭكىدەمۇ؟ مەن ئۇنى يولدا كۆرگەندىلا بۇرىسقا ...

ئېدمون ئىككى قولىنى كۆتۈرۈپ، ئاچچىق بىلەن پۇلاڭشىتتى.

— ھەي! ماڭا ئۇ ئادەمنىڭ گېپىنى قىلمىساڭلارچۇ!

— نېمىشقا گېپىنى قىلمايمىز؟ ئۇ ياتاق ھەققىنى بەرمىدىمۇ؟

— دەل ئەكسىچە، پۇلنى ئالدىن بەردى. مەن بۇ ئىشنى دېمىدىم.

— ئېدمون، نېمە بولدۇڭ، ئەتىگەندىلا كەيپىڭ ياخشى ئەمەسقۇ.

— مەن مۇشۇنداق ئادەم. بۇنىڭ بىلەن سىلەرنىڭ كارىڭلار بولمىسۇن.

يۇرىس بىلەن يوسۇف بىر - بىرىگە قاراپ قويۇپ دوئارۇ تەرەپكە بۇرۇلدى. بىر ئازدىن كېيىن يۇرىس ئۇلۇغ - كىچىك تىنىپ ئېغىز ئاچتى.

— نېمىدېگەن ئازابلىق ئىش بۇ، قاراپ تۇرۇپ...
ئارقىدىنلا يوسۇف گەپ قىلدى:
— بىچارە فرانس...
يۈرىس ئۆزىنىڭ دانالارچە قارىشىنى ئوتتۇرىغا قويدى:
— ئۆزۈمنى ئالسام، بۇنداق چاغدا ھەممىدىن ئەرلەرگە بەك ھېسداشلىق قىلىمەن.
— ھەي، قويە ئۇنى، ئۇنىڭغا ئىچىڭ ئاغرىسۇن، — دېدى ئېدمون ئوچۇقلا قىلىپ، — ئۇ ياش خوتۇنىنىڭ خىلى ئەمەس.

— بىز ئىشنى كېيىم تىككۈزۈشتىن باشلىماسلىقىمىز كېرەك ئىدى.
— شۇنداق قىلىشىمىز كېرەك. ... مەن سىزگە ئېلىپ بېرىمەن.
— فرانس، ئۇنداق دېمىسىڭىز بولاتتى!
— يۈرۈڭ، كىرىپ كۆرۈپ باقايلى.
بۇ ئارىس بويىچە ئەڭ چوڭ ماگىزىن، پرىكازچىكلىرىمۇ خىل ئىدى. ماگىزىنىنىڭ ھەممىلا يېرىگە گىلەم سېلىنغان، دېرىزىلىرىگە پەردىلەر تارتىلغانىدى.
— روچبت ئەپەندى، بېرىپ بېقىڭا، ئاۋۇ جاناب بىلەن خانىم نېمە ئالىدىكىن، — دېدى كاسسىر ئايال خوجايىن خېنىملارغا خاس تەلەپپۇزدا.
روچبت ئەپەندى ئۇلارنىڭ ئالدىغا بېرىپ قىرىق بەش گرادۇس ئېگىلىپ تەزىم قىلدى، بۇ ئۇنىڭ ئادىتى ئىدى.
— بىز ... ھە ... كىيىم - كېچەكلەرنى كۆرۈپ باقماقچىدۇق.
— تەييار كىيىم ساتىدىغان جاي يەر ئاستى ئۆيىدە، بۇياق بىلەن مېڭىڭلار.

— بىز كىيىم بۇيرۇتماقچى.

كىيىم قاتلاۋاتقان، بىر بولاق نەرسىنى تېڭىۋاتقان، خاتىرە يېزىۋاتقان، ئىشىككە قاراۋاتقان پرىكازچىكلار ۋە كاسسىر ئايال خوددى مەسلىھەتلىشىۋاتقاندەك تەڭلا باشلىرىنى بۇ ئەر - خوتۇن ئىككىسى تەرەپكە بۇراشتى.

— كېسىمخانا ئىككىنچى قەۋەتتە، ئارقامدىن مېڭىڭلار.

دوئارۇ بىلەن فرانس بىر - بىرىگە قاراپ كۈلۈپ قويۇپ، باھاسى ئۆلگۈدەك قىممەت رەختلەر قويۇلغان پوكەيگە ئېلىپ بارىدىغان پەلەمپەيگە قەدەم باستى. پرىكازچىك توپ - توپ رەختلەرنى ئۈزۈن ئورۇندۇققا يانتۇزۇپ، ھەربىر توپتىن بىر مېتىر ئۈزۈنلۇقتا رەخت چىقىرىپ ساڭگىلىتىپ قويدى، ئاندىن ھاياجان بىلەن رەختلىرىنى ماختاپ بىر تاغار گەپ سالتتى.

— پاھ، ماۋۇ رەخت نېمىدېگەن چىرايلىق! — دېدى فرانس ھاياجان بىلەن.

— چىرايلىق ئىكەن! لېكىن ... باھاسى بەك قىممەت:

— بىز مۇشۇنىڭدىن ئالايلى! — فرانس ئۇنىڭ سۆزىنى بۆلۈۋەتتى. ئۇچىسىغا كەنجەر كىيىۋالغان سېمىز بىر ئادەم دوئارۇنىڭ بويىنى نېرى - بېرى ئۆلچەپ، پرىكازچىكقا بىر تالاي سانلارنى ئېيتىپ بەردى، ئۆلچەپ بولغۇچە دوئارۇنىڭ قىچقىق كېلىپ، فرانسقا قاراپ كۈلۈمسىرەپ قويدى.

— كېلەر سەيشەنبە كۈنى بىرىنچى قېتىم سىناپ كىيىپ بېقىشقا كېلىسىلەر، ۋاقتىڭلار بارمۇ؟ ... ھە، بار بولسا ناھايىتى ياخشى. ئۇنداق بولسا كاسسىرغا كىيىم بۇيرۇتۇش ھەققىنى تۆلۈۋەتسەڭلار ... نېمە؟ ... شۇنداق، «بۇيرۇتۇش ھەققى» سەلەر ئالدىن تۆلەيدىغان ھەق. مۇبادا كىيىم ئالغىلى كەلمىسەڭلار بۇ پۇل بىزگە قالىدۇ، كەلسەڭلار ئەلۋەتتە ...

ئىككىسى كاسسىر ئايالنىڭ يېنىغا باردى. كاسسىر ئايالنىڭ چىرايىدا كۈلكە ئۇيناپ تۇراتتى.

— سۈپىتى، باھاسى مۇشۇنداق بىر يۈرۈش كىيىمگە ئادەتتە ئون مىڭ فرانك بۇيرۇتۇش ھەققى ئېلىنىدۇ.

ئۇ پۇلنى ئېلىپ، نېمىشقىدۇر سىلكىپ قويۇپ قوشۇمىسىنى تۈردى، ئاندىن پۇلنى يورۇقتا تۇتۇپ سىنچىلاپ قاراپ:

— سىلەر چاقچاق قىلىۋاتامسىلەر، قانداق؟ — دېدى.

ئىككىسىنىڭ چىرايى بىردىنلا تامدەك تاتىرىپ كەتتى.

— بۇ يالغان پۇل ئىكەن! — دەپ ۋارقىرىدى كاسسىر ئايال. ئەتراپتىكى پرىكازچىكلار گۈرىلدەپ كېلىپ ئۇلارنى ئورىۋالدى. ئاڭغىچە بىر جۈپ ياشانغان ئەر - خوتۇن، بىر نەچچە خېرىدار ماگىزىنغا كىرىپ كەلدى.

— بۇ ئىككى مۇتتەھەم بىزگە يالغان پۇل بېرىپتۇ.

خۇددى بىرى «قىمىرلىما» دەپ ۋارقىرىغاندەك، ھېچكىم مىدىر - سىدىر قىلمىدى. كاسسىر ئايال دەرھال تېلېفون بەردى:

— شۇنداق، باشلىق جانابلىرى، ئون مىڭ فرانكلىق يالغان پۇل ئىكەن، شۇنداق، ئون مىڭ! جانابلىرى ...

دوئارۇ ئۇشتۇمتوت ئۇنىڭ سۆزىنى بۆلۈۋەتتى:

— توختاپ تۇرۇڭ! توختاپ تۇرۇڭ! ماۋۇلار راست بولۇشى مۇمكىن! — ئۇ تىت - تىت بولۇپ، چاپىنىنىڭ ھەمىيان سالغان يانچۇقىنى سىلاشتۇرۇشقا باشلىدى.

— سەل تۇرۇپ تۇرسىڭىز، باشلىق جانابلىرى، خاپا بولماي بىر ئاز تۇرۇپ تۇرسىڭىز...

قەغەزلەرنىڭ ئادەمنىڭ ئىچىنى سىقىدىغان «شاراق - شۇرۇق» ئاۋازىدىن كېيىن، يەنە ئىككى دانە پۇل كاسسىر ئايالنىڭ قولىغا ئۆتتى.

— باشلىق جانابلىرى، بىر نەچچىسى بار ئىكەن، يالغان پۇلدىن بىر نەچچىسى... ھەممىسى ئون مىڭ فرانكلىق ئىكەن... ئەلۋەتتە... دەرھال ساقچى ئەۋەتسىڭىز ... ماقۇل ... ياق ...

ئۇ قورقۇنچلۇق بىر نەرسىدە فرانس بىلەن دوئارۇغا قاراپ قويدى.

— ئادەمنىڭ يېتىپ كەلگۈچە ئۇلار ھېچ ياقتا قېچىپ كېتەلمەيدۇ.

— ئەمما، بۇ پۇللارنى... — دەپ سۆزىدى سالدى فرانس، — بىزگە خەق بەرگەن.

دوئارۇنىڭ بېشى چۈشۈپ كەتتى.

— ھە، — كاسسىر ئايال تېلېفوننى قويۇپ قويدى، — گەپ ئۆزۈڭلارنىڭ سەمىمىي ئادەم ئىكەنلىكىڭلارنى ئىسپاتلاپ چىقالىشىڭلاردا. بەلكىم بۇ ئىش ناھايىتى ئاددىي ئىشتۇ، سىلەر ئەرز قىلىسىلەر، شۇنداقمۇ؟

بىر پرىكازچىك بىر خېرىدارغا:

— ئۇلار تېخى كىيىمنىمۇ ئۆلچىتىپ بولغان! — دەپ چۈشەندۈردى.

— ئۇلارنى ئۆلچىگىنىم بىكار كەتتى - دە! — دېدى كەنجەر كىيىمچىلغان سېمىز كىشى غۇدۇراپ.

پرىكازچىكلارنىڭ ھەممىسى بېشىنى چايقاپ قوشۇمىلىرىنى تۇرۇشتى.

— ئۇنداقتا، ئۇ بۇگۈن چۈشتىن بۇرۇن كېتىپتۇ - دە؟

— ھەئە، زاپچاسلار كەپتىكەن، كۈستۇ دېگىنى بويىچە ماشىنىنى رېمونت قىلىپ بەردى...

— سىز ئۇنىڭ ئىسمىنىمۇ بىلمەيدىكەنسىز، بىرەر ئالاھىدىلىكىنىمۇ بايقىمىدىڭىزمۇ؟ ھېچنېمىنى بىلمەمسىز؟

دوئارۇ ئىككى مۇرىسىنى كۆتۈرۈپ، بىلمەيدىغانلىقىنى بىلدۈردى.

— سىزچۇ؟ — ساقچى ئىدارىسىنىڭ باشلىقى فرانستىن سورىدى، — نېمىلا دېگەنبىلەن سىز ئۇنىڭ بىلەن يېقىن مۇناسىۋەتتە بولغان. ئەگەر مۇشۇنداق دېيىشىمگە بولسا...

قانداق؟

فرانس جىلى بولۇپ بېشىنى چايقىدى، كۆزلىرىنى مەھكەم يۇمۇپ ئوتتۇرا بارمىقىنى چىشلىدى.

— نېمە بولدۇڭلار؟ ئەگەر ئۇنىڭ ئەھۋالىنى بىلسەڭلار، ياخشىسى ئېيتىپ بېرىڭلار، بۇ سىلەر ئۈچۈن پايدىلىق! ماشىنىنى رېمونت قىلغان كالۋامۇ ئۇنىڭ ماشىنىسىنىڭ نومۇرىنى ئېسىگە ئالالمىدى! مېھمانخانا خوجايىنىمۇ ئۇنى تىزىملاپ قويماپتۇ. خۇددى مەۋجۇت ئەمەستەكلا بىر ئىش بولۇۋاتىدۇ.

— بىز ئۇچۇن ئۇ مەۋجۇت ئىدى، — دەپ غودۇڭشىدى فرانس.

ساقچى باشلىقى قاقاقلاپ كۈلۈپ كەتتى.

— ئۇ مەۋجۇت ئەمەس، راستىنلا مەۋجۇت ئەمەس! — ئۇ خىرىلداپ كۈلۈپ نەپەس ئالالماي قالدى.

— رونسار! رونسار، ئوكام، بۇ ياققا كىر، پوخادىن چىققۇچە بىر كۈلۈۋالايلى! بۇ مەن ساقچى بولغاندىن بۇيان دۇچ كەلگەن ئەڭ غەلىتە ئىش بولدى، كۈلۈپ ئوچەيلىرىم ئۈزۈلەي دەپ.

ئىككى ئادەم كىرىپ كەلدى.

— «كىچىك پروۋانلىقلار» گېزىتىنىڭ مۇخبىرى مېنى ئىزلەپ بېرىپتىكەن، ئۇنىمۇ ئېلىپ كەلدىم.

— ئۇنداقتا، ئۇ بۇ خەۋەرگە ھەممىدىن بۇرۇن ئېرىشكۇدەك، — ئىدارە باشلىقى گەپ قىلىۋېتىپ يەنە قاقاقلاپ كۈلۈپ كەتتى، ئاندىن دوئارۇ بىلەن فرانسقا قاراپ گېپىنى داۋاملاشتۇردى، — مەن كۆپتۈرۈۋەتمىگەندىمەن. بۇلاردىن سوراپ بېقىڭلار، رونسار، بۇلاردىن سوراڭ! ماۋۇ بۇزۇق خوتۇندىن سوراڭ، ئۇ تېخى سىزگە توي كېچىسىدىكى شەرمەندە كەچۈرمىشلىرىنى سۆزلەپ بېرىشىمۇ مۇمكىن...

— ھەي، باشلىق، ئۇلار بۇ ئىشنى توقۇپ چىققان بولمە-

سۇن يەنە؟ يالغان پۇل ساتىدىغانلار بەك كاززاپ بولىدۇ.

ــ مەن كىچىك بالا ئەمەس، ئۇكام، مەن شامباندىكى باش ساقچى ئەترىتىگە تېلېفون بەردىم، ئۇلار ماشىنا رېمونت ئىشچىسى، مېھمانخانا خوجايىنى قاتارلىق كىشىلەرنى تەكشۈردى. نەتىجىدە، ھەممىسى راست بولۇپ چىقتى، ــ ئۇ يەنە پىخىلداپ كۈلۈپ كەتتى، ــ ئادەمنىڭ ئىشەنگۈسى كەلمەيدۇ، لېكىن ئەمەلىيەت شۇنداق! مەن تولا كۈلۈپ ئۆلىدىغان بولدۇم!

ــ بەلكىم، ئۇلار ئۇچۇن ئازدۇر ــ كۆپتۇر مەخپىيەتلىكىنى ساقلىغىنىمىز تۈزۈكتۇ ...

ــ ھەي، رونسار! ... بۇ چوكانغا كۆتىلۈك چۈشۈپ قالدىمۇ، قانداق ...

ــ ئۇنداق ئىش يوق، باشلىق، ھەر ھالدا ئېھتىيات بىلەن ئىش قىلغىنىمىز ياخشىمىكىن دەيمىنا.

ساقچى ئىدارىسىنىڭ باشلىقى كۈلۈپ ياش چىقىپ كەتكەن كۆزلىرىنى سۈرتۈپ قويدى.

ــ ئەمما، رونسار، بۇ ئىككى ئەخمەقكە قاراپ باق، ئۇلارنى يەنە نېمىلەرنى توقۇپ چىقسۇن دەيسەن؟ ھە، مۇخبىر، سىز ئۇلار بىلەن بىر ــ ئىككى سائەت مۇڭدىشىپ تۇرسىڭىز، ئاڭغىچە فوتو سۈرەتچىڭىزمۇ كېلىپ قالىدۇ. ھازىرچە بۇ ئىككىسىنىڭ تەلەتىگە قاراپ باق، ئۇلار مەڭگۇ سىر ساقلاپ قېلىشقا ئەرزىمدۇ؟!...

ــ دوئارۇ، مېنىڭ ئۆلۈۋالغۇم كېلىۋاتىدۇ.

ــ سارائ بوپسىز!

ــ سارائ بولمىدىم، مېنىڭ زادىلا چىدىغۇچىلىكىم قالمىدى.

دوئارۇ ئۇنى قۇچاقلىدى.

ــ ئىچىم سىقىلىپ كېتىۋاتىدۇ، مېنى قويۇۋېتىڭ.

دوئارۇ ئۇپۇققا قاربدى، ئاندىن دانمۇ دانه قىلىپ:

— مۇبادا ھېلىقى پۇللار يالغان بولمىغان بولسىچۇ؟ — دېدى.

— بەربىر ئوخشاش.

ئۇلار ئالدىغا بىر نەچچە قەدەم ماڭدى.

— پويىز ماڭىدىغانغا يەنە يېرىم ساۋەتلا قالدى، فرانس، تېزرەك ماڭايلى.

— پويىز بېلىتىگە پۇلىمىز يېتەمدۇ؟

— يېتىدۇ.

— بىزنىڭ پۇلىمىز؟ راست پۇل؟

ئۇلار بىر - بىرىنى قولتۇقلاپ، قەدەملىرىنى تەستە ئېلىپ ئوتلاقتا كېتىۋاتاتتى. تۇرۇپ - تۇرۇپ بىر - بىرىنىڭ پۇتىنى دەسسىۋالاتتى.

— فرانىس — ... دوئارۇ ئىككىلىنىش ئىچىدە ئېغىز ئاچتى، — مېنىڭچە ئىككىمىزنىڭ ئوتتۇرىمىزدا يوشۇرغۇدەك ئىش قالمىدى، ئەمدى ... ئەمدى ... مەن سىزدىن سوراپ باقاي دېگەن، ئۇ سىزنى بەك قىينىۋەتتىمۇ؟ ئىشقىلىپ، ئۇ بەك قورقۇنچلۇق...

فرانس بىردىنلا توختاپ، ئۇنىڭغا ئۆزىنى قويۇۋېتىشنى ئېيتتى، دوئارۇ قولىنى چۇشۇرۇۋالدى.

— ئوتتۇرىمىزدا ھەرقانداق گەپنى قىلىشىشقا بولسا... سىزگە ھەقىقىي ئەھۋالنى ئېيتىپ بېرەي، — فرانس سەل تۇرۇۋالدى، — مۇنداقچە ئېيتسام، ئۇ ئىش ئۇنچە قورقۇنچلۇق ئەمەسكەن.

— ھە؟ نېمە؟! ... — دوئارۇ كۈلۈمسىرىدى، — ئۇنداقتا ياخشى، ھىم؟

فرانس بىردىنلا چۆچۈپ ئۇستىگە تىزلىنىپ، ئىككى ئالقىنىنى بىر - بىرىگە كىرىشتۇرۇپ ۋارقىرىدى:

— سىز چۈشەنمەيسىز، دوئارۇ، مەڭگۇ چۈشەنمەيسىز! ئادەمنى ئازابلايدىغىنى ئۇنىڭ قورقۇنچلۇق بولمىغىنى.

ئۇ ئۇن سېلىپ يىغلاپ كەتتى. ئىس ـ تۈتەك، بوران ۋە «گۇلدۇر ـ گۇلدۇر» ئاۋاز ئىچىدە قاراماي بېسىلغان بىر پويىز ئۇلارنىڭ ئارقىسىدىن ئۆتۈپ كەتتى.

دوئارۇ فرانسىنىڭ ئالدىغا تىزلىنىپ ئۇنى باغرىغا مەھكەم باستى.

— دوئارۇ، مەن ئۆلۈۋالىمەن.

— ئۇنداق قىلماڭ، ئويلاپ بېقىڭچۇ...

— دوئارۇ، مەن خەقنىڭ مېنى ئۆمۈرۋايەت بۇزۇق دەپ ئاتىشىنى خالىمايمەن.